

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД “ПРИКАРПАТСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНИКА”

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

МАТІЯШ-ГНЕДЮК ІРИНА МИХАЙЛІВНА

УДК УДК 811.111 : 81'42

ДИСЕРТАЦІЯ

**АКТУАЛІЗАЦІЯ КОНЦЕПТУ *FAMILY* В БРИТАНСЬКОМУ
ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ XVIII – XXI СТ.**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

Подається на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей,
результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело.

_____ Матіяш-Гнедюк І.М.

Науковий керівник:

Мельник Ярослав Григорович,

кандидат філологічних наук, професор

АНОТАЦІЯ

Матіяш-Гнедюк І. М. Актуалізація концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – ДВНЗ “Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника”, Міністерство освіти і науки України, Івано-Франківськ, 2021.

Дисертація присвячена актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на розгляд мовних одиниць з урахуванням когнітивних структур, а також культурних, ментальних, історичних процесів та ін., покладених в основу категоризації світу, концептуалізації знань і мовної репрезентації цих знань. Назріває необхідність розробки лінгвокультурологічної концепції моделювання мовної картини світу як однієї з базових категорій антропоцентричної парадигми в мовознавстві. Актуальність теми дослідження зумовлена також недостатньою кількістю напрацювань, які б дали змогу отримати цілісне й несуперечливе уявлення про динаміку британської мовної картини світу.

Об’єктом дослідження є концепт FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Предметом аналізу є когнітивно-семантичні та дискурсивні характеристики засобів вербалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Мета роботи полягає в намаганні простежити еволюцію концепту FAMILY в британській мовній картині світу на прикладі публіцистичного дискурсу періоду з кінця XVIII століття до 2020 року включно; виявити закономірності трансформації лексичного значення вербалізаторів концепту

FAMILY у зв'язку зі змінами в історичній, політичній, культурній, соціальній сферах життя Англії XVIII–XXI ст. та у структурі знань і досвіду носія британської моделі світу; теоретично і експериментально підтвердити лінгвокультурну концепцію моделювання мовної картини світу на основі дослідження динаміки когнітивно-семантичних структур.

Матеріалом дослідження стали словникові статті британських фундаментальних лексикографічних праць XVIII–XXI століть, а також публіцистичні тексти з видань *The British Newspaper Archive*, *The Times* та *The Telegraph* періоду з кінця XVIII століття до 2020 року включно.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що вперше:

– представлено методику дослідження лінгвокультурної складової когнітивно-семантичної структури іменника за лексикографічними даними та відстеження динаміки лінгвокультурної складової у публіцистичному дискурсі.

– системно розглянуто еволюцію британської мовної картини світу на прикладі концепту FAMILY, аксіологічну модель та когнітивно-семантичні засоби її реалізації в системі англійської мови та публіцистичному дискурсі,

– проаналізовано наповнення виділених слотів з уваги на позамовні фактори, досліджено динаміку розвитку когнітивно-семантичних структур та їх актуалізацію у публіцистичному дискурсі.

Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів із висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури, лексикографічних джерел, довідкових джерел та додатків.

У **вступі** зазначено тему роботи, її актуальність, мету, завдання, об'єкт, предмет, методи дослідження, зв'язок із науковими темами, висвітлено новизну, теоретичне значення та практичну цінність роботи, вказано використаний матеріал та розкрито особистий внесок дисертантки, наведено дані про апробацію роботи, публікації та положення, винесені на захист.

У **першому розділі** – «Теоретичні засади дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI

ст.» розглянуто синхронно-діахронний аспект дефініцій тлумачного словника з метою простежити еволюцію лексичного значення іменників, які наповнюють концепт FAMILY і його слоти. У роботі доведено, що лексичне значення є результатом осмислення, аналізу, категоризації навколишньої дійсності в рамках конкретної культури, яка у представленому дослідженні знаходить відображення в іменниках, що наповнюють концепт FAMILY. Реалізація лексико-семантичних варіантів слова є прямим вказівником на ієрархію знань про позначуваний предмет чи явище, та на структуру і сукупність знань певної спільноти про світ загалом. Охарактеризована здатність публіцистичного дискурсу простежити взаємозалежність комунікативних потреб суспільства і мови: потреби змінюються відповідно до динаміки культури і соціуму, а мовні засоби підлаштовуються під ці потреби. Отже, проекція результатів аналізу ЛЗ слова на публіцистичний дискурс дасть можливість виокремити саме ті семантичні компоненти, які є значущими і важливими на певному етапі розвитку суспільства.

У другому розділі – «Методологія дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі» – представлено методологічні засади аналізу лексичного значення іменників-репрезентантів слотів концепту FAMILY, обґрунтовано залучення асоціативного експерименту до дослідження, методу дискурс аналізу та методики фреймового моделювання.

Методика вивчення актуалізації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі передбачила опис принципів добору та систематизації матеріалу та висвітлення етапів дослідження концепту FAMILY у зазначеному дискурсі.

У третьому розділі – «Зміна поняттєвого наповнення концепту FAMILY та його слотів у діахронії» – розглянуто та проаналізовано семантичну структуру лексем, які наповнюють слоти концепту FAMILY, а саме: *family, marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love, happiness*. Із застосуванням методу компонентного аналізу в поєднанні з

методом словникових дефініцій, а також з використанням даних інших суспільно-гуманітарних наук проведено аналіз названих лексем у синхронії та діяхронії на підставі фундаментальних лексикографічних джерел Британії XVIII–XXI ст. Встановлено, що головні трансформації семантичної структури припадають на XX–XXI ст. із акцентом на початок XXI ст. Динаміка значень і мікросегментів, що їх актуалізують, стає відображенням процесів екстралінгвальної дійсності. Визначено, що лексичне значення проаналізованих лексем проходить через процеси конкретизації, специфікації, коли дефініції в результаті еволюції актуалізують семантичні компоненти, які або були відсутніми і з’являються як реакція на певні події у країні, або з периферійних і супровідних переходять до розряду основних. У результаті стверджуємо про відмінність мовних картин світу XVIII, XIX, XX, XXI ст.

У четвертому розділі – «Актуалізація семантичної структури концепту FAMILY та його слотів у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст.» – розглянуто та проаналізовано семантичну структуру концепту FAMILY та слотів, що його наповнюють (HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE), у публіцистичних текстах Британії XVIII–XXI ст. Проведено аналіз поданих лексем у синхронії та діяхронії з точки зору їхнього вживання у публіцистичному дискурсі, здійснено фреймове моделювання визначених слотів. Ці спостереження узагальнено і за допомогою застосування методики фреймового моделювання виявлені домінантні фрейми. Узагальнено, що динаміка реалізації словникових дефініцій у публіцистичних текстах Британії XVIII–XXI ст. не є цілковитим втіленням динаміки словникових тлумачень лексем, відібраних для аналізу.

У загальних висновках наведено основні теоретичні положення та практичні результати дослідження, на основі яких сформульовано висновки аналізу зазначеної проблеми. Запропоновано подальші перспективи дослідження з огляду на отримані результати.

Наукова новизна отриманих результатів узагальнена у таких **положеннях, які винесено на захист:**

1. Національно-культурна інформація вкомпонована в мовну картину світу, яка виступає своєрідною моделлю чи матрицею національної ментальності. Лексичне значення слова можна розглядати як провідник етнокультурної інформації, яка охоплює різні семантичні складники (експліцитні та імпліцитні), специфікації, вказівки на характеристики об'єктів і наявність зв'язку між ними, що вказують на культурно-релевантний зміст концепту FAMILY. Національно-культурна інформація може бути виокремлена шляхом детального аналізу словникових тлумачень та їх динаміки.

2. Концепт FAMILY є складним етно-соціо-лінгво-ментальним конструктом британської картини світу, що маніфестується слотами MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, MOTHER, FATHER, HOME, WOMAN, LOVE.

3. У межах семантичної структури слова можна виокремити лінгвокультурну складову, яка реалізується через ієрархію сем і семем лексичного значення, їх актуалізацію чи нівелювання, «міграцію» окремих складників у межах семантичної структури, стилістичні позначки та їх динаміку. Динаміка сем і семем у межах структури лексичного значення іменників-актуалізаторів концепту FAMILY є відображенням еволюції знань людини і набутого досвіду про довколишній світ; актуалізація чи нівелювання окремих компонентів відбувається під впливом історичних, політичних, культурних, наукових, соціальних та ін. процесів.

4. Когнітивно-семантичний підхід уможлиблює розгляд концептуального виміру семантичної структури значення. Актуалізація когнітивно-семантичного значення іменників, які вербалізують концепт FAMILY у публіцистичному дискурсі, залежить від їх релевантності і значущості на певному етапі розитку мовної спільноти. Невідповідність лексикографічної експлікації лексичного значення іменника і об'єктивації

окремих компонентів лексико-семантичної структури в публіцистичному дискурсі є виразником суспільних настроїв, тенденцій, рухів, які ще не ввійшли до розряду загальноприйнятих на певному етапі розвитку соціуму.

5. Динаміка реалізації словникових дефініцій у публіцистичних текстах Британії XVIII–XXI ст. не є цілковитим втіленням динаміки словникових тлумачень лексем, відібраних для аналізу. Певні семи і семеми відходять на периферію, що підтверджує їх відносну роль як лінгвокультурного компонента значення. Домінантну актуалізацію отримують ті семи і семеми лексичного значення, які є характерними для усіх членів культурно-мовно середовища.

6. Домінантними фреймами, в основі усіх визначених слотів в публіцистичному дискурсі XVIII–XXI ст. є предметний, акціональний та посесивний фрейми. Ідентифікаційний та компаративний фрейми є додатковими концептуальними формами актуалізації, які переважно спостерігаємо у XX та XIX ст., що свідчить про розвиток і розширення аналізованих фреймів, а також показує розвиток публіцистичного дискурсу, його контентне наповнення та формальне вираження.

***Ключові слова:** лексичне значення, концепт, фрейм, слот, компонентний аналіз, фреймове моделювання.*

ABSTRACT

Matiash-Hnediuk I. M. Verbalization of the Concept FAMILY in the British Publicistic Discourse of the XVIII – XXI Centuries. – Qualification Research Paper. Manuscript.

Thesis for a Candidate Degree in Philology, Speciality 10.02.04 – the Germanic Languages. – Vasyl Stefanyk Precarpathian National University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Ivano-Frankivsk, 2021.

The dissertation deals with the verbalization of the concept FAMILY in the British publicistic discourse of the XVIII – XXI centuries.

The theme **Topicality** is determined by the general focus of modern linguistic research on the consideration of language units taking into account cognitive structures, as well as cultural, mental, historical processes, etc., which form the basis of the world categorization, knowledge conceptualization and linguistic representation of this knowledge. There is a need to develop a linguistic and cultural conception of modeling of the language picture of the world as one of the basic categories of the anthropocentric paradigm in Linguistics. The theme topicality of the research is also determined by the lack of works that would allow to obtain a holistic and consistent understanding of the dynamics of the British language picture of the world.

The **Object** of the study is the concept FAMILY in the British publicistic discourse.

The **Subject** of the study is cognitive-semantic and discursive characteristics of the means of verbalization of the concept FAMILY in the British publicistic discourse.

The **Aim** of the work is to try to trace the evolution of the concept FAMILY in the British language picture of the world using media discourse from the end of the XVIII century to 2020 inclusive; to identify patterns of transformation of the lexical meaning of verbalizers of the concept FAMILY due to the changes in the historical, political, cultural, social spheres of life in England in the XVIII-XXI centuries. and in the structure of knowledge and experience of the bearer of the British model of the world; theoretically and experimentally confirm the linguistic and cultural concept of modeling of the language picture of the world based on the study of the dynamics of cognitive-semantic structures.

The **Research Material** comprises dictionary entries of the British fundamental lexicographical works of the XVIII-XXI centuries, as well as publicistic texts from The British Newspaper Archive, The Times and The Telegraph from the end of the XVIII century to 2020 inclusive.

The **Scientific Novelty** of the obtained results lies in the following:

– the method of research of the linguistic and cultural component of the cognitive-semantic structure of the noun according to lexicographic data and tracking the dynamics of the linguistic and cultural component in media discourse is presented;

– the evolution of the British language picture of the world is systematically considered on the example of the concept FAMILY, as well as the axiological model and cognitive-semantic means of its realization in the English language system and publicistic discourse;

– the content of the selected slots is analyzed with regard to extralinguistic factors, the dynamics of development of cognitive-semantic structures and their verbalization in media discourse are investigated.

The dissertation consists of the Introduction, four Chapters with conclusions to each of them, General Conclusions, the Lists of the Used Literature, Lexicographic Sources, Sources of the Illustrative Material and Appendices.

The introduction describes the topic of the thesis, its relevance, purpose, task, object, subject, research methods, connection with scientific topics, highlights the novelty, theoretical and practical value of the work, indicates the used material and the personal contribution of the post-graduate student, provides data about the results approbation, publications and statements to be defended.

The first Chapter – “ Theoretical Foundations of the Study of the Verbalization of the concept of FAMILY in the British Publicistic Discourse of the XVIII – XXI Centuries” the synchronic and diachronic aspects of explanatory dictionary definitions is considered in order to trace the evolution of the lexical meaning of nouns that fill the concept FAMILY and its slots. The paper proves that the lexical meaning is the result of comprehension, analysis, categorization of the surrounding reality within a specific culture, which in the present study is reflected in the nouns that fill the concept FAMILY. The implementation of lexical and semantic variants of a word is a direct indicator of the hierarchy of knowledge about the denoted object or phenomenon, and the structure and set of knowledge of a particular community about the world in general. The ability of media discourse

to trace the interdependence of the communicative needs of society and language is characterized: needs change according to the dynamics of culture and society, and language tools are adapted to these needs. Thus, the projection of the results of the analysis of the lexical meaning of a word on the media discourse will make it possible to identify precisely those semantic components that are significant and important at a certain stage of development of society.

The second Chapter – “Methodology of Research of Verbalization of the Concept FAMILY in British Publicistic Discourse” – presents methodological bases of analysis of lexical meaning of nouns-representatives of slots of the concept FAMILY. The chapter also determines the implementation of the associative experiment in research, the method of discourse analysis and frame modeling method.

The method of studying of the verbalization of the concept FAMILY in the British publicistic discourse provided a description of the principles of selection and systematization of material and coverage of the stages of research of the concept FAMILY in this discourse.

In the third Chapter – “Changing the Conceptual Content of the Concept FAMILY and its Slots in Diachrony” –the semantic structure of lexemes that fill the slots of the concept FAMILY is considered and analyzed, namely: HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE. Using the method of component analysis in combination with the method of dictionary definitions, as well as using data from other social sciences and the humanities, the analysis of these lexemes in synchrony and diachrony on the basis of fundamental lexicographic sources of Britain XVIII-XXI centuries is carried out. It is established that the main transformations of the semantic structure occur in the XX-XXI centuries with an emphasis on the beginning of the XXI century. The dynamics of meanings and microsegments that verbalize them becomes a reflection of the processes of extralinguistic reality. It is determined that the lexical meaning of the analyzed lexemes passes through the processes of concretization, specification, when definitions as a result of evolution

verbalize semantic components, which were either absent and appear as a reaction to certain events in the country. As a result, we claim the difference between the linguistic pictures of the world of the XVIII, XIX, XX, XXI centuries.

In the fourth Chapter – “Verbalization of the Semantic Structure of the concept FAMILY and its Slots in the British Media Discourse of the XVIII - XXI Centuries” – the semantic structure of the concept FAMILY and the slots that fill it (*marriage, wife, husband, mother, father, home, woman, love*) are considered and analyzed in the publicistic texts of Britain of the XVIII-XXI centuries. The analysis of the given lexemes in synchrony and diachrony from the point of view of their use in the media discourse is carried out, frame modeling of certain slots is carried out. These observations are generalized and the dominant frames are identified using the technique of frame modeling. It is generalized that the dynamics of the implementation of dictionary definitions in the publicistic texts of Britain of the XVIII-XXI centuries is not a complete embodiment of the dynamics of vocabulary definitions of the lexemes selected for analysis.

The **General Conclusions** outline the main theoretical principles and practical results of the study, on the basis of which the conclusions of the analysis of this problem are formulated. The further prospects of the study are suggested in view of the results obtained.

The scientific novelty of the obtained results is summarized in the following **statements to be defended**:

1. National and cultural information is integrated into the linguistic worldview, which acts as a kind of model or matrix of national mentality. The lexical meaning of a word can be considered as a container of ethnocultural information, which covers various semantic components (explicit and implicit), specifications, indications of the characteristics of objects and the connections between them, indicating the culturally relevant content of the concept FAMILY. National and cultural information can be accessed through a detailed analysis of dictionary interpretations and their dynamics.

2. The concept of FAMILY is a complex ethno-socio-linguo-mental construct of the British worldview, manifested by slots MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, MOTHER, FATHER, PARENTS, HOME, WOMAN, MAN, LOVE.

3. Within the semantic structure of the word we can distinguish the linguistic and cultural components, which is realized through the hierarchy of semes and semems of lexical meaning, their actualization or mitigation, "migration" of individual components within the semantic structure, stylistic marks and their dynamics. The dynamics of semes and semems within the structure of the lexical meaning of nouns-actualizers of the FAMILY concept is a reflection of the evolution of human knowledge and acquired experience of the surrounding world; actualization or leveling of individual components occurs under the influence of historical, political, cultural, scientific, social, etc. processes.

4. Cognitive and semantic approach allows consideration of the conceptual dimension of the semantic structure of meaning. The actualization of the cognitive-semantic meaning of nouns that verbalize the concept of FAMILY in publicistic discourse depends on their relevance and significance at a certain stage of the development of the language community. The discrepancy between the lexicographic explication of the lexical meaning of the noun and the objectification of certain components of the lexical-semantic structure in journalistic discourse is an expression of social moods, tendencies, movements that have not yet entered the category of common at a certain stage of society.

5. Dynamics of realization of dictionary definitions in publicistic texts of Britain of the XVIII-XXI centuries is not a complete embodiment of the dynamics of vocabulary interpretations of tokens selected for analysis. Certain semes and semems depart to the periphery, which confirms their relative role as a linguistic and cultural component of meaning. The dominant actualization is obtained by the semes and semems of the lexical meanings that are characteristic for all members of the cultural and linguistic environment.

6. Dominant frames, the basis of all identified slots in the publicistic discourse of the XVIII-XXI centuries there are subject, action and possessive

frames. Identification and comparative frames are additional conceptual forms of actualization, which are mainly observed in the twentieth and nineteenth centuries, which indicates the development and expansion of the analyzed frames, as well as shows the development of journalistic discourse, its content and formal expression.

Key words: *lexical meaning, concept, frame, slot, component analysis, frame modeling.*

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Наукові праці, у яких опубліковано основні наукові результати дисертації:

1. Матіяш І.М. Етнолінгвокультурні модуляції семантичної структури лексеми «*FREEDOM*» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Серія Філологія (мовознавство): збірник наукових праць* / [гол. ред. Н.Л. Іваницька]. 2013. Вип. 18. С. 172-181.

2. Матіяш І.М. Еволюція британської мовної картини світу у контексті динаміки семантичної структури лексеми «*WOMAN*». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 34. С. 135-139.

3. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «*GENTLEMAN*» у контексті британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 39. С. 238-241.

4. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «*WAR*» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*. 2014. Вип. 127. С. 278-282.

5. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «*MOTHER*» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. 2014. Вип. 17. Т. I (169). С. 182-188.

6. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «*FAMILY*» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 42. С. 99-103.

7. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «*FATHER*» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки*

Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна». 2015. Вип. 53. С. 99-103.

8. Матіяш І.М. Структурно-лексикографічні модуляції лексеми «*MARRIAGE*» в британській мовній картині світу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2015. Вип. 73. С. 131-136.*

9. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «*LOVE*» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць / гол. ред. М.Є. Скиба. 2016. Вип. 10. Т. 2 (К-П). С. 149-155.*

10. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «*WIFE*» у контексті британської мовної картини світу. *Нова філологія. Збірник наукових праць. 2016. № 68. С. 108-113.*

11. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми «*WOMAN*» у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2017. № 26. Т. 2. С. 48-50.*

12. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми «*FAMILY*» у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: «Філологічні науки» (мовознавство): Збірник наукових праць. 2017. № 8. Т. 1. С. 134-137.*

13. Матіяш-Гнедюк І.М. Актуалізація словникових дефініцій лексеми *love* у британському медіа-дискурсі в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Південний архів. Філологічні науки. 2017. Вип. 67. С. 118-121.*

14. Матіяш-Гнедюк І.М. Аналіз понятійного складника концепту *Family* (діахронний аспект). *Закарпатські філологічні студії. 2018. Вип. 5. С. 73-77.*

15. Матіяш-Гнедюк І.М. Семантичний аналіз синонімів номінативної лексеми концепту *Family*. *Іноземна філологія. 2019. Вип. 132. С. 26-34.*

Наукові праці в зарубіжних наукових виданнях:

16. Matiyash I. The Evolution of the Sematic Structure of Lexeme HOME in the British Linguistic World Image. *Europäische Fachhochschule. European Applied Sciences*. 2013. # 11 (Vol. 2). P. 13-16.

17. Matiyash I. Ethnolinguistic and Cultural Modulations of Semantic Structure of Lexeme PEACE in the Context of Evolution of the British Linguistic World Image. *Science and Education a New Dimension: Philology, II* (1). Issue 17. 2014. P. 11-14.

18. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «country» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Studia Slawistyczne: Etnolingwistyka i Komunikacja Miedzykulturowa*. 5. 2018. S. 91-100.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

19. Матіяш І.М. Лингвокультурные параметры трансформации семантической структуры лексемы «SIN» в британской языковой картине мира. *Научная дискуссия: Вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. Материалы XIV международной заочной научно-практической конференции (23 июля 2013 г.)*. М. : Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. С. 164-170.

20. Matiyash I.M. Linguistic-cultural structural lexicographical Modulations of the Lexeme MARRIAGE in British Linguistic World Image. *Verbal Culture of Humanity through the Prism of Ages. Materials digest of the LVIII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in philological sciences (London, July 18-23, 2013)*. London: IASHE, 2013. P. 23-25.

21. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «EDUCATION» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2016): матеріали III Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 18–19 березня 2016 р.)* / відп. ред. Я.Т.Билиця, О.Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя

Стефаника. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. С. 87-91.

22. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «TRUTH» у британській мовній картині світу. *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 19-20 серпня 2016 року*. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. С. 57-61.

23. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «LIE» у британській мовній картині світу. *Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація: Збірник наукових праць (IX міжнародна науково-практична конференція з питань мовознавства та літературознавства, 14-15 квітня 2016 року, м. Київ) / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак*. К.: Талком, 2016. С. 212-217.

24. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «MONEY» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017): матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 16-17 лютого 2017 р.) / відп. ред. Я. Т. Билиця, О. Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2017. С. 112-115.

25. Матіяш-Гнедюк І.М. Компонентний аналіз значення слова як інструмент виокремлення понятійного складника концепту. *Мова та культура : сучасні аспекти співвідношення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 7–8 грудня 2018 року*. Одеса : Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 79-81.

26. Матіяш-Гнедюк І.М. Дефініційний аналіз і семантична структура імені концепту. *Рівень ефективності та необхідність впливу філологічних наук на розвиток мови та літератури : Матеріали міжнародної науково-практичної конференції: м. Львів, 10–11 травня 2019 р.* Львів: ГО «Наукова

філологічна організація «ЛОГОС», 2019. С. 103-105.

27. Матіяш-Гнедюк І.М. Публіцистичний дискурс як матеріал лінгвокультурних досліджень. *Сучасна філологія: тенденції та пріоритети розвитку: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 24–25 травня 2019 року*. Одеса: Південноукраїнська організація «центр філологічних досліджень», 2019. Ч. 2. С. 83-86.

28. Матіяш-Гнедюк І.М. Мовна картина світу як виразник об'єктивної дійсності засобами мови. *International scientific and practical conference «Research of different directions of development of philological sciences in Ukraine and EU», Romania, Baia Mare, September 20–21, 2019*. Бая Марє: «Izdevnieciba Baltija Publishing», 2019. С. 72-75.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ.....	22
ВСТУП.....	23
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>FAMILY</i> В БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ XVIII – XXI СТ.....	30
1.1. Лексичне значення слова як виразник навколишньої дійсності.....	30
1.2. Синхронно-діахронний аспект дефініцій тлумачного словника.....	35
1.3. Когнітивно-семантичні передумови розгляду концепту як одиниці лінгвокультурного досвіду людини.....	41
1.4. Лінгвокультурна складова мовної картини світу.....	50
1.5. Ієрархія та динаміка компонентів семантичної структури слова.....	52
1.6. Властивості лінгвокультурної складової дефініції у контексті британської мовної картини світу.....	58
1.7. Публіцистичний дискурс як середовище об’єктивації концептів.....	63
Висновки до Розділу 1.....	66
РОЗДІЛ 2. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ <i>FAMILY</i> В БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ.....	69

2.1. Основні методологічні передумови аналізу концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.....	69
2.1.1. Когнітивно-семантичний підхід до аналізу дискурсивної реалізації концепту FAMILY.....	69
2.1.2. Лінгвокультурні передумови дослідження концепту FAMILY.....	83
2.2. Методика аналізу об'єктивації концепту FAMILY.....	85
2.2.1. Принципи добору та систематизації матеріалу.....	85
2.2.2. Етапи дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському дискурсі.....	86
Висновки до Розділу 2.....	92
РОЗДІЛ 3. ЗМІНА ПОНЯТТЄВОГО НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ FAMILY ТА ЙОГО СЛОТІВ У ДІАХРОНІЇ.....	94
3.1. СЛОТ HOME.....	95
3.2. СЛОТ MARRIAGE.....	99
3.3. СЛОТ WIFE.....	102
3.4. СЛОТ HUSBAND.....	105
3.5. СЛОТ PARENT.....	108
3.6. СЛОТ MOTHER.....	112
3.7. СЛОТ FATHER.....	117
3.8. СЛОТ CHILD.....	122
3.9. СЛОТ WOMAN.....	127
3.10. СЛОТ MAN.....	132

3.11. Слот LOVE.....	139
Висновки до Розділу 3.....	144
РОЗДІЛ 4. АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ КОНЦЕПТУ <i>FAMILY</i> ТА ЙОГО СЛОТІВ У БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ XVIII–XXI СТ.....	146
4.1. Вербалізація слоту HOME у публіцистичному дискурсі...	147
4.2. Вербалізація слоту MARRIAGE у публіцистичному дискурсі.....	152
4.3. Вербалізація слоту WIFE у публіцистичному дискурсі....	156
4.4. Вербалізація слоту HUSBAND у публіцистичному дискурсі.....	162
4.5. Вербалізація слоту PARENT у публіцистичному дискурсі.....	169
4.6. Вербалізація слоту MOTHER у публіцистичному дискурсі.....	176
4.7. Вербалізація слоту FATHER у публіцистичному дискурсі.....	184
4.8. Вербалізація слоту CHILD у публіцистичному дискурсі...	192
4.9. Вербалізація слоту WOMAN у публіцистичному дискурсі.....	201
4.10. Вербалізація слоту MAN у публіцистичному дискурсі...	206
4.11. Вербалізація слоту LOVE у публіцистичному дискурсі..	216
Висновки до Розділу 4.....	225

ВИСНОВКИ.....	228	
СПИСОК	ВИКОРИСТАНОЇ	233
ЛІТЕРАТУРИ.....		
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....		266
СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ.....		266
ДОДАТКИ.....		269

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ СКОРОЧЕНЬ

КС – картина світу

МКС – мовна картина світу

БМКС – британська мовна картина світу

ЛЗ – лексичне значення

КА – компонентний аналіз

ЛСВ – лексико-семантичний варіант

ВСТУП

Дисертація присвячена дослідженню особливостей актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть.

Питання про те, яким чином мова допомагає сегментувати, категоризувати навколишню дійсність і досвід її носіїв, завжди було в центрі уваги вчених (Т.А. ван Дейк, Л. Вайсгербер, А. Вежбицька, В. фон Гумбольдт, Дж. Лакоф, А. Лерер, О.О. Потєбня, Е. Рош, Ф. де Соссюр, Е. Сепір, Дж. Тейлор, Б. Уорф, Н. Хомський та ін.). Особливого значення при цьому набуває питання лексичної номінації як засобу фіксації змін, що безперервно відбуваються й осмислюються людиною в її суспільній практиці. В центрі уваги запропонованої розвідки стоїть завдання простежити процес формування уявлення про носіїв англійської мови на лексикографічному та публіцистичному матеріалах в діахронії впродовж останніх чотирьох століть і виявити специфіку концептуалізації й категоризації цього сегмента навколишньої дійсності.

Актуальність роботи визначається загальною спрямованістю сучасних лінгвістичних досліджень на вивчення мовних одиниць з урахуванням культурних, ментальних, історичних процесів та ін., покладених в основу категоризації світу, концептуалізації знань і мовної репрезентації цих знань. Актуальність теми дослідження зумовлена також недостатньою кількістю напрацювань, які б дали змогу отримати цілісне й несуперечливе уявлення про динаміку британського публіцистичного дискурсу.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертація відповідає науковим дослідженням кафедри англійської мови і літератури ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника», пов'язаним із темою «Концептуальна та мовна картини світу» (номер державної реєстрації 0113U001963). Тема дисертації затверджена вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені

Василя Стефаника» (протокол № 4 від 30 квітня 2013 р.) та уточнена вченою радою ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (протокол № 4 від 23 квітня 2019 р.).

Мета роботи – виявити та схарактеризувати семантичні та дискурсивні особливості актуалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі в діахронії з кінця XVIII століття до 2020 року включно.

Для досягнення поставленої мети необхідно виконати такі **завдання**:

- уточнити термінологічний апарат дослідження та розробити комплексну методику аналізу мовної об’єктивації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- інвентаризувати й описати засоби мовного втілення концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- виявити й охарактеризувати способи об’єктивації культурної інформації у словниках та простежити динаміку лексичного значення аналізованих мовних одиниць;
- встановити й описати детермінованість способів мовного аранжування концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі;
- здійснити фреймове моделювання концепту FAMILY та простежити у діахронії природу історичних констант та змінних структури концепту.

Об’єктом дослідження є концепт FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Предметом аналізу є когнітивно-семантичні та дискурсивні характеристики засобів вербалізації концепту FAMILY в британському публіцистичному дискурсі.

Матеріалом дослідження стали словникові статті британських фундаментальних лексикографічних праць XVIII – XXI століть, а також публіцистичні тексти з видань *The British Newspaper Archive*, *The Times* та *The Telegraph* періоду з кінця XVIII століття до 2020 року включно.

Методологічною основою дослідження слугують положення сучасної мовознавчої науки, які розкривають складну природу тріади «мова – людина – культура» в антропоцентричній парадигмі із застосуванням когнітивно-семантичного підходу.

Теоретичною базою роботи є основоположні праці українських і зарубіжних вчених у галузі *лексичної семантики* (Ю.Д. Апресяна, І.В. Арнольд, Р.О. Будагова, Л.М. Васильєва, А. Вежбицької, В.Г. Гака, В. фон Гумбольдта, Н.Г. Єсипенко, В.А. Звєгінцова, І.М. Кобозєвої, М.Г. Комлєва, В.В. Левицького, В.М. Манакіна, Я.Г. Мельника, Ю.Н. Найди, Е. Сепіра, О.І. Смирницького, Ж.П. Соколовської, Б.Л. Уорфа та ін.), *когнітивної лінгвістики* (Н.Д. Арутюнової, В. Еванса, С.А. Жаботинської, О.С. Кубрякової, Дж. Лайонза, А.М. Приходька, Ч. Філмора та ін.), *лінгвокультурології* (Є. Бартмінського, Є.М. Верещагіна, В.В. Воробйова, С.В. Іванової, Ю.М. Караулова, О.О. Корнілова, В.Г. Костомарова, В.В. Красних, В.А. Маслової, О.О. Потебні, Ю.С. Степанова, В.М. Телії, Г.Д. Томахіна та ін.), *теоретичної та практичної лексикографії* (В.В. Виноградова, П.М. Денисова, В.В. Дубічинського, А.П. Євгенєвої, Л. Єльмслева, Х. Касареса, С. Огдена, С.І. Ожегова, Н.Ю.Шведової, Л.В. Щерби та ін.), *теорії дискурсу* (Н.Д. Арутюнової, Ф.С. Бацевича, А.П. Загнітка, В.І. Карасика, О.С. Кубрякової, С.І. Потапенка, І.С. Шевченко та ін.).

Мета й завдання дисертації, а також специфіка досліджуваного об'єкта зумовили необхідність комплексного використання низки **методів**. *Описово-аналітичний* метод застосовано під час аналізу емпіричного матеріалу з подальшим описом й узагальненням результатів. *Методи аналізу і синтезу* використано в аналітичних оглядах підходів до вивчення дискурсу, мовної картини світу, способів концептуалізації дійсності; елементи *дефініційного аналізу* – для встановлення семантичних ознак лексичних одиниць; *методика когнітивно-дискурсивної інтерпретації* – для виокремлення дискурсивних контекстів вербалізації концепту FAMILY;

метод *фреймового моделювання* – для виокремлення слотів концепту FAMILY та простеження історичних констант та змінних структури концепту.

Наукова новизна одержаних результатів, отриманих особисто здобувачкою наукового ступеня і поданих на захист, полягає в тому, що в дисертації *вперше здійснене комплексне дослідження* об'єктивації концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі. *Уперше представлено системний опис еволюції концепту FAMILY в британській мовній картині світу.* Основний результат дослідження полягає у *виокремленні* слотів, які наповнюють концепт FAMILY, та *реконструкції* динаміки розвитку аналізованих когнітивно-семантичних структур та їх актуалізації у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI століть. У роботі *виявлено й охарактеризовано* історичні константи та змінні структури концепту FAMILY з демонстрацією ефективності лінгвокультурного моделювання фрагмента мовної картини світу на основі принципів системності, ієрархічності, інтегративності та інтерпретативності.

Наукова новизна результатів дослідження може бути узагальнена в таких **положеннях, що виносяться на захист:**

1. Концепт FAMILY є складним етно-соціо-лінгво-ментальним конструктом британської картини світу, що містить слоти HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE.

2. У межах семантичної структури слова можна виокремити лінгвокультурну складову, яка реалізується через ієрархію сем і семем лексичного значення, їх актуалізацію чи нівелювання, «міграцію» окремих складників у межах семантичної структури, стилістичні позначки та їх динаміку. Динаміка сем і семем у межах структури лексичного значення іменників-актуалізаторів концепту FAMILY є відображенням еволюції знань людини і набутого досвіду про довколишній світ; актуалізація чи

нівелювання окремих компонентів відбувається під впливом історичних, політичних, культурних, наукових, соціальних та інших процесів.

3. Когнітивно-семантичний підхід уможлиблює аналіз концептуального виміру семантичної структури значення. Актуалізація лексичного значення іменників, які вербалізують концепт FAMILY у публіцистичному дискурсі, залежить від їх релевантності і значущості на певному етапі розвитку мовної спільноти. Невідповідність лексикографічної експлікації лексичного значення іменника й об'єктивації окремих компонентів лексико-семантичної структури в публіцистичному дискурсі є виразником суспільних настроїв, тенденцій, рухів, які ще не ввійшли до розряду загальноприйнятих на певному етапі розвитку соціуму.

4. Динаміка реалізації словникових дефініцій у публіцистичних текстах Великої Британії XVIII-XXI ст. не є цілковитим втіленням динаміки словникових тлумачень лексем, відібраних для аналізу. Певні семи і семми відходять на периферію, що підтверджує їх відносну роль як лінгвокультурного компонента значення. Домінантну актуалізацію отримують ті семи і семми лексичного значення, які є характерними для усіх членів культурно-мовно середовища.

5. Домінантними фреймами, в основі усіх визначених слотів в публіцистичному дискурсі XVIII-XXI ст. є предметний, акціональний та посесивний фрейми. Ідентифікаційний та компаративний фрейми є додатковими концептуальними формами актуалізації, які переважно спостерігаємо у XX та XIX ст., що свідчить про розвиток і розширення аналізованих фреймів, а також показує розвиток публіцистичного дискурсу, його контентне наповнення та формальне вираження.

Теоретичне значення роботи визначається її внеском у формування наукових уявлень про процеси концептуалізації та дискурсивної реалізації концептуальних структур, що сприяє розбудові теоретичних підвалин когнітивно-дискурсивного підходу до аналізу мовних явищ. Виділення й системний опис засобів об'єктивації концепту FAMILY, проведене фреймове

моделювання аналізованих концептуальних сутностей поглиблює когнітивну теорію в царині дослідження універсальних концептів. Виокремлення слотів концепту FAMILY та встановлення ергономічної та інтенційної детермінованості способів їх мовного аранжування в британському публіцистичному дискурсі удосконалюють наукове знання в галузі когнітивної лінгвістики та дискурсології.

Практична цінність дисертації полягає в тому, що її матеріали можуть бути використані в навчальному процесі вищих закладів освіти в лекційних курсах з лексикології (розділ «Семантична структура слова»), когнітивної лінгвістики (Розділ «Фреймова семантика»), дискурсології (Розділ «Структура та одиниці дискурсу»), а також у написанні курсових і магістерських робіт. Результати дослідження можуть бути використані у створенні навчально-методичних розробок і посібників для студентів-германістів.

Апробація роботи. Основні теоретичні положення та практичні результати дослідження обговорено та апробовано на засіданнях та щорічних звітних наукових конференціях професорсько-викладацького складу кафедри англійської філології факультету іноземних мов ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»; на тринадцяти міжнародних науково-практичних конференціях: «Міжкультурна комунікація: Мова – Культура – Особистість» (Острог, 2013, 2014, 2015), «Лінгвокогнітивні та соціокультурні аспекти комунікації» (Острог, 2013), «Научная дискуссия: вопросы филологии, искусствоведения и культурологии» (Москва, 2013), «Диалог культур: лингвокультурологическая база гуманитарного образования» (Сімферополь, 2013), «Verbal Culture of the Humanity through the Prism of Ages» (Лондон, 2013), «Мова і культура» (Київ, 2014), «Modern Problems of Education and Science» (Будапешт, 2014), «Слово – Текст – Мова у дослідницьких парадигмах сучасної лінгвістики» (Харків, 2015), «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації ELLIC 2016» (Івано-Франківськ, 2016),

«Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови і літератури» (Одеса, 2016), «Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації ELLIC 2017» (Івано-Франківськ, 2017).

Публікації. Основні положення дисертації знайшли відображення у 15 одноосібних статтях у фахових виданнях України, 3 публікаціях за кордоном та 10 тезах доповідей на міжнародних і всеукраїнських наукових конференціях.

Структура дослідження: дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку використаної літератури (407 позицій), списку використаних джерел (3 позиції), списку лексикографічних джерел (32 позиції), 15 додатків (обсягом 15 сторінок). Загальний обсяг дисертації становить 283 сторінки машинописного тексту, з них 232 сторінки основного тексту.

РОЗДІЛ 1.
ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ
FAMILY В БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ
XVIII – XXI СТ.

1.1. Лексичне значення слова як виразник навколишньої дійсності

Основною одиницею мови вважають слово. Воно є базовою одиницею лексичного рівня мови. На слово орієнтована більшість лінгвістичних описів та досліджень. Саме списки слів, названі словниками, вважаються основою опису мови. Слово вважають першоелементом: інші одиниці утворюються з допомогою особливих процедур або ж розкладанням слів чи їх комбінаторики. Звідси опис мови можна звести до опису словника в широкому значенні. Тому формування і розвиток ідей лінгвістичної семантики нерозривно пов'язані з лексикографічною практикою. У цьому контексті слід говорити про двосторонній зв'язок і взаємозалежність дисциплін. Ю.Д. Апресян стверджує, що «лексична семантика своїми коренями сягає низки лінгвістичних і суміжних дисциплін... однією з найважливіших із них є лексикографія...» [14, с. 6-7]. Залучення лексикографічної практики дало початок новим гіпотезам у вивченні лексичного значення (ЛЗ) слова. Наприклад, у своїх працях такі мовознавці, як В.В. Виноградов [67] та Л.В. Щерба [299] лексичним значенням слова називають не наукове, а «наївне» (за Л.В. Щербою – «побутове») поняття про відповідну річ, іноді обтяжене смисловими й емоційними асоціаціями.

Це формулювання нашої думки на думку, що ЛЗ слова є «акумулятором» знань людини, воно може вміщати набутий досвід і результати діяльності. Такий підхід є схожим із основним положенням теорії фреймів, згідно з яким набуті людиною знання організовуються у структуру, що може бути матеріально представлена у вигляді лексичної одиниці. Одноставної думки, що розуміти під терміном фрейм, нема. Це і схема, глобальна модель, сцена,

сценарій, і рамка, якою об'єднуються денотативні ситуації, чи уніфіковані конструкції знання, схематизація досвіду тощо [275, с. 54-55]. Найбільш поширеним є розуміння фрейму як «структури даних, які представляють стереотипну ситуацію» (за М. Мінським) [197, с. 7] і як «системи понять, пов'язаних Отже, що для розуміння будь-якого з них ми повинні розуміти цілісну структуру, до якої вони входять» (за Ч. Філлмором) [330, с. 111]. Тобто фрейми виступають структурою знань про певний фрагмент людського досвіду [128, с. 65]. Таким фрагментом можуть бути предмети, тобто цілі їх класи, або ситуації, тобто класи типових ситуацій. Фрейм складається з вузлів (слотів), «кількість яких відповідає кількості елементів, які можна виділити в даному фрагменті досвіду» [128, с. 65]. Фрейм можна зобразити у вигляді сітки вузлів та зв'язків між ними. Слот найвищого рівня ототожнюється із заголовком фрейму [197, с. 7; 372, с. 1]. Кожен слот фрейму можна доповнити різноманітною інформацією, яка може стосуватися способів застосування даного фрейму, наслідків цього застосування та дій, які необхідно виконати.

Згідно з твердженням В.В. Левицького, фрейми можуть бути ефективним і зручним способом репрезентації знань про зовнішній світ. Проте необхідно опиратись на мовні форми під час конструювання фрейму: на лексико-семантичну групу слів (продемонстровано Ч.Філлмором у [1988]), на словникове тлумачення, на реакцію анкетантів. Таким чином фрейм постає дещо наближеною до істини моделлю, схемою, конструктом [156, с. 158].

У запропонованому дослідженні аналізується семантичний концепт FAMILY (термін М. Мінського [197, с. 47]) в діахронічному аспекті. Під час побудови цього фрейму опираємось саме на словникові тлумачення авторитетних лексикографічних джерел Британії XVIII–XXI ст. в еволюційній проекції з метою виокремлення типових культурних характеристик. Беремо до уваги те, що фрейми не є довільно виділеними «атомами» знань. Вони є одиницями, які організовані «навколо» певного

поняття, містять основну типову і потенційно можливу інформацію, що асоціюється з певним поняттям. Вони мають відносно конвенційну природу і соціальну значущість, тому можуть визначати та описувати те, що в даній спільноті є характерним і типовим [96].

Працюючи з концептом FAMILY і його наповненням як у синхронії, так і в діахронії, намагаємось простежити еволюцію ЛЗ іменників, котрі є матеріальними репрезентантами аналізованого фрейму і його слотів. Тому ключовими в цьому дослідженні є термінопоняття «**лексема**» та «**лексичне значення слова**». Проблемі лексичного значення, семантиці слова присвячено праці таких лінгвістів, як М.Ф. Алефіренко, Ю.Д. Апресян, Л.М. Васильєв, В.В. Виноградов, В.З. Дем'янова, Л. Єльмслев, В.А. Звєгінцев, О.М. Іванищева, І.М. Кобозєва, А. Кребер, Д. Лакофф, В.В. Левицький, К.А. Левковська, Я.Г. Мельник, С. Огден, К.В. Рахіліна, І. Річардс, О.І. Смирницький, Ж.П. Соколовська, Г. Стерн, Й.А. Стернін, С.Г. Тер-Мінасова, А.А. Уфимцева, Ч. Філлмор, Д.М. Шмельов, Л.В. Щерба та ін.

У лексичній системі мови та у свідомості її носіїв слово існує у двох проявах: як **лексема** (слово в сукупності всіх його значень і форм) і як **семема** (лексико-семантичний варіант слова, рівнозначний окремому значенню слова). **Лексико-семантичний варіант слова (семема) (ЛСВ)** вважають основною гранично малою двосторонньою одиницею лексико-семантичної системи, яка реально функціонує в мові, а **лексема** являє собою абстрактну одиницю структури вокабуляра, узагальнення існуючих у даній період мови реалізації вживань певного слова.

Тому прийнято розглядати семантичну структуру лексеми, яка являє собою сукупність лексико-семантичних варіантів, пов'язаних відношеннями семантичної деривації, і семантичну структуру семеми, яка являє собою ієрархічну упорядкованість найдрібніших значенневих компонентів – **сем.** Отже, **лексема** є сукупністю словоформ, вона має власне лексичне значення,

яке її характеризує, і граматичне значення, яке характеризує цілі класи слів, до яких належить ця лексема.

Оскільки в запропонованому дослідженні розглядається безпосередньо ЛЗ в його динаміці та еволюційній проекції, то слід описати більш детально ЛЗ слова як лінгвістичну категорію. Визначення ЛЗ поділяються на дві групи залежно від того, що вважати значенням: елемент знакової репрезентації (субстанційний підхід) чи відношення між елементами («реляційний» підхід).

Прихильники першого підходу трактують ЛЗ як ідеальну сутність, що існує в людській свідомості. Так, Г. Пауль вважає, що ЛЗ – це вся сукупність уявлень, які формують зміст слова для члена певної мовної спільноти [211, с. 94]. На відміну від Г. Пауля, К.О. Ердман стверджує, що змістову сторону слова становлять поняття і пов'язані з ними емоційні оцінки [322, с. 107]. Такі думки знаходимо і в інших дослідників, наприклад, Г. Стерн розумів під значенням слова «думку», а Г. Кронассер – більш чи менш складний психічний феномен, пов'язаний із чуттєво сприйнятим символом [349, с. 56], за О.І. Смирницьким, ЛЗ – це «відображення предмета, явища чи відношення у свідомості...» [243, с. 89]. Отже, ЛЗ слова постає у вигляді «образу», який є узагальненим відображенням навколишньої дійсності.

Прихильники реляційного підходу розглядають слово як двосторонню одиницю, яка складається зі звукового комплексу і змісту [394, с. 70]. Також висловлювалась ідея про ЛЗ як відношення між словами-знаками, тобто ЛЗ слова – його вживання в мові або «правила вживання знака», за Ч. Моррісом [375, с. 43-47]. «У найбільш загальному плані за мовними значеннями приховуються суспільно виражені способи дії, у процесі яких люди змінюють і пізнають об'єктивну реальність» [162, с. 49; 28, с. 61]. Цей підхід представлений концепціями, які розглядають значення як знання чи інформацію або як саме вживаються слова у процесі діяльності.

Ці підходи до розуміння природи ЛЗ не суперечать один одному, бо в кінцевому результаті маніфестують процес відображення навколишньої

дійсності людиною. Тому значення є і «відношенням», і «певною ідеальною субстанцією» [271, с. 76; 316, с. 95-96].

Зіставляючи викладені концепції, за основу беремо точку зору В.В. Левицького, який пропонує таке визначення: **лексичне значення слова** – це набуття шляхом досвіду (у процесі діяльності) знання про сукупність мовних і немовних ситуацій, у яких може бути вжите слово [156, с. 68]. Отже, ЛЗ є результатом пізнання світу людиною і основний спосіб репрезентації дійсності в мові.

Як бачимо, ЛЗ характеризується двоїстою природою, яка найкраще відображене в семантичному трикутнику американських філософів Огдена – Річардса, наведеному в їхній праці *The Meaning of Meaning* [376, с. 99]. Слово як мовний знак, тобто знак, що належить до системи природної мови, має певне значення, яке по-різному проявляється в мовленні і співвідноситься з об'єктами світу. Отже, значення як складне ціле, компонентами якого є позначуваний предмет і поняття про цей предмет, схематично зображують трикутником. Він є матеріальним репрезентантом того, що слово в мові має певний потенціал, який проявляється в мовленні. Трикутник Огдена – Річардса виступає наочною ілюстрацією структури ЛЗ, він експлікує процес опосередкованої актуалізації ЛЗ через людське сприйняття. Саме цей процес і спостереження за ним є ключовими в нашій розвідці.

ЛЗ слова прийнято вважати структурою, яка складається зі знання про позначувані словом предмети і явища зовнішньої дійсності (семантика), знання про умови комунікації (прагматика), знання про правила вживання знака (синтактика). Проте єдності в поглядах на структуру ЛЗ не існує. У запропонованому дослідженні робиться акцент на трактуванні ЛЗ саме як втілення **структури** людського знання про світ, як **відображення досвіду**, набутого людиною у процесі практики і діяльності.

Необхідно зазначити, що, опираючись на думку Й.А. Стерніна [258, Ж.П. Соколовської [247] та Я.Г. Мельника [193], ЛЗ іменників, котрі об'єктивують концепт FAMILY і його слоти, розглядаємо як **мовну**

інтерпретацію знань про світ. Під знанням про світ розуміється вся сукупність інформації (наукова, наївна, енциклопедична тощо), яка стосується певного предмета. Саме ж мовне знання у структурі значення слова представлене у вигляді компонентів, мова про які піде далі. У цьому контексті Г.В. Колшанський стверджує, що «мова справді фіксує у своїх формах світ таким, яким його сприймає людина... Знання, зафіксовані у структурі ЛЗ слова, є **відображенням реального світу...**» (виділено нами. – І.М.-Г.) [130, с. 10-11]. **Отже, структура ЛЗ виступає своєрідною моделлю знань про світ на певному етапі розвитку суспільства.**

Отже, лексичне значення слова трактуємо як **результат осмислення** предмета чи явища дійсності, який у вигляді мовного знака закріплений у свідомості носіїв мови; воно виступає основним способом **репрезентації навколишньої дійсності** в мові і є «концентрованим» та загальновідомим знанням про предмет номінації. Оскільки референт і знання про нього змінні, лексичне значення слова трансформується відповідно до цих змін. Модуляції лексичного значення слова закріплені за окремими елементами його значення, які ми виділяємо на основі компонентного аналізу.

1.2. Синхронно-діахронний аспект дефініцій тлумачного словника

Сучасні лінгвісти вважають лексикографію синтетичною наукою, оскільки її характерною рисою є синтез філології і культури в широкому значенні слова [294, с. 5; 388, с. 2175; 379, с. 25; 305, с. 2, 4; 140 с. 4]. Лексикографія – це наука, головним завданням якої є вироблення принципів словникового подання лексики; процес створення словників; сукупність словників, пов'язаних тією чи іншою національною традицією.

Якщо «лексикографія є моделюванням мовної системи» [52, с. 67] і «гуманітарною ланкою всіх наук» [104, с. 65-66], «лінгвістичною кодифікацією на рівні слова» [305, с. 2], «практичною діяльністю щодо впорядкування текстів для людського розуміння» [352, с. 153-154], а

лексикографічний продукт – «лінгвістичним документом» [170, с. 95], то можна зробити висновок, що **словник є авторитетним додатковим фактором**, який суттєво підвищує наукову достовірність і значущість дослідження. Крім того, словник характеризується спадковим характером, суб'єктивізмом, прагматизмом, нормативністю у відборі і подачі лексики, теоретичною і практичною багатоплановістю [105, с. 51-52].

Існує безліч класифікацій словників. До найвідоміших належать розробки М.Л. Апажева, Б.Т. Аткінса, В.Г. Гака, П.М. Денисова, З.І. Комарової, В.М. Лейчик, В.В. Морковкіна, В.Ф. Роменської, О.О. Селіванової, Л.В. Щерби, А.М. Цивіна. Беручи до уваги, що згадані класифікації базуються на різних параметрах і критеріях, у рамках запропонованого дослідження будемо розглядати здебільшого академічні одномовні тлумачні словники, не обмежені функціональним призначенням і змістовим наповненням, друковані одно- і багатотомні синхронічні з алфавітним способом подачі матеріалу. Вважаємо, що такі словники найкраще репрезентують структуру та ієрархію знань і досвіду людей, вони є надійним джерелом загальної інформації про навколишню дійсність та достовірним довідником нормативності й уживаності слів.

Словникова стаття одномовного тлумачного словника – це складний лінгвістичний жанр. Вона у зручній та економній формі дає вичерпну інформацію про значення окремого слова, показує його місце в лексичній системі мови [15, с. 37; 290, с. 6]. Звідси, завданням тлумачних словників є подача значення слів та словосполучень і представлення цих одиниць як одиниць лексичної системи. Тлумачний словник постає як **культурний об'єкт**, тобто як **матеріальне втілення** системи єдиної національної мови конкретної епохи, і одночасно як **лінгвістичний продукт**, тобто як результат досліджень усіх галузей мовознавчої науки.

В центрі уваги цієї роботи є не просто словникове тлумачення, а дефініція, розглянута у статистиці та динаміці. Тому перейдемо до розгляду питання діячності і синхронії в межах словникової статті.

Серед проблем сучасної лінгвістики питання синхронії й діахронії під час дослідження семантичної структури слова все ще є актуальними. Мовознавці постійно знаходяться в пошуках покращення та удосконалення «надійних спеціальних прийомів у процесі фронтального вивчення ще невідомих або маловідомих секретів діалектичної за своєю природою мовної структури в часовому, діахронному (історичному, еволюційному) і синхронному (статичному, описовому) відношеннях» [233, с. 17]. Зазначимо, що вслід за Ф. де Соссюром [250, с. 114, 123], для позначення одночасності мовних фактів і явищ використовуємо термін «синхронія», позначення історичного розвитку мови – «діахронія», і відповідно паралельні похідні терміни – «синхронний» і «діахронний». Аналізуючи словникові дефініції у хронологічному порядку, помічаємо, що їхній діахронний аспект найчіткіше проявляється у дослідженні по «горизонталі» (аналіз ЛСВ протягом XVIII–XXI ст.), а синхронний – по «вертикалі» (аналіз кожного ЛСВ у словнику XVIII, XIX, XX, XXI ст.). Це пояснюється тим, що синхронія націлена тільки на одну перспективу, перспективу тих, хто говорить. Діахронна лінгвістика, навпаки, розрізняє дві перспективи: проспективну, яка прямує за плином часу, та ретроспективну, спрямовану назад. Так, комплексне синхронно-діахронне дослідження словникових дефініцій допомагає всебічному і детальному вивченню не лише семантичної структури слова, а й МКС, яка також характеризується динамічністю.

Опираючись на думку Ю. Степанова [252, с. 41], що слово (лексема) містить як первинну форма (етимологію), так й історію, сучасні асоціації, оцінки тощо, словникові тлумачення роблять наші знання загальнодоступними. Вони детермінують основні значення, у яких використовується те або інше слово, дають можливість утворювати одні і ті самі поняття в думках різних суб'єктів, що пізнають. Визначення відіграють велику роль у соціально-історичній об'єктивізації і фіксації знань певної епохи в мові науки, вони сприяють збереженню та переробці інформації й особливо її засвоєнню більш широкими колами суб'єктів.

Представлена робота зосереджена на дефініції саме тлумачних словників, основним завданням яких є «пояснення значення або системи значень слів» [116, с. 47-49; 120, с. 183-186; 212, с. 4-10; 260, с. 116-120]. Наша увага сконцентрована на динаміці саме словникового тлумачення, тому послуговуємось термінами «**лексикографічна дефініція**», «**(словникове) тлумачення**» і «**визначення**». При цьому під термінами «**лексикографічна дефініція**», «**(словникове) тлумачення**» розуміється подане особливим чином значення тлумаченого слова [212, с. 4]. «**Визначення**» це «уся сума відомостей, яка повідомляється про слово або про окреме значення слова в тлумачних і перекладних словниках» [199, с. 7], лексикографічний семантичний аналіз [260, с. 116], будь-які способи розкриття значення слова в словнику [203, с. 66].

Особливий інтерес для нашого дослідження становить синкретичність [117, с. 211] словникових тлумачень. Поєднуючись одна з одною на основі різних зв'язків і відносин, дефініції, як особливий текстовий жанр, розкривають семантичне багатство і специфіку слів, крім того, сприяють структуризації знань. Семантичні компоненти лексичного значення, локалізовані в дефініції, є виразниками значення слова не лише стосовно інших слів, а й стосовно світу культури, соціуму, поняття, яке позначає слово, архетипу, прототипу, образу, символу, що маніфестується словом, та ін. З урахуванням такого розуміння семантики до складу словникового тлумачення включають культурологічні, енциклопедичні відомості про слово, історичні, естетичні, символічні, смислові та ін. навантаження слова.

Хоча Й. Стернін наголошує на тому, що «діахронія може стати в пригоді лише для пояснення тих або інших змін» [194, с. 63], схилиємось до думки, що у генезисі мови видно, наскільки початок соціального явища відрізняється від його кінця [233]. Необхідність застосування діахронного підходу під час аналізу семантичної структури лексем підтверджується думкою Ю. Степанова про те, що поняття формується упродовж певного проміжку часу, тому «природно представляти його еволюцію послідовно»

[251, с. 41], тобто аналізувати лексему, що його об'єктивує, у різні епохи. Ці аргументовані тези свідчать на користь того, що опис семантичної структури лексеми в діяхронії починається, перш за все, з «точки відліку». Для цього дослідження «точкою відліку» є кінець XVIII ст., оскільки саме тоді С. Л. Джонсон створює перший тлумачний словник у класичному його розумінні.

Англійська лексикографія як практика укладання словників різних типів пройшла довгий шлях: від звичайних глосаріїв-довідників до ґрунтовних фундаментальних словників. Так, Л.П. Ступін [259, с. 51-82] виділяє дев'ять етапів розвитку англійської лексикографії, кожен із яких пов'язаний із певними історичними, соціальними, науковими змінами у суспільстві.

Головні зміни в дефініціях та самих словниках відбулись на початку XIX ст. У теорію і практику лексикографії ввійшов науковий погляд на словник як на об'єктивний реєстратор розвитку мови певного періоду. За Р. Тренчем [393], словник та його дефініція стають «описом усього присутнього в мові...», «лише того, що справді наявне в ній». Словникова стаття постає «біографією розвитку слова» [402, с. 40-44]. Згідно з цими принципами словник є історичним монументом, котрий може слугувати ключем до розуміння культури, аксіологічних і моральних установок, історії нації.

На сучасному етапі спостерігаємо системний підхід до формулювання словникових тлумачень. Основною функцією лексикографічної дефініції залишається кодифікація лексичного значення слова і його відтінків. Поряд з цим антропоцентрична парадигма в сучасному мовознавстві вимагає включення в тлумачення культурологічної, прагматичної, енциклопедичної інформації, переосмислення відтінків значення слова, створення словників активного типу, багатоаспектних словників.

З урахуванням зазначеного, дефініція стає універсальним інструментом семантичного аналізу слова. Її структура є матеріальним втіленням мовної картини світу. «Тлумачення містить не довільний набір об'єктивної

інформації про реалію, а лише відфільтровані лінгвістичною компетенцією семантичні компоненти (ознаки), необхідні й достатні для розуміння позначеною лексемою реалії. З цього погляду тлумачення виступає розгорнутою структурою плану змісту лексичної одиниці і є найефективнішим способом аналізу та синтезу смислової сторони слова» [205, с. 84]. Оскільки саме людина іменує об'єкт чи явище, а також обирає спосіб опису його практичного застосування.

Проаналізувавши англійську лексикографію в діяхронному та мовнокартинному аспектах, бачимо, що словник виступає продуктом національної культури. Лексикографічні напрацювання є свідченням певного рівня розвитку народу, вони фіксують стан і рівень відносин у суспільстві, розвиток філософської, політичної, релігійної, науково-технічної думки спільноти – носія мови, яка описується у словнику. Важливим є те, що методологія лексикографії змінюється, формуються її принципи, відбувається безперервний пошук оптимальної форми об'єктивного максимально повного відображення картини світу. Дефініції лексем, їхня динаміка, трансформація є результатом інтелектуального опрацювання світу, еволюції культурного досвіду, пізнання та їх кодифікації.

Лексикографічна продукція є своєрідною мовною скарбницею. Словник виступає **кодексом** знань людей про себе та навколишній світ на певному етапі розвитку цивілізації, він фіксує стан та рівень різноманітних стосунків у суспільстві, розвиток філософської думки, науки, політики тощо. Оскільки мова постійно змінюється, не стоїть на місці і наповнення словника. Він завжди оновлюється і постійно перебуває в русі. Саме тому **дефініції тлумачного словника з його принципом історизму і розвитку вдало відбивають, з одного боку, активні зміни в лексичному складі мови, а з іншого – соціокультурні зміни.** Одним із завдань тлумачних словників сучасності є не лише системний опис лексики, а й наповнення лексичних одиниць загально- або національно-культурним змістом, оскільки через словникові статті відбувається певний процес ознайомлення з культурою та

історією тієї спільноти, мову якої він кодифікує. Динамічна природа дефініції відбиває постійні трансформації в колективній та індивідуальній свідомості носіїв мови внаслідок змін аксіологічних установок соціуму. Кожне століття додає до змістового наповнення дефініції, змінюється кількість семантичних компонентів, які вказують на суттєві і диференційні ознаки предмета чи явища. Словникове тлумачення із філософсько-логічного інструменту перетворюється на інструмент фіксації людського знання на певному етапі, засіб збереження та передачі інформації. **Відстеження змін словникових дефініцій, номінативних “коливань”, “відхилень”, “динамік” семантичних компонентів як у синхронії, так і в діяхронії дасть змогу поглянути на трансформацію культури.** Тому, щоб простежити еволюцію британської мовної картини світу та виокремити лінгвокультурну складову обраних лексем, ми звертаємось до лексикографічних джерел Британії XVIII–XXI ст.

1.3. Когнітивно-семантичні передумови розгляду концепту як одиниці лінгвокультурного досвіду людини

Перший досвід побудови картини світу в цілому належить давньогрецьким філософам і вченим, серед яких Фалес, Анаксімен, Анаксимандр, Геракліт, Піфагор, Емпедокл, Анаксагор, Левкіп, Демокріт, Епікур, Аристотель [137, с. 11]. Термін «картина світу» введено в науковий обіг у XIX–XX ст. у працях відомих учених – Г. Герца, М. Планка, А. Ейнштейна, В.І. Вернадського [300, с. 136; 65, с. 14]. Картина світу розглядалась як сукупність внутрішніх образів зовнішніх об'єктів, які слугують для виведення логічних суджень про поведінку цих об'єктів. У XX ст. цей термін переходить у гуманітарні науки. Німецький філософ М. Хайдеггер, підкреслюючи його метафоричність, писав, що «картину світу» ми розуміємо перш за все як відображення чого-небудь, «картина світу» означає не картину, яка зображує світ, а світ, осмислений у межах

такої картини [280, 227-228; 279, с. 49]. На перший план виходить проблема формування КС у тісному взаємозв'язку зі світобаченням.

На сучасному етапі продовжується формування поняття КС та її типологізація. Для цього визначають статус картини світу в цілому, опираючись на ознаки чи характерні риси, які беруться за основу. Пропонуються такі рішення:

- 1) картина світу займає проміжне положення між двома полюсами: наукою та світобаченням або ж наукою і філософією;
- 2) картина світу являє собою світобачення і включає в себе тип соціальної практики;
- 3) картина світу є типом філософської рефлексії;
- 4) картина світу є видом наукового знання [102, с. 17; 220, с. 32-34].

Представлена робота опирається на думку, що КС є світобачення, оскільки те, якою буде КС, залежить від вибору точки зору суб'єкта даної картини і шляхів пізнання світу суб'єктом.

На початку ХХ ст. у центрі уваги дослідників постає питання про роль мови у формуванні КС. З'являється гіпотеза про те, що мова *відображає світ* [223, с. 110]. Мова пов'язана з дійсністю через *знакову співвіднесеність* і відображає її через концепти або поняття [238, с. 6]. Мова постає як спосіб уявлення (концептуалізації) світу національною мовною особистістю [71, с. 67]. Мова розглядається як засіб метакоду всіх інших моделей світу; вона функціонує як «код, яким можна описати модель світу в її тотальності» [169, с. 117-126]. Отже, мова розглядається як особливий інструмент, з допомогою якого відбувається осмислення і концептуалізація світу людиною. На перший план сучасної лінгвістики висувається людський фактор: пропонуються дослідження мовних феноменів у тісному зв'язку з людиною, яка, власне, використовує їх у своїй діяльності.

Дана розвідка зосереджена на вербалізації предметів і явищ дійсності, тобто на тому, як навколишній світ ословлюється засобами мови, як на

лексичному рівні людина відображає світ. Тому ключовим у нашій роботі є поняття **мовної картини світу** (МКС).

У сучасному мовознавстві єдине, універсальне і однозначне формулювання поняття «МКС» поки що відсутнє. Теорія МКС у сучасній лінгвістиці перебуває на стадії осмислення й активної розробки. Жодне її трактування поки що не може претендувати на роль загальноновизнаної і вичерпної дефініції, яка б дала змогу перевести поняття МКС до розряду термінів. Тлумачення цього поняття варіюється залежно від обраного підходу до її вивчення. З огляду на мету і поставлені завдання для нашої роботи особливо актуальним є **лінгвокультурологічний підхід** [241, с. 39-44]. Завданням лінгвокультурології є дослідити культурний зміст мовних одиниць, виявити, яким чином культурна інформація кодується у слові, які існують способи і засоби вербалізації культурного надбання та досвіду. Отже, говоримо про *національну специфіку мислення і національну культуру*, які знаходять відображення в етнічній мові через формування МКС – «суб'єктивно-об'єктивного образу реального світу», «систему ціннісних орієнтацій, закодовану в мовних одиницях» [206, с. 74]. МКС не лише відкриває доступ до пізнання особливостей національного світобачення окремої лінгвокультурної спільноти, а й акумулює її культурне надбання. МКС формує «тип ставлення людини до світу», «простір значень» [175, с. 65-66], які утворюють певну єдину систему поглядів, свого роду колективну філософію, знання про світ, у які неодмінно вплітається національно-культурний досвід конкретної мовної спільноти. МКС ґрунтується на мовному механізмі творення нових концептів, який приводить у взаємодію і пізнавальні процеси, й емпіричний досвід, і культурні досягнення, і мовну концепцію. МКС сприймається за допомогою вербально-образних асоціацій тих слів і виразів, які є її складовими [108, с. 10, 16]. Отже, МКС виступає сховищем уявлень про навколишню дійсність у **вербальній формі**, а також відбиває зміни цих уявлень із плином часу.

У сучасному мовознавстві існує безліч напрямів у дослідженні МКС. Представлена робота ґрунтується на дослідженні МКС та її фрагментів крізь призму мовних засобів [Скорнякова, 38-39], використання системно-лексикографічного підходу, застосування лінгвокультурологічних розвідок, які проєктують МКС на особливості етносвідомості, етнічної психології та культури, виявляють етнічні стереотипи та їхнє мовне втілення [232, с. 442]. Ці напрями, на нашу думку, дають можливість найповніше і найглибше дослідити МКС у її національному прояві та виділити культурологічний компонент у структурі лексеми як базового конструкта мовної картини світу.

Саме національна мова являє собою «сітку координат понять і цінностей» [80, с. 44-45] і допомагає проникнути в національний склад мислення. Такий підхід дозволяє трактувати мову як засіб втілення культури. «Мова тісно переплітається з духовним розвитком людства, супроводжує його..., відображає кожну стадію культури» [89, с. 48-49]. Отже, «слово» (мова) трактується як первинно історичний продукт людства. Мова розглядається як «посередник» [337, с. 106] між людиною і світом. Отже, постає питання національного компонента мовної системи, її національної самобутності, що є обов'язковим елементом картини світу. У працях В. фон Гумбольдта цей компонент має назву «Дух народу» [89, с. 161-164]. Мова стає супутником народного «Духу», вона розвивається разом з ним і так само зазнає змін у процесі розвитку історії. Носії мови продовжують розвивати її, закладаючи туди свій досвід і все, що здається для них важливим. Отже, можемо зробити закономірний висновок про нерозривний зв'язок культури народу і його мови. Лаконічно і точно про це висловився Едвард Сепір: «Культуру можна визначити як те, *що* дане суспільство робить і думає. Мова ж є тим, *як* думають» [235, с. 193]. Погодившись із цим положенням, маємо визнати, що ми проникаємо в спосіб мислення нації, у спосіб її світобачення, стаємо ближчими до особливостей менталітету носіїв даної культури і даної мови через пізнання змістового плану цієї мови, а

глибинне ознайомлення із семантикою чужої мови, у свою чергу, передбачає оволодіння МКС саме цієї національної мови як системи її бачення світу.

Отже, опираючись на визначення МКС, сформульовані М.Ф. Алефіренком, Ю. Д. Апресяном, Є. Бартмінським, О.О. Корніловим, В.А. Масловою, В.І. Постоваловою, Ж.П. Соколовською, під терміном МКС розуміємо **інтерпретацію дійсності засобами мови, що охоплює всю багатомірність поглядів на світ, людину, речі та події**. МКС не є дзеркальним відображенням чи «фотознімком» реальності, а її інтерпретацією, суб'єктивним портретом, у якому закарбовано національний спосіб бачення світу, колективну філософію, національно-культурний досвід мовної спільноти.

Відштовхуючись від поданого розуміння МКС, перейдемо до розгляду її властивостей.

Вважаємо, що однією з особливостей МКС є її **інтегральний характер**. Мається на увазі, що базою МКС є сукупність усього мовного складу [136, с. 92], яка є відносно постійною і повільно еволюціонує в часі [123, с. 245], а не лише специфічні риси семантики.

МКС як семантично організована лексична системи мови є носієм філософії і світобачення, фактором, який відображає, визначає і формує національне бачення світу, зафіксоване в мові, тобто «висловлювання є словесним покриттям думки» [321, с. 5]. Мову можна трактувати як проміжний світ (*Zwischenwelt*), за Л. Вайсгербером [49, с. 51], між об'єктивною дійсністю і свідомістю; картина світу будь-якої мови виконує роль «перетворювальної сили», яка формує уявлення про навколишню дійсність через призму мови. Отже, кожна мова у своєму складі наділена власною картиною світу, притаманним їй комплексом понять і мисленневих форм, вміщуючи в собі вираження уявлень окремої спільноти про світ. У зв'язку з тим, що кожна мова має свою особливу внутрішню форму, вона спрямовує пізнавальну діяльність її носіїв особливим національним шляхом. Тому мова стає проміжним світом між об'єктивною дійсністю та суб'єктом

пізнання [92, с. 56]. Отже, МКС являє собою не лише вокабуляр окремої мови, а й **словесне втілення моделі світу**, яке існує в колективній мовній свідомості даного народу.

Ще однією ознакою МКС є **суб'єктивізм**. Суб'єктивізм полягає в можливості необов'язкової відповідності людським знанням, котрі творять МКС, об'єктивному світу. «Принципова суб'єктивність» МКС (за О.В. Падучевою) полягає в тому, що досить часті невідповідності МКС логіко-понятійній (чи концептуальній) КС визнаються не недоліком, який потрібно якомога швидше виправити, а цілком нормальним явищем. «Значення елементів мови не може бути зведене до відношення між мовою і світом. Значення антропоцентричне, тобто відображає загальні властивості людської природи; більше того, воно етноцентричне, тобто орієнтоване на даний етнос» [209, с. 5-6]. У людській свідомості об'єктивний світ не відображається реально, а переломлюється, перетворюється. Саме цей суб'єктивно відображений у мові перетворений людською свідомістю світ і являє собою МКС.

Представлена робота опирається на положення, висловлені Е. Сепіром, що «світ мовних форм, узятий в рамках даної мови, є завершеною системою позначень... Мови є культурними сховищами...» [235, с. 252]. Основним елементом культури виступає «мовний символізм» [236, с. 130], який проявляється через ідеоетнічну специфіку тієї чи іншої мови. МКС постає як «система аналізу навколишнього світу» [270, с. 190. Даниленко сепір-уорф], вона є результатом діяльності носіїв мови, відображає буденні знання, відзначається інформаційною насиченістю і національною своєрідністю. Ідеї американських учених про детермінізм і залежність світогляду від мови дали значний поштовх у розвитку теорії національних МКС. Просто мовна картина світу – абстракція. Реально існують і можуть аналізуватися лише мовні картини світу конкретних національних мов [137, с. 113].

Ключовим у запропонованому дослідженні є думка про те, що *матеріальним втіленням МКС є лексико-семантична системи мови*. Вслід за

польським етнолінгвістом Є. Бартмінським [307, с. 269-270; 27] ми розуміємо лексику як характерний «інвентар культури», живий і динамічний, який постійно збагачується новими одиницями; вона є своєрідним «сейсмографом», який фіксує стан розвитку суспільства, цивілізації і культури. Нашу точку зору можна аргументувати думкою Е. Сепіра: «Лексика – дуже чутливий показник культури народу; зміна значень, втрата старих слів, творення або запозичення нових – усе це залежить від історії самої культури» [235, с. 242-243].

Отже, зміни в лексиці зумовлюються різними причинами, більшість із яких має культурологічний характер і залежить від історії самої культури. А завданням МКС є фіксація та кодифікація засобами мови національного способу тлумачення світу і його передача. Такий підхід дає можливість сказати, що мова не просто оформлює думки, впорядковує знання, але й виступає **категоризатором набутих знань**. Неповторність світоосмислення, світовідчуття і світооцінки конкретним етносом зумовлена, перш за все, сферою алогічного сприйняття дійсності: емоції, оцінки, їх характер і глибина, фактори, які їх визначають, – усе це своєрідне, неповторне і відображене в мові. Становлення картини світу в історичній перспективі проходить шлях від ранніх форм пізнання (міфологічна, наївна) до наукової, що репрезентує більш об'єктивне уявлення людини про світ. Мова в цьому випадку виступає певною моделлю світу. Якщо брати до уваги ідеоетнічність та національну специфіку в контексті вивчення цієї категорії, то стає очевидним, що мовна картина світу є продуктом її творця – носія мови. Тому МКС необхідно вивчати в контексті національно-специфічних рис мови.

У другій половині ХХ ст. провідні вчені різних галузей науки (фізики, кібернетики, психології, математики, теорії інформації та мовознавства) у намаганні в'яснити, чим є людина та як вона програмує і планує свої дії, дійшли висновку, що за усіма науковими проблемами, з позиції якої б науки вони не розглядалися, стоїть дещо спільне, і це спільне є свідомістю людини [324]. Так, усвідомлення важливості комплексного підходу до

вивчення людини, її мислення в межах антропоцентричної парадигми наукових знань стало поштовхом до появи нової науки про структуру, систему знань та принципи ментальних процесів, відомої як “когнітивістика” / “когнітологія”.

Розуміння когнітивної системи з онтологічного погляду передбачає розгляд співвідношення між концептуальною та мовною картинами світу. Його характеризує певний дуалізм – з одного боку, мова є засобом опрацювання думок і фіксації результатів мовленнєвої діяльності, з іншого боку, мова є специфічно відображеною формою існування концептуальної картини світу.

Концептуальна картина світу розглядається як більш широке поняття і є основою для формування мовної картини світу. Якщо мовна картина світу оперує мовними знаками, то концептуальна картина світу – образами і концептами, невербальними сутностями, а тому належить до сфери ментального.

На нашу думку, русло когнітивної семантики, як галузі мовознавства, яка дає змогу поєднати лексико-семантичне значення та концептуальні сутності, уможливить детальний та системний розгляд аналізованого матеріалу. Відповідно до принципів когнітивної когнітивної семантики, семантична структура є концептуальною [Ленекер, с.30], а значення є енциклопедичними [315, с. 30; 353, с. 98], тобто є точками входження до певних структур знань, які забезпечують розуміння цих значень. На позначення сукупності цих знань використовують різні терміни.

Як зарубіжні, так і вітчизняні лінгвокогнітивні дослідження мають на меті визначити різноманітні способи організації та зберігання інформації у пам'яті людини. Уся проблематика когнітивної лінгвістики оперує її основними категоріями: *концепт*, *фрейм*, *домен*, *схемні образи*, *когнітивна модель*, які позначають ментальні сутності, *категоризація*, *концептуалізація*, які є способами здійснення ментальних операцій та ін. В руслі нашого дослідження валідними є терміни *концепт*, *фрейм*, *фреймове моделювання*.

Н.Д. Арутюнова вважає, що концепт є результатом взаємодії цілого ряду екстралінгвістичних факторів, таких як національна традиція, релігія, фольклор, ідеологія, життєвий досвід, мистецтво, відчуття та загальнолюдські цінності. Концепт зазвичай створюється не однією ознакою, а комбінацією рис, які формують недискретний образ. Цей образ сприймається цілісно і завдяки саме комплексному образу легше здійснювати категоризацію предметів [21, с. 3]. О.С. Кубрякова визначає концепт як “одиницю ментальних чи психічних ресурсів нашої свідомості й тієї інформаційної структури, що відбиває знання та досвід людини, й оперативну змістову одиницю пам’яті, метального лексикона, концептуальної системи й мови мозку (*lingua mentalis*), усієї картини світу, відбитої в людській психіці” [146, с. 90].

В.І. Карасик визначає концепт як “багатомірне смислове утворення, в якому виділяються ціннісна, образна та поняттєва сторони” [121, с. 109], проєкцію елементів культури. Тому концепт є культурним і має кілька пов’язаних між собою, але відокремлених параметрів. Однак, В.І. Карасик не вважає лінгвокогнітивний та лінгвокультурологічний підходи до розуміння концепту взаємовиключними, оскільки “концепт як ментальне утворення у свідомості індивіда є виходом на концептосферу соціуму, а концепт як одиниця культури є фіксацією колективного досвіду, який стає надбанням індивіда” [121, с. 117]. Якщо розглядати лінгвокогнітивний концепт як рух індивідуальної свідомості до культури нації, а лінгвокультурний – рух від культури до індивідуальної свідомості, то, відповідно до поставлених завдань роботи та її мети, виокремлюється підхід на перетині лінгвокультурології та когнітивної семантики, який уможлиблює комплексне дослідження концептів, які відбивають досвід носії мови.

Таке розуміння дає підстави базувати розуміння концепту в цьому дослідженні на дефініції А.М. Приходька, який наголошує, що концепт є когнітивно-оцінним надбанням, яке відбиває етноспецифічне осягнення

певного фрагмента позамовного світу та називає *концепт етно-соціо-психолінгво-культурним феноменом* [224].

У нашому дослідженні методологічною основою побудови концептуальних моделей розуміння концепту FAMILY є бачення фрейму як «лінгвокогнітивне поняття, що має свій мовний корелят, який складається з вузлів або слотів» (М. Мінський) та концепція семантики лінгвальних мереж С.А. Жаботинської [109; 110; 111]. Семантика лінгвальних мереж ґрунтується на розумінні того, що значення слова є фрагментом інформаційної системи, елементи якої впорядковані у складі концептуальної мережі. Для її відтворення С.А.Жаботинська застосовує 64 пропозиційні схеми – універсальні поняттєві структури, які використовуються нашим мисленням як інструмент для впорядкування інформації, активованої мовними знаками. Пропозиційні схеми тематично згруповано у базисні фрейми – *предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний* [109].

1.4. Лінгвокультурна складова мовної картини світу

У попередніх підрозділах була висловлена ключова для даного дослідження думка, що взаємодія мови і культури виражається через їх тісний зв'язок одна з одною. Розгляд теоретичних положень МКС підтверджує думку про існування певного лінгвокультурного коду, який діє в межах окремого мовного простору та забезпечує повноцінну комунікацію в межах цього простору. У цьому контексті Ю.М. Лотман зазначає, що людина функціонує та комунікує лише через взаємодію із простором, у котрий занурена [165, с. 163-165]. Саме поняття лінгвокультурного коду підтверджує, що «зв'язок означуваного і значення в слові комплементарний» [169, с. 9]. Кожне окреме слово тієї чи іншої мови являє собою унікальне утворення на базі характерних комбінаторних схем, унікальних якісних і кількісних властивостей.

Трактування мови окремої спільноти як лінгвокультурного коду маніфестує взаємодію мовного і культуроносного значення в рамках мовної одиниці як свого роду поєднання або сполучення культурно-ціннісної інформації з лексичним значенням слова. Тому можна говорити про «культурологічну маркованість мовних явищ» [118, с. 56-62] та «національно-культурний зміст слова» [74, с. 91], які проявляються через **культурний компонент**.

Крім того, виступаючи як будівельний матеріал, мова відбиває особливості тієї національно-культурної спільноти, яку вона обслуговує [278, с. 3]. Мова «служує середньою ланкою між людиною і світом пізнаваних предметів» [222, с. 31]. «За нескінченною різноманітністю мов проступає різноманітність культур..., «інакшість культур» проступає крізь «інакшість мов» [1, с. 278]. Адже слово постійно відображає зміни у структурі знання про позначуване й зберігає, певним чином, досвід попередніх поколінь [156, с. 75]. Слово може створювати «культурно зумовлені образи» [382]. Це означає, що при аналізі ЛЗ слів недостатньо приділяти увагу лише суто мовним явищам. Необхідно виходити за межі мови і звертатися до світу дійсності, сприймати слова як «експоненти» культури в мові, тобто як матеріальні носії культурної інформації, і, з іншого боку, як спосіб здійснення цього зв'язку між мовою та культурою.

Розширення меж КА, його завдань дало змогу виділити у структурі ЛЗ слова семи не лише парадигматичного, а й **культурного (ідеологічного, культурно-історичного, країнознавчого) характеру**. Одним із перших культурний компонент значення виділив М.Г. Комлев, розуміючи під культурним компонентом «залежність семантики мови від культурного середовища індивіда» [134, с. 117-119]. Схожу думку висловлюють В.П. Берков, А. Вежбицька, О.М. Іванищева, В.І. Кодухов, О.А. Леонтович, Я.Г. Мельником, С.Г. Тер-Мінасова, В.І. Шаховський і багато інших.

Отже, національно-культурна специфіка мовної одиниці проявляється у формі культурного компонента. Він є результатом зрощення мовного і

культуровмісного значень. Закономірним наслідком усіх перелічених фактів стало первинне дослідження лексичної системи мови на предмет культурно-мовних зв'язків [62; 63; 64; 73; 154; 235; 266; 267; 395]. Для цього феномена були запропоновані назви «логоепістема» [138], «лінгвокультурема» [73], «культурема» [87], «культурна значущість мовної одиниці» [175], «культурна конотація» [262; 263], «культурна компонента» [118] та ін. Аналіз вказаних досліджень дає підстави стверджувати, що під культурним компонентом розуміється культурно-ціннісна інформація, поєднана з мовним значенням і локалізована в одиницях мовної системи, саме через культурний компонент маніфестується зв'язок мови і культури.

У даній розвідці ми користуємось терміном **лінгвокультурна складова**, оскільки він дає змогу залишатися в рамках лінгвістичного дослідження, приділяючи особливу увагу культурному компоненту. Така множинність цілком узгоджується з тим, що вже було сказано: факт взаємозв'язку мови і культури можна вивчати з різних точок зору. Окрім того, зручність пропонованого терміна полягає в тому, що він припускає можливість виокремлення культуровмісного елемента, що є важливим під час проведення практичного дослідження. Отже, в основі культурологічної маркованості лежить «процес маніфестації культурно-мовної специфіки, яка є результатом відображення складників культури через мовні форми і засоби» [77, с. 140].

Безумовно, усе це свідчить про те, що національна забарвленість лексики не викликає сумнівів. Значення слів у ролі класифікаторів набутого досвіду детерміновані культурою. Саме тому ці значення істотно варіюються від культури до культури. Зазначена точка зору представляє словниковий склад мови загалом як культурно зв'язаний феномен, як свого роду лексичну сітку координат, проповану конкретною мовою, яка залежить від ступеня релевантності того або іншого поняття для носіїв даної мови. Виокремлення лінгвокультурного компонента в запропонованому дослідженні здійснюється шляхом аналізу лексикографічної експлікації лексичного значення іменників,

які наповнюють концепт FAMILY, та верифікації результатів аналізу на публіцистичному дискурсі. Для цього вважаємо за необхідне розглянути словникову дефініцію в її динаміці.

1.5. Ієрархія та динаміка компонентів семантичної структури слова

Враховуючи запропоновану Ж.П. Соколовською інтерпретацію МКС як сукупність уявлень людини про реальний світ, що закріплена в системі значень даної мови, в її лексико-семантичній підсистемі загальної семантичної системи, у структурі енциклопедичних, тлумачних словників, у незліченних мовних ситуаціях, текстах різних видів, типів, жанрів, нарешті, в індивідуальному спілкуванні, вважаємо: для того, щоб виступити таким параметром, МКС повинна бути певним чином матеріалізована, а краще – представлена графічно. Як варіант такого представлення використовуємо поняття ієрархії сем. Схиляємося до думки, що ієрархія сем «заснована на структурі уявлень людини про навколишній світ, яка входить у загальну систему семантичних відношень і становить смисловий каркас загальної семантичної системи» [249, с. 90]. Крім того, розгляд і подання ієрархії сем порівняно невеликі і достатньо доступні для огляду та аналізу. А використання КА і впорядкування сем дає можливість «каталогізувати» знання людини про світ, якщо взяти за основу те, що семантична система є репрезентацією навколишньої дійсності.

У роботі семантична структура лексеми розглядається як сукупність лексико-семантичних варіантів, пов'язаних відношеннями семантичної деривації. Тому говоримо про **сему**, яка є найдрібнішим значеннєвим компонентом лексичного значення. Вона є найдрібнішим фрагментом структури семеми, яка, крім смислу, містить у собі граматичне значення, відтінки значень, емоційно-експресивне забарвлення, лексичну та синтаксичну сполучуваність. Як було вже зазначено, інструментом виокремлення сем є компонентний аналіз. КА – це розкладання лексичного

значення на елементарні смислові одиниці. Вони у свою чергу дають можливість чітко і повно представити весь обсяг значень і семантичну структуру мовних одиниць, простежити смислові зв'язки мовних одиниць у парадигматиці, синтагматиці, синхронії, діяхронії, всередині однієї мовної системи і між різними мовами [249, с. 91; 369, с. 151; 128, с. 120].

У різних джерелах уживаються різні терміни на позначення елементарних смислових одиниць: «компоненти значення», «диференційний елемент» (Ф. де Соссюр), «фігура» (Л. Єльмслев), «сема» (К. Бальдінгер, В.Г. Гак, А. Греймас, Я.Г. Мельник, Ю. Найда, Б. Потье, В. Скалічка, М.Д. Степанова, А.А. Уфимцева), «семантична ознака», «компонент», «семантичний множник» (Ю.Д. Апресян, В.В. Левицький, А.К. Жолковський, Ю.М. Караулов, Ж.П. Соколовська), «диференційна ознака» (І.В. Арнольд), «ноема» (Е. Кошмідер, Г. Мейєр), «семантичний маркер» (Д. Болінджер, Дж. Катц і Дж. Фодор). Найбільш поширеними є терміни «**компонент**» і «**сема**», під якими розуміємо елементарні одиниці змістового плану, що, об'єднуючись, утворюють **семему**, а її обсяг і сутність дорівнює частині лексико-семантичного варіанта слова, яка належить до плану змісту. Тобто семема – це окреме значення багатозначного слова [77, с. 105].

Використання КА привело лінгвістів до розробки типології сем чи компонентів. Так, за ознакою «відкритість – закритість» розрізняють імпліцитні та експліцитні семи (за способом маніфестації в плані вираження). Мовознавці говорять також про доміантні і залежні (за характером відношень усередині семеми), ядерні і периферійні (за відношенням до ідентифікувального значення семантичного класу), диференційні та інтегральні (за функцією у складі різних лексичних парадигм), обов'язкові і факультативні, узуальні та okazіональні семи (за ступенем повторюваності і фіксованості).

Під час застосування методу КА і виокремлення сем помітно, що вони вибудовують певну ієрархію, яка вказує на системно зумовлену впорядкованість компонентів значення. Структура КА, Отже, моделює

ієрархічну впорядкованість структури значення слова, враховуючи принцип нелінійності, закладений у семантиці природної мови [167, с. 59-60]. Якщо розглядати семему як на «пучок сем» [88, с. 301], то ідея про їх нелінійне розміщення в межах лексеми підтверджується, тобто семи не розташовуються по горизонталі, а утворюють ієрархію. Відповідно виникає питання про системні відношення між семами. Встановлюючи ієрархію сем, Греймас [334, с. 291] пропонує йти від більш конкретних сем до більш загальних (гіпонімічні відношення) або від більш загальних – до менш загальних (гіперонімічні відношення). Вище за всіх міститься **архісема** (термін запропонований Б. Потьє), яка відображає родове поняття; архісеми мають універсальну природу і представлені, хоча й по-різному, у багатьох або в усіх мовах. Архісема протиставляється **диференційним семам**, що вміщують видові і розрізнявальні компоненти. Диференційна сема може бути двох видів: **описова**, тобто така, яка відображає власні властивості предмета, які виділяються на основі розбіжностей і подібностей (форма, розміри, спосіб дії), і **відносна**, яка відображає зв'язки різних об'єктів (функція, просторові і часові відношення). На нижчому рівні виділяють потенційні семи, які повинні відображати потенційні властивості предметів і актуалізуються в певних умовах [77, с. 468]. Про це саме пише М.І. Толстой, але використовуючи терміни «основна сема» і «супровідна сема». Основна сема найчастіше конкретна і термінологічна, а супровідна – більш абстрактна й універсальна [265, с. 362-363].

Ідея про ієрархію сем усередині лексеми наштовкує на думку про те, що семми вибудовують систему, яка утворює смислову структуру слова – «сукупність взаємопов'язаних і взаємозумовлених значень багатозначного слова» [156, с. 159].

Існують два підходи до визначення структурної організації багатозначної лексеми. Згідно з першим – мовними фактами підтверджується наявність ієрархічного зв'язку між значеннями полісемантичного слова (основне і похідне значення, пряме і переносне). Згідно з другим – значення

багатозначного слова рівноправні, у структурі полісемантичного слова виділяють лексико-семантичні варіанти (ЛСВ). Тому важливо уточнити розуміння ієрархічних відношень між елементами смислової структури слова. В.В. Левицький пропонує розрізняти функціонально-семантичну і дериваційно-семантичну ієрархію між ЛСВ слова. Останнє поняття означає, що певні ЛСВ утворені на базі інших і між ними існує «дериваційна ієрархія» [349, с. 192; 311, с. 70]: основне номінативне значення є «опорою і суспільно усвідомленим фундаментом для всіх інших значень слова» [68, с. 12], які є похідними від основного.

Функціонально-семантична ієрархія полягає в тому, що один із ЛСВ слова має більше за обсягом і функціональною значимістю семантичне навантаження, тому є важливішим і вживається частіше за інші ЛСВ [156, с. 90-91]. Підтвердження цієї тези знаходимо у Г. Пауля, який стверджує, що, «почувши певне слово, ми, за відсутності додаткових обставин, думаємо спершу про найзвичайніше або основне його значення. ... у свідомості швидше впливає основне, а не похідне значення...» [211, с. 100]. Схожої думки дотримується Е. Шнайдер: значення багатозначного слова виникають у пам'яті мовця у визначеному порядку; ранговий порядок значень залишається константним: найтісніший зв'язок спостерігаємо між основним значенням та всіма похідними від нього; у похідних значень ступінь зв'язку прямо пропорційний їхньому місцю в семантичній структурі слова [380, с. 117-118]. Отже, важливою ознакою полісемії є наявність зв'язків між окремими значеннями слова – **семантична цілісність слова** (термін В.В. Левицького).

Розглядаючи семантичну структуру слова в еволюційному ключі, необхідно згадати про семантичні зміни, їхні причини та наслідки. Діахронне дослідження семантичної структури слова нашоєхує на думку про наявність певних змін у цій же структурі. Питання про причини мовних змін узагалі і про причини семантичних змін зокрема цікавлять не одне покоління лінгвістів. Загалом класифікація цих змін зводиться до підкреслення та

розмежування зовнішніх і внутрішніх факторів семантичних змін [349, с. 192-193; 156, с. 312-315; 369, с. 39-42; 314, с. 6; 42, с. 82-84]. Розглядаючи вказані класифікації, помітно, що, між зовнішніми і внутрішніми факторами існує нерівнозначність. Зовнішні (немовні) фактори висуваються на передній план, а внутрішні трактуються як похідні і другорядні.

Беручи до уваги те, що причини мовних змін зумовлені природою і призначенням мови, тобто виконанням її основних функцій – комунікативної, номінативної, експресивної, можна зробити висновок, що **позамовні причини семантичних змін є більш важливими для розвитку семантичної структури слова, ніж власне мовні**. Безумовно, необхідність комунікації є основною причиною семантичних змін лексичного складу мови. Однак якщо розглядати зміни значення слова лише односторонньо і не враховувати можливостей мови, то багато явищ не отримують ґрунтовного і задовільного пояснення. Підкреслюючи роль мовних (системних) факторів у зміні значення слова, Т.А. Дегтерьова зазначає, що мова має «власну специфіку і закони розвитку... тому розгляд зв'язку мови і матеріальної дійсності без урахування системи мови і особливостей її розвитку веде до соціологічної вульгаризації» [95, с. 65]. Схожу думку висловлює В.А. Звєгінцев: «Напрямок змін у словниковому складі мови може визначатись історичними умовами, але здійснюються вони на основі структурних особливостей мови, які складаються історично і встановлюють певні правила функціонування мови» [114, с. 261].

Отже, внутрішньо-лінгвістичні фактори відіграють у семантичних змінах значну роль, визначаючи функції і кількість лексичних одиниць. Але іноді зміни відбуваються без змін зовнішньої дійсності. Тому Р.О. Будагов дотримувався думки, що важливими є як екстралінгвальні, так і мовні причини [44, т. 36-37]. Внутрішні (структурні) і соціолінгвістичні фактори вступають у процесі мовних змін у систематичну взаємодію один із одним [153, с. 228].

Співвідношення логічного й емоційного у структурі значення слова не дає змоги розуміти під комунікативними потребами суспільства лише бажання мовців диференційовано позначати предмети і поняття, які виникають у результаті розвитку культури, науки і техніки. Оскільки відчуття, емоції є формою вираження дійсності і тісно пов'язані з мисленнєвою діяльністю людини, вони відіграють важливу роль у зміні значень слів.

Семасіологія надає достатньо прикладів, щоб стверджувати, що не всі процеси в лексичній системі мови зумовлені комунікативними потребами суспільства. Хоча Г. Шпербер [387] вважає «афект» (емотивність) головною причиною семантичних змін, однак на противагу цій гіпотезі існує інша: у зміні значення слова важливу роль відіграє протиріччя між використанням слова мовцем і реципієнтом. Спершу спостерігаємо зміни у сфері використання слова, а потім розширення його сполучуваності як наслідок зміни значення. Тобто зміна значення – це зміна сполучуваності слова – звуження, розширення і зміна контексту (зміни соціально-культурної сфери використання). Насправді під дією екстралінгвістичних стимулів слово починає вживатись у незвичному контексті, створюється бажана експресивність. Зі збільшенням частоти вживання слова в новому контексті фіксується його нове значення й одночасно слабне, «гасне» експресивність. Коло сполучуваності слова змінюється і розширюється, захоплюються зони сполучуваності близьких за змістом лексичних одиниць, настає кінцевий етап у процесі семантичного розвитку – зсув синонімів у системі мови. Отже, мовленнєві причини займають проміжну позицію між первинними і вторинними причинами [156, с. 321].

Виокремлення сем з допомогою КА дає змогу встановити ієрархію семантичних компонентів. Розгляд семантичних трансформацій у діяхронії допомагає зауважити та простежити динаміку цих компонентів. Це, у свою чергу, дає підстави говорити, що семантична структура слова та ієрархія її компонентів можуть слугувати графічно представленою моделлю мовної

картини світу, оскільки ієрархія сем, їх порядок і взаємодія в межах семантичної сітки дають свого роду відображення сукупності уявлень людини про реальний світ, вони стають репрезентацією знань і досвіду через мовні засоби.

1.6. Властивості лінгвокультурної складової дефініції у контексті британської мовної картини світу

Як було вже сказано, культурний компонент може міститись на різних рівнях мовної системи. У представленій розвідці здійснюється спроба виокремити культуромісний елемент у межах лексичного пласта, а саме у структурі значення слів. Для цього проводимо аналіз словникових статей на предмет присутності прихованої і наявної інформації у структурі ЛЗ відібраних лексем.

Під експліцитною інформацією розуміємо саме ту інформацію, яка є окодосажною, на «поверхні» дефініції і не потребує додаткового занурення в семантичну структуру, фонових знань, звернення до інших джерел та додаткового аналізу. Такою вважаємо стилістичні помітки, які вказують на специфіку уживання (*dial., colloq., form., inform., liter., Biblical*), письма (*poet.*), емоційне забарвлення слів (*methaph., ironic., humor., taboo*), встановлюють історичну перспективу (*obs., arch.*), вузькоспеціальні позначки (*law., medic.*) тощо.

Зіставлення явної (експліцитної) і неявної (імпліцитної) інформації має перш за все загальнонаукове і лінгвістичне значення. Обидва типи інформації є об'єктами наукового вивчення (В.С. Виноградов, І.Р. Гальперін, О.М. Меднікова, Р.Г. Піотровський, З.З. Чанишева та ін.). Дослідники виділяють два смислові компоненти слова, що виражають екстралінгвальний і лінгвістичний зміст. Відповідно в інформації першого типу відбиваються поняття й уявлення про явища, факти, будь-які об'єкти дійсності. Інформація другого типу містить внутрішньолінгвістичний зміст. На підставі зіставлення

двох типів інформації можна припустити, що джерелом імпліцитності є швидше екстралінгвальна, ніж лінгвістична інформація. Приховану інформацію можна класифікувати на екстралінгвальну і лінгвістичну. Причому перша визначається чимось поза мовою, друга – прихована в семантичних, стилістичних і синтаксичних особливостях мовних знаків.

Опираючись на теоретичні засади даної роботи, викладені в попередніх пунктах, доходимо висновку, що в семантичній структурі номінативних одиниць мови присутній певний екстралінгвальний зміст, який прямо і безпосередньо відображає національну культуру. Услід за В.І. Карасиком [120], ми **називаємо цю частину лексичного значення культурним компонентом**, оскільки він містить у собі закодовану інформацію про історію, світогляд, систему цінностей, географію, традиції, фольклор – інакше кажучи, культуру.

Під час аналізу відібраних нами іменників та спостереження за динамікою лексикографічного тлумачення будемо намагатися встановити закономірності між еволюцією лексичного значення і позалінгвістичними факторами. У результаті проведеної роботи було виявлено декілька способів лексикографічної експлікації культурного компонента.

Одним із цих способів, присутнім у всіх аналізованих випадках, є **ієрархія сем.** Ми дотримуємось думки Д. Болінджера [308, с. 568], що семи, як найменші компоненти лексичного значення, є втіленням знання людини про світ. Аналіз статей тлумачного словника показує, що семи, які формують це тлумачення, відображають знання про предмет, актуалізовані окремою лексемою. Їхня ієрархія, на нашу думку, є своєрідним втіленням того, якою інформацією про предмет чи явище людина володіє, які ознаки вважаються суттєвими, як ці ознаки співвідносяться одна з одною, який аспект позначуваної частини дійсності є головним. Наприклад, ієрархія сем лексеми *money* у XVIII ст. у дефініції словника *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) виглядає таким чином: ‘монета’ ‘металічна’ для

‘торгівлі’. Отже, компоненти значення прямо вказують на той перелік ознак, які людина надавала предмету під назвою «*money*»: матеріал і цільове призначення. Ієрархія сем початку ХХІ ст. демонструє зовсім інші уявлення про той самий предмет: ‘монета’ чи ‘купюра’, ‘цінність’, ‘капітал’, ‘багатство’. Так, семантична структура лексеми *money* розвинулась відповідно до того, як видозмінювався об’єкт, котрий вона позначає, еволюціонували знання про цей об’єкт.

Наступним способом виділяємо **ієрархію семем**, або ЛСВ, у межах ЛЗ. Ієрархія семем відрізняється від ієрархії сем тим, що перша вказує на відмінність варіантів денотатів лексеми, а друга – на суттєві ознаки одного з денотатів, який актуалізується окремим ЛСВ іменника. Так, ієрархія семем лексеми *freedom* у словнику ХХ ст. *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) суттєво відрізняється від того, що зафіксовано на початку ХХІ ст. у *Oxford Dictionaries Online*. Для прикладу вкажемо, що першим ЛСВ у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* є «*personal liberty, non-slavery*», а в *Oxford Dictionaries Online* «*the power or right to act, speak, or think as one wants*». Зазначимо, що перше тлумачення початку ХХІ ст. є поєднанням тлумачень «*liberty of action, right to do*» та «*boldness of conception*» словника ХХ ст. Отже, послідовність викладу дефініцій у тлумачному словнику залежить від структури знань людини про певний предмет чи явище на даному етапі розвитку суспільства. Ієрархія семем є матеріальною фіксацією з допомогою мовних знаків процесу впорядкування отриманої та набутої інформації про дійсність у процесі розвитку суспільства і культури. У цьому ж аспекті виділяємо **зміну змістового наповнення дефініції** як способу лексикографічної експлікації культурного компонента. Уточнення, конкретизація, зрощення чи розщеплення семем слугують перш за все для детального і доступного тлумачення окремого ЛСВ. Діахроній зріз показує, що словник намагається кодифікувати, хоча із запізненням, набутий досвід і знання та подати їх у відносно простій і зрозумілій для кожного члена суспільства формі.

Присутність культурного компонента вбачаємо також в **актуалізації сем** – реалізації окремих семантичних компонентів та їх вихід на передній план у структурі ЛЗ. Ключовим положенням для нашої роботи є ототожнення компонентів ЛЗ із компонентами людських знань про світ. Той факт, що певна сема переходить у розряд активної, свідчить про її значущість та частотність саме в той конкретний період розвитку суспільства. У нашій розвідці актуалізація сем пов'язується з окремими подіями в культурі, політиці, історії, суспільній, соціальній, моральній, аксіологічній сферах, які мали суттєвий вплив на життя цілої спільноти або стали центральними на певному етапі її еволюції. Так, на початку ХХ ст. різкий перехід сем *'sexual'* *'attraction'* лексеми *love* з шостої позиції на другу є яскравою ілюстрацією того факту, що екстралінгвальна дійсність істотно впливає на процес динаміки ЛЗ слова. У цьому випадку актуалізація семи, що вказує на фізичний аспект явища *love*, є результатом культурних та морально-етичних процесів (популяризація «вільної любові», сексуальна революція 60-х років тощо).

У цьому самому плані виділяємо **перехід сем на периферію** структури ЛЗ і їх **нівелювання** як один зі способів реалізації культурного компонента. Тут діє протилежний до вищевисловленого принцип: послаблення важливості денотата загалом чи окремих його частин або ознак стає причиною втрати тих семантичних компонентів, які ці ознаки характеризують. Наприклад, словник *A New English Dictionary on Historical Principles Vol. X – V – Z* (1928 р.) подає семи *'uneducated'*, *'humble'*, *'simple'* на першій позиції в семантичній структурі лексеми *wife*. На початку ХХІ ст. вони переходять на останню позицію, периферію. Зсув компонентів та їх поступове зникнення свідчать на користь того, що вони втрачають конститутивну роль, а вербалізовані ними якості об'єкта переходять у розряду маргінальних.

Поява нових компонентів значення є ще одним проявом культурного компонента в лексикографічному довіднику. Як ілюстрацію наведемо

тлумачення лексеми *marriage* під номером два в *Oxford Dictionary Online*: «*a union between partners of the same sex*». Виникнення нової семи ‘*heterogeneous*’ на початку ХХ ст. є яскравим маркером того, як новітні тенденції знаходять відображення в мові: поширення і популяризація одностатевих шлюбів. Таким чином етнокультурні особливості отримують словесне вираження, хоча з певним запізненням, оскільки кодифікація нового відбувається лише після його повного засвоєння мовною спільнотою.

Окремим пунктом запропонованої типології є наявність **стилістичних поміток** у дефініції. Вони не лише слугують маркером функціонально-стильової належності ЛСВ та їх семантико-стильових розбіжностей, а й позначають окремі етнокультурні особливості вживання іменників, експліцитно вказують на «заховані» у структурі ЛЗ історію та традиції. Так, позначки *obs. (obsolete)*, *hist. (historical)* у тлумаченні лексеми *marriage* відкривають інформацію про процедуру одруження в XVI–XVII ст.; *fig. (figurative)* вказують на можливість метафоричного використання лексеми *marriage* та на її поняттєві асоціації з іншими предметами дійсності. Позначки *arch. (archaic)* і *dial. (dialect)* лексеми *wife* демонструють, які саме компоненти ЛЗ і, відповідно, елементи знання про цей об’єкт переходять у розряд маргінальних і де актуалізуються у функціональному аспекті.

Отже, проведений аналіз словникових дефініцій дасть можливість виділити вказані способи лексикографічної експлікації лінгвокультурного компонента. Їх аналіз у межах відібраних нами іменників дозволить підтвердити гіпотезу про те, що динаміка значення прямо пов’язана з різними позамовними явищами і чинниками, семантична структура слова виступає матеріальною формою існування в мові ідеального світу, вона акумулює і передає досвід, знання, інформацію, сформовані в процесі історичного розвитку окремої мовної спільноти. Виокремлення лінгвокультурного компонента в рамках ЛЗ слова уможливорює розкриття національно-культурної специфіки іменника в контексті динаміки мовної картини світу і

перевірки на практиці ідеї, що все пізнане й осмислене людиною входить у значення слова у вигляді окремих компонентів лексичного значення.

Отже, інформація, закладена у словниковому тлумаченні, дає ключ до трактування і розуміння не лише лексичного складу мови, а й тих понять, явищ, предметів, реалій, які вона відображає. Але словники, на наш погляд, покликані не тільки підтверджувати положення лінгвістичних теорій, а перш за все забезпечувати вхід у семантичну структуру словника даної мови з максимально можливим відображенням його національної самобутності й унікальності на рівні окремих елементів, співвідносячи їх зі специфікою довколишнього світу, культури, досвіду народу.

1.7. Публіцистичний дискурс як середовище об'єктивації концептів

Термін «дискурс» використовують у різних галузях знань, однак його розуміння не є усталеним та однозначним. З огляду на розмаїття його тлумачень можна узагальнити, що дискурс існує як тип комунікативної діяльності, інтерактивне явище, мовленнєвий потік. Він має різні форми вияву, відбувається в межах конкретного каналу спілкування, регулюється стратегіями і тактиками учасників. Дискурс є синтезом когнітивних, мовних, позамовних чинників, які визначаються конкретним колом «форм життя», залежних від тематики спілкування. Так, дискурс постає складним соціолінгвістичним феноменом сучасного комунікативного середовища, який детермінується його соціокультурними, політичними, прагматично-ситуативними, психологічними та іншими чинниками, характеризується спільністю світу, який «будується» впродовж розгортання дискурсу його репродуцентом та інтерпретується його реципієнтом [139, с. 111; 143, с. 11; 112; 292].

Проблемі вивчення дискурсу присвятили свої праці такі вчені, як О.В. Александрова, Н.Д. Арутюнова, Р. Барт, Т. А. ван Дейк, В.І. Карасик,

В.В. Красних, О.С. Кубрякова, О.І. Морозова, А.М. Приходько, К.С. Серажим, П. Серіо, І.С. Шевченко, С.І. Потапенко та ін.

Ми розуміємо дискурс «як текст в ситуаційному контексті, єдність процесу та результату мисленнєво-комунікативної діяльності, здійснюваної за посередництвом мови» [292]. Дискурс включає цілий комплекс знань про світ, соціум, комунікантів, та їх взаємовплив [327; 251, с. 44-45]. Такий ракурс дослідження дає можливість вивчити особливості відображення людиною навколишнього світу, соціуму, проаналізувати реальний вияв взаємодії когнітивно-номінативної та комунікативної функцій мови в конкретних соціокультурних ситуаціях. Крім того, залучення дискурсу як однієї із форм «живої мови» дозволяє підтвердити чи спростувати результати дослідження словникових дефініцій відібраних лексем. Це, у свою чергу, уможлиблює спостереження динаміки МКС та ілюстрації її змін.

Комунікація може здійснюватися в різних сферах людської діяльності, тому існують різні типи дискурсу: економічний, політичний, релігійний, науковий, публіцистичний та ін. На одному із етапів цього дослідження до аналізу залучаємо саме публіцистичний дискурс, оскільки в умовах сучасного суспільства, де головною рушійною силою є інформація, ключовим видом дискурсу, що реалізує рух соціальної думки і формує концептуальну картину світу людини, є публіцистичний дискурс. Його трактують як сукупність процесів та продуктів мовленнєвої діяльності у сфері масової комунікації у всьому їх різноманітті та складності їх взаємодії [221].

Публіцистичний дискурс націлений на формування громадської думки та трансляцію фрагмента соціальної дійсності. Одержувачем медійного повідомлення є широка аудиторія – масова, в ознаковому відношенні неоднорідна, розсіяна, тому текст мас-медіа має бути зрозумілий масовому (середньому) споживачеві. Медіа здійснюють вибір, коли «з мільйона подій на сторінку потрапляють тільки сотні. Вибір базується на певних ціннісних фільтрах. Саме ця специфіка публіцистичного дискурсу виступає

ілюстрацією актуалізації лінгвокультурного компонента: через використаний ЛСВ слова проявляється національно-культурна специфіка текстів, аксіологічна та моральні парадигма, поточна політична, історична, економічна ситуація тощо.

Серед основних форм існування публіцистичного дискурсу виділяють тексти новин, рекламні, розважальні, інформаційні тексти тощо. Свою увагу зосереджуємо на текстах новин друкованих газет та он-лайн видань, оскільки вони постійно знаходяться у теперішньому, у точці, де дія відбувається в даний конкретний момент. Тексти новин фіксують і відображають актуальний в певний момент довколишній світ, позначений соціальним фактором та актуальною ідеологією, аксіологічними і моральними установками, політичною, економічною ситуацією, історичним контекстом. Вони безпосередньо спрямовані на суспільну свідомість і формування громадської думки. Їх відмінними рисами є публічність, необмежене коло споживачів, і передача відомостей та інформації [146, с. 15]. Друковані ЗМІ були і є важливою та впливовою ланкою суспільного життя. Вони є учасником процесу формування ідей, поглядів і обміну ними, оскільки чимало знань про дійсність надходять до сучасної людини опосередковано, через мас-медіа. Все це робить можливим і сприяє аналізу лінгвокультурної складової ЛЗ слова як на певному етапі, так і в діахронії. Зіставляючи тексти газетних новин, можна виявити розбіжність та схожість у трактуванні поняття, об'єктивованого певною лексемою. У ширшому аспекті – простежити динаміку МКС.

Отже, публіцистичний дискурс звернений до суспільства в цілому, він є соціально детермінованим, виявляє особливості суспільної свідомості на певному етапі його розвитку, транслює аксіологічні та ідеологічні установки на широку аудиторію, орієнтується на пересічного споживача. Метою публіцистичного дискурсу є повідомлення про явища навколишньої дійсності, її конструювання у текстах для передачі широкому колу осіб.

Публіцистичний дискурс дає можливість простежити взаємозалежність комунікативних потреб суспільства і мови: потреби змінюються відповідно до динаміки культури і соціуму, а мовні засоби підлаштовуються під ці потреби. Отже, проекція результатів аналізу ЛЗ слова на публіцистичний дискурс дасть можливість виокремити саме ті семантичні компоненти, які є значущими і важливими на певному етапі розвитку суспільства. Крім того, залучення публіцистичного дискурсу допомагає унаочнити динаміку лінгвокультурної складової ЛЗ слова.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 1

У лексичній системі мови й у свідомості її носіїв слово існує у двох проявах: як одиниця лексематичного порядку – лексема, слово в сукупності всіх його значень і форм, і як одиниця лексико-семантичного порядку – семема, лексико-семантичний варіант слова, рівнозначний окремому значенню слова. Лексичне значення слова в даній роботі розглядається як знання чи інформація в найбільш загальному плані, за якими приховуються суспільно виражені дії, у процесі яких люди змінюють і пізнають об'єктивну дійсність. Тобто лексичне значення слова – це набуття в процесі діяльності знання про сукупність мовних і немовних ситуацій, у яких може бути вжите слово. Отже, ЛЗ слова постає у вигляді «образу», який є узагальненим відображенням об'єктивної дійсності.

Головним джерелом ЛЗ слова в дослідженні є тлумачний словник, який не лише подає вичерпну інформацію про нього, а й описує кожну лексичну одиницю враховуючи її індивідуальність і неповторність, показує її особливі риси та специфічне контекстуальне оточення. Словник виступає культурним об'єктом, який одночасно може віддзеркалювати та продукувати культуру спільноти, і в той самий час лінгвістичним продуктом, який акумулює результати досліджень галузей мовознавства.

Отже, мовна картина світу постає як сукупність уявлень людини про реальний світ, закріплена в системі значень даної мови, в її лексико-семантичній підсистемі загальної семантичної системи, у структурі енциклопедичних, тлумачних словників, в індивідуальному спілкуванні.

Опираючись на системно-лексикографічні дослідження національно специфічних моделей світу та лінгвокультурологічний підхід до вивчення МКС, отримуємо можливість повніше і глибше дослідити мовну картину світу в її національному прояві та виділити лінгвокультурний компонент у структурі лексеми як базового конструкта мовної картини світу.

Лінгвокультурний компонент трактуємо як культурно-ціннісну інформацію, яка поєднується з мовним значенням і локалізується в одиницях мовної системи. Він закріплює національно специфічне бачення речей та подій і тим самим є сполучною ланкою між зовнішнім світом і етнічною свідомістю, мовною етнокультурною діяльністю.

У результаті проведеного аналізу ми виділили такі способи лексикографічної експлікації лінгвокультурного компонента:

- *ієрархія сем;*
- *ієрархія семем;*
- *актуалізація сем;*
- *поява нових компонентів ЛЗ;*
- *перехід сем на периферію семантичної структури ЛЗ і навпаки;*
- *нівелювання сем;*
- *динаміка змістового наповнення дефініції;*
- *стилістичні позначки.*

Під час розгляду семантичної структури слова та словникових дефініцій в еволюційному ключі зроблено висновок, що важливими для їхньої динаміки є як екстралінгвальні (зумовлені потребою в комунікації; розвитком мислення, пізнавальної діяльності людини, необхідністю називати і виражати поняття; змінами в розвитку суспільства, цивілізації, потребою виразити свої відчуття), так і мовні фактори.

Встановлено, що лексичне значення є результатом осмислення, аналізу, категоризації навколишньої дійсності в рамках конкретної культури, яка у представленому дослідженні знаходить відображення в іменниках, що наповнюють концепт FAMILY. Реалізація лексико-семантичних варіантів слова є прямим вказівником на ієрархію знань про позначуваний предмет чи явище, а в ширшому сенсі – на структуру і сукупність знань певної спільноти про світ узагалі.

РОЗДІЛ 2.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АКТУАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПТУ *FAMILY* В БРИТАНСЬКОМУ ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ

2.1. Основні методологічні передумови аналізу концепту *FAMILY* в британському публіцистичному дискурсі

Методологію дослідження характеризує інтеграція лінгвістичних парадигм та теорій. Методологічну основу роботи становлять дослідження вітчизняних та зарубіжних учених у різних сферах лінгвістики, а саме:

– у сфері *когнітивної лінгвістики*, зокрема когнітивної семантики (А. Вежбицька, С.А. Жаботинська, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько, О.О. Селіванова, І.С. Шевченко, V. Evans);

– у сфері *лінгвокультурології* (Є. Бартмінський, Е.Сепір, В.І. Кононенко, В.А. Маслова, Я.Г. Мельник, О.О. Потебні, Ю.С. Степанова, В.М. Телії);

– *теорії дискурсу* (Н.Д. Арутюнова, Ф.С. Бацевич, А.П. Загнітко, В.І. Карасик, О.С. Кубрякова, А.М. Приходько, І.С. Шевченко, Т.А. van Dijk, N. Fairclough).

2.1.1. Когнітивно-семантичний підхід до аналізу дискурсивної реалізації концепту *FAMILY*. На сучасному етапі розвитку лінгвістики існує низка підходів, які дають змогу зрозуміти природу окремих номінацій та концептуальних сутностей. Моделювання стає одним з основних методів, який використовують лінгвісти. На думку В. І. Карасика, модель як дослідницький конструкт реальності слугує інструментом для вивчення сутності явища в його системних і функціональних зв'язках із явищами більш загального порядку [5, с. 6].

Концептуальний аналіз стає різноплановим та багатоаспектним процесом, який не має однозначного тлумачення в лінгвістиці. Незважаючи на різноплановість досліджень з концептуального аналізу, вони об'єднані спільною метою, що полягає у «реконструкції когнітивних механізмів індивідуальної чи колективної свідомості, які опосередковують формування й упорядкування знань про об'єкти дійсності та результати внутрішнього рефлексивного досвіду» [232, с.194].

Передумовою концептуального аналізу є семантичний. С.А. Жаботинська наголошує, що розмежувати семантичний та концептуальний аналіз уможливають абстрагування та композиційність. Щодо ступеня абстрагування, то «сутностям, які використовуються у концептуальному аналізі, притаманний більш високий ступінь абстракції порівняно з тими сутностями, які фігурують в семантичному аналізі» [109, с. 17]. Композиційність, як характерна особливість концептуального аналізу, полягає в тому, що компоненти значення, виявлені шляхом семантичного аналізу, необхідно співвіднести між собою та об'єднати у певну концептуальну (схемну) структуру [109, с. 17].

Розуміння лексичного значення як складної багатоеlementної структури, яка складається з набору компонентів, які можна виділити [356, с. 135-136; 32, с. 27; 369, с. 167] лягло в основу компонентного аналізу (КА). Ця теза знайшла віддзеркалення в працях основоположників методу компонентного аналізу – представників американської школи етнолінгвістики У. Гуденафа [333] і Ф. Лаунсбері [362]. Метод КА вперше було використано у 50-х рр. ХХ ст. під час дослідження лексичного матеріалу як техніку опису вузького кола лексичних одиниць (термінів спорідненості) у різних мовах. Він заснований на гіпотезі про те, що значення кожної одиниці мови складається із семантичних компонентів (сем) і що словниковий склад мови може бути описаний за допомогою обмеженого і порівняно невеликого числа семантичних ознак. Цей метод виявляє зв'язок з ідеями Р. О. Якобсона, Л. Єльмслева та інших, які вважали можливим

перенесення принципів фонології М. С. Трубецького в граматику і семантику.

Сьогодні цей метод є одним із універсальних способів лінгвістичного дослідження – «жодна адекватна теорія змісту не може обійтися без процедур, що забезпечують тією чи іншою мірою компонентний аналіз значень» [13, с. 113]. Теоретичні і методичні аспекти КА були закладені в працях таких мовознавців як Ю.Д. Апресян, І.В. Арнольд, К. Балдінгер, В.Г. Гак, Р.З., Гінзбург, Ю.М. Караулов, Дж. Катц, А.М. Кузнецов, О.М. Меднікова, Ю. Найда, О.М. Селіверстова, Ж.П. Соколовська, Й.А. Стернін, Дж. Фодор та ін. Передвісниками сучасного підходу до лексичних одиниць можна вважати таких лінгвістів, як Є. Курилович [150] та О.І. Смирницький [243], які виділяли в значенні слова окремі лексико-семантичні варіанти або головне і часткове значення (первинні і вторинні функції).

На думку О.М. Селіверстової, КА представляє «процедуру розщеплення значення на складові частини, виокремлення яких зумовлене як співвідношенням елементів усередині окремого значення (наявність більших загальних і конкретних елементів, тобто ієрархічність організації), так і співвідношенням цього значення зі значеннями інших мовних одиниць» [230, с. 81].

У своїх роботах С.Г. Шафіков виділяє два завдання КА [287]. Першим завданням КА є «опис лексичних значень мовних одиниць за допомогою певного набору сем». Друге завдання КА полягає в «інтерпретації сем як універсального семантичного явища, як компонентів концептуальної системи, яка входить у пізнавальну структуру людського розуму», тобто «створення на основі окремих моделей загальної семантичної моделі мови» [288, с. 8, 37]. Теоретичною основою КА є такі положення: 1) значенням слова є інформація, розкладена на окремі частинки, або кванти, які далі неможливо розкласти на менші одиниці; 2) кванти інформації мають структурний характер; 3) значення слів певної лексичної парадигми можуть і

повинні бути описані за допомогою обмеженого набору квантів інформації; 4) кванти інформації можуть служити метамовою всієї лексико-семантичної системи мови [287, с.92].

Отже, використання КА у представленій роботі сприяє виявленню об'єктивованої словом інформації, «ув'язненої» в його значенні, яка розкривається саме через застосування КА в комплексі з наступними методами і підходами.

У контексті КА, опираючись на доробок Г. Вотьяк [404, с. 66-70], ми використовуємо також макролінгвістичний підхід, який орієнтується на виявлення екстралінгвістичних чинників для виокремлення елементів (сем) в ЛЗ слова. Представниками цього напрямку є Д. Болінджер, Г. Вотьяк, В. Г. Гак, А. Греймас, Дж. Кац і Дж. Фодор, Р.Ф. Мейєр, Ю. Найда, Б. Потье, та інші. Дослідники при визначенні семи беруть до уваги більшу семантичну одиницю – семему, яка є пучком розташованих у певному порядку сем [288, с. 52, 67]. Отже, сема – не маніфестація семіми, а її конструктивний елемент. Використання макролінгвістичного підходу допомагає нам вийти за межі лише системи мови, не обмежуватися суто лінгвістикою, а пов'язати семантичні компоненти значень із об'єктивною дійсністю. Тобто «кванти інформації» розглядаємо в тісному зв'язку з ознаками денотата.

У контексті макролінгвістичного підходу до ЛЗ слова ми використовуємо визначення семи, запропоноване В.Г. Гаком: «Під семантичною структурою окремого значення слова розуміється сукупність елементарних смислів, «сем», складових цього значення ... кожна сема є відображенням у свідомості носіїв мови різноманітних рис, що об'єктивно притаманні денотату або приписуються йому даним мовним середовищем і, отже, є об'єктивними стосовно кожного мовця» [76, с. 105]. Вказане визначення відображає прагнення представників макролінгвістичного напрямку знайти зв'язок між семами і екстралінгвістичними чинниками. В.Г. Гак підкреслює, «що структура значення слова, характер сем, складових

цієї структури, а також закономірності реалізації сем під час функціонування слова нерозривно пов'язані з ситуаціями об'єктивної дійсності» [76, с.108].

Слід розрізняти КА слова поза його вживанням (парадигматичний підхід) і КА слова в мові (синтагматичний підхід). Під час вивчення семантичної структури слова синтагматичним шляхом враховуються перш за все контекст і ситуація, а також дистрибуція (безпосереднє оточення слова). Синтагматичний підхід КА в цій розвідці використовується в четвертому практичному розділі, присвяченому дослідженню відібраних іменників у медіа-дискурсі. Так, розглядаючи газетні статті XVIII–XXI ст., намагаємося встановити, який компонент ЛЗ іменника актуалізований у цих статтях, як проявляє себе лінгвокультурний компонент із представлених словникових тлумачень.

При аналізі іменників із застосуванням парадигматичного підходу перш за все послуговуємось визначеннями й описом тлумачних одномовних словників. Робимо це для того, щоб виокремити семантичні компоненти у структурі ЛЗ іменників, які на наступному етапі аналізуються з позиції синхронії та діяронії.

Отже, парадигматичний підхід КА через аналіз лексикографічного тлумачення дає змогу «вловити» і простежити динаміку лінгвокультурного компонента ЛЗ іменників, відібраних для аналізу. Для цього в роботі застосовується метод аналізу словникових дефініцій. Лексикографічний опис дає багатовимірну мережу, у якій кожна точка або вузол (у нашому випадку це слово) самостійно пов'язується з будь-якою іншою точкою або вузлом. «Мережа» цих точок в лексикографічному описі забезпечує можливість гарантовано «вловити» культурні сенси, акумульовані в мові [282, с. 152].

Г.А. Богатова у своїх публікаціях підкреслює, що сторінки словників і енциклопедій можуть показати ідеали, мораль, авторитети і цінності. Словники у становленні нації означають значно більше, ніж революції. Дослідження діяхронічної лінгвістики і фундаментальні словники акумулюють історичну пам'ять народу [38, с. 118].

Слово у словнику потрапляє в особливе середовище, яке цілком освітлює зв'язки слова і краще хронологізує його семантичні зміни. Відкривається можливість не лише простежити закономірності еволюції лексики, а й поглянути на ті «прирости семантики слова», «семантичні новоутворення», які пов'язані з соціальною, культурною, історичною ситуацією, у якій воно функціонувало, і зафіксувати їх у дефініціях через включення відомостей історико-енциклопедичного характеру, в системі позначок, у підборі ілюстрацій [38, с. 22]. Отже, порівняння словників у різні епохи дає можливість представити характер і напрямок розвитку мовної спільноти.

Вловити ці культурні елементи через КА можна, скориставшись саме методом словникових дефініцій, оскільки, за Д.І. Арбатським [15, с. 130], словникове тлумачення є моделлю лексичного значення. Чітка й однакова структура кожної словникової статті забезпечує коректне зіставлення лексем методом накладення, своєрідної аплікації словникових статей. Ця методика дає надійний матеріал для теоретичних роздумів про інваріантне і специфічне в слові. Зіставлення стає операційною процедурою з високою мірою надійності і доказовості. Під **методом словникових дефініцій** мається на увазі, що у словникових дефініціях містяться ті ознаки, з яких будується значення слова. Тому, за Л.М. Васильєвим [53, с. 4], дефініція є результатом КА без строго теоретичного обґрунтування. І.В. Арнольд запропонувала методику компонентного аналізу, який базується виключно на словникових дефініціях окремих слів [17; 18; 19]. Як справедливо зазначає О.С. Ахманова, «лексикографами виконана велика частина роботи з розкладання змісту на компоненти» [24, с. 34]. Так, Л. Єльмслев, підкреслюючи трудомісткість упорядкування лексичних фактів, визнає, що «велика підготовча робота вже виконана лексикографією: лексикографічні визначення одномовних словників є по суті першим важливим кроком до рішення поставленої задачі» [106, с. 135]. У цьому випадку словники містять готову інформацію про компонентний склад значення слова. Дійсно, звернення до етимологічних і

тлумачних словників дає змогу не лише виявити походження слова, його розвиток, а й простежити способи утворення, первинне звучання і зміни значень у процесі мовної еволюції. Цей метод використовується в першому практичному розділі з метою виявлення способів об'єктивації культурного компонента у тлумачному словнику. Наприклад, аналіз дефініцій лексеми *parent* показав, що протягом XVIII–XIX ст. лексема *parent* була моносемантичною відповідно до тлумачень словників *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828). Початок XX ст. додав до семантичної структури ще чотири семми. Четверта позиція «*any organism (animal or plant) considered in relation to its offsprings*» словника *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) експлікує сему 'source'. Вона мігрує на третю позицію словника *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) та продовжує займати ту саму позицію у *Oxford Dictionary Online* (2017). Залучення словникових ілюстрацій дає змогу знову говорити про те, що компонент значення 'source' вказує на біологічний аспект, наприклад, *Out of the above are seedlings, 173 belonged to the same two forms as their parents, and only 38...to the third form distinct from either parent* [HEDHP]; *The link between contemporary groups of animals is achieved when at least one animal in a group has a common parent with an animal in another group.; The three propagation methods above will produce a new lily plant identical to the parent.; Acalypha wilkesiana, the Fijian fire plant, is the parent of many modern cultivars and is in itself a showy ornamental* [ODO].

Маніфестацію компонента 'source' вбачаємо і на п'ятій позиції *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) – «*fig. that from which another thing springs or is derived; a source, cause, origin*». Відмінність між вказаною в попередньому абзаці дефініцією і щойно поданою полягає в тому, що остання не передбачає біологічного аспекту. Тобто лексема *parent* може використовуватись на позначення об'єкта, який слугував початком чи

причиною чогось. Наприклад, *We have reason to think that all virtues are to honour true religion as their parent.; It [the Liturgy of St. James] is undoubtedly the parent of the Armenian Rite [NEDHP].* У словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) ця семема займає на одну позицію вище й отримує уточнення «*a source or origin of a smaller or less important part*». Ця специфікація дає змогу позначати лексемою **parent** похідні і незначущі утворення від чогось більшого, що видно із прикладів словникової статті: *some of the whetstones have been transported up to 400 km from the parent rock; Metamorphic rock names may reflect any or all of the following: the nature of the parent rock; the grade of metamorphism and the minerals present; the texture of the rock; To begin with, heat must be injected into the parent rock material in order for partial melting to occur [ODO].*

Так, застосування методу словникових дефініцій уможливорює детально розглянути структуру дефініції, її динаміку від словника до словника, наявність чи відсутність стилістичних позначок. Поєднання цього методу разом із КА сприяє точнішому встановленню ієрархії сем і семем у межах окремої дефініції. Тому дослідження семантики за допомогою компонентного аналізу допомагає якнайповніше експлікувати зміст слова.

Використання КА в діячності привело нас до необхідності графічного відображення результатів з метою точнішої експлікації та доступної ілюстрації. Тому вважаємо за необхідне подавати тлумачення досліджуваних лексем у вигляді певної **моделі** – таблиці чи матриці.

Моделюванню як методу наукового пізнання присвячені численні дослідження, у яких відбита еволюція, загальнофілософські, гносеологічні, логічні аспекти, проаналізовані наявні і запропоновані нові визначення поняття моделі і моделювання [412, с. 304-305; 82; 297; 269; 166; 51]. На думку В.А. Штоффа, під моделлю розуміється «така система, що подумки уявляється або матеріально реалізована, яка, відображаючи і відтворюючи об'єкт, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт» [297, с. 19]. Л.О. Бутакова зауважує, що «модель у пізнанні

виступає способом дії, за допомогою якої здійснюється репрезентація» [47, с. 40]. Цю властивість моделі підкреслює і М. Вартофський, аналізуючи поняття «модель» через поняття «репрезентації», які є «специфічним способом пізнання» [51, с. 15]. Модель як ідеальна система потребує свого роду матеріальних «носіїв», тобто посередників між нею і матеріальним світом. Таким посередником у нашому випадку виступає мова, а саме структура ЛЗ відібраних іменників, які об'єктивують слоти концепту FAMILY.

Згідно з думкою В.К. Лукашевич, поняття моделі органічно пов'язане з поняттям моделювання, оскільки моделювання є процесом створення (вибору) і використання моделі. У свою чергу, поняття моделювання неможливо визначити, не фіксуючи в ньому ті або інші ознаки моделі [166, с. 102]. Моделі широко застосовуються в усіх основних видах людської діяльності – пізнанні, спілкуванні, предметно-практичній і ціннісно-орієнтаційній діяльності. Отже, моделювання – один із загальних методів, сферою застосування якого є людська діяльність.

Американський філософ М. Вартофський вважає, що в моделювання як дослідницького методу є дві передумови: онтологічна і гносеологічна [51, с. 17]. До онтологічних належать недоступність об'єкта, що вивчається, безпосередньому спостереженню і неможливість експериментування з ним і/або складність такого експериментування. Основною ж гносеологічною передумовою моделювання є неповнота людських знань на певному етапі дослідження. Отже, моделювання – це загальнонауковий метод як сукупність способів ідеалізації та абстрагування, аналізу й синтезу, формування гіпотези з метою формалізованого та спрощеного представлення об'єктів дослідження й вивчення на підставі цього відповідних явищ, ознак, процесів, зв'язків, установлення закономірностей існування й функціонування об'єктів [232, с. 385-386; 213, с. 5].

Враховуючи мету цього дослідження, **лінгвістичне моделювання** розуміємо, услід за А.Ф. Лосєвим [164], як дослідницьку процедуру, метою

якої є створення конструкта, що у спрощеному і схемному вигляді відтворює структурно-змістовну специфіку мовних фактів. Отже, модель фрагмента мовної картини світу – це схема конструювання мовних елементів, що репрезентують її. У цьому випадку створюємо модель динаміки лексичного значення в діахронії.

Таблиця чи матриця дає змогу наочно, у графічному представленні подати дві основні особливості структури: її цілісність, яка визначає рамки, межі відповідної системи, та ієрархію відношень між одиницями системи в рамках, межах цього цілого. Таблиця чи матриця як засіб моделювання допомагає в межах охоплюваного простору представити складне, багатопланове мовне явище – семантичну структуру слова або ж лексико-семантичну систему як цілісне утворення [193, с. 65-66]. Так, модель (таблиця) дає можливість встановити ієрархію сем; обґрунтувати її «смісловий каркас» як структуру уявлень людини про організацію навколишнього світу та показати, що ієрархія сем є порівняно невеликою, доступною для огляду й у застосуванні, крім того, має характер пошуковий, передбачуваний, **динамічний і відкритий**; дає можливість висловитися про субстанційний характер сем – вони співвідносяться із категоріями буття, сферами буття, з ознаками, якостями, особливостями предметів і явищ об'єктивного світу, тобто вони так само матеріальні, як матеріальні поняття і значення слова. До того ж застосування в поєднанні з лінгвістичним моделюванням КА дійсно дає «каталогізацію» зовнішнього світу, але стосовно семантичної системи вона є не чимось зовнішнім, а саме «репрезентацією» реального світу, ідеографічним аспектом у загальній складній мережі семантичних відношень у мові.

Отже, використання моделювання в роботі отримує широке застосування у практичному розділі. З його допомогою групуються словникові тлумачення, формуються таблиці. Ці таблиці виконують роль наочного матеріалу дисертації, який водночас є основою аналізу. Наступним кроком є перетворення таблиці ЛЗ окремого іменника у схему динаміки

цього ЛЗ. Послугуючись КА у поєднанні з парадигматичним підходом і методом словникових дефініцій, виділяємо елементарні компоненти значення і позначаємо їх динаміку стрілками. Для прикладу подамо таблицю (див. табл. 1).

Як бачимо, таблиця будується на двоїстій основі. По горизонталі маємо можливість простежити динаміку ЛЗ в діахронії, по вертикалі – здійснити аналіз ЛЗ у статиці на певному етапі розвитку. Так, наша лінгвістична модель ЛЗ є зображенням на площині семантичної структури слова.

Необхідно зазначити, що ідею створення моделі ЛЗ запозичуємо у Я.Г. Мельника, котрий уперше [193, с. 64-73] запропонував такий методологічний підхід та обґрунтував доцільність використання моделі-таблиці під час аналізу ЛЗ слова.

Створюючи модель семантичних відношень, ми орієнтуємося на такі принципи: принцип функціональної системності, ієрархічності, стабільності / варіативності, інтегративності, репрезентативності, інтерпретативності.

У лінгвокультурологічному моделюванні картини світу методологічно важливо акцентувати функціональний характер системності. У зв'язку з цим головним є положення про те, що тільки єдність системно-структурного і функціонального підходів до мови може забезпечити опис його як знаряддя породження мови, іншими словами, функціональний підхід повинен базуватися на системному і доповнювати його [241, с. 71-75]. Так, розглядаємо поліструктурні утворення як систему об'єднаних значень, які функціонують у рамках мовної картини світу як об'єктивовані знання про світ і набутий досвід у процесі людської діяльності.

Крім того, на користь використання моделі в лінгвістичному дослідженні свідчить той факт, що моделювання варто застосовувати на різних етапах аналізу, оскільки воно володіє такими перевагами, як чіткість, можливість строгої дедукції, висока ймовірність верифікації тощо [34; 247, с.15-16, 97-99]. Структурна модель включає ядерні і периферійні компоненти, у даному випадку – семи. Проте в процесі функціонування

ієрархія структурних елементів (ядро – периферія), а також їх кореляція один з одним як складових складної цілісності можуть змінюватися. У змістовному плані принцип ієрархічності можна продемонструвати на прикладі семантичного моделювання фрагмента мовної картини світу в синхронії.

Таблиця 1

ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ *MARRIAGE*

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768</i> 1768	<i>A Dictionary of the English Language, 1792-1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1906</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	the act of uniting a man and a woman for life	the act of uniting a man and a woman for life	the condition of being a husband or wife; the relation between married persons; spousehood, wedlock	relation between married persons; wedlock	the formal union of a man and a woman, typically as recognized by law, by which they become husband and wife
2		state of perpetual union	entrance into wedlock; the action, or an act, of marrying; the ceremony or procedure by which two persons are made husband and wife; a wedding	act, ceremony of marrying	(in some jurisdictions) a union between partners of the same sex.
3			<i>fig.</i> intimate union	<i>fig.</i> intimate union	a combination or mixture of elements
4			<i>obs. Hist.</i> marriage	(Cards) declaration of king and	

				queen of same suit	
5			<i>obs.</i> dowry		
6			<i>Cards.</i> the declaration of a king and queen of the same suit		

‘Принцип ієрархічності дає змогу встановити характер кореляції елементів складної системи мовних засобів, які вербалізують певне поняття: один і той самий компонент залежно від дії культурологічних чинників може перебувати в ядрі або на периферії і тим самим отримувати різні властивості [241, с. 87-88].

Принцип ієрархічності задає порівневу репрезентацію знань про фрагмент дійсності, зумовлену самою природною ієрархічністю об'єкта. З цієї точки зору моделювання виступає як засіб поглиблення пізнання внутрішніх законів і прихованих механізмів мовної картини світу, його рухи від відносно примітивних моделей до складніших і змістовніших, повніше розкриваючи сутнісні властивості об'єкта.

Необхідно зазначити, що на етапі опису й аналізу зібраного фактичного матеріалу в роботі застосовуємо прийом культурно-історичної інтерпретації [2] в комплексі із принципами інтегративності та інтерпретативності наукового дослідження. Цей прийом базується на використанні даних історії, етнографії, культурології для аналізу відібраних лексем. Ч. Філлмор [275] стверджує, що значна кількість лексичних одиниць має специфіку змісту й особливості вживання, зрозуміти які можна лише за умови, що ми заздалегідь маємо певну сукупність знань, які формуються в досвіді в ході пізнавальної діяльності і які зберігаються в пам'яті. Під час інтерпретації ми послуговуємось такими процедурними кроками, як виділення й опис слів, які вказують на специфіку даного ЛСВ; зіставлення цього явища з даними

історії, культури, інших наук; пошук цього ЛСВ у медіа-дискурсі того часу; осмислення результатів зіставлення у відповідному культурно-історичному контексті.

Принцип інтегративності проявляється у двох аспектах. По-перше, він допускає використання суміжних наук, зумовлене багатоаспектністю об'єкта. По-друге, у широкому розумінні інтегративність – це експансіонізм, міждисциплінарність, вихід у суміжні галузі знань. Тому коло проблем, пов'язаних із реконструкцією мовної картини світу, логічно розглядати з позицій системного підходу до мови, використовуючи доробки лексичної семантики, практичні напрацювання та інструментарій лексикографії, лінгвокультурології, досвід когнітивних досліджень у цьому напрямі, порушуючи питання етнопсихолінгвістики, соціолінгвістики, культурології та інших людинознавчих студій.

Принцип інтерпретативності передбачає інтерпретативну діяльність дослідника стосовно різнорівневих мовних засобів репрезентації фрагмента картини світу. Інтерпретація «допускає рефлексію над осмисленням, здатність зіставляти різні процеси осмислення і пояснювати їх» [213, с. 38]. Отже, необхідно сприйняти, осмислити і, нарешті, інтерпретувати створену модель динаміки лексичного значення слова.

Процес моделювання та етап обробки і структурування семем полісемантичних лексем у роботі є певною мірою реконструкцією ЛЗ іменника. Але реконструкцію розуміємо, вслід за Ф. де Соссюром, як єдину мету порівняння «реєстрації успіхів науки» [250, с. 255.]. Семантична реконструкція зацікавлена саме в еволюції лексичного значення. «Кожне слово в кожний момент мовної еволюції містить певні семантичні переваги, відомі носіям мови, на основі яких можна тлумачити зміни, що задаються різними контекстами» [364, с. 3]. Беремо до уваги положення, що головна мета реконструкції – це поглиблене розуміння зв'язків і причин досліджуваних одиниць. Такий підхід підтверджує думку О.М. Трубачова, що дуже мало слів випадає з мови, тому що вони піддаються диференціації

всередині синонімічного ряду й у такий спосіб взаємно перегруповуються, і мовні епохи цим і відрізняються здебільшого одна від одної. У мові значно більше переосмислень, ніж абсолютних збільшень і віднімань значень (втрат) [268, с. 12]. З цього можна зробити висновок, що основний шлях зміни словникового складу – це переосмислення існуючих значень слова відповідно до нових функцій чи ознак предмета або явища, які воно позначає.

Прагнучи до точнішого опису вживань слів, до вивчення чинників появи нового значення, до визначення основного поняття й різних його реалізацій, зменшення ризику неточної оцінки, завдяки реконструкції максимально активізуємо уважність і спостережливість, а разом з ними здатність фіксувати свою увагу на раніше не помічених фактах.

Когнітивна інтерпретація результатів опису значення мовних одиниць стає наступним етапом аналізу. За допомогою такої інтерпретації ми переходимо від семантичного до концептуального аналізу.

Когнітивна інтерпретація – мисленнєве абстраговане узагальнення результатів опису значень мовних одиниць, які номінують концепт, з метою ідентифікації та означення когнітивних характеристик, що репрезентують ті чи інші значення або семантичні компонентами досліджуваних мовних одиниць, з метою моделювання змісту концепту [218, с.141]. Усі семантичні описи, здійснені до початку когнітивної інтерпретації, стають аналізом змісту та структури концепту, модулювання якого неможливе без етапу когнітивної інтерпретації. Без цього етапу побудова моделі концепту виявиться тотожною значенню мовних одиниць, що суперечить когнітивному баченню реальності [218, с.141]. Відповідно, когнітивний та семантичний аналіз мають спільні точки дотику, однак не є аналогічними, взаємозамінними. Когнітивно-семантичний аналіз передбачає реконструкцію моделі значення, тобто виявлення спільних поняттєвих сфер та відносин між ними. Так, реконструкція стає засобом формування своєрідних «банків» інформації про динаміку значень, які, у свою чергу, могли б утворити кодекси таких змін (щось на зразок тлумачних словників, але в діахронії). Тому можна сказати,

що реконструкція виступає також одним із засобів реконструкції культури – духовної і матеріальної, – сконденсованої і збереженої у мові.

2.1.2. Лінгвокультурні передумови дослідження концепту FAMILY.

Основне питання методики лінгвокультурологічного дослідження полягає в тому, як визначити наявність культурного компонента. Цей компонент знаходить паралелі і відображення в житті національно-культурної спільноти, у культурі, особливо в мові. Саме мова стає лакмусовим папірцем для культурного елемента. З іншого боку, він зафіксований у свідомості носіїв мови, але часом жодним чином не відбитий у традиційних словниках і граматиках прескриптивного виду. Вихід із цієї ситуації став можливим у результаті розробки словників і граматик нового покоління.

Однозначної відповіді на питання про те, що є носієм культурної інформації в мові, не знаходимо. Але з різних робіт можна виокремити такі пояснення: 1) це комплексна міжрівнева одиниця, яка поєднує лінгвістичний і екстралінгвістичний зміст [73, с. 45]; 2) це виражений у мові знак культури, у якому мовний знак є тим, що позначає, а реалія – тим, що позначається [77, с. 142]; 3) це категорія одиниць, для яких неодмінною умовою є будь-яка асоціативно-образна база, що виражає певний символ і т.д., наприклад, фразеологічні одиниці [263, с. 214]; 4) це будь-який мовний знак лінгвокультурного коду, що володіє культурологічною маркованістю, яка надає мовним явищам національного звучання [118, с. 45]; 5) це фонові знання, що відображаються у формі мовних одиниць [139, с. 12].

Виділення лінгвокультурного компонента в семантичній структурі відібраних нами іменників супроводжується використанням як загальнонаукових, так і власне лінгвістичних методів. Крім того, під час аналізу на різних етапах дослідження застосовуються як «чисті» методи і прийоми, так і їх комбінації, що дає змогу досягти верифікованих результатів та виконати поставлені завдання.

У вузькому сенсі метод є певним підходом до явища, що вивчається, системою положень, наукових і технічних прийомів і процедур, які сприяють цілеспрямованому вивченню об'єкта з певної точки зору: «методом є правила, дотримання яких сприяє збільшенню знання» [97, с. 89]. Метод дослідження включає низку процедур: 1) розпізнавання і чітке формулювання проблеми; 2) збір даних за допомогою спостереження і, наскільки це можливо, експерименту; 3) формулювання поняття за допомогою логічних міркувань; 4) перевірку цих гіпотез [234, с. 47-248].

Метод слугує інструментом виконання головного завдання лінгвістики – відкриття об'єктивних законів розвитку і функціонування мовної дійсності, що вивчається. Тобто метод у лінгвістиці – це система науково-дослідних прийомів, призначених для пізнання закономірностей виникнення, розвитку і функціонування мовних явищ.

2.2. Методика аналізу об'єктивації концепту FAMILY

2.2.1. Принципи добору та систематизації матеріалу. Матеріалом представленої дисертації є академічні лексикографічні джерела Британії XVIII–XXI ст. та британський публіцистичний дискурс зазначених часових рамок, то цілком закономірним є залучення принципів синхронії та діяхронії під час дослідження.

Теоретичному осмисленню відмінності між статикою і динамікою (синхронією і діяхронією) поклав початок В. фон Гумбольдт. У своїй доповіді «Про порівняльне вивчення мов стосовно різних епох їх розвитку» (1820 р.), використовуючи іншу термінологію, він ділить порівняльне мовознавство на два розділи: «Вивчення організму мов» і «Вивчення мов у стані їх розвитку» [89, с. 311]. Перший із цих розділів співвідноситься із соссюрівською синхронією, а другий – з діяхронією. Так, ключовою для нашої роботи є його теза, що справжнє дослідження мови може бути тільки генетичним [89, с. 70]. Це означає, що під час розгляду мови взагалі, мовного

типу або окремої мови зокрема варто не лише зупинятися на їх синхронічному описі, а й звертатися до питання про їх генезис, походження.

Наше завдання, отже, полягає в тому, щоб детальним розглядом лексем в окремі періоди визначити їх семантичне наповнення та структуру, здійснити когнітивне модулювання і згодом показати, яким чином із початкового «матеріалу» утворився «вихідний». У цьому випадку покладаємося на думку Ф.Ф. Фортунатова: «Предметом мовознавства є мова в її історії» [277, с. 23]. Тобто спершу ми розглядаємо мову у статиці, а потім зіставляємо отримані дані в динаміці, керуючись тезою В. Матезіуса, що проведений статичний аналіз ставить нові лінгвістичні проблеми, які у свою чергу вимагають подальшого дослідження історичним методом.

Отже, на етапі відбору і систематизації існуючих теоретичних розробок і підходів, які слугують методологічною основою нашої роботи, ми застосовували такі загальнонаукові методи, як аналіз і синтез, описовий, гіпотетико-дедуктивний метод, метод асоціативного експерименту. Для різнобічного дослідження і досягнення поставлених завдань нам необхідно поєднати загальнонаукові методи із суто лінгвістичними. Це дасть змогу отримати достовірні результати та дійти верифікованих висновків.

2.2.2. Етапи дослідження актуалізації концепту FAMILY в британському дискурсі. Як було зазначено, проведення дослідження передбачає застосування низки методів і прийомів. Загалом дослідження здійснено в шість етапів. На початковому етапі – відборі теоретичних положень – застосовується гіпотетико-дедуктивний метод аналізу. Ще 1931 р. Л.В. Щерба [299] писав, що лінгвістичне дослідження повинно складатися зі збору фактичного мовного матеріалу, побудови гіпотези і перевірки її істинності на нових фактах. Під гіпотезою слід розуміти особливу форму знання, що розвивається, припущення, яке пояснює спостережувані явища і яке для того, щоб стати науковою теорією, потребує перевірки і доказів. У запропонованому дослідженні висувається гіпотетичне припущення, що

виокремлення лінгвокультурного компонента в семантичній структурі слова та аналіз динаміки цього лінгвокультурного компонента дає змогу встановити зв'язок між мовою і спільнотою, яка послуговується цією мовою, а також простежити відображення еволюції культури через динаміку лексичного значення слова та словникових дефініцій. Для цього було проведено огляд та аналіз теоретичних робіт у зазначеному руслі та виокремлено основні термінопоняття даної роботи. Це дало змогу вирішити перше поставлене завдання. Застосування гіпотетико-дедуктивного методу в нашому дослідженні тісно пов'язане з аналізом та синтезом інформації [392, с. 344-345]. Під аналізом розуміємо розчленування цілого на частини, а синтез трактуємо як з'єднання частин у ціле. Знання предмета як єдності різноманітного, сукупності численних ознак дає синтез. Тільки єдність аналізу і синтезу забезпечує об'єктивне, адекватне відображення дійсності [147, с. 125; 226, с. 15].

У запропонованій розвідці аналіз найбільше застосовано в рамках компонентного аналізу, мова про який ітиме далі; синтез використовується у поєднанні компонентів, отриманих під час аналізу та формування висновків дослідження.

Наступний етап передбачає виконання другого поставленого завдання: відібрати іменники для детального аналізу їхній ЛЗ в діахронії і синхронії. Для цього вирішено обрати концепт FAMILY, оскільки лексема *family* належить до «основного лексичного фонду» (за Ч. Філлмором) [330, с. 58] і може виступати «константою культури» (за Ю.С. Степановим) [252]. Зазначимо, що другий етап складається з кількох частин:

1. Для визначення наповнення концепту FAMILY і його слотів було проведено асоціативний експеримент – прийом, спрямований на вияв асоціацій, які склалися в індивіда в його попередньому досвіді і завдяки яким одне уявлення, що з'являється у свідомості, викликає на основі схожості, суміжності або протилежності інше [127, с. 45]. На основі аналізу асоціативних словників виділено перелік лексем, які асоціюються з

аналізованим поняттям. Методика асоціативного експерименту дає змогу виявити сукупність парадигматично та синтагматично пов'язаних вербальних репрезентантів понять у тексті, а також систему породжених ними асоціацій. Респондентам було запропоновано перерахувати низку іменників, які в них асоціюються з лексемою *family*. Тобто було проведено цілеспрямований асоціативний експеримент, який допоміг сформувати асоціативне поле лексеми *family*.

2. Наступною стадією стала статистика кількісних показників отриманих асоціацій. Загальна кількість реакцій на слово-стимул *family* становить 24 іменники. Серед них у всіх респондентів збігаються 11: *child, love, home, husband, parent, wife, marriage, mother, father, man, woman*.

3. Щоб з'ясувати ступінь значущості 11 слів-реакцій, респондентам було запропоновано обрати одну лексему, яка, на їхню думку, є головною в отриманому асоціативному полі. Так, з-поміж 272 відповідей було встановлено такий порядок відповідно до значущості лексем: *home, marriage, wife, husband, parent, mother, father, child, woman, love, man, love*.

4. Так отримано лексеми, які об'єктивують слоти концепту FAMILY.

На третьому етапі дослідження здійснена спроба встановити способи об'єктивації лінгвокультурного компонента ЛЗ іменників у тлумачному словнику. Матеріалом дослідження слугують такі тлумачні словники: *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1792), *A Dictionary of The English Language* (1828), *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974), *A New English Dictionary on Historical Principles* (Vol. IV. F – G (1901); Vol. V. H (to K) (1901); Vol. VI. Part I. L (1908); Vol. VI. M – N (1906); Vol. X. Part II – V – Z (1928)), *Oxford Dictionaries Online* (2000-2017). Помітно, що перелічені лексикографічні довідники різняться за об'ємом, формою, стилем. Пояснення цьому полягає у наступному.

Сучасний стан лексикографічних дефініцій тлумачних словників, вимоги до їхньої структури, змісту, метамови накопичувалися і формувалися

упродовж кількох століть. Тому словник як суспільне явище тісно пов'язаний із ідеологією суспільства – системою суспільних, класових, кастових, групових концептів, які існують в тих чи інших соціумі, місці і часі, що проявляються у лінгвокультурному компоненті словникової дефініції.

«Точкою відліку» нашого дослідження є словник Семюела Джонсона *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings*, який прийнято вважати першим нормативним словником Англії. Використовуємо видання 1792 р. для аналізу дефініцій кінця XVIII ст., видання 1828 р. із певними правками і корекціями репрезентує у роботі XIX ст. Беручи до уваги суб'єктивний фактор укладання цього словника, зауважимо, що його цінність для представленої роботи полягає у тому, що до нього включено лише найбільш уживані слова, в ньому присутні чітке розмежування, нумерація значень слів, а також цитати-ілюстрації з вказівкою твору й автора. Словникова стаття набула строго наукового вигляду і в ній відобразились всі сторони характеристики слова: орфографічна, орфоепічна, етимологічна, граматична, семантична, стилістична.

Перша половина XX ст. у роботі представлена п'ятьма томами *A New English Dictionary on Historical Principles* – ґрунтовна і багаторічна лексикографічна праця, яка вважається першим академічним тлумачним словником Англії, відома також під назвою Великий Оксфордський Словник (ВОС). Він точно і достовірно відображає стан лексичної системи англійської мови кінця XIX – початку XX ст., тому надає фактичний матеріал для дослідження мовної картини світу в цьому часовому зрізі. У нашій розвідці цей лексикографічний довідник відіграє одну із ключових ролей, оскільки він є як результатом попередніх лексикографічних праць, так і базою для сучасних.

Наступним лексикографічним довідником є *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974). Хоча за кількістю слів цей словник є

найменш чисельним, застосовуємо його, щоб простежити можливі зміни лексичних значень відібраних лексем у другій половині ХХ ст.

Оскільки людство весь час рухається, створює нові об'єкти й розвиває існуючі, природно, що у 2000 р. ВОС став доступним користувачам Інтернету. Цей проект отримав назву *The Oxford Dictionary Online*. Сучасний електронний формат значно прискорив швидкість роботи зі словником, і додав безліч нових можливостей пошуку, його фільтрації та конкретизації. Саме цей словник використовуємо для аналізу дефініцій початку ХХІ ст.

Діахронний підхід до словникового тлумачення і застосування словників у хронологічному порядку дає нам можливість порівняти наповнення словників, проаналізувати в їх дефініції й поглянути на них крізь призму екстралінгвальних змін, що знайшли своє відображення у тих же лексикографічних працях. Зібраний мовний матеріал узагальнюється індуктивним шляхом – від знання одиничного і приватного до знання загального. Так, розклавши лексичне значення за допомогою компонентного аналізу на семи, отримуємо матеріал для подальшого аналізу. Потім на етапі дедукції з отриманих даних робимо узагальнення та висновки щодо конкретної лексеми.

Четвертий етап дисертаційного проекту зосереджений на динаміці ЛЗ відібраних лексем. Дефініції зазначених лексем групуються в таблиці, які слугують матеріальним репрезентантом ЛЗ іменників. Така наочність дає можливість провести об'єктивний аналіз та простежити зміни у структурі ЛЗ досліджуваних іменників як у синхронії, так і в діахронії. На цьому етапі здійснюється детальний розгляд словникових статей, дефініцій, ілюстрацій тлумачення, аналіз окремих семем та їх змістового наповнення, виокремлення сем, встановлення їх ієрархії. Для ілюстрації динаміки виділених компонентів застосовуємо стрілки різних форм, щоб унаочнити переходи і зміни семантичної структури окремої лексеми. Сформовані таблиці подані в додатках.

Під час п'ятого етапу дослідження здійснюємо перевірку результатів першого практичного розділу щодо актуалізації ЛЗ аналізованих слотів концепту FAMILY в публіцистичних текстах. Для цього матеріалом дослідження другого практичного розділу слугує британський медіа-дискурс XVIII–XXI ст. із рубрики «News» кінця XVIII ст. – початку XXI ст. онлайн-архівів *British Newspaper Archive* (кінець XVIII–2017), *The Times* (кінець XVIII–2017), *The Telegraph* (кінець XVIII–2017). Щоб виконати поставлене завдання, користуємось **методом дискурс аналізу**. Залучення цього методу в нашому випадку зумовлене необхідністю звузити поле пошуків до раціональних параметрів, а також необхідністю залучити позамовну складову: варто аналізувати мовні одиниці за межами узуального вжитку, тобто залучаючи текстовий масив, який маніфестує вибір і певні тлумачення цих мовних одиниць з урахуванням екстралінгвальних знань. Розгляд медіа-дискурсу в еволюційному ключі дає змогу побачити, які саме компоненти семантичної структури набувають значущості і виходять на передній план, тобто які семи, семема ЛЗ іменника є актуальними в певний період. Додатково детальний аналіз відібраних іменників у текстовому масиві дає можливість виокремити ті компоненти ЛЗ, які у словниках відповідних періодів не зафіксовані. усе це дає можливість зіставити інформацію лексикографічних джерел із «живим» публіцистичним дискурсом, щоб простежити динаміку лінгвокультурної складової ЛЗ іменників, що аналізуються.

На шостому етапі нашого аналізу ми застосували методику фреймового моделювання С.А. Жаботинської. Типологія базисних фреймів включає **предметний, акціональний, посесивний, ідентифікаційний та компаративний** фрейми [жаботин 2002], а результатом такого аналізу є побудова моделі, яка передбачає деталізацію відношень між її елементами. Визначено основні фрейми, які дають змогу показати «найбільш узагальнені принципи категоризації та організації вербалізованої інформації, що стосується предметів світу, їх властивостей та відношень між ними»

[Жаботин180]. Визначені в межах фреймів схеми показують ті категорії, які є актуалізованими та найбільш представленими в публіцистичному дискурсі. Діахронічні зрізи, які проведені на основі дібраного матеріалу чотирьох століть, дають змогу виявити концептуальні відмінності між аналізованими слотами.

Усі етапи нашого дослідження й отримані результати супроводжуються використанням **описового методу**, який є планомірною інвентаризацією одиниць мови і поясненням особливостей їхньої будови та функціонування на певному (даному) етапі розвитку мови, тобто в синхронії. В описовому методі представленої розвідки наявні такі послідовні етапи: 1) виділення одиниць аналізу (лексем); 2) членування виділених одиниць (вторинна сегментація): розкладення полісемантичної структури на її окремі значення та виокремлення сем; 3) класифікація (встановлення ієрархії елементів ЛЗ) й інтерпретація виділених одиниць. Залучаючи описовий метод, використовуємо **прийоми зовнішньої та внутрішньої інтерпретації**. Прийоми зовнішньої інтерпретації реалізуються через виявлення зв'язку досліджуваних лексем із позамовними явищами та через виявлення зв'язку в межах власне семантичної структури слова. Іноді до внутрішнього прийому додаємо **прийом «слів і речей»**, запропонований Г. Шухардтом і Р. Мерінгером, який передбачає реконструкцію культури носіїв мови на основі позамовної інтерпретації реконструйованих культурних термінів. Мається на увазі, що «...слова і позначувані ними речі нероздільні» [298, с. 198-209]. Отже, вивчаємо динаміку ЛЗ іменника разом з історією позначуваної ним речі чи явища дійсності.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 2

Дослідження актуалізації концепту FAMILY з позицій когнітивної семантики супроводжується застосуванням як загальнонаукових, так і лінгвістичних методів. Метод слугує інструментом виконання головного

завдання лінгвістики – відкриття об'єктивних законів розвитку і функціонування мовної дійсності. На всіх етапах дослідження задіюються загальнонаукові та лінгвістичні методи: описовий, гіпотетико-дедуктивний метод у поєднанні із синтезом та аналізом із залученням принципів як діахронії, так і синхронії, зовнішньої та внутрішньої інтерпретації.

Відбір лексем, що аналізуються, супроводжується асоціативним експериментом, оскільки опитування респондентів є джерелом даних про умови використання лексеми, її залежність від ситуації та контексту, індивідуального сприйняття об'єктивної дійсності, а також дає змогу встановити семантичну структуру актуальну на певному етапі розвитку спільноти.

Одним із головних лінгвістичних методів запропонованої роботи виступає компонентний аналіз лексико-семантичної структури слова, який допомагає розглядати лексичне значення як на багатоконпонентну структуру, що актуалізується у свідомості людини у вигляді багатоеlementних уявлень. Під час дослідження компонентний аналіз у парадигматичному та синтагматичному аспектах поєднується з методом словникових дефініцій із залученням макролінгвістичного підходу, прийомами «слів і речей» та культурно-історичної інтерпретації, щоб якнайповніше розглянути й експлікувати зміст слова, а також виокремити лінгвокультурну складову лексичного значення. Це дає можливість пов'язати зміни у структурі лексичного значення слова та ієрархії сем із екстралінгвальними факторами, що для даної роботи мають велике значення.

Застосування згаданих методів утілюється на практиці у створенні моделі-таблиці динаміки лексичного значення. Вона дає змогу конструювати модель як функціональну систему, яка, відображаючи і відтворюючи об'єкт відповідно до вимоги ізоморфності моделі оригіналу, здатна заміщати його так, що її вивчення дає нам нову інформацію про цей об'єкт. Застосування методу фреймового моделювання дає змогу побудувати модель, яка показує відносини між елементами.

Отже, мовна картина світу розглядається як функціональна система, яку ефективніше вивчати за допомогою інтеграційного підходу, оскільки в цьому випадку можливе використання різних методів, пристосованих до дослідження обраного об'єкта. Когнітивно-семантичне моделювання фрагмента мовної картини світу ефективно здійснювати з урахуванням принципів, що стосуються як облаштування самої функціональної системи (принцип ієрархічності), так і специфіки лексеми як лінгвокультурної одиниці (принципи інтегративності, репрезентативності, інтерпретативності).

РОЗДІЛ 3.

ЗМІНА ПОНЯТТЄВОГО НАПОВНЕННЯ КОНЦЕПТУ FAMILY ТА ЙОГО СЛОТІВ У ДІАХРОНІЇ

Опираючись на думку Ч. Філлмора, що в кожній мові присутній «первинний вокабуляр...ті слова, які відповідають базовій англійській, і, ймовірно, мають однослівні перекладні еквіваленти у всіх мовах» [275, с. 38], слова, які формують «основу лексичного фонду» [276, с. 58], центром уваги дослідження став концепт FAMILY та лексеми, які наповнюють його слоти.

Необхідно зазначити, що лексеми, які об'єктивують концепт FAMILY, услід за Ю.С. Степановим, трактуємо як такі, що позначають базове поняття (елемент) культури (константа культури). За основу беремо думку дослідника, що у «конкретні суспільні періоди, залежно від загальної суспільної кон'юнктури, поняття висвічуватися або ж залишатися в тіні. Кількість таких понять невелика – базових сорок – п'ятдесят, а духовна культура будь-якого суспільства складається в основному із певних операцій між цими поняттями». Вони стійкі і постійні у своєму існуванні..., простежуються на певному відрізку часу...» [252, с. 4-9]. Крім того, «певні фрейми є вродженими, в тому розумінні, що вони природно виникають в процесі когнітивного розвитку кожної людини. Семантика фреймів виходить з того, що одиниці і категорії мови виникали перш за все як засоби спілкування і розуміння один одного [276, с. 65-66]. Звідси, говоримо про те, що історію культури можна вивчати завдяки значенням слів, які являють собою розвиток культурної спадщини.

Підґрунтям для аналізу саме концепту FAMILY слугує твердження, висловлене Ч. Філлмором [276, с. 58] про групи, утворені базовими словами, оскільки кожна група є лексичним представником певної єдиної схеми досвіду чи певного знання. До того ж знання, яке лежить в основі значень слів кожної групи, розглядається як цілісне утворення, цілісна сутність. Такі групи слів об'єднує те, що вони мотивуються, визначаються і взаємно

структуруються особливими уніфікованими конструкціями знання або пов'язаними схематизаціями досвіду, для яких можна використати загальний термін фрейм.

Для того, щоб простежити динаміку концепту FAMILY, використовуємо матеріал із високим ступенем верифікації – словникові дефініції, розглянуті у діахронії. Лексикографічна експлікація відбраних іменників

Вибірка дослідження на цьому етапі становить 44 словникові статті: по 4 словникові статті для кожної лексеми, дібраної для аналізу. Тлумачення групуються хронологічно і оформлюються у таблиці, які дають можливість представити семантичну структуру іменників, що досліджуються, наочно, на площині.

3.1. Слот HOME

У словникових дефініціях у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828) (див. Додаток 1) «*his own house; the private dwelling*» провідною є сема 'dwelling'. Важливою ознакою є присутність семи 'own', котра не зазначена в дефініціях наступних словників, використаних при аналізі. Нівелювання вказаного компонента ілюструє тезу про те, що лише значущі компоненти значення кодифікуються словником. Тобто семантичне наповнення лексеми на певному етапі розвитку спільноти корелює зі сприйняттям того явища, яке вербалізується через аналізовану лексему.

Необхідно вказати, що в діахронії значення лексеми *home* розвиваються досить динамічно. Так, із третьої «*the place of constant residence*» та четвертої «*united to a substantive, it signifies domestic*» позицій словників *A Dictionary of The English Language in which the Words are Deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* та *Dictionary of The*

English Language основні семи ‘*residence*’ і ‘*domestic*’ відповідно переходять на першу позицію у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901): «*a dwelling place; the fixed residence of a family or household; the seat of domestic life and interests*». Для підтвердження подамо ілюстрації зі словникової статті, у котрих реалізуються зазначені семантичні компоненти: *The stately homes of England! How beautiful they stand; He returned to the home which, almost alone princely homes, supplied a model for lowlier homes to follow.* Мікросегменти ‘*dwelling*’ і ‘*residence*’ не змінюють позиції і на початку XXI ст. посідають першу позицію у словнику *Oxford Dictionary Online*. Отже, поняття, актуалізоване лексемою **home**, асоціюється з місцем тривалого проживання, як, наприклад, у *The eye of Hurricane Charley passed directly over the Family Life Center, my home, and the homes of our staff members; This initiative is designed to help military families repair and maintain their homes while family members are on active duty.*

Важливою для нас є поява семи ‘*property*’ у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901) у «*the usual contents of a house; a houseful; a commercial property*». У словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* цей компонент розміщений на третій позиції, тим самим підкреслюючи свою важливість у ієрархії значень досліджуваної лексеми. Так, лексема **home** може використовуватись на позначення житлової будівлі, що ілюструється такими прикладами: *It is not for nothing that more than 60,000 British households have a second home in France; Over £50m of investment in affordable homes for rent is on the horizon for people living in Wiltshire; Long-awaited affordable homes have been built in Bromham providing people on low incomes the chance to stay in the village [ODO]; The creditor relies ... on the power of selling up the ‘home’; He emigrated to America, leaving his wife and children with a home of furniture.*

Близькою до семи ‘*residence*’ є сема ‘*habitat*’, яка міститься в дефініції під номером шість у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901) «*place where thing is native or most common*». У *The Concise Oxford Dictionary*

of *Current English* (1919) та у *Oxford Dictionary Online* це значення піднімається на п'яту позицію. це вживання лексеми **home** підтверджується такими прикладами: *The South and the West still remained ... the great homes of mining and manufacturing activity; Sicily, then, was the real home of bucolic poetry; Montana is home to a surprising number of rare animals; Los Angeles is the home of rock 'n roll; The east Midlands, south-eastern England, and East Anglia were home to the most advanced arable farming in the British Isles; Its Liverpool Road site is the home of the world's oldest passenger rail station.* Імпліцитно простежується зв'язок із дефініцією «*institution of refuge or rest for destitute or infirm person*» у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901). Як, наприклад, у *One girl asked an elderly resident of warden-controlled homes to leave her flat while the others took £45 from her purse; I'm now researching the possibility of setting up a similar house for frail elderly people, as an alternative to larger care homes; None of us would argue that there is clearly a need for children's homes in the Bradford District.* Значної динаміки цього значення не спостерігаємо, воно зберігає прикінцеві позиції і в наступних словниках.

Метафорично виокремлюємо компоненти 'residence' і 'dwelling' у значенні під номерами три у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901) та чотири у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) «*fig. referring to the grave, or future state*». Використання лексеми **home** на позначення могили (*A deadly flux ... brought that religious Gentleman ... in the vigour of his age, to an immortal house [NEDHP]*) не знаходить продовження в наступних словниках, якими ми користуємось. Тому говоримо про відсіювання елементів значення з метою конкретизації референта.

Вважаємо, що шоста позиція у *Oxford Dictionary Online* – «*informal a place where an object is kept*» – певним чином є похідною від тлумачення, розглянутого вище. Подане значення також акцентує на постійному перебуванні певної речі в обмеженому просторі. Наприклад, *The organization attempted to find a home for the machine but there were no takers; A rare engine*

has arrived at the Steam museum where it will make its permanent home; What we can say, though, is that shares tend to be the best home for long-term investments. Отже, спостерігаємо актуалізацію мікросегмента ‘*residence*’.

Семема під номером два «*his own country*» у словниках 1768, 1792, 1828 рр. трансформується у дві: «*a place, region, or state to which one properly belongs*» на четвертій позиції і «*one's own country, one's native land*» на п'ятій у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901). Хоча у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) знову об'єднуються під третім номером і переходять на четверте місце словника *Oxford Dictionary Online*. Потрібно зазначити, що у XVIII–XIX ст. лексема **home** позначає країну народження і проживання, на що вказує компонент ‘*own*’. На початку XX ст. відбувається диференціація між батьківщиною (країною походження) і тим місцем, до якого належиш, із яким відчуваєш духовний та емоційний зв'язок. Як, наприклад, у *In the Church of England he found a satisfying home; Home always means England, nobody calls India home*. На початку XXI ст. це тлумачення додає специфікацію «*the district or country where one was born or has settled on a long-term basis*», де головною для нас є вказівка «*a long-term basis*», яка реалізується в таких прикладах: *Brno was first inhabited some 70,000 years ago and today is home to 400,000 inhabitants; She emigrated from her home to work in England where she later married and made her home; He plans to stay for at least two years and says the country could become his permanent home*. Така динаміка тлумачення може свідчити про те, що значення слова певною мірою ввібрало в себе зміну стилю життя сучасних людей, розширення міграційних процесів, можливість вільно пересуватися у світі, популяризацію космополітизму тощо.

Останнє значення лексеми, що аналізується, у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901) та *Oxford Dictionary Online* містить позначку “*in games*”, котра сигналізує про використання лексеми **home** як спортивного терміна. Наприклад, *Santa rounded third and headed for home, as the shortstop finally came to his senses and threw a perfect peg to catcher Garcia; First home,*

Janet Roberts, with her dynamic underarm flick, deserved more than the two she obtained; Sides are chosen; each side must have a 'home' at the top and bottom of the ground where the children are playing. Як бачимо з ілюстрацій, імпліцитно реалізується компонент *'residence'*.

Аналіз словникових статей дає можливість стверджувати, що лексема *home* складається з таких компонентів: *'residence'*, *'dwelling'*, *'property'*, *'habitat'*, *'house'*. Сема *'residence'* функціонує як ядерна та основна, оскільки може бути віднайдена в усіх тлумаченнях. Компоненти *'dwelling'*, *'property'*, *'habitat'* виступають у ролі диференційних. Динаміка зазначених компонентів та втрата компонента *'own'* сигналізує про тенденцію до конкретизації і специфікації денотата, позначуваного лексемою *home*. Структурування семем аналізованої лексеми в діяхронії дає змогу побачити зміни і переходи компонентів значення. Власне ці елементи та їх динаміка трактуємо як матеріальний репрезентант знань людини про об'єкт, вербалізований лексемою *home*. Кодифікація переходів і модуляцій у семантичній структурі стає предметним доказом того, що процес розвитку і пізнавальної діяльності людини відображається в мові через зміни у структурі лексичного значення.

3.2. Слот MARRIAGE

У першому застосованому словнику *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) лексема *marriage* має лише одне значення: *«the act of uniting a man and a woman for life»* (див. Додаток 2). Так, говоримо про актуалізацію семи *'matrimony'*. Такі самі значення і компонент зберігаються і у *A Dictionary of The English Language* (1828). На початку ХХ ст. у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) спостерігаємо значне розширення семантичної структури досліджуваної лексеми і появу нових мікросегментів значення. Однак компонент *'matrimony'* займає чільну

позицію, що видно з першої дефініції зазначеного словника «*the condition of being a husband or wife*». Важливою для нас є фіксація нових компонентів. Якщо у XVIII–XIX ст. згідно з поданими дефініціями шлюб трактувався як спільне життя чоловіка та жінки без посилання на певну церковну чи законну процедуру, то на початку минулого століття вказана семема отримує сему ‘*legal*’. Цю сему виокремлюємо з дефініції *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) «*the relation between married persons; spoushood, wedlock*». Зазначені семи продовжують займати першу позицію у *Oxford Dictionary Online*. Сказане можемо проілюструвати прикладами: *The husband submits that the marriage was not a traditional one wherein the wife sacrificed her career in order to stay at home to care for children; He claims to have separated 11 months after the marriage due to the wife’s infidelities*. Отже, вважаємо, що одними з головних ознак шлюбу для британців є його узаконеність і офіційність, крім того, перебуваючи у таких стосунках, пара отримує статус чоловіка та дружини, або подружжя.

Друга позиція словника *A Dictionary of The English Language* (1828) «*state of perpetual union*» розглядає лексему **marriage** як перманентний, безстроковий союз. Варто вказати, що ця семема не представлена в інших словниках і жодне з досліджуваних нами тлумачень не вказує на строк чи тривалість явища, вербалізованого лексемою **marriage**. Так, компонент ‘*perpetual*’, який позначає тривалість, не отримує актуалізації й нівелюється. Це вказує на прямий зв’язок між компонентами значення в ролі окремих вербалізованих якостей предметів чи явищ та їх важливість на певному етапі розвитку мовної спільноти. Ті речі чи явища, що не використовуються, також виходять з ужитку на рівні компонентів значення.

Друга позиція словників *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) («*entrance into wedlock; the action, or an act, of marrying; the ceremony or procedure by which two persons are made husband and wife; a wedding*») та *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) («*act, ceremony of marrying*») трактує лексему **marriage** як церемонію одруження,

процедуру входження в подружній стан. Словник сучасності *Oxford Dictionary Online* не кодифікує подібного вживання. Отже, втрата семи ‘*wedding*’ свідчить на користь конкретизації і специфікації значень лексеми, що аналізується. Нівелювання цього компонента сигналізує про реліктовість дії, яку він вербалізує. Тобто динаміка семантичних компонентів прямо пропорційна дійсності, у якій функціонує лексема.

Окремі якості шлюбу британці переносять на інші речі та явища. Йдеться про позицію «*fig. intimate union*» під номером три у словниках ХХ–ХІХ ст. і «*a combination or mixture of elements*» у словнику ХХІ ст. Бачимо, що ця лексема розглядається метафорично і вказує на міцний зв’язок елементів, їхню нерозривну комбінацію, тобто простежується реалізація семи ‘*union*’. Це підтверджується прикладами: *His unique marriage of African music and Christian gospel has prompted legendary artists, like Paul Simon, to record with the group; Her music is a marriage of funk, jazz, and hip hop; In which of the cases do you consider the marriage of verse and tune to have been most successful? He considered the convenience of making a marriage between those rivers.*

Аналізуючи четверте значення у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) «*obs. hist. marriage*» та п’яте «*obs. dowry*», говоримо про лінгвокультурологічний аспект лексикографічної продукції. Щоб отримати повніше пояснення, необхідно звернутись до тлумачень лексем *marritage* і *dowry* у зазначеному словнику. Звідси дізнаємось, що лексема *marriage* може вживатись і як історизм, вказуючи на суму грошей, яку необхідно було заплатити феодалові (королеві, лордові), щоб одружитись («*marritage – the right possessed by a feudal superior of exacting a fine for the marriage of a vassal*»). У цьому випадку чітке пояснення є важливим для розуміння і правильного перекладу певних історичних текстів, також для осіб, що вивчають англійську мову. Сюди ж, на нашу думку, належить п’ята позиція того самого словника, згідно з якою *marriage* є застарілим варіантом для позначення посагу або викупу за наречену («*dowry – property and money that a*

woman gives to her husband when they marry in some societies»). Відсутність цього тлумачення в словниках-наступниках ілюструє думку про те, що зміни об'єктивної дійсності знаходять відображення в мові через нівелювання окремих компонентів значення. Нерелевантні до часу і епохи явища «стираються» із семантичної структури лексеми шляхом використання відповідних позначок («*obs. hist. marriage*») і припинення фіксації їх словником.

Значущим для еволюції лексеми *marriage* є тлумачення під номером два «*(in some jurisdictions) a union between partners of the same sex*» у словнику початку XXI ст. *Oxford Dictionary Online*. Чітко видно, як традиційне сприйняття явища, котре вербалізує аналізована лексема, змінюється відповідно до сучасних тенденцій та процесів. Як бачимо, словник не стоїть осторонь важливих суспільних процесів, навпаки, словникова стаття має на меті подати найбільш адекватне тлумачення лексеми, що відповідає стану розвитку як соціуму, так і мови, якою користуються члени цієї спільноти. Отже, говоримо про елімінацію компонента, який вказував би на стать.

Аналіз словникових статей дає можливість зробити висновок, що лексема *marriage* складається з таких сем: 'union', 'matrimony', 'legal', 'wedding'. Роль ядерних виконує компонент 'union', який може бути виокремлений зі всіх проаналізованих нами дефініцій. Сема 'matrimony', 'legal' функціонують як диференційні, оскільки вразі їхньої реалізації відбувається чітка і конкретна номінація явища, яке може бути вербалізоване лексемою *marriage*. Нівелювання і повне зникнення окремих мікросегментів семантичної структури пояснюється реліктовістю тих явищ, котрі вони позначають.

3.3. Слот WIFE

Поглянувши на таблицю тлумачень лексеми *wife* (див. Додаток 3), бачимо, що суттєвих змін у семантичній структурі не відбулось. Не спостерігаємо різкої динаміки значень, а лише незначні переходи основних сем, що пов'язуємо з важливим місцем у структурі соціальних і міжособистісних відносин, яке займає явище, позначене досліджуваною лексемою.

Так, у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) перше значення «*a woman that has a husband*» містить, на нашу думку, ядерну сему 'woman' та диференційну 'married'. Перша наявна в усіх дефініціях, які ми розглядаємо, із другою відбуваються незначні зміни – вона опускається на другу позицію у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) та *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928). Причину такої динаміки вбачаємо не у втраті актуальності значення, а у принципі побудови словникової статті згаданих лексикографічних джерел. На таку думку наштовхують позначки «rare» у словнику 1919 р. та «dial.» у словнику 1928 р., які зазначені на перших позиціях. Вважаємо, що за основу взято принцип історизму і хронології, тому основне значення лексеми *wife* «одружена жінка» подається наступним після «стара неосвічена жінка». Важливо, що на початку XXI ст. сема 'married' знову займає перше місце в семантичній ієрархії і, Отже, відображає поточну картину складових елементів шлюбу. Необхідно зазначити, що на початку XXI ст. у *Oxford Dictionary Online* спостерігаємо зміну у змістовому наповненні першого тлумачення лексеми *wife* – як обов'язковий елемент подається слово *spouse*, яке не має жодного гендерного забарвлення і позначає будь-якого члена подружжя. Натомість у дефініціях XVIII–XX ст. чітко зазначено, що досліджувана лексема вживається для позначення одруженої саме із чоловіком жінки, на що вказує сема 'man'. Ця трансформація значення, ймовірно, відображає останні тенденції подружнього життя і популяризацію одностатевих стосунків. Можемо

сказати, що в даному випадку словникове тлумачення виступає свого роду відбитком процесів, які відбуваються в суспільстві, і слугує індикатором змін не лише лексичних, а й позамовних, які тісно пов'язані і перебувають у взаємовпливі.

Друге значення у словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* понятійно близьке до першого і також містить основні семи 'married' та 'woman', але відрізняється вузьким застосуванням, що зазначено в самій дефініції «*the wife of a person with a specified occupation*» та проілюстровано прикладами «*a clergy wife; full-time royal wife*».

Позиція під номером два у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) трактує досліджувану лексему як такі, що позначає жінку нижчого класу. На початку ХХ ст. це значення переміщується на першу позицію, але отримує позначки *rare* та *dial.* і нове семантичне забарвлення завдяки семам 'old' і 'uneducated'. Причину такого переходу було вже подано під час аналізу першого значення словників ХVІІІ–ХІХ, ХХІ ст. На початку ХХІ ст. у *Oxford Dictionary Online* це тлумачення опиняється на периферії семантичної структури лексеми *wife*, оскільки займає останню позицію, а також позначки *archaic* та *dialect* наштовхують на думку про те, що застосування досліджуваної лексеми на позначення старої жінки без освіти втрачає актуальність і поступово нівелюється.

Розгляд таблиці дефініцій досліджуваної лексеми у ХVІІІ–ХХІ ст. показує, що на початку ХХ ст. у словнику *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928) подана достатньо широка семантична структура. До словникової статті цього лексикографічного довідника включено всі випадки вживання лексеми *wife*, які були відомі укладачам. Цей спосіб подачі пов'язуємо з головним критерієм *A New English Dictionary on Historical Principles* – історизмом, який вказаний у його назві. Варто зазначити, що кожне тлумачення містить спеціальну позначку, яка обмежує

його вживання (*euphem.*, *obs.*, *transf.*). Вважаємо, що їх наявність є яскравим прикладом того, як семантична структура лексеми є своєрідним відображенням структури знань людини про об'єкт, який ця лексема позначає. Отже, бачимо, що певні елементи зі структури поняття, вербалізованого лексемою *wife*, відходять на задній план (позначка *obs.*), інші, обмежені випадками вживання (*euphem.*, *transf.*), теж опиняються на прикінцевих позиціях і не отримують продовження.

Варто вказати, що в ролі імпліцитної семи, на нашу думку, виступає компонент '*adult*'. Хоча ця сема прямо не зазначена в жодній дефініції, але завдяки використанню лексеми *woman* у формулюванні словникових тлумачень стає зрозуміло, що сема '*adult*' є також обов'язковим елементом семантичної структури лексеми *wife*.

Аналіз зазначених дефініцій лексеми *wife* дає підстави виділити такі семантичні компоненти: '*female*', '*adult*', '*married*', '*spouse*', '*old*'. Семи '*female*', '*adult*', '*married*' вважаємо ядерними тому, що вони актуалізують базові характеристики об'єкта, який вербалізує аналізована лексема. Крім того, сема '*married*' функціонує також як ідентифікувальна, оскільки вказує на ознаку об'єкта, яка вирізняє його з-поміж інших об'єктів дійсності. Поступове нівелювання периферійного компонента '*old*' свідчить про відсіювання другорядних елементів і ознак, рафінування складових частин не лише лексеми, а й поняття, яке вона позначає. Оскільки основні семи '*woman*' та '*married*' у процесі еволюції значень не втратили своєї актуальності, а лексема *wife* не набула концептуально нових значень і не пройшла значних трансформацій, робимо висновок, що вона є однією з базових у британській мовній картині світу. Поява нової семи '*spouse*' на початку XXI ст. сигналізує про втрату чіткої статевої ознаки і ймовірний перехід аналізованої лексеми до розряду гендерно немаркованих. Це, у свою чергу, характеризує лексикографічну продукцію як верифіковане джерело лінгвістичних та екстралінгвальних трансформаційних процесів у всіх сферах людського життя.

3.4. Слот HUSBAND

Поглянувши на таблицю дефініцій лексеми *husband* XVIII–XXI ст. (Додаток 4), схилиємось до думки про симпліфікацію її семантичної структури і перехід від багатозначності до моносемії. Перейдемо до детального аналізу для підтвердження чи спростування цієї гіпотези.

Перша позиція словників XVIII–XIX ст. *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828) подає таке значення досліджуваної лексеми: «*the correlative to a wife; a married man*». Так, першим елементом поняття, вербалізованого лексемою *husband*, є наявність позитивного індикатора сімейного стану, підтвердженням цього є сема ‘*married*’. На початку XX ст. ця сема, відповідно до словникової статті у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901), опускається на другу позицію, але, на нашу думку, це зовсім не свідчить про послаблення актуальності даного тлумачення. Оскільки першою («*the master of a house, the male head of a household*») є дефініція з позначкою «*obsolete*», то вона не враховується нами як така, що займає вагоме місце в семантичній структурі лексеми *husband*. Причиною подачі застарілого вживання є те, що словник *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901) ґрунтується на принципі історизму – значення слів подаються, перш за все, хронологічно, актуальність значення є другим критерієм. Ця сама сема ‘*married*’ перебуває на першому місці у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) і на початку XXI ст. не змінює своїх позицій. Важливо зазначити, що кожна згадана дефініція містить також гендерний елемент – лексема *husband* використовується для позначення саме одруженого чоловіка, що підтверджується наявністю семи ‘*man*’. Крім того, як корелят до *husband* подано лексему *wife*, але на початку XXI ст. у словнику *Oxford Dictionary Online* семи ‘*woman*’, яка б позначала окремо

дружину, не знаходимо. Натомість подається гендерно нейтральна лексема *spouse*, яка позначає будь-якого члена подружжя. Такий розвиток і трансформація значення цілком відповідає сучасним тенденціям подружнього життя і популяризації одностатевих стосунків. Можемо сказати, що в даному випадку словникове тлумачення виступає свого роду відображенням процесів, які відбуваються в суспільстві, і слугує індикатором змін не лише лексичних, а й позамовних, які тісно пов'язані і перебувають у взаємовпливі.

На другій позиції словників XVIII–XX ст. *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828) та *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901 р.) подано значення «*the male of animals; applied to the male in plants*», яке на початку XX ст. втрачає актуальність і в наступних словниках, застосованих під час аналізу, не зафіксоване. Однак важливою є наявність семи 'male', яка вказує на конкретне застосування лексеми лише стосовно до самців.

Тлумачення номер три у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) пропонує вживати лексему *husband* для позначення економа – чоловіка, який займається управлінням господарством: «*an economist; the man that knows and practices the methods of frugality and profit*». На початку XX ст. у *A Dictionary of The English Language* (1828) та *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901 р.) це значення опускається на одну позицію, а у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) воно отримує позначку *archaic* і на початку XXI ст. взагалі зникає із семантичної структури. Так, вважаємо, цю динаміку можна пояснити тенденцією до спрощення і конкретизації вживання досліджуваної лексеми.

Остання позиція словників XVIII–XIX ст. «*a tiller of the ground; a farmer*» пропонує пов'язувати чоловіка, який позначається лексемою

husband, із тим, хто займається веденням господарства. На нашу думку, це значення семантично близьке до поняття господаря, землевласника. Той факт, що на початку ХХ ст. у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901 р.) воно отримує позначку *obsolete* і більше не фіксується в наступних словниках, використаних під час дослідження, свідчить про намагання використовувати лексему *husband* у вузькому значенні.

Отже, основними семами досліджуваної лексеми є *'male'*, *'married'*, *'spouse'*, *'housekeeper'*, *'farmer'*. Ядерною вважаємо сему *'male'*, оскільки вона зафіксована в кожній представленій дефініції. Диференційною семою виступає *'married'*, яка еволюціонує в обов'язкову та ідентифікувальну. Диференційні семи *'housekeeper'* та *'farmer'* переходять у розряд периферійних і згодом нівелюються. Тобто відбувається трансформація від полісемантичної структури до однозначної лексеми. Ця динаміка пояснюється змінами у сприйнятті поняття *husband* та інших близьких до нього понять, тенденціями у сфері особистих стосунків і подружнього життя, а також популяризацією одностатевих шлюбів. На прикладі лексеми *husband* спостерігаємо перехід до вузького, конкретного вживання, яке відбиває процеси у спрощенні не лише семантичної структури, але й структури знань, уявлень, асоціацій, пов'язаних із цією лексемою.

3.5. Слот PARENT

Проаналізувавши словникові тлумачення лексеми *parent* XVIII–XXI ст., стає помітно, що семантична структури заданої лексеми не відрізняється значними трансформаціям. Так, єдине тлумачення «*a father or mother*» словників *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828) не змінює своїх позицій у наступних словниках, застосованих при аналізі. Проте, особливою ознакою цієї семми є те, що на початку ХХ ст. у *A New English Dictionary on Historical Principles*.

Vol. VII. O–P (1909) спостерігаємо появу семи ‘*genitor*’, яка прямо експлікує біологічний аспект батьківства через уточнення змістового наповнення дефініції: «*a person who has begotten or born a child; a father or mother*», що підтверджують такі ілюстрації: *Children are but the pieces of their Parents in another skin; The bequest was not made by a parent or person standing in loco parentis; No man can select his own parents*. На початку XXI ст. у *Oxford Dictionary Online* (2017) ця вказівка елімінується і не подається у дефініції («*a person’s father or mother*»). Крім того, помічаємо появу прихованого компонента значення ‘*guardian*’, який маніфестує соціальний аспект батьківства на противагу біологічному. Це можна підкріпити прикладами із словникової статті: *Most adoptive parents prefer a child between two and six months of age; An adopted child is deemed to be a descendent of his adoptive parent or parents. The alternative is a private arrangement with the birth mother and the adoptive parents*. Бачимо, що використання лексеми ***adoptive*** разом із досліджуваною лексемою додає нового відтінку значення, яке у словнику поки не знаходить конкретної експліцитної кодифікації. Тому, говоримо про наявність імпліцитної семи ‘*guardian*’.

Говорячи про вже зазначений мікросегмент ‘*genitor*’, відносимо його до розряду експліцитних. Оскільки аналіз лексем ***mother*** і ***father***, які присутні у всіх дефініціях використаних нами словників XVIII–XXI ст. лексеми ***parent***, показав, що однією із ядерних сем є саме компонент ‘*genitor*’. Про це свідчать такі ілюстрації: *The court was told the defendant was suffering from delusions and believed his mother and father were not his parents; The fact that the mother is the natural parent of all five children is, of course, a significant factor to take into account*.

Друга семема «*a person who holds the position or exercises the function of a parent; a protector, guardian; a person to whom one owes one’s spiritual life or conversion*» словника *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) не знаходить прямого продовження і не подається наступними словниками, застосованими під час дослідження. Однак, на нашу

думку, вона імпліцитно присутня в якості компонента ‘*guardian*’, який вказує на особу, що виконує соціальну роль батьків.

Як було сказано вище, протягом XVIII–XIX ст. лексема *parent* є моносемантичною відповідно до тлумачень словників *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828). Початок XX ст. додав до семантичної структури ще чотири семми. Насамперед, пояснюємо це особливістю укладання словників *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828): вони створені однією людиною С.Л. Джонсоном, котрий керувався суб’єктивним критерієм добору як лексем, так і їх пояснень. Навпаки, словник початку XX ст. *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) має за основу історичний принцип, що видно із його назви. Тому поява нових семем є цілком закономірною.

Друга позиція «*a progenitor, a forefather*» словників *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909), *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) та *Oxford Dictionary Online* (2017) маніфестує сему ‘*ancestor*’, котра вказує на зачинателя роду. Наприклад, *The glad promise, given to our first parent, that at length his son ... should form one happy family of love* [NEDP]; *God’s hand had written in the hearts of our first parents all the rules of good* [ODO]. Таким чином елемент значення із вказівкою на біологічний аспект присутній і на другій позиції семантичної структури аналізованої лексеми. Варто вказати, що словник сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) відносить дане тлумачення до категорії архаїзмів, про що свідчить стилістична позначка «*archaic*». У цьому випадку говоримо про зміну понятійної структури, яка реалізується через семантичну структуру та поступове нівелювання окремих елементів значення.

Четверта позиція «*any organism (animal or plant) considered in relation to its offsprings*» словника *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol.*

VII. O–P (1909) експлікує сему ‘source’. Вона мігрує на третю позицію словника *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) та продовжує займати ту саму позицію у *Oxford Dictionary Online* (2017). Залучення словникових ілюстрацій дає змогу знову говоримо про те, що компонент значення ‘source’ вказує на біологічний аспект, наприклад, *Out of the above are seedlings, 173 belonged to the same two forms as their parents, and only 38...to the third form distinct from either parent; The link between contemporary groups of animals is achieved when at least one animal in a group has a common parent with an animal in another group.; The three propagation methods above will produce a new lily plant identical to the parent.; Acalypha wilkesiana, the Fijian fire plant, is the parent of many modern cultivars and is in itself a showy ornamental.*

Маніфестацію компонента ‘source’ вбачаємо і на п’ятій позиції *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) – «*fig. that from which another thing springs or is derived; a source, cause, origin*». Відмінність між вказаною у попередньому абзаці дефініцією і щойно поданою полягає у тому, що остання не передбачає біологічного аспекту. Тобто лексема **parent** може використовуватись на позначення об’єкта, який слугував початком чи причиною чогось. Наприклад, *We have reason to think that all virtues are to honour true religion as their parent.; It [the Liturgy of St. James] is undoubtedly the parent of the Armenian Rite.* [NEDHP]. У словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) дана семема займає на одну позицію вище і отримує уточнення «*a source or origin of a smaller or less important part*». Ця специфікація дозволяє позначати лексемою **parent** похідні і незначущі утворення від чогось більшого, що видно із прикладів словникової статті: *some of the whetstones have been transported up to 400 km from the parent rock; Metamorphic rock names may reflect any or all of the following: the nature of the parent rock; the grade of metamorphism and the minerals present; the texture of the rock; To begin with, heat must be injected into the parent rock material in order for partial melting to occur.*

Остання позиція «*an organization or company which owns or controls a number of subsidiaries*» у *Oxford Dictionary Online* (2017) реалізує сему ‘*paramount*’, яка вперше присутня у семантичній структурі лексеми *parent* на початку ХХІ ст. Тобто, застосування аналізованої лексеми в якості означення актуалізує мікросегмент значення, що підкреслює першість і вищість об’єкта. Проілюструємо сказане прикладами із словникової статті *The management contract is held by the main provider itself and not by a parent organization that controls the main provider and the provider-based entity.*; *A possible explanation of the correlation is that a large part of trade is composed of intra-firm trade, e.g. trade between a subsidiary and its parent company.*; *Managing the strategic direction of a company’s facilities is the glue that binds the facility management organization to its parent company.* Як видно із наведених прикладів, ця сема імпліцитно пов’язана із семами ‘*progenitor*’ і ‘*source*’, котрі теж вказують на першорядність і вищість одного об’єкта чи явища по відношенню до іншого, який є свого роду продуктом першого.

Отже, лексема *parent* складається із наступних компонентів: ‘*person*’, ‘*genitor*’, ‘*progenitor*’, ‘*guardian*’, ‘*source*’, ‘*ancestor*’, ‘*paramount*’. В ролі ядерних функціонують семи ‘*person*’, ‘*progenitor*’ і ‘*source*’, оскільки вони імпліцитно чи експліцитно простежують у всіх поданих у Додатку семемах. Важливою ознакою семантичною структури лексеми *parent* є відсутність трансформацій. Компоненти значення не змінюють своїх позицій у ієрархії сем. Це свідчить на користь того, слот *parent* в межах концепту FAMILY є стійким, його динаміка є незначною і досить повільною. Все це є підтвердженням того, що слот *parent* і його матеріальне втілення лексема *parent* належать до базового вокабуляра, вони маркують поняття батьківства, яке у англійській культурі зокрема і у світовій загалом є втіленням фундаментальних і ключових елементів.

3.6. Слот MOTHER

Перша позиція всіх словників, застосованих у нашому дослідженні, загалом однакова (див. Додаток 5): лексема *mother* використовується для позначення особи жіночого роду, яка народила дитину («*a female parent who has given a birth to a child*»). Тому говоримо про реалізацію семантичних компонентів ‘*female*’ і ‘*parent*’. Наша думка підтверджується прикладами із словникових статей: *She lived to be a mother of several children* [nedhp]; *All those mothers now giving birth at the age of 45 or more should hope that their daughters don't follow their example.*; *A mother who gave birth outside a locked maternity unit has criticised health bosses for not keeping it open around the clock.* Тобто динаміка сем ‘*female*’ і ‘*parent*’ відсутня, протягом останніх чотирьох століть вони незмінно містяться на верхівці семантичної ієрархії.

На початку ХХ ст. у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) з'являється новий компонент значення, який вказує на те, що цю лексему можна застосувати і для тварин-самок, у яких є свій виводок, наприклад, *Orangutan offspring stay with their mothers until they're seven or eight years old...*; *Young Chickens ... are not hatched by their mothers ...*; *Pups learn from their mothers how to forage and what prey items to look for as well as swimming and grooming behaviors.*; *Females stay with their mothers, forming a group of related animals that co-operate to bring up and feed the latest litters of cubs.* Отже, спостерігаємо актуалізацію тих самих мікросегментів значення, але в досить обмеженому вживанні.

У словнику *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) перша семема також фіксує компонент ‘*ancestress*’; ідеться про жінок, яких так чи інакше можна вважати прародичем, як, наприклад у: *I will bless her and she shall be a mother of nations*; *Where Haile to thee Eve rightly call'd, Mother of all Mankind.* Важливо вказати, що на подібне трактування не натрапляємо в інших словниках, які використовуємо для аналізу, хоча імпліцитно воно прочитується майже в усіх поданих нами дефініціях. Тобто лексема *mother* може застосовуватись як причина чи першоджерело чогось. Розглянемо це тлумачення детальніше.

Так, мікросегмент ‘*source*’ актуалізований у «*that which has produced anything*» на другій позиції словників *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828). Спостерігаємо переміщення вказаного мікросегмента на п’яту позицію словника *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906), де вона подається востаннє. У цьому самому словнику вживання лексеми ***mother*** отримує широку інтерпретацію: вона асоціюється з бочкою для виноробства, внутрішньою корою коркового дерева, інкубатором для курчат. Так, у словниковій статті подається коментар: *incubators and poultry ‘mothers’; The vessels employed for carrying on the fermentation are casks, called mothers; The first act of the cultivation is to separate it from the trunk, which leaves exposed the liber, termed ‘mother’*. Отже, усі згадані предмети схожі за функціональним призначенням і містять спільний семантичний компонент на позначення основних процесів виробництва, які відбуваються всередині них. Тут вбачаємо асоціацію із процесом виношування дитини як натяк на створення чогось нового.

Мікросегмент ‘*origin*’ актуалізований у «*that which has preceded in time*» на третій позиції тих самих словників, а також у «*obs. womb*» на шостій позиції *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906). Дефініція під номером три «*denoting an institution or organization from which others of the same type derive*» у *Oxford Dictionary Online* теж актуалізує семантичний компонент ‘*origin*’, наприклад, *O Beloved earth, dear mother; So we, no longer taught by monitors that mother church supplies; ‘What horse is that?’ ‘The best in mother England’; Nature, a mother kind alike to all; Who fed with the papp of Aristotle at twenty or thirtie years of age, and suck at the duggs of their mother the University [nedhp]; In general, it is given the task of filling market niches in which the mother company does not compete; He argues that there is only one mother church, which is the Catholic church, so it is terminologically incorrect to call say the Anglican and Roman Catholic churches sister churches as it places them on a*

level of equality [odo]. Бачимо, що мова йде про персоніфіковані поняття, які сприймаються як такі, що дають початок чомусь, забезпечують своєрідний захист, до яких ставляться із шаною і повагою, тобто основні функції матері тут перенесені на об'єкти матеріального світу, які є настільки ж важливими і значущими для людей, як і матір.

На другій позиції *Oxford Dictionary Online* експлікується значення, яке в живомовному дискурсі використовується як форма звертання до жінки старшого віку «*archaic (especially as a form of address) an elderly woman*»: *'Mother,' said the conductor, 'do you want to go to Denver?'*. Така дефініція представлена в усіх словниках, де вона подається на кінцевих позиціях і застосовується при звертанні до жінок нижчого соціального класу, а у *Oxford Dictionary Online* переміщується на другу, незважаючи на те, що з позиції частотності вживання втратило свою валентність, про що свідчить позначка “*archaic*”, але ще вживається в цьому значенні, до того ж втрачається апеляція до соціального статусу. Ймовірно, лексема *mother* для носіїв британської мовної моделі світу асоціюється з літньою жінкою, де експліцитно простежується натяк на певний сценарій культурної поведінки, у якому передбачене шанобливе ставлення до матері / жінки.

Третє значення «*a woman who exercises control like that of a mother, or who is looked up to as a mother*» лексеми *mother* у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) використовується для позначення жінки, функції чи обов'язки якої сприймаються як такі, які зазвичай виконує мати; йдеться про тих жінок, яким надано особливе значення в релігії чи які є головними в певній релігійній спільноті: *Shall we not love thee, Mother dear? Whom Jesus loves so well?; I could understand how the Mother was just the woman to be head of a community like this* [nedhp]; *Mother Aquinas faced the decision with great courage and tact; Sr. Elizabeth Ann Eckert is the new reverend mother of the Anglican Sisterhood of St. John the Divine, succeeding Sr. Constance Joanna Gefvert*. Отже, говоримо про пряму реалізацію компонента значення ‘*superior*’, який, на нашу думку, імпліцитно присутній у тих дефініціях, де

актуалізуються компоненти *'parent'*, *'source'*, *'ancestress'*, *'origin'*. Тобто лексема ***mother*** номінує денотат, який за своїми ознаками і характеристиками займає вищі щаблі соціальної ієрархії і вимагає шанобливого ставлення.

П'яте значення у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) трактує лексему ***mother*** як напад істерики – *«hysterical passion»*. У зв'язку з особливостями цих словників (відсутність розлогого ілюстративного матеріалу) не зовсім зрозумілим є саме таке вживання, але, звернувшись до словникової статті у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906), можна дійти висновку, що це значення досліджуваної лексеми стосується тільки осіб жіночої статі: *It is not fit for women to use that are subject to hystericall fits, which they call the Mother; She cures fits of the mother in women; Strangulatus, the disease in women called the mother*. Як бачимо, елементом семантичної структури є такі ознаки, як переживання, турбота, тривога, притаманні жінкам, які згодом нівелюються і з плином часу втрачаються в наступних словниках. У словнику *Oxford Dictionary Online* цей компонент тлумачення не зафіксований, що нашо вхує на думку про те, що поняття, вербалізоване лексемою ***mother***, отримує більш шанобливе ставлення та дещо позитивніше забарвлення і більше не відбиває світоглядні традиції XIX ст.

Четверта позиція *«informal an extreme example or very large specimen of something»* словника *Oxford Dictionary Online* пропонує використовувати досліджувану лексему для позначення об'єктів значного розміру або великої значущості, наприклад: *I got stuck in the mother of all traffic jams; I look around to see, watching me, two glass bead eyes stitched onto the mother of all big handbags; I then had a little something to eat and watched a little telly, although I still had the mother of all headaches; It sounds like the mother of all hangovers to me; I do not want to live through the Third World War which has the potential to be the Mother of all Wars; I look around to see, watching me, two glass bead eyes stitched onto the mother of all big handbags*. Судячи з дефініції та ілюстрацій до

неї, говоримо про реалізацію семантичного компонента ‘*significancy*’ експліцитно. Схиляємось до думки, що цей мікросегмент значення представлений у інших дефініціях, де маніфестуються значущість і важливість об’єкта чи явища, вербалізованих лексевою *mother*, проте імпліцитно.

Отже, проаналізувавши семантичну структуру лексеми *mother*, можемо сказати, що її основними компонентами є ‘*female*’, ‘*parent*’, ‘*ancestress*’, ‘*source*’, ‘*origin*’, ‘*superior*’, ‘*significancy*’. До розряду ядерних належать семи ‘*parent*’, ‘*superior*’, ‘*significancy*’, оскільки вони можуть бути виокремлені в усіх представлених дефініціях. Семи ‘*female*’, ‘*ancestress*’, ‘*source*’, ‘*origin*’ функціонують як диференційні, оскільки завдяки їх маніфестації проявляються особливі властивості і якості денотатів, які можуть позначатися аналізованою лексевою. Крім того, семи ‘*source*’, ‘*origin*’, ‘*superior*’, ‘*significancy*’ трактуємо як імпліцитні у зв’язку з тим, що вони можуть бути виділені з дефініцій без прямої вказівки на них. Інтерпретуючи семантичну структуру в діахронічному аспекті, слід зазначити, що досліджувана лексема не отримує концептуально нових значень, а лише звужує чи розширює існуючі. Ця динаміка дає підстави стверджувати, що поняття матері в британській мовній картині світу змінюється повільно, воно отримує нові відтінки значень на позначення нових функціональних призначень, а також використовується як маркер речей чи явищ, що за своєю важливістю, значущістю, віком мають дещо спільне з матір’ю. Спостерігаємо втрату архаїчних компонентів, процес очищення елементів семантичної структури, їх «рафінацію», що допомагає вийти на висококультурний варіант інтерпретації матері. Це дає нам змогу констатувати той факт, що мати в системі уявлень і цінностей британців міцно займає свої позиції як одне з найважливіших понять картини світу взагалі.

3.7. Слот FATHER

Розгляд дефініцій лексеми *father* у британських словниках XVIII–XXI ст. (див. Додаток 6) нашо́вхує на висновок, що понятійна, як і лексико-семантична, структура не зазнала значних змін упродовж останніх чотирьох століть. Проте детальний аналіз вказує на втрату певних компонентів, набуття нових значень та їх відтінків, розширення або звуження випадків вживання.

Так, перше значення «*a man in relation to his child or children*» однакове в усіх використаних під час аналізу словниках. Семантичні компоненти ‘*male*’ і ‘*parent*’ конкретизують аплікацію цієї семми, що видно також з ілюстрацій словникових статей: *Ginetti ... proved the Fathers own Son; The early comics, and this movie, are loaded with family drama – missing fathers, vulnerable fathers, fathers-gone-bad; Annoyed that no such support exists locally for fathers and families like his in Carlow, he is now determined to set up a local group himself; When the outdated system is scrapped, children will be able to choose the family names of their fathers or mothers upon their parents’ agreement; From the time they can understand, children take orders from older men in the family, especially their fathers* [ODO]. Крім того, дане тлумачення можна застосувати і до тварин, що також вказується в дефініції «*a male animal in relation to its offspring*» та ілюструється прикладами: *The litill birdis straikis their fader in the face with thair wingis* [NEDHP]; *The males – exemplary fathers among amphibians - stay behind to protect the tadpoles; It’s the females who raise the cubs, but the cubs’ future depends on the protection provided by their father.*

Простеживши перші значення всіх дефінітивних структур, можна зауважити, що на початку XX ст. у словнику *A New English Dictionary on Historical Principles* додається специфікація «*one who adopts another as his child*», що підтверджується також ілюстрацією: *Sons inferior to these ... claim the family of their adoptive father.* Так, відзначаємо появу нового мікросегмента значення, котрий мінімізує необхідність кровної спорідненості. Однак імпліцитний компонент ‘*parent*’, на нашу думку, присутній. Ця семема наявна також у словнику сучасності *Oxford Dictionary*

Online, хоча прямо не зазначена. Виокремлюємо її лише через ілюстрації: *the art collection was bequeathed to him by his adoptive father*. У розширенні вживання і специфікації вбачаємо відображення певних соціальних і суспільних змін, які доповнили не лише сприйняття батька як біологічного предка, а й додали морально-аксіологічну складову – той, хто виховує, дбає, забезпечує.

Друга позиція всіх словників – «*a male ancestor, the founder of a family or race*» – вказує на біологічний аспект лексеми ***father***, оскільки йдеться про предків, засновників роду, прародичів. У цьому випадку говоримо про актуалізацію семантичного компонента ‘*forefather*’, який реалізується в таких прикладах до тлумачення: *God who fed Our fathers here with mannas; Now for the other point of view – what about outdoor rituals, and why do we need to purify when our ancestral mothers and fathers didn't even know about soap?; Our mothers and fathers, recent and ancestral, worked faithfully to open doors shut hard by hatred and denial; They've taken everything we had, and not just from us, from our fathers, and from our fathers' fathers*.

Плавна «міграція» з п'ятої позиції на третю значення «*a constructor, designer, framer, originator*» вказує на поступове збільшення значущості трактування лексеми ***father*** метафорично як того, хто є першим, творцем чого-небудь. Власне це підтверджують ілюстрації словникових статей: *Hannibal was called the father of warlike stratagems; Teller was known as the father of the H-bomb for his work on developing hydrogen bombs; Some modern military historians consider him to have been the father of modern guerrilla tactics; Travelling north, David discovers the work of Richard Wilson - one of the founding fathers of British landscape painting; Yasser Arafat, the father of the Palestinian national movement for 35 years, fell into a coma and died*. Вважаємо, що три семми, проаналізовані вище, можна поєднати компонентами ‘*progenitor*’, ‘*founder*’, ‘*creator*’. Проте перші дві семми актуалізують біологічний аспект батьківства, третя – створення матеріальних і нематеріальних об'єктів дійсності.

Під номером сім у словнику *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) наведено значення «*one who acts with paternal care and tenderness*». Схиляємося до думки, що йдеться про чоловіків, які за своєю соціальною роллю мають схожі до батька функції, наприклад, керівник, лідер громади та ін. Тобто, спостерігаємо актуалізацію мікросегментів ‘*guardian*’, ‘*caretaker*’, що підтверджується прикладами зі словникових тлумачень: *In a typical company, the boss is a ruler and father to his subordinates; He now wants to be the father of the nation, a unifying figure; It is a particular joy to be able to perform the song ‘Congratulations South Africa’ to our country’s father, Mr Mandela; It prescribed a lofty ideal for the state: the ruler was to be a father to his people and look after their basic needs.*

П’ята позиція сучасного словника *Oxford English Dictionary Online* – «*the oldest member or doyen of a society or other body*» – подає трактування лексеми ***father*** крізь призму становища чоловіка в суспільстві, а саме як шанованого члена спільноти, свого роду старійшини. Тобто на практиці відбувається реалізація семи ‘*leader*’. Вважаємо, що це значення є злиттям восьмої («*the oldest member of a society*») і дев’ятої («*pl. the leading men or elders of a city or an assembly*») семем словника *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. IV. F – G* (1901), які, у свою чергу, еволюціонували із тлумачення «*the title of a senator of old Rome*» словників *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828). Проілюструємо сказане цитатами: *Sir Edward Sabine, now in his ninety-second year is the father of the Society; A council of senators, emphatically styled the Father of the City; ... Villers, M.P., ‘Father of the House of Commons’, was robbed of his watch on Thursday.*

Третє «*the appellation of an old man*» і четверте «*the title of any man reverend for age*» значення у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings*

(1768, 1792) вказує на використання лексеми *father* для позначення і форми звертання до літнього чи шанованого чоловіка. Це наводить на думку про те, що досліджувана лексема вживається як маркер соціальних ролей і становища в суспільстві. На початку ХХ ст. у словнику *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. IV. F – G* (1901) вказане тлумачення доповнюється персоніфікованим уособленням речей матеріального світу: «*a respectful title given to an old and venerable man; and with the personification to a river*». Наприклад, *You are old, Father William, the young man cried; In the course of the displays the visitor is taken on a journey from the source of Old Father Thames and down its 354 km course to the sea*. Переміщення на цьому позицію у *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. IV. F – G* (1901) свідчить про тенденцію до спрощення міжособистісних зв'язків. А це, у свою чергу, маніфестує безпосередній зв'язок лексичної системи мови й екстралінгвальної дійсності, а точніше, взаємозв'язок МКС та суспільства.

Актуальною та перспективною для розгляду є динаміка вживання лексеми *father* на позначення Бога чи звертання до Нього: «*(the Father) (in Christian belief) the first person of the Trinity; God*». У словниках *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) це значення посідає найнижчу (одинадцятую) позицію. Однак на початку ХХ ст. переходить на п'яту позицію. Такий «стрибок» відображає зміни у сприйнятті самого поняття «Бог» та історичні події, пов'язані з популяризацією і новим прочитанням католицизму в Англії завдяки «Оксфордському руху» 1833–1845 рр., який відстоював відновлення традиційних канонів християнської віри і їх включення до англіканської літургії та богослов'я. У ХХІ ст. це значення мігрує на шосту позицію, що пов'язуємо із загальною світовою тенденцією до поширення матеріалістичного світогляду, агностицизму, атеїзму, популяризації світського способу життя. Отже, підтверджується думка про прямий зв'язок

між подіями в суспільстві та змінами в лексичному складі мови – словник завжди відображає позамовні події, хоча і з відставанням у часі.

Ще один варіант вживання досліджуваної лексеми у сфері теології зафіксовано на шостій «*the ecclesiastical writers of the first centuries*» і восьмій «*the title of a popish confessor*» позиція словника *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792). У ХХ ст. обидві семми об'єднуються під значенням «*ecclesiastical uses*», а на сучасному етапі повертаються на периферійні позиції з розподілом на «*often as a title or form of address) a priest*» і «*early Christian theologians (in particular of the first five centuries) whose writings are regarded as especially authoritative*». Наведемо ілюстрації зі словникової статті: *We would like to welcome our new Parish Priest, Father Barney King, the new Curate in Omeath If each tradition derives from the Fathers of the Church, then the churches of East and West have the task of discovering the compatibility of their doctrines* [ODO]. Схиляємося до думки, що причиною такої динаміки можуть слугувати вже описані події та суспільні рухи («Оксфордський рух»).

Отже, проаналізувавши семантичну структуру лексеми ***father***, можемо сказати, що її основними компонентами є ‘*male*’, ‘*parent*’, ‘*forefather*’, ‘*creator*’, ‘*progenitor*’, ‘*leader*’, ‘*caregiver*’. До ядерних елементів належать ‘*male*’, ‘*parent*’, оскільки вони позначають основні функції того поняття, яке вербалізує аналізована лексема. Семи ‘*forefather*’, ‘*creator*’, ‘*progenitor*’, ‘*leader*’, ‘*caregiver*’ трактуємо як диференційні і потенційні тому, що вони актуалізуються в окремих випадках, диференціюють і маркують концептуально різні об'єкти дійсності. Повільна динаміка і відсутність суттєвих змін у лексико-семантичній структурі лексеми ***father*** дають підстави зробити висновок про міцну позицію поняття, котре вона позначає. Отже, лексема ***father*** може належати до розряду таких, які вербалізують базові елементи дійсності.

3.8. Слот CHILD

Розгляд дефініцій лексеми **child**, які подаються у використаних нами словниках XVIII–XXI ст., показав, що її семантична структура впродовж останніх чотирьох століть залишається в цілому незмінною. Так, перша позиція словників XVIII – початку XIX ст. *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) і *A Dictionary of the English Language* (1828) пояснює лексему **child** як «*an infant, or very young person*». Тобто, виокремлюється компонент значення ‘*infant*’, наприклад, *The last living child of the Princess Anne*. Наприкінці XIX ст. у *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) в межах цієї семми з’являється додаткова сема ‘*fetus*’, яка присутня і на початку XX ст. у «*unborn or newborn human being*» у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974). Це підтверджують словникові ілюстрації: *If she bare a male child; It expelleth the dead childe and the after-birth; A child en ventre...is considered as a child in essc, and is entitled under all the circumstances, in which a child then born would be entitled*. Проте, у словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) ця сема зникає. Нівелювання цього компонента свідчить про те, що динаміка лексичного значення іменника **child** характеризується конкретизацією і специфікацією: лексема **child** на сучасному етапі використовується на позначення, перш за все, народженої людської істоти. Крім того, у *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) вперше в окрему семму оформлена сема ‘*immature*’ – «*a young person of either sex below the age of puberty; a boy or girl*». Вона подається на третій позиції. Варто вказати, що у наступному словнику *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974), використаному при аналізі, ця семма подається частково без прямої вказівки семми ‘*immature*’ – «*boy or girl*». Це пояснюємо тим, що він подає короткі визначення, що видно із його назви (*Concise*). Цю саму семму ‘*immature*’, хоча імпліцитно, виділяємо також на п’ятій позиції «*formerly*

applied to all pupils at school, esp. to those at charity schools» словника *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893).

Мікросегмент ‘*immature*’ мігрує на першу позицію словника сучасності, де також спостерігаємо появу нового компонента ‘*juvenile*’, що видно із дефініції «*a young human being below the age of puberty or below the legal age of majority*». Тобто, згідно словника *Oxford Dictionary Online* (2017), лексема ***child*** використовується на позначення особи, що не досягла підліткового віку або повноліття. Наприклад, *On one occasion, we visited an orphanage and the youngest child, a 3 year old, fell asleep on my lap.; She says she does not know of any European countries where children started school as young as they do in Britain.; Unions say that children as young as three have physically attacked teachers as well as other pupils.; Twenty-one young children from the local schools marched in step, each child carrying a rose.* Фіксація нової семи ‘*juvenile*’ у поєднанні із вже зазначеною раніше ‘*infant*’ акцентує соціальний аспект застосування лексеми ***child***. Вона, як і лексеми ***parent, mother, father*** сьогодні є маркером соціальних ролей, що підкреслено на перших позиціях словника *Oxford Dictionary Online* (2017).

Семема під номером два «*one in the line of filiation, opposed to the parent*» у *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) і *A Dictionary of the English Language* (1828) актуалізує мікросегмент значення ‘*offspring*’, який вказує на біологічний аспект лексеми ***child***. Наприкінці XIX ст. у *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) вона подається під номером вісім. Різку втрату позицій пов’язуємо із принципом укладання даного словника. Ця сема поступово повертається на свою початкову позицію і на початку XXI ст. її можна виокремити на другій позиції словника *Oxford Dictionary Online* (2017) – «*a son or daughter of any age*». Додамо ілюстрації із словникових статей: *Children obey youre fathers and mothers in all things.; Is the parent better than the child into whom he has cast his ripened being?; Well known as...the father of two remarkable children; The*

couple had three children, a daughter and two sons who work in the business.; I have chosen to stay at home to bring up my daughter and any other children that I may choose to have.; He and his wife have two children, a daughter who is approximately four years of age and a son who is about one.

Близьким до викладеного вище значення є третя позиція «*descendants, how remote soever*» словника *A Dictionary of the English Language* (1828), яке зустрічаємо вперше на початку XIX ст. У наступному словнику, який використовується під час дослідження, це тлумачення окупує дев'яту позицію. У *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) воно опиняється на п'ятому місці, де взаємодіє із компонентом 'adherent'. Останній переходить сюди із десятої позиції «*fig. one of the spiritual or moral progeny of a person; one who inherits his spirit and hands down the tradition*» словника *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893). У словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) зазначена семема продовжує займати прикінцеву позицію. Необхідно зазначити, що тут з'являється позначка *archaic*, яка свідчить про поступове нівелювання цього значення. Свою думку підкріпимо тим, що у семантичній структурі лексеми **child** на різних етапах її розвитку семема із позначками, що вказують на архаїзацію значень (*archaic, obsolete*) і їх стильову специфіку (*special, dialect*), не отримують продовження у хронологічно наступних словниках, застосованих при аналізі.

У словнику XIX ст. *A Dictionary of the English Language* (1828) п'ята позиція «*a noble youth*» опускається на шосту у словнику *A new English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) і отримує позначку *archaic*. Подальшої фіксації цієї семема у використаних для аналізу словниках не спостерігаємо. Позиція під номером три «*a girl child*» у словнику *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) мігрує на другу у *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) і супроводжується помітками *special* та *dialect*. На сьомій позиції цього

словника подано семему «*a lad or boy in service*» із поміткою *obsolete*. Подані значення не зустрічаємо у використаних нами словниках ХХ–ХХІ ст. Нівелювання зазначених семем є доказом того, словникові дефініції фіксують ті значення лексеми **child**, які є загальноприйнятими і загальноновживаними. Стилiстичні помітки виступають маркером як мовних, так і екстралiнгвістичних процесiв: окремі семем втрачають актуальність чи не використовуються більшістю членiв спiльноти. Звiдси говоримо про те, що тлумачення словникiв є своєрiдним матерiальним репрезентантом МКС та вiдображають всi вiдомостi про об'єкт позначуваний лексемою на певному етапi розвитку соцiуму.

Четверта семема «*anything, the product or effect of another*» словникiв *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828) фiксує сему 'product'. Тобто лексема **child** використовувалась на позначення об'єктiв, що є результатом певної дiяльноти. Не зважаючи на те, який словник iз залучених пiд час аналізу беремо до ваги, вказане значення перебуває на останнiх позицiях. Наявнiсть прикладiв i детальнiї експлiкацiї у словниках *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) та *Oxford Dictionary Online* (2017) дає змогу говорити про те, що з кiнця ХІХ ст. лексема **child** маркує як людей, так i неживi об'єкти та явища, якi є продуктом, наслiдком, ефектом, пiдсумком, результатом окремих дiй, явищ чи людей. Наприклад,: *children of the East; children of the world; children of light; Elizabeth was a child of the Renaissance; Thomas Carlyle...is in spirit a child of the great Revolution; a child of the Sixties; I mean, it is an ID shareware product, the child of a small independent studio; What is the destiny that is to be fulfilled, and who is the one true child of it?; Online dating has become the darling child of our media empire this decade; They deeply fear a strange child of Feng Shui style energy lines.*

\Окрiм нiвелювання сем i семем спостерiгаємо появу нових компонентiв семантичної структури лексеми **child**. Так, наприкiнцi ХІХ ст.

з'являється нова сема *'immaturity'* у словнику *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C.* (1893) під номером чотири у тлумаченні «*one who has the character, manners, or attainments of a child; a childish person*» разом із поміткою *transferred sense*, яка вказує на метафоричне використання аналізованої лексеми. У ХХ ст. ця семема отримує незначне підвищення у ієрархії значень: у словнику *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) та у словнику сучасності *Oxford Dictionary Online* (2017) посідає третю позицію. Для кращої експлікації зазначеної семи подамо приклади із словникових статей: *The French, always treated as children, are, in political matters, children still.; They called me fool, they call'd me child.; Men are but children of a larger growth; she's such a child.*

Початок ХХІ ст. теж характеризується появою нового компонента *'incompetent'*, який вказує на недосвідчену особу: «*a person who has little or no experience in a particular area*» у *Oxford Dictionary Online* (2017), наприклад, *he's a child in financial matters*. Фіксація словником нової семи є результатом того, що у свідомості носіїв мови об'єкт, позначуваний аналізованою лексемою, набуває нових ознак і якостей. Цей факт знаходить відображення як у МКС, та і у словникових тлумаченнях, які у представленому дослідженні розглядаються як матеріальне втілення МКС.

Отже, семантична структура лексеми *child* складається із таких компонентів: *'person'*, *'infant'*, *'juvenile'*, *'descendant'*, *'progeny'*, *'immaturity'*, *'product'*, *'incompetent'*. Ядерною і обов'язковою вважаємо сему *'person'*, оскільки вона імпліцитно чи експліцитно присутня у всіх проаналізованих дефініціях. У якості периферійних функціонують семи *'descendant'* та *'product'*, впродовж аналізованих чотирьох століть вони не переміщуються із прикінцевих позицій словникових статей. Сему *'juvenile'* відносимо до ідентифікуючих, через те, що вона маркує особливості об'єкта, позначуваного досліджуваною лексемою. Диференційні компоненти *'immaturity'*, *'incompetent'* проявляються у окремих випадках вживання та

вказують на відмінність об'єктів, на позначення яких застосовується лексема *child*.

Аналіз динаміки семантичної структури лексеми *child* вказав на факт появи нових значень і втрати існуючих. Нівелювання і набуття окремих семантичних компонентів свідчить про зміни не лише у семантичній, а й у поняттєвій структурі. Так, зміни слота *child* в межах концепту FAMILY отримали відображення у динаміці семантичних компонентів, семем, змістового наповнення словникових дефініцій. В результаті словники зафіксували зміни лексеми *child* як матеріального репрезентанта знань про об'єкт, який вона позначає.

3.9. Слот WOMAN

У словниках *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828), застосованих під час аналізу, лексема *woman* має лише два значення (див. Додаток 7). Помітно, що дефініція «*the female of the human race*» не змінює своєї позиції і залишається на першій позиції в усіх словниках, якими ми послуговуємось. Важливою ознакою еволюції цього тлумачення є те, що на початку XX ст. у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) з'являється сема '*adult*', що може слугувати вказівкою на певні зміни у тлумаченні об'єкта, вербалізованого досліджуваною лексемою, у соціокультурному аспекті. На нашу думку, це пов'язано з тим, що в Акті парламенту Британії за 1867 р. сказано, що дівчина, яка досягла вісімнадцяти років, вважається жінкою (*Act 30 & 31 Vict. c. 130 §3: 'Woman' shall mean a female of the age of eighteen years or upward*) [nedhp]. Усього двадцять років потому в Акті парламенту Британії 1887 р. жінкою називають ту, якій шістнадцять і більше (*Act 50 & 51 Vict. c. 58 §75: 'Woman' means a female of the age of sixteen years or upwards*) [nedhp]. Підтвердити сказане можуть ілюстрації зі словникових статей: *A girl of*

*seventeen is a woman, when a man of seventeen is a boy; A girl she was not, not a woman of at least nine and twenty [nedhp]. У словнику сучасності Oxford Dictionary Online мікросегмент значення ‘adult’ пояснюється ще як «та, що досягла зрілості», особливо в юридичному контексті («a female person who reached adulthood, esp. in legal contexts») [odo]. Як, наприклад, у *She’s still very much a girl on the cusp of being a woman; The gonads produce (hormones) responsible for the changes that take place when a boy or a girl grows up to become a man or a woman [odo].* Отже, зазначені словникові дефініції лексеми **woman** актуалізують семи ‘female’ і ‘adult’, тобто позначають зрілу дорослу особу жіночої статі, що в уявленні британців залишається незмінним протягом останніх чотирьох століть.*

Другою семемою словників *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828), є «a female attendant on a person of rank», яка зафіксована в усіх лексикографічних джерелах, використаних для дослідження. Помітно, що її семантичне наповнення не змінюється до початку XXI ст. Так, семантичною домінантою виступає компонент ‘personal’ у XVIII–XX ст., а на сучасному етапі вона замінюється на ‘servant’. Цю еволюцію можна пояснити тим, що зі зміною суспільних настроїв та орієнтирів компонент значення ‘attendant’ трансформується в ‘employee’ і ‘servant’. Асоціація лексеми **woman** із робітницею пов’язана з тим, що саме жінка в більшості випадків виконує домашню роботу. Це підтверджується наявністю складних слів *charwoman, kitchenwoman, shopwoman, washerwoman*, а також прикладами зі словникових статей: *For thirty years ... not even admitting a woman to clean up; Valerie asked him to stay to dinner, her woman, a retiring body, was getting it ready [nedhp]; Through the program he gets the services of a woman who comes by three times a week to give him baths [odo].* Реалізація компонента ‘servant’ через них нашоєвує на думку, що у МКС британців особа, номінована аналізованою лексемою, пов’язана з виконанням домашніх обов’язків та підтриманням

порядку в домі, крім того, для жінки це є одним зі способів заробітку. Отже, зміна в соціальній та культурній сферах спровокувала зміну на рівні мовних одиниць, результатом якої стало нове відображення лексеми *woman* у БМКС.

Другим значенням у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) виступає трактування жінки як окремої статі «*the female sex*». Ця сама позиція зберігається за семемою і в наступних словниках. У даному випадку говоримо про застосування лексеми *woman* як збірного іменника на позначення жіноцтва і пов'язаних із ним рис та якостей. Проілюструємо сказане прикладами: *But I am as weak as a woman, and I beg the world not to smile, but pity me; Poly, who, with a woman's tact, understood this at once; Under all his grouch, his grumbling and his peevishness he had a heart as soft as a woman's; [nedhp]; She dumped me because I wasn't going to be rock'nroll star after all 'Shitness, thy name is Woman' [odo].* Так, говоримо про актуалізацію семи 'sex' у поєднанні із семою 'female'. Необхідно зазначити, що у словниках *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) подібне тлумачення відсутнє. Пов'язуємо це з тим, що зазначені лексикографічні довідники укладені, базуючись виключно на суб'єктивному сприйнятті мови автором і його уявленні про значення слова. Тому важко оцінити динаміку цього семантичного компонента об'єктивно.

У тому самому словнику *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) під номером чотири подано семему «*man with feminine characteristics*», яка в наступних застосованих словниках не виділена як окреме значення, а подається як компонент словосполучень *old woman, woman-man*. У цій же самій лексикографічній праці позицією нижче зафіксовано семему «*the feminine emotions*». Аналіз словникової статті показує, що асоціативний ряд лексеми *woman* складають іменники *tenderness, mutability, inexplicable conduct, capriciousness, proneness to tears, weakness, fickleness, sensitivity, sympathy, vanity*. Тому говоримо про

маніфестацію мікросегмента значення *'emotionalizm'*. Важливо зазначити, що у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928) назване значення містить семи, які вказують на упослідженість жінки, її підпорядкування – *'inferiority'*, *'subjection'*. Щодо динамічності, то її отримує лише сема *'emotionalizm'*, яка у словнику сучасності переходить на четверту позицію. Цей компонент значення можна проілюструвати прикладами зі словникових статей: *Show pride occasionally, but be not unfeminine, for after all it is a woman man seeks in a wife; Liddy was really taking the woman upon her in earnest; the woman in all mothers, a woman not reduced to the preservation and care of others, must be conceived if women are to assert their particularity.*

Досліджувана лексема може виступати й у ролі звертання *«form of address used to indicate contempt, impatience, exhortation, or used jocularly»*, але звертання зневажливого, презирливого, деякою мірою наказового або жартівливого. Те, що ця семема на початку ХХІ ст. опускається на прикінцеві позиції в *Oxford Dictionary Online*, свідчить про поступове нівелювання цього значення. Так, говоримо про словник як про «знімок» культури на певному її етапі, який через еволюцію семантичних компонентів демонструє зміни в позамовній дійсності.

У *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928) на шостій позиції подано тлумачення *«kept mistress»* та на сьомій *«a wife, only dial.»*, які, на нашу думку, об'єднані одним семантичним компонентом *'partner'*. Як, наприклад, у *He married my woman's aunt; A husband trying to puzzle out his woman; A well-spoken person, formerly a domestic servant, was seduced, and lived for some time as a kept woman; They tell me Elderson keeps two women; Le Monde omitted any reference to the President and his woman; he wondered whether Billy had his woman with him.* Поглянувши на таблицю значень лексеми **woman**, бачимо, що зазначений компонент переміщається на сьому, прикінцеву позицію у *Oxford Dictionary Online*, що дає підстави говорити про відносно невелике значення цієї семи і про її ситуативну маніфестацію.

Важливу роль у розвитку семантичної структури лексеми *woman* відіграла поява семема під номером три «*a means of sexual gratification*» у словнику сучасності *Oxford Dictionary Online*. Завдяки присутності компонента значення ‘*sex*’ аналізована лексема може вживатись на позначення жінки як сексуального об’єкта. Знаковим є те, що схожого компонента не знаходимо в попередніх словниках, якими послуговуємось. Звідси доходимо висновку: на початку XXI ст. словникові тлумачення відбивають трансформаційні суспільні та культурні процеси, які відбувались у минулому столітті. Згідно з *BBC News* саме в другій половині XX ст. у Британії зняли табу на оголене тіло, доказом цього є фото напівоголених жінок на третій сторінці недільної газети “*The Sun*”; розвиток медіа-простору та інтернету дав доступ до раніше заборонених фільмів і матеріалів [five key]. Отже, метаморфози в соціальній, моральній, ментальній, культурній сферах відобразились на мовному матеріалі, додаючи нові елементи значення до лексеми *woman*.

Останньою позицією у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928) подається дефініція досліджуваної лексеми як сторони монети – «*the reverse of a coin*». *Oxford Dictionary Online* зазначає, що цей термін застосовується в розмовній мові і є рідковживаним. Крім того, зворотний бік монети називається “*man*”. Є певне історичне пояснення цього: на британських монетах з одного боку зображали монарха, а з іншого – Британію у вигляді жінки, про що дізнаємось зі словникової статті *A New English Dictionary on Historical Principles* (1928). Отже, Британія в уявленні її жителів постає жінкою, якою керує, “господарює” і яку захищає її чоловік, тобто король.

Аналіз словникових статей дає можливість зробити висновок, що лексема *woman* складається з таких компонентів: ‘*female*’, ‘*adult*’, ‘*servant*’, ‘*emotionalizm*’, ‘*partner*’, ‘*womankind*’, ‘*sex*’. Ядерними вважаємо семи ‘*female*’ і ‘*adult*’, оскільки вони можуть бути виокремлені в усіх поданих дефініціях. До того ж їх можна трактувати як ідентифікувальні завдяки тому,

що вони позначають конкретний об'єкт дійсності, відмінний від інших визначеним набором ознак. Семи *'servant'*, *'partner'*, *'sex'*, *'emotionalizm'* вважаємо диференційними, оскільки вони маніфестуються в конкретних випадках слововживання аналізованої лексеми і позначають окремі характеристики об'єкта, вербалізованого лексемою *woman*. З цього видно, яке місце займає жінка як у мовній картині світу британців, так і в суспільному житті країни, адже лексичні процеси мови обов'язково пов'язані зі змінами в житті спільноти, що впливає на формування і динаміку лінгвокультурологічного простору.

3.10. Слот MAN

Розклавши дефініції лексеми *man* у таблицю за місцем і порядком їх подачі у словниках, ми помітили, що лексико-семантичні зміни мінімальні і незначні, головні трансформації відбуваються в межах існуючої семантичної структури. Варто також підкреслити, що основні зміни фіксуємо на стику кінця ХХ і початку ХХІ ст., який стає періодом закріплення цих змін і становлення нових значень.

Спостереження за динамікою дефініцій лексеми *man* на початкових позиціях словників, використаних під час аналізу, виявило, що тлумачення під номером один «*an adult human male*» у словнику *Oxford Dictionary Online* є результатом злиття і об'єднання тлумачень «*human being*», «*not a woman*», «*not a boy*» словника *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of the English Language* (1828), «*an adult male person from boyhood upwards*» у *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908), і *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974). Наведемо кілька ілюстрацій із словникової статті: *During the operation police also arrested an 18 year-old man on suspicion of possessing a firearm; Their driver was a burly, bearded man in his forties; My dad was a decently attractive man in his mid-*

thirties; he saw the dark figure of a man through the fog and then his face became clear [ODO]. Ця інтеграція є закономірною, оскільки семи *'human'* (яка вказує на об'єкт дійсності – людину), *'male'* (вказівка на стать), *'adult'* (зазначення вікових меж), які утворюють одну семему в *Oxford Dictionary Online*, присутні у хронологічно попередніх словниках, але розрізнено, окремо. Помітно, що у задіяних для аналізу лексикографічних джерелах кінця XVIII, XIX, XX ст. на перший план виступає семантичний компонент *'human'*. Компоненти *'male'* і *'adult'*, які диференціюють і конкретизують аналізовану лексему, подані після них. Бачимо, що до кінця XX ст. у використанні аналізованої лексеми індикатори статі (*'male'*) і віку (*'adult'*) відігравали другорядну роль у порівнянні із позначенням об'єкта дійсності (*'human'*). Отже, перша семема лексеми *man* у словнику XXI ст. інкорпорує зазначені характеристики поняття об'єктивованого лексемою, які раніше займали окремі позиції.

Нашу увагу привернуло те, що вже наведені початкові позиції словників *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792), *A Dictionary of the English Language* (1828) і *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) не лише переходять на першу семему словника сучасності *Oxford Dictionary Online*, що описано вище, але водночас цілком представлені на його дев'ятій позиції – «*a human being of either sex; a person*». Сюди ж відносимо дефініцію під номером десять «*human being in general; the human race*». Тобто, аналізована лексема може позначати як окрему особу, так людство в цілому. Проілюструємо сказане прикладами: *Man is said to live without food for seven days; The Lord had but one paire of men in Paradise; There is in all men, both male and female, a desire and power of generation more active than is ever universally exerted; The theologians have taught that our Lord as Man has three kinds of knowledge; He believes in the doctrine of freedom, or equal personal rights for all men; places untouched by the ravages of man; She was instrumental in raising people's awareness of man's impact on the environment;*

How can we solve something as important as global warming if we don't even care about our fellow men. Відсутність семи 'male', навіть імпліцитно, вказує на те, що стать до уваги не береться. Судячи із займаної позиції, можемо зробити висновок, що семантичний компонент 'person' без специфікації статі мігрує і на сучасному етапі перебуває на периферії ієрархії сем лексеми **man**.

Аналізуючи динаміку словникових дефініцій, помічаємо, що у словнику XXI ст. *Oxford Dictionary Online* семими з першої по восьму маніфестують семи 'male' і 'adult'. Так, ці позиції, за винятком четвертої і шостої, позначають робітника чоловічого роду («*a male member of a workplace, team; a male person associated with occupation, or a place; a manservant*»). Наприклад, *assembly-man, barman, bondsman, hammer-man, count-man, pork-man* [NEDHP]; *We waited for the ice cream man and wore shorts and let the grass tickle our bare feet; Jack was a drinking man and mornings were not his best time; I'm a professional philosopher, not a medical man; Louis Stanley is a Cambridge man who went on to become a leading industrialist; By taking service in William's army he had become the man of the Duke of the Normans.* [ODO].

Тлумачення під номером чотири у *Oxford Dictionary Online* «*a husband or lover*» вказує на роль чоловіка у соціумі та сім'ї. Так, додається семантичний компонент 'married' і 'partner', що простежуються також в ілюстраціях: *In less than a month the captain and his lady were man and wife; he often thought 'I'll make them man and wife'* [NEDHP]; *A year ago, my man of 14 years cheated on me for the first time; My cousin Katie and her new man Andrew picked me up at the airport late Wednesday night; The tower was originally a summer banqueting house and allowed aristocratic ladies to watch their men hunting; I've been with my man for about seven years but when we got married, I began to love him more.*

Шоста позиція словника сучасності, який використовуємо для аналізу, «*a person with the qualities associated with males, such as bravery, spirit, or toughness*» виокремлює ті ознаки поняття об'єктивованого лексемою **man**, які

є актуальними на початку ХХІ ст. Тому до семантичної структури аналізованої лексеми додаємо семантичні компоненти *'brave'* і *'strong'*. Крім того, як видно із тлумачення, сема *'male'* є імпліцитною, оскільки прямої вказівки на стать не знаходимо. Ілюстрації із словника підтверджують нашу думку: *she was more of a man than any of them; But Don's the quintessential quiet guy who must overcome his cowardice and be a man; Ironically, her initial portrayal in the show, as more of a man than the men in her Cabinet, may have added to her myth; I'm not into cars and I know that in some circles that makes me less of a man, but so be it; He's more of a man than you'll ever be.*

Варто вказати, що зазначені тлумачення знаходимо на верхніх позиціях словників ХVІІІ, ХІХ, ХХ ст., використаних під час дослідження. Тобто до початку ХХІ ст. яскравої динаміки цих значень не спостерігаємо, присутні лише незначні коливання, які пов'язуємо із особливостями подачі інформації у кожному словнику, яким користуємось.

Наприкінці ХVІІІ ст. у словнику *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792) на кінцевих позиціях лексема **man** тлумачиться як «*individual*», що є близьким до дефініції «*it is used in a loose signification like the French on, one, any one*» цього ж словника. На початку ХІХ ст. у *A Dictionary of the English Language* (1828) сема *'individual'* все ще перебуває на периферії ієрархії. На п'ятій позиції словника початку ХХ ст. *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908) лексема **man** подана як «*used as quasi pronominally = one or any one but implying a reference to the male sex only*», наприклад *A man would think that you had said enough against your sovereign; The land where a man may speak the thing they will; The balance of justice between man and man* [NEDHP]. Ця дефініція є продовженням дефініцій словників ХVІІІ, ХІХ ст. із відмінністю у тому, що вона маніфестує сему *'male'*, яка відсутня у хронологічно попередніх словниках. Помітно, що на початку ХХІ ст. сема *'male'* у цьому випадку вживання нівелюється, оскільки дефініція під номером одинадцять словника *Oxford Dictionary*

Online «*an individual, one*» не містить цього семантичного компонента, що підтверджують такі ілюстрації: *a man could buy a lot with eighteen million dollars; A man could get used to that sort of lifestyle; It's great country this. A man could live well here and raise a family* [ODO]. Ці зміни, ймовірно, є відображенням того, як мова реагує на антисексистські рухи [Menegatti, Rubini; Xiolan Lei] і спробу знайти альтернативу лексемі *man* (гендерно нейтральну *one*) у випадку позначення будь-якої особи.

Остання позиція словника початку XXI ст. *Oxford Dictionary Online* пропонує використовувати аналізовану лексему в значенні гральної фішки – «*a figure or token used in playing a board game*». Схоже значення знаходимо у всіх словниках, використаних під час дослідження, хоча у XVIII–XX ст. денотатом лексеми *man* у цьому випадку виступав пішак, оскільки у дефініціях цих періодів присутня вказівка на шахи чи шашки, як, наприклад, у «*one of the pieces used in chess, draughts, and backgammon*», *Like a skillful chess-player by title and little he draws out his men; On asking for a backgammon board seeing one brought in in ruins, the men half lost and the dice* [NEDON]. Незалежно від словника, який ми використали, ця дефініція займає прикінцеве положення. Звідси можемо зробити висновок про нечастотність вживання лексеми *man* для позначення гральних елементів, та наявність спеціальних лексем для їх ідентифікації.

Дефініція під номером тринадцять словника *Oxford Dictionary Online* маніфестує сему ‘*authority*’ і пропонує використовувати аналізовану лексему на позначення особи, що володіє певною владою – «*a group or person in a position of authority over others, such as a corporate employer or the police*». Проілюструємо сказане прикладами: *Working for the Man often means subsuming your ego to that of the organization; As the economy plods along, many of us are choosing to take the easy way out - we're going to work for the Man, letting him do the hard work while we work the long hours; Since the 1980s, entrepreneurialism has had a bad name and too many Australians are risk-averse and just happy to keep working for the Man* [ODO]. Вважаємо, що ця дефініція є

продовженням дефініції «*wealthy or independent person*» словника *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792). Особливістю цього тлумачення є те, що воно подається лише двома із використаних нами словниками і в обох випадках на прикінцевих позиціях словникової статті. Крім того, словник сучасності реєструє стиль *informal*, у якому лексема **man** може вживатись у значенні «людина при владі». Відсутність семи ‘*authority*’ в інших лексикографічних джерелах, задіяних під час дослідження, пов’язуємо із способом та стилем подачі інформації кожним окремим словником.

Особливістю лексеми **man** є поява нових семем, які не отримують продовження і наявні лише в одному із словників, якими ми користуємось. Так, на початку XXI ст. з’являється дефініція «*white people collectively regarded as the controlling group in society*» у *Oxford Dictionary Online*, яка реалізує семи ‘*control*’ і ‘*authority*’. Вважаємо, що ця семема пов’язана із попередньо розглянутим випадком, оскільки вона маніфестує ту саму сему ‘*authority*’, наприклад, *But all black officers face the same occupational hazard: race-based taunting. ‘You work for the Man!; he urged that black college athletes boycott the Man’s Rose Bowl* [ODO]. У цьому ж словнику присутня ще одна нова семема «*a type of prehistoric human named after the place where the remains were found*», яка реалізує сему ‘*creature*’, а також уже розглянутий семантичний компонент ‘*human*’, що підтверджується ілюстрацією до тлумачення: *This is the town which surprised the world with an archeological find in 1921 that came to be known as the Broken Hill Man* [ODO]. Відсутність фіксації словниками XVIII, XIX, XX ст. цього випадку вживання лексеми **man** пояснюємо як розвитком науки у зазначених часових рамках і здійсненням наукових відкриттів, так і тим, що лексикографічна кодифікація є дещо запізнілою у порівнянні із живою мовою. Хоча відкриття останків первісних людей було здійснено наприкінці XIX ст. і лексема **man** почала використовуватись у вказаному значенні [Britannica sto-magnon], його

фіксація у словнику не була миттєвою, що й маємо на увазі говорячи про відставання лексикографічної продукції від стану мови на певному етапі.

Ще одним прикладом тлумачення, яке не еволюціонує є «*not a beast*» у *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792). На нашу думку, це значення нівелюється тому, що лексема **man** розвиває інші більш конкретні значення. Крім того, автор словника намагався представити всі наявні випадки вживання лексеми. Так, її використання на позначення істоти, яка є «не звіром», взяте із праць Томаса Кріча (Thomas Creech) [словник 1768], що бачимо із посилання у словниковій статті. Необхідно вказати, що словник *A Dictionary of the English Language* (1828) є доповненою і покращеною редакцією попереднього, і у ньому цього тлумачення не знаходимо. Отже, під час аналізу також беремо до уваги суб'єктивність укладачів словника. Спостерігаємо схожу ситуацію із дефініціями «*an undergraduate or student*» у *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908), «*a ship*» у *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908) і «*armed ship belonging to a country's navy*» у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974).

Отже, серед семантичних компонентів лексеми **man** виокремлюємо ядерні ('*human*', '*person*', '*male*', '*adult*'), периферійні ('*authority*', '*control*', '*counter*', '*individual*'), ідентифікуючі ('*beau*', '*married*', '*strong*', '*brave*'). Динаміка семантичної структури є відбитком динаміки уявлень і знань, які вміщує ця лексема. Накопичення досвіду, розвиток науки, поява нових функціональних призначень, суспільно-історичні події відображені у змінах семантичної структури і конкретизації окремих значень. Аналіз семем лексеми **man** підтверджує нашу думку про те, що переходи сем, їх актуалізація, нівелювання, зрощення і розщеплення можна пояснити змінами у структурі знань про предмет чи явище, яке лексема об'єктивує.

3.11. Слот LOVE

Зміни в культурній, моральній, аксіологічній сферах яскраво відображені змінами в семантичній структурі лексеми *love* протягом останніх чотирьох століть (див. Додаток 8). Усі семеми, які мають спільну сему ‘*affection*’ у словниках *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) (позиції під номерами два, три, чотири, п’ять, вісім і дев’ять), об’єднуються на першій позиції словника *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) у семему «*warm affection, attachment; a formula of request*». Це значення згрупувало найзагальніші погляди й уявлення про явище, яке актуалізує досліджувана лексема. Це ж відображено в ілюстраціях до словникової статті: «*My heart was full of love to all the congregation; The natural love which Tomas Kirby bore to his brother*» [nedhp]. Отже, можемо говорити про процеси уніфікації і тенденції до нейтралізації міжособистісної складової в лексемі *love* порівняно з її значеннями у XVIII–XIX ст. Нейтралізацію семантичного компонента ‘*sex*’ (стать) і акцент саме на почуттях між статями відповідно до першого значення у словниках XVIII–XIX ст., використаних під час дослідження, пояснюємо саме тогочасними мораллю і поглядами на явище, вербалізоване лексемою *love*. Схоже до словника 1906 р. значення зафіксовано на першій позиції у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919), який є дещо скороченим варіантом багатотомного видання *A New English Dictionary on Historical Principles*, тому часто повторює семантичну структуру досліджуваних лексем. Загальне вживання лексеми *love* знаходимо також у значенні під номером один у *Oxford Dictionaries Online*. Наша думка вдало підтверджується прикладами зі словникової статті: «*That year he moved to London but his love for Wales was strong and he eventually settled permanently there; His love for children and affection for the sick have endeared him to all; My brother, and his real, strong love for me that was able to pull me back into the world I know*» [odo].

Перша позиція словників *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) трактує досліджувану лексему як «*the passion between the sexes*». Вважаємо, що це значення мігрує на четверту позицію словника *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) «*feeling between sweethearts, the basis for marriage*», де наявний його семантичний елемент ‘*passion*’ (тут «стосунки») Вона, крім того, містить також сему ‘*union*’, що мігрувала сюди з десятої позиції «*principle of union*» словників XVIII–XIX ст., використаних під час аналізу. Отже, можемо сказати, що трактування лексеми *love* з погляду відносин між статями, як свого роду симпатія чи сильний потяг, на початку XX ст. стає менш актуальним. Помітно, що таке використання аналізованої лексеми набуває все більшої ваги, оскільки сема ‘*relationships*’ міститься на другій позиції у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919); це саме значення подане під другим номером у словнику початку XXI ст. *Oxford Dictionaries Online*. Крім того, на суттєві зміни у сприйнятті самого поняття, яке лексема *love* вербалізує, вказує поява нових сем, які раніше перебували на периферії семантичної структури. Мова йде про семантичні елементи ‘*sexual*’ ‘*attraction*’ та ‘*passion*’ (тут «пристрасть»), на які вперше натрапляємо на шостій позиції «*the animal instincts between the sexes and its gratification*» у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828); пізніше на шостій у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) зі зазначенням «*animal instincts*», тобто акцентом саме на інтимних стосунках між статями. Зростання актуальності використання лексеми *love* для позначення міжстатевих інтимних відносин на початку XX ст. можна пояснити переходом від дещо пуритичних установок вікторіанської епохи до більш розкутих і відкритих поглядів на людину та її життя, у тому числі особисте, що почали набувати популярності не лише у Британії, а й у всьому світі. Тенденції до всезагальності і «життя

напоказ» сприяють тому, що складне аксіологічне поняття, вербалізоване лексемою *love*, переживає спрощення і, можливо, навіть свого роду деградацію, про що свідчить спрощення семантичної структури і динаміка окремих семантичних елементів, які раніше були на периферії.

Як уже було зазначено, семантична структура лексеми *love* проходить через досить активний процес спрощення. Це пов'язано з тим, що більшість значень словників XVIII–XIX ст., використаних для аналізу, об'єднуються, а решта, відповідно, піднімаються на вищі позиції. Так, тринадцята позиція «*due reverence to god*» у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) еволюціонує у другу у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) із появою нової семи '*paternal*', яка у словнику 1919 р. мігрує на першу позицію і з розвитком семантичної структури втрачає свою актуальність та зникає. Збільшення ваги використання досліджуваної лексеми на позначення любові до Бога на початку XX ст. пов'язуємо з тим, що Британія цього періоду все ще перебувала під впливом консервативної вікторіанської моралі, тому любов до Бога є вищою, ніж любов до людини, що бачимо з ієрархії значень. Зникнення цієї семми, ймовірно, відображає перехід до більш світського способу життя і послаблення ролі Церкви та релігії в повсякденному житті пересічного британця.

Досліджувана лексема може також застосовуватись і в конкретно визначених випадках. Так, п'яте значення «*linking, inclination to*» у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) пропонує вживати її на позначення схильності до чогось, зацікавленості чимсь. Воно еволюціонує у третє «*strong predilection, liking or fondness*» у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906), імпліцитно присутнє на п'ятій позиції «*delightful person or pretty thing*» у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) і закріплене у п'ятому

тлумаченні «*a great interest and pleasure in something*» у *Oxford Dictionaries Online*. Отже, актуальність цього тлумачення лексеми *love* підтверджується його наявністю в усіх словниках, які ми застосовуємо під час дослідження.

Використання лексеми *love* у ролі уособлення відповідно до словникових тлумачень можливе у двох випадках. Так, у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) фіксується значення «*picturesque representation of love*» на одинадцятій позиції, тобто як персоніфікований персонаж, який виступає втіленням саме прояву тілесної любові. Воно піднімається на п'яту позицію у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906), звідки переходить на третю у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919). Відсутність подібного тлумачення у словнику початку XXI ст. можна пояснити наявністю в англійській мові конкретних слів, які чітко номінують істот, що втілюють ці функції: *Eros*, *Cupid*, *Amor*, *Venus*. Ще одне уособлення досліджуваної лексеми міститься у значенні під номером шість у словниках XVIII–XIX ст. – «*object beloved*». Воно не відрізняється різкою динамікою і займає прикінцеві позиції в семантичній структурі. Отже, застосування лексеми *love* не має яскраво вираженого матеріального чи предметного характеру, а скоріше асоціюється з певними ідеальними явищами, абстрактними речами.

Дванадцята позиція у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) та *A Dictionary of The English Language* (1828) «*a word of endearment*» різко переходить на першу у словнику початку XX ст., звідки розщеплюється на три семми у *Oxford Dictionaries Online*: використання лексеми *love* як способу звертання, як способу закінчення листа, як переданого повідомлення. Вважаємо, що всі вони об'єднані спільною семою 'address', а наявність трьох семем пояснюємо намаганням специфікувати і конкретизувати значення, а також як прояв ввічливості британців.

Тлумачення лексеми *love* як нульовий рахунок у спортивних змаганнях є останнім у *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) та у *Oxford Dictionaries Online*. Етимологічна довідка останнього вказує на зв'язок із французьким словом «*l'oeuf*» («яйце»), як наочне втілення нуля. Ймовірною є версія, що сама гра є важливішою за результат, тобто любов до гри перемагає рахунок.

Аналіз дефініцій лексеми *love* показав, що її семантичну структуру наповнюють такі компоненти: ‘*attraction*’, ‘*passion*’, ‘*union*’, ‘*intercourse*’, ‘*affection*’, ‘*romance*’, ‘*pleasure*’, ‘*care*’, ‘*interest*’. У ролі ядерних елементів функціонують семи ‘*affection*’ і ‘*care*’, які експліцитно чи імпліцитно простежуються в більшості розглянутих тлумачень. Мікросегменти ‘*attraction*’, ‘*passion*’, ‘*intercourse*’, ‘*romance*’, ‘*pleasure*’, ‘*interest*’, ‘*union*’ належать до диференційних сем, оскільки вони актуалізуються лише в конкретно визначених випадках і позначають окремі якості явища, вербалізованого лексемою *love*. Компоненти значення ‘*zero*’ і ‘*adress*’ розглядаємо як периферійні з позиції їх значущості та реалізації.

Отже, проаналізувавши значення лексеми *love* у діахронії, можемо зробити висновок, що зміни її семантичної структури є досить динамічними, однак позиції ядерних сем не змінюються. Трансформація стосується тільки диференційних та периферійних сем. Помітно, що значна актуалізація диференційних сем припадає на ХХ і початок ХХІ ст., які насичені трансформаціями у сфері культури, звичаїв та моралі. Тобто еволюцію значень лексеми *love* можна розглядати як своєрідне відображення головних суспільних і культурних процесів та подій.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 3

У світоглядній парадигмі можна виділити ключові та периферійні поняття. Антропоцентризм буття зумовив належність до інтегральних елементів суспільства сім'ї. У третьому розділі розглянуто та проаналізовано семантичну структуру лексем, які наповнюють слоти концепту FAMILY, а

same: *home, marriage, wife, husband, parent, mother, father, child, woman, man, love*. Із застосуванням методу компонентного аналізу в поєднанні з методом словникових дефініцій, а також з використанням даних інших суспільно-гуманітарних наук проведено аналіз названих лексем у синхронії та діахронії на матеріалі фундаментальних лексикографічних джерел Британії XVIII–XXI ст.

Встановлено, що динаміка семантичної структури більшості лексем рухається в напрямку конкретизації значень. На прикладі лексем *wife, husband, marriage, love* виявлено, що широка варіативність вживання еволюціонує в лексеми з вузькою специфікою. Семантична структура згаданих лексем має тенденцію до спрощення. Поступове зникнення окремих сем і відтінків значень свідчить про відсіювання другорядних елементів й ознак, рафінування складових частин не лише лексем, але й концептів, вербалізованих ними. У процесі еволюції ядерні семи не втрачають своєї актуальності, а лексеми не набувають концептуально нових значень і не зазнають суттєвих трансформацій. Це є доказом того, що вони є одними з базових у британській мовній картині світу. Відсутність різкої динаміки вказує на повільну зміну у структурі знань і набутого досвіду, що передають зазначені лексеми.

Динаміка значення слова й, зокрема, словникової дефініції в контексті мовної картини світу маніфестує тісний взаємозв'язок мовних одиниць із позамовними реаліями та їх взаємовплив. У такому випадку лексична система мови є чутливим індикатором суспільних змін. Соціальні чинники найістотніше впливають на лексико-семантичну структуру, тому саме вона змінюється найбільше під час складних історичних періодів розвитку суспільства, трансформації суспільного і політичного устрою, науково-технічних революцій, культурних подій. Так, на прикладі лексем *home та marriage, wife, love, woman* встановлено, що головні трансформації семантичної структури припадають на XX–XXI ст. із акцентом на початок

XXI ст. Динаміка значень і мікросегментів, що їх актуалізують, стає відображенням процесів позамовної дійсності.

Отже, лексичне значення проаналізованих лексем проходить через процеси конкретизації, специфікації, коли дефініції в результаті еволюції актуалізують семантичні компоненти, які або були відсутніми і з'являються як реакція на певні події у країні, або з периферійних і супровідних переходять до розряду основних. Відтак, стверджуємо про відмінність британської мовної картини світу на зрізі XVIII, XIX, XX та XXI століть.

Важливою ознакою семантичних трансформацій є те, що дефініції кінця XIX – початку XXI ст. відзначаються антропоцентризмом, який часто переходить в індивідуалізм. У центрі британської картини світу постає людина-індивід на противагу спільноті та природі.

РОЗДІЛ 4.
АКТУАЛІЗАЦІЯ СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ
КОНЦЕПТУ *FAMILY* ТА ЙОГО СЛОТІВ У БРИТАНСЬКОМУ
ПУБЛІЦИСТИЧНОМУ ДИСКУРСІ XVIII–XXI СТ.

На цьому етапі дослідження аналіз дефініцій в еволюційному ключі зіставляється з публіцистичними текстами відповідного періоду, що дає можливість виявити подібності й розбіжності у словникових тлумаченнях та функціонуванні лексем у мовленні. Також це дає змогу простежити появу нових елементів ЛЗ, некодифікованих у лексикографічних джерелах на певному етапі. Все це дозволяє локалізувати лінгвокультурну складову і простежити її динаміку.

Крім того, ключовим для представленої роботи є теза про те, що «фрейм активується текстом» [276, с. 65]. Саме текст ілюструє вибіркове ставлення автора (мовця) до сфери знання, що репрезентована у контексті, та які ділянки цієї сфери є актуальними [261, с. 43]. У нашому випадку концепт «FAMILY» розглядаємо на матеріалі публіцистичного дискурсу Британії XVIII–XXI ст.

Актуалізація поняття у певному дискурсі відбувається як завдяки активізації певних сфер знання, необхідних для розуміння поняття, так і через використання засобів, характерних для окремого дискурсу. Це пояснюється комунікаційною метою дискурсу, закладеною мовцем в процесі продукування тексту, що належить до певного виду дискурсу.

Серед низки видів дискурсу обираємо публіцистичний дискурс, який реалізується в цьому дослідженні в жанрі публіцистичної газетної статті. Для аналізу залучаємо тексти газетних новин архівів *The British Newspaper Archive* (кінець XVIII–2020), *The Times* (кінець XVIII–2020), *The Telegraph* (кінець XVIII–2020). Загалом було проаналізовано 1028 статей із рубрики «News». Отже, семантична структура лексем, які наповнюють концепту «FAMILY» та його слоти розкривається через тексти, кожен з яких є

виразником суб'єктивного трактування цього концепту. Також аналіз об'ємної вибірки вказує на надавторське, суспільне розуміння понять, які розглядаються. Періодичні видання, залученні до аналізу, спрямовані на широку аудиторію. Вони є доступні всім, оскільки говорять мовою свого часу, тобто є відображенням моралі, етики, аксіології, політики, науки та ін. сфер суспільного життя. Тому говоримо про їх вплив на читачів як такий, що може формувати світогляд і світосприйняття. Водночас трактуємо публіцистику як своєрідне «дзеркало живої мови», котра об'єктивує ті знання і досвід, що є актуальними і загальноприйнятими.

Слід окремо зазначити, що під час аналізу до уваги береться факт певної невідповідності хронологічного характеру між узусом, публіцистичним дискурсом та лексикографічними матеріалами. Словники зазвичай «відстають» від живомовної форми тексту, оскільки обов'язковою умовою входження семантичного компонента у лексикосемантичну структуру є його «канонізація», пов'язана із традиціями, частотністю, поширенням уживання окремого елемента чи цілісної структури. Інакше кажучи, окрема семантична мікро- чи макроструктура повинна вкомпонуватись у мовно-комунікативний ландшафт, стати традиційною і запитуваною, і лише після цього вона набуває «легалізації» у лексикографічному просторі.

4.1. Вербалізація слоту HOME у публіцистичному дискурсі

Вживання лексеми *home* в газетних публікаціях Британії XVIII ст. актуалізує семантичні компоненти 'country', 'residence', 'dwelling', де перша сема трактується нами як основна і експліцитна, а дві наступні виокремлюються через аналіз контексту. Наприклад:

I rest confident in that the motives which I have here detailed will excuse me to His Majesty for having acted without waiting for previous instructions from home (1799, Hampshire Telegraph);

*The French WEST INDIA FLEET, at present expected **home**, is the richest that has come from their islands for many years ...* (1793, The Times);

*... General Eliott comes **home**.... and as soon as he recovers, after making the usual arrangements, and receiving his successor, he embarks for England* (1786, The Times).

Так, денотатом лексеми **home** у трьох наведених випадках є країна походження ('country'). Контекстуально виокремлюємо референцію також на постійне місце проживання ('dwelling'). Звернувшись до словникового тлумачення у *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), бачимо, що реалізуються ті компоненти, які в ієрархії сем займають основну позицію. Це свідчить про те, що наприкінці XVIII ст. поняття, маніфесоване лексемою **home**, адекватно представлене в лексикографічному довіднику.

Актуалізовані семи у статтях першої половини XIX ст. теж збігаються з виокремленими у словнику цього періоду *A Dictionary of The English Language* (1828). Наведемо кілька ілюстрацій:

*The Officer ... discovered the fugitives, who were very willing to return **home** before, but they had no courage to do so ...* (1819, Hampshire Telegraph);

*Besides this some five regiments were on their way to relieve other coming **home**, and four were proceeding to China. ... Since then two regiments come **home** from the Mediterranean, one from the West India, and one from Canada ... We have increased this number by four regiments ordered **home** from the Mediterranean ...* (1857, Hampshire Telegraph);

*... so that our house stare about ... we sit at **home** and brunch, we become in our dim apartments pale, and delicate* (1850, Hampshire Telegraph).

Наприкінці XIX ст. до семантичної структури лексеми **home** додається компонент 'house', який позначає саме житло в матеріальному його прояві:

*He would like to have heard a little more about the **home** of humble people ... Dr. Cousins said it was interesting to see how slowly the comforts of our present **homes** had advanced with centuries. There was a history belonging to each detail*

*of our dwelling **homes**. They should be adapted to all sorts of climate.* (1888, Hampshire Telegraph).

Ця сема є у структурі аналізованої лексеми і в публікаціях ХХ ст., де **home** із комерційної точки зору репрезентує об'єкт дійсності, який людина використовує для довготривалої резиденції:

*... Electricity in the **home** comes into its own at this exhibition. The ideal of a **home**, heated, lighted, cleaned, and kept comfortable by the aid of the electric current, which cooks and washes up " and in a dozen different ways acts as handmaiden to the modern wife, is thus realized* (1920, The Times);

*In the United States today more than three million people live in houses with wheels, now grandly called "mobile **homes**". Ten years ago, when they were referred to simply as trailers, most of their owners were gypsy types operating on the snail principle:* (1959, The Times);

*A new housing scheme which will provide 110 "starter" **homes** for sale to young people on lower incomes ... There will be one-bedroomed bungalows, houses and flats and two and three-bedroomed houses* (1982, The Times).

Необхідно зазначити, що компонент 'house' експліцитно не поданий у словникових тлумаченнях цього періоду. Як окреме значення він виокремлюється на початку ХХІ ст. Це знову підтверджує нашу думку про те, що словник як кодекс знань на певному етапі розвитку спільноти фіксує той досвід, який розділяється більшістю і притаманний їй.

У газетних статтях ХХІ ст. у лексемі **home** актуалізуються семи згадані нами вище: 'house', 'residence', 'dwelling'. Акцент робиться на предметному аспекті лексеми **home**, як у ХХ ст.:

*Housing associations' track record on building speaks for itself: 40 per cent of all new **homes** last year and the only builders to increase output during the recession. Where new **homes** are most needed, we build more: in London, 65 per cent of all new **homes** were delivered by housing associations over the past five years* (2016, The Times).

Аналіз реалізації слоту НОМЕ показав, що XVIII та XIX століття є подібними у проявленні фреймової структури та дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*home*) є TAKE (*comfortable, decent*) - якість;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*home*) існує ТАМ (*close, distant, at home*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*home – send, return, give, buy, build, telegraph home*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*home waits, affords*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*home*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*rules of home*)

У XIX та XX столітті спостерігаємо розширення значень певних схем.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*home*) є TAKE (*comfortable, decent + affordable/ low-cost+short-stay+mobile*) якість + фінансове + час перебування + мобільність;

Акціональний фрейм:

- схема дії А. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*home – send, return, give, buy, build*) – пацієнс не зазнає змін – *telegraph* (вид комунікації) ;
- схема дії Б. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*home – heat, insulate, bomb + опалення, руйнування*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*home waits*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*home*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*amenities, vacuum cleaner, copies, services*)
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*home*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*rules of home*)

Реалізація компонентів значення лексеми *home* у публіцистичному дискурсі Британії XVIII–XXI ст. розкриває розвиток поняття, вербалізованого цією лексемою. Воно переходить від широкого (країна) до вузького і конкретного (дім). Актуалізація окремих сем на певному етапі дає змогу стверджувати, що вони проявляють себе в ролі культурного компонента, виявлення якого уможлиблює встановлення зв'язку між позамовними чинниками і маніфестованим лексичним значенням у статтях. Так, актуалізація семи '*country*' у кінці XVIII ст. вказує на асоціацію лексеми *home* із країною як постійною резиденцією людини. Нівелювання цього компонента у статтях наступного століття і вихід на перший план семи '*dwelling*', яка вказує на конкретну територію проживання людини, свідчить про зміщення акцентів у бік матеріальних об'єктів. Важливою рисою динаміки лексеми *home* є наявність імпліцитного компонента «*house*», який фіксується словником на століття пізніше, ніж він може бути виокремлений у публіцистичному дискурсі.

Описавши фреймові схеми слоту HOME і простеживши їх еволюцію говоримо про присутнє розширення цих схем. Так, у XX ст. наявне суттєве збагачення сфер вживання у публіцистичному дискурсі лексеми *home*, яка об'єктивує аналізований слот: кваліфікаційна схема предметного фрейму фіксує нові характеристики описуваного денотата.

Розширення акціонального фрейму (схема дії – пацієнс зазнає змін; схема стану / процесу) фіксує зовнішній вплив на денотат слоту HOME. Поява схеми власності посесивного фрейму вказує на те, що денотат слоту HOME володіє об'єктами, які асоціюються із ним.

Зникнення локативної схеми предметного фрейму у публіцистичному дискурсі XVIII ст. вказує на нівелювання фіксованої локації, місця як характерної ознаки слоту HOME.

4.2. Вербалізація слоту MARRIAGE у публіцистичному дискурсі

У газетних публікаціях XVIII ст. під час вживання лексеми *marriage* спостерігаємо реалізацію компонентів ‘*union*’ of ‘*sexes*’, які зафіксовані у словнику цього періоду, застосованого при аналізі. Наприклад:

Citizens at the age of 21 may contract marriage (1792, The Scots Magazine);

The question of marriage ... appears to be as follows, that no ceremony is necessary to constitute a marriage ... (1787, The Times);

The marriage of the Honourable Miss Eard Lay and Mr. Smith, is expected to take place on 30th Nov. (1792, The Times).

Важливою ознакою публікацій цього часу є актуалізація у лексемі *marriage* сем ‘*solemnized*’ і ‘*legal*’, які вказують на те, якого роду союз чоловіка і жінки вважається шлюбом. Лексема *marriage* використовувалась на позначення легалізованої і засвідченої церквою єдності. Словник цього періоду, використаний під час аналізу, як і словник XIX ст. не фіксує цих компонентів. Проте пряма вказівка на згадані семи міститься у словах «*solemnization*», «*legislating*», «*legalise*», «*certificate*» використаних у статтях:

... with respect to the solemnisation of marriage according to the rights of the Church of England, on the production of the Superintendent Registrar’s certificate, is in accordance with what he has advised – is the true construction of marriage... (1839, Leicester Journal);

... the House of Lord supplied a direct contradiction to ex-Premier’s statement, for there is absolutely no room for doubt that the Bill for legislating marriage with a deceased wife’s sister, which was then rejected, is supported ... that the reform would “technically legalise” the marriages (1894, North Devon Journal).

Фіксація сем ‘*solemnized*’ і ‘*legal*’ здійснюється словником початку ХХ ст. *A New English Dictionary on Historical Principles* (1901). На нашу думку, це відбувається опосередковано, імпліцитно, через введення у тлумачення компонента ‘*procedure*’, який чітко не вказує на процедуру, а лише зазначає її.

Семи ‘*union*’ of ‘*sexes*’ фігурують як обов’язкові, оскільки присутні імпліцитно як у поданих вище прикладах, так і в наступних:

The marriage took place at Damme and the bride and the bridegroom made their public entrance into that city before eleven (1816, *Belfast Commercial Chronicle*);

It appears that the average age of marriage was, for men, about twenty-nine years and three-quarters, for women, about twenty-four years and three-quarters ... (1828, *Dublin Evening Packet and Correspondent*);

A marriage will shortly take place between Miss Elizabeth Marry Scott-Moncrieff ... and the Rev. James Robertson ... (1885, *Liverpool Mercury*).

Ці самі семи характеризують аналізовану лексему в статтях початку ХХ ст. Наприклад:

Marriages in England of foreigners, or of foreigners with British subjects, are, if performed in accordance with the requirements of English law, valid throughout the British Empire. ... (1901, *The Times*);

The Marriage Bill ... should not come into operation until January 1 next year. ... (1937, *Portsmouth Evening News*);

... Marriage, he says, will take on a new image. First will come the period of association, communication and, ultimately, pairing off between the sexes (1967, *The Times*);

However, civil marriage is not recognized by the Roman Catholic Church and many couples leaving the register offices are required to give a three-month period of notice before a marriage can take place (1983, *The Times*);

... *And men and women are waiting longer before they get married. Last year, 64 per cent of all **marriages** were between bachelors and spinsters* (1985, The Times).

Спостерігаємо актуалізацію компонентів, які вказують на різностатевість партнерів, легальний аспект шлюбу, присутність церковної складової як елемента шлюбу. Так, семи ‘*union*’ of ‘*sexes*’ не покидають ядерної позиції в семантичній структурі лексеми **marriage**. Цю думку ілюструють публікації початку ХХІ ст. із різницею в тому, що елемент, котрий вказує на реєстрацію союзу церквою, нівелюється. Натомість актуалізується комплементарна сема ‘*civil*’. Проілюструємо висловлене прикладами:

... *In 1955 Hussein made the first of his four **marriages**: he wed a distant Hashemite cousin, Dina Abd al-Hamid al-Awn, who was seven years his senior. Queen Dina ...* (1999, The Telegraph);

... *Benny was married to Frida, Bjorn to Agnetha – both **marriages** ended in divorce ...* (1999, The Telegraph);

... *civil **marriages** will be allowed, and the religious affairs ministry will be closed down.* (2000, The Telegraph).

Поряд із традиційним трактуванням шлюбу на початку ХХІ ст. констатуємо появу семи ‘*homosexual*’, яка вказує на союз між представниками однієї статі. Наприклад:

... *the legalisation of homosexual **marriage** is "inevitable", The Telegraph can reveal* (2000, The Telegraph);

... *she took exception to comments decrying gay **marriage** by her 26-year-old niece ...* (2016, The Telegraph).

*Who trusts so-called social conservatives when they seemed to do nothing to stop gay **marriage**...?* (2016, The Telegraph);

Необхідно вказати, що компонент значення ‘*homosexual*’ з’являється не лише у публіцистичному дискурсі Британії аналізованого періоду, але й фіксується словником *Oxford Dictionaries Online*.

У XVIII та XIX століттях слот MARRIGE постає у вигляді предметного та посесивного фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*marriage*) є TAKE (*Royal, civil, happy*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*marriage*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*question of marriage*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенса (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*solemnize, celebrate, place*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенса діє (*marriage contracted*)

У XX та XXI століттях слот MARRIGE розширює значення вже актуалізованих фреймів. Додані значення є метафоричними за природою.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*marriage*) є TAKE (*Royal, civil, happy+ forced, life-long, traditional, homosexual*) – додається значення соціальної відповідності, статевої належності, тривалості;

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенса (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*takes, ends*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенса діє (*marriage terminates*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*marriage*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*marriage has ingredients, children*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*marriage is immigration, stability*)

Компаративний фрейм:

- схема подібності ХТОСЬ/ЩОСЬ-компаратив є наче ХТОСЬ/ЩОСЬ корелят (метафорична основа) (*Marriage is like life in this, a field of battle, like sea*)

Актуалізація компонентів лексеми *marriage* у публіцистичних текстах здебільшого відповідає тлумаченням словників. Лише семи ‘solemnized’ і ‘legal’ у XVIII–XIX ст. не знаходять відображення в дефініціях, а в дискурсі, залученому для дослідження, зазначені експліцитно. Така незначна відмінність між словниками і газетними статтями вказує на думку, наведену вище: фіксація знань і досвіду людини лексикографічною продукцією відбувається з певним «запізненням». Публіцистичний дискурс як «жива» мова є більш динамічним і рухливим. Тому спостерігаємо розбіжності між словниковими дефініціями та реальним використанням зазначеної лексеми.

Фреймовий аналіз виявив, що у XX ст. актуалізація слоту MARRIAGE у британському публіцистичному дискурсі суттєво розширюється. Предметний фрейм набуває нового наповнення за рахунок появи нових характеристик, які вказують на соціальну відповідність, тривалість, статеву належність денотата. Поява ідентифікаційного фрейму, а саме схеми класифікації, свідчить про специфікацію сфери актуалізації слоту MARRIAGE у британському публіцистичному дискурсі. Поява компаративного фрейму вказує на метафоричність актуалізації денотата аналізованого слоту в обраному для дослідження дискурсі.

4.3. Вербалізація слоту WIFE у публіцистичному дискурсі

Проаналізовані випадки використання лексеми *wife* у публіцистичному дискурсі Британії XVIII–XXI ст. вказують на те, що семантичні компоненти,

зафіксовані лексикографічними довідниками, наявні в газетних статтях. Так, дефініція кінця XVIII ст. «*a woman that has a husband*» повністю відображена в газетних публікаціях того часу:

*He was thrice married ... he married his last **wife** at the age of 80, by whom he has left three children* (1798, Aberdeen Journal);

*... His remains were committed to the Earth on Friday at four o'clock, and within two hours after the funeral, Mrs. Palmer, his **wife**, died also!* (1799, Aberdeen Journal);

*Prince William desires, that if any men killed, wounded, or missing, have **wives** or families, that their names may be sent to him, as he proposes giving to each **wife**, or family, of each man killed, One Guinea; and to the **wife**, or family, of each man, who either dies of his wounds, or is taken, the same sum* (1799, Hampshire Telegraph).

Наведені цитати ілюструють реалізацію компонентів ‘*woman*’ і ‘*married*’, котрі в семантичній структурі досліджуваної лексеми трактуємо як ядерні й обов’язкові. Важливим для нас є те, що словникове тлумачення повністю відображене в газетних публікаціях. Цей факт вказує на цілковиту кореляцію у сприйнятті поняття, вербалізованого лексемою *wife*, у публіцистичному дискурсі та у фіксації лексикографічними довідниками того часу.

Важливою ознакою досліджуваної лексеми є її часте вживання поряд із лексемою *husband*. Наприклад:

*The following pathetic letter of a deserted **wife**, in America, to a faithless husband, seems deserving of being more generally known* (1807, Leeds Mercury);

*A **wife** with two husbands ... The two men had hold of the woman, one by each arm, and were pulling her in different directions, each declaring that she was his **wife**.* (1860, Usk Observer, Raglan Herald, and Monmouthshire Central Advertiser);

Така колокація ще раз підтверджує те, що мікросегмент значення ‘*married*’ виступає ідентифікувальним і основним. Присутність цього

елемента як у словниковій дефініції, так і в газетних статтях ХІХ ст. вказує на незмінність і стабільність поняття, актуалізованого лексемою *wife*, у мовній картині світу британців.

Протягом ХХ ст. тенденції, вказані вище, зберігалися. Лексема *wife* наповнена семами 'woman' і 'married' і протиставляється кореляту *husband*. Це ілюструють такі приклади:

A woman's confession, roughly scribbled on a piece of newspaper, that she and her brother had posed for years as husband and wife, but had not lived as man and wife (1930, The Times);

... in 1956 there was a small change in the relationship between the husband and wife. The wife became seriously alarmed and allowed it to become an obsession that the marriage was breaking up ... In 1958 the husband met Mrs. Smith and the wife unjustly accused him of an improper relationship with her. During the course of the wife's religious devotions the idea came to her to take a whip to the husband in some kind of holy indignation (1964, The Times);

Необхідно зазначити, що досліджувана лексема часто вживається в поєднанні з лексемою «*marriage*». Це є беззаперечним доказом того, що виділена нами сема 'married' не змінює позиції і продовжує виступати в ролі ядерної в ієрархії сем.

При аналізі газетних статей початку ХХІ ст. змін у реалізації семантичних компонентів лексеми *wife* не виявлено. Зазначені вище мікросегменти присутні у публіцистичному дискурсі ХХІ ст. разом із уже традиційним текстовим оточенням досліджуваної лексеми «*husband*» та «*marriage*». Наприклад:

Eight years ago my wife and I married, both of us for the second time (2005, The Times);

A husband admitted yesterday killing his wife and dismembering her body with a chainsaw but said that he had been driven to do so after suffering years of mental anguish and bullying (2005, The Times);

... *the news that civil servants are advising MPs to abandon gender-specific usage of the terms “husband” and “wife” within marriage is certainly intriguing, possibly even ground-breaking* (2013, The Times);

... *I have recently acquired a property that my son, his wife and their two children have been renting off my ex-wife. My wife and I separated 13 years ago but only recently divorced, whereupon this three-bedroomed terrace transferred to me* (2013, The Times).

Важливо вказати, що семема значення ‘*woman*’, ‘*old*’, ‘*humble*’, об’єднані в семему, яка в словниках подаються на периферії семантичної структури, не виявлені при розгляді статей у газетах. На нашу думку, факт того, що периферійні елементи не реалізуються у публіцистичному дискурсі, свідчить про їх незначне місце в асоціативному ряді аналізованої лексеми та у сприйнятті членів мовної спільноти, що розглядається. Тому в мовній картині зафіксовано лише той фрагмент поняття, який функціонує у світогляді на певному часовому зрізі.

Аналіз наповнення слоту WIFE у публіцистичному дискурсі XVIII та XIX ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) є TAKE (*responsible, married, pregnant*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенса діє (*die, say, tell, kill*)
- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенса (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*take, live, maintain, support*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*children, income, adultery*) – конкретні, абстрактні сутності

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*wife's earnings*)

Схема XIX ст уподібнюється попередньому.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) є TAKE (*responsible, invalid, married*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*take, live, maintain, support*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*children, income, adultery*) – конкретні, абстрактні сутності

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*wife's earnings*)

Однак вже є ХХ знаходимо зміни у вербалізації слотів. Загалом збільшується кількість соціальних номінацій якостей:

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) є TAKE (*young, loyal, + retired, unemployed*) – фізичні, соціальні, емоційні якості+розширення якостей соціальних зобов'язань, які людина отримує та надає;

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАМ (*here*) – місце
Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

Відзначимо, що ці зміни залишаються і у ХХІ ст., однак з'являють відмінні схеми дії у акціональному фреймі.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) є TAKE (*responsible, unable, retired*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*wife*) існує ТАМ (*here*) – місце
Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)

- схема дії А. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

- схема дії Б. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*- maintain*) – пацієнс зазнає змін, зникає значення утримання;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*capacity, stroke*) – конкретні, абстрактні сутності

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*wife*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*wife's income*)

Зіставивши дефініції лексеми *wife* у лексикографічних довідниках, які були проаналізовані в попередньому розділі, та її використання в газетних публікаціях Британії XVIII–XXI ст., бачимо, що динаміка головних компонентів значення майже не спостерігається. Ті семи, які у тлумаченнях висувуються на передній план, ‘*woman*’ і ‘*married*’, повністю реалізуються в дискурсі і не втрачають позиції ядерних.

Проаналізувавши актуалізацію слоту WIFE у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст., говоримо про розширення фреймової структури. Поява кваліфікаційної схеми предметного фрейму у XX ст. підкреслює важливість соціальних обов’язків денотата цього слоту, а додаткова схема дії Б акціонального фрейму нівелює значення утримання дружини кимось.

Відсутність яскравої динаміки слоту WIFE у британському публіцистичному дискурсі свідчить про те, що структура поняття, актуалізованого слотом WIFE, є стійкою і стабільною, воно не зазнає змін у трактуванні з погляду культури чи історії. Тому в мовній картині світу закріплюється як константа, що знайшло відображення в лексичному значенні та в актуалізованих компонентах значення через газетні публікації.

4.4. Вербалізація слоту HUSBAND у публіцистичному дискурсі

Дослідження використання лексеми *husband* у газетних статтях Британії XVIII–XXI ст. показало, що динаміка актуалізації семантичних компонентів цієї лексеми не спостерігається. Це відбувається тому, що реалізується дефініція, котра у словниках стабільно подається на першій позиції. У всіх застосованих нами лексикографічних довідниках семема «*a*

married man» займає провідне місце, що й знайшло відображення у публіцистичному дискурсі. Наприклад, у публікаціях XVIII ст.:

*she was his fourth Wife, and him her fifth **Husband** ...* (1783, Manchester Mercury);

*This is a liberal act; the conduct of the **husband** and the father ought not to be visited on the wife and the children* (1797, Oxford Journal);

*... Her loss as an affectionate daughter and beloved wife will be severely felt by a thriving mother and **husband** ...* (1798, Leeds Intelligencer).

У наведених цитатах у лексемі **husband** виокремлюємо компоненти 'male' і 'married', які відповідають першій позиції словника цього періоду *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) «*the correlative to a wife; a married man*». Актуалізації наступних позицій цього словника не спостерігаємо. Тому говоримо про те, що у публіцистичному дискурсі реалізується значення, яке є домінантним і загальноприйнятим усіма членами мовної спільноти.

Така сама ситуація помічена у XIX ст., що видно з таких прикладів:

*Murder of a wife by her **husband**, and his suicide ... John Knighton ... was married on Saturday ... to a female ...* (1818, Oxford Journal);

*... Mr. Stent was accordingly informed of his wife's desire to see him ... then Mrs. Stent was shown the way into the Committee-room, where her **husband** and his friends were also immediately introduced* (1819, Westmorland Gazette);

*... The learned counsel cited the judgment of Mr. Justice Coleridge, to show that the **husband** had the right to the custody of his wife. Mr. Baron Wilde said the proper home for the wife was with her **husband**. (1860, Man of Ross, and General Advertiser);*

*Mr. Newton ... heard the usual batch of matrimonial complaints. Wives who complained, Mr. Newton advised not leave their **husbands**. One **husband** complained of his drunken wife ...* (1896, Sheffield Evening Telegraph).

Із цих ілюстрацій видно, що мікросегменти ‘*male*’ і ‘*married*’ актуалізовані у кожній цитаті. Отже, вони належать до розряду ядерних у семантичній структурі лексеми **husband**. Реалізації інших семем словника *A Dictionary of The English Language* (1828) не знаходимо.

XX ст. не вносить жодних змін до семантичної структури аналізованої лексеми, що видно з дефініцій *A New English Dictionary on Historical Principles Vol. V – H – K* (1901). Наприклад:

*... the purposes of taxation the income of a married woman was supposed to be her **husband**'s income ... I ask on behalf of the married couples of this country that **husband** and wife should be permitted to make his and her separate return, and to pay separately the tax on the property they actually own. (1910, The Times);*

*The Married Women's Property Act, 1882, provides that in general neither spouse can sue the other in tort; but, while this rule absolutely bars all such actions by **husband** against a wife ... (1930, The Times);*

*This latest protest was heard during the congress of women jurists held in Milan. The situation to which they took strong objection is simply that a **husband** who successfully brings a charge of adultery against his wife can see her go to prison for a year; the wife, if her **husband** commits adultery, can bring no similar sanction against him. (1961, The Times);*

*“Sometimes I feel like a deserted wife,” a minister told me recently, “whose feckless **ex-husband** doesn't pay maintenance but every now and then descends on the children with lavish but utterly useless presents” (1998, The times).*

Знову лексема **husband** використовується лише на позначення одруженого чоловіка чи того, який був колись одружений. Головною ознакою є те, що аналізована лексема часто вживається поряд із лексемами *wife, man, children, family, marriage*. Це доводить факт маніфестації першої дефініції «*man joined to a woman by marriage*» у *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919, 1974). Тобто компоненти значення ‘*male*’ і ‘*married*’ продовжують функціонувати як головні, чи ядерні.

На початку XXI ст. лексема **husband** у *Oxford Dictionary Online* представлена однією дефініцією «*a married man considered in relation to his spouse*». Це тлумачення цілком знаходить застосування в публікаціях цього періоду. Наприклад,

*... this debut film from British stage director Sam Mendes charts the remarkable renaissance of downtrodden **husband** Lester Burnham. Ignored by his neurotic wife and his despondent daughter (2000, The Times);*

*Princess Stephanie of Monaco is at the centre of fresh controversy after threatening to sue her former **husband** over the publication of photographs of the couple's two children in a magazine. The Princess, who divorced Daniel Ducruet in 1996 ... M Ducruet was the Princess's bodyguard before their marriage ... (2000, The Times);*

*... Greta Scacchi plays the wife whose **husband** disguises himself to test her fidelity (2000, The Times);*

*The club for women who love being a wife. I've always been slightly grossed out by public displays of affection, but the next time I see a woman fawning over her **husband** in public, I will try not to judge. For now I know that, in behaving towards her **husband** like a persistent, loved-up rash, a woman is merely seeing to the daily business of preserving her marriage for eternity (2014, The Times);*

*Wife wins £3.6m from dead **husband**. A multimillionaire heiress whose **husband** committed suicide after they separated and she agreed to give him £17.3 million has won back a share of the sum from his estate (2015, The Times);*

*"**Husbands** stray when their wives stop caring about how they look." ... Although I make no attempt to conceal the fact I am married, and pepper my sentences with "my **husband** and I" ... (2016, The Times);*

*The wife of a devout British Sikh has been accused of helping her secret lover to murder her **husband** during a holiday in India.... The couple and their two children travelled to India last month to visit relatives and to meet up with Gurpreet, known as Miththu Singh, her **husband's** childhood friend (2016, The Times).*

З наведених ілюстрацій видно, що в аналізованій лексемі актуалізовані семи ‘*male*’ і ‘*married*’, що є повністю релевантним лексикографічному тлумаченню цього періоду.

Аналіз наповнення слоту HUSBAND у публіцистичному дискурсі XVIII та XIX ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) є TAKE (*responsible, invalid, unmarried*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)
- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*right, stroke*) – конкретні, абстрактні сутності
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*husband's income*)

Схема XIX ст уподібнюється попередньому.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) є TAKE (*responsible, unmarried*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)
- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*right, stroke*) – конкретні, абстрактні сутності
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*husband's income, husband's adultery, husband's domicile*)

Однак вже є ХХ знаходимо зміни у вербалізації слотів. Наприклад, фізичні риси чоловіка не називають «*invalid husband*», загалом збільшується кількість соціальних номінацій якостей:

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) є ТАКЕ (*responsible, unable, unmarried + retired, unemployed*) – фізичні, соціальні, емоційні якості+розширення якостей соціальних зобов'язань, які людина отримує та надає;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)
- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*right, stroke*) – конкретні, абстрактні сутності
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*husband's income+ husband's contributions*)

Відзначимо, що ці зміни залишаються і у ХХІ ст., однак з'являють відмінні схеми дії у акціональному фреймі.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) є TAKE (*responsible, unable, retired*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАК (*alive, dead*) – спосіб існування;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*husband*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)
- схема дії А. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема дії Б. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*murder*) – пацієнс зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*right, stroke*) – конкретні, абстрактні сутності
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*husband*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*husband's income+ husband's contributions*)

Детальний розгляд актуалізації слоту HUSBAND у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст. уможливив висновок про розширення його фреймової структури. У XX ст. до кваліфікаційної схеми предметного фрейму додається маркер соціальних обов'язків, які виконує денотат цього слоту. У XXI ст. розширення спостерігаємо в межах акціонального фрейму, а саме у схемі дії. Ця актуалізація свідчить про те, що денотат слоту HUSBAND зазнає зовнішнього впливу, він стає об'єктом дії соціуму, набуває нової соціальної ваги.

Отже, вербалізація слоту HUSBAND у газетних публікаціях Британії XVIII–XXI ст. відповідає тлумаченням у словниках відповідного періоду. Характерною ознакою є те, що реалізується лише перша позиція лексикографічних довідників, що дає підстави зробити висновок про її домінантність. Відсутність концептуальної динаміки розвитку семантичної структури в межах публіцистичного дискурсу Британії XVIII–XXI ст. пов'язуємо з тим, що поняття, актуалізоване слотом HUSBAND, належить до культурних констант, які позначають членів сім'ї. Воно розглядається як одне з базових понять, тому є стійким до трансформацій і міцно закріплене в картині світу.

4.5. Вербалізація слоту PARENT у публіцистичному дискурсі

Уживання лексеми *parent* у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст. є майже цілковитим відображенням динаміки її словникових дефініцій (Додаток). Проте саме текст статей дає можливість глибшого розгляду завдяки контексту та іншим лексемам, що відкриває ширше поле для експериментальної перевірки аналізу словникових дефініцій цієї лексеми (див. с.). Перейдемо до детальнішого аналізу.

У всіх, застосованих нами лексикографічних довідниках, семема «*a father or mother*» займає провідне місце, що й знайшло відображення у публіцистичному дискурсі. Наприклад, у публікаціях XVIII ст.:

*A circumstance has recently occurred in the family of a nobleman ... The youngest daughter of this nobleman has been from her infancy deprived of all **parent** affection... By her own application, totally unjustified by **parents'** encouragement she has rendered herself one of the most accomplished woman of the age. And even from the company of her **parents**. (1785, The Times)*

*He is the son of a French Admiral. Having incurred the displeasure of his **parents**, he was, by virtue of a letter de cachet, immured in one of the places destined for the torment of unhappy. (1785, The Times)*

Наведені приклади ілюструють маніфестацію семи 'genitor', оскільки наявність лексем *son, daughter, father, child* вказують саме на біологічний аспект лексеми **parent**, що повністю корелює із словниковим тлумаченням цього періоду.

У газетних публікаціях XIX ст. актуалізуються ті компоненти значення лексеми **parent**, які зазначаються дефініцією словника цього періоду («*a father or mother*»). Поєднання із лексемами *child, mother, sons, infant*, як і у попередньому випадку, акцентують на біологічний аспект лексеми **parent**, наприклад,

*... Children cannot contract matrimonial engagement without the consent of father and mother until they have attained their 25th year; but in cases where **parents** disagree, the consent of the father is sufficient. If one of the **parents** be dead ... the consent of the survivor is sufficient ... (1800, The Times)*

*Pupils have the privilege of remaining during the vacations, if requested by their **parents**. ... near the Regent's Park, the inmost advantageous plan is pursued for the attainment of a liberal and polite education; and to **parents** who are desirous that their children should acquire a competent knowledge of the French language, without the inconveniences inseparable from a foreseen education, an opportunity presorts for placing them where there is a Parisian Lady employed. (1822, The Times)*

Among the most innocent safety-valves by which in this country the force of violent convictions is allowed quietly to exhale may be reckoned the liberty

frequently used by **parents** of recording upon their children at baptism their own particular bias. ... The **parent**, naturally enough, declined to have his child christened by any other name. ... (1851, The Times)

I pointed out that of these 145,000 daily absentees quite 100,000 are children who are practically always away, children who through the indifference and thoughtlessness of their **parents** spend their days ranging the streets, shoveling their childhood away and steering straight on, in many cases, through Hooliganism to a life of misery and crime. ... The class of **parents** which give all the trouble today is keen about one thing ... to get the child off to work as soon as possible. Today this **parent** is not called upon to contribute to the consummation of his desire at all. (1898, The Times)

Однак у статтях XIX ст. помічаємо такі мікросегменти значення лексеми **parent**, які дефініцією цього періоду не фіксуються. Наведемо приклади:

... it is expedient to make provision for the access of **parents** living apart from each other to their children of tender age; ... when any child, being under the age of twelve years, whose **parents** shall be living apart from each other, shall be in the custody of one of such **parents**, or of any person by his or her authority, and complaint shall be made by the other of such **parents** if they want a proper access to such child, It shall be lawful ... (1837, The Times)

The system of boarding out pauper children in respectable homes, at a weekly subsidy of 5s., soon gave way to the principle of adoption, as there was a large number of applicants, childless and otherwise, desirous of becoming foster **parents** without any remuneration. Several hundred children have now been transported from pauper schools to rural homes, where they have been absorbed into the family life, and cherished with such warm affection by their foster **parents** that they have, in some instances, been allowed to inherit their **parents**' property. (1877, The Times)

Використання словосполучень «any person by his or her authority», «foster parents» і лексема «adoption» допомагають виокремити сему

'guardian', яка словником *A Dictionary of the English Language* (1828) не кодифікується. Натомість ця сема відображена у дефініції «*a person who holds the position or exercises the function of a parent; a protector, guardian; a person to whom one owes one's spiritual life or conversion*» словника *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909). Тому говоримо про «відставання» лексикографічного довідника від фактичного значення лексеми на цьому етапі, оскільки його фіксація відбувається на 72 роки пізніше.

Схоже явище спостерігаємо із семою '*progenitor*', як у *Mr. Paxton, with all the feelings of a parent, has come to the rescue of the Crystal Palace in this crisis of its fate ...* (1851, *The Times*). Дефініції, яка б пояснила цей випадок вживання лексеми *parent* у словнику XIX ст. не подано, а словник XX ст. фіксує її на другій позиції: «*a progenitor, a forefather*».

Публіцистичний дискурс Британії XX ст. використовує аналізовану лексему згідно із словникових тлумачень цього періоду, тому актуалізація семи '*genitor*' характеризується високою частотністю, як, наприклад, у:

... they know whether the parent, father or mother, was a teetotaler before the conception or birth of their children. ... On the whole it seems reasonable to assume that the drinking parents are in 'physique' and 'mentality' the equal on an average of the sober, or possibly a little above their standard. (1911, *The Times*)

Our son, William, now goes to an imposing new Secondary Modern School. ... But my husband was pitiless. So there we were in this vast hall, with lots of other pale parents. ... "Boys ", he went on, "will not benefit from the extraordinary opportunities they are offered in this school if parents are lacking" he fixed me with his eye, "in a sense of responsibility". (1965, *The Times*)

At the same time a loophole in the law, enabling parents to insist that ... their child should be admitted to the school, of their choice, ... But they will also prevent parents from "operating the system " to get their child into the school of their choice. (1978, *The Times*)

*Beatrice Yvonne Biesterfeld was born in China, where her father was on business. She came back to Europe with her **parents**, and settled in Belgium ...* (1998, The Times)

Уживання лексеми **parent** у наведених ілюстраціях повністю відповідає тлумаченню «*a person who has born a child; a father or mother*» у *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909). Присутність словосполучень і лексем *the birth of the children, the conception, child, son, father* ще раз підтверджують нашу думку.

Як було вже зазначено, особливістю актуалізації слота **parent** лексемою **parent** у публіцистичному дискурсі ХХ ст. є співпадіння словникових дефініцій і реального використання цієї лексеми. Так, на прикінцевих позиціях словники *A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O–P* (1909) і *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) фіксують семи ‘*source*’ і ‘*genitor*’, які акцентують біологічний аспект аналізованої лексеми. Наприклад,

*First, there were a certain number of animals, chiefly microscopic in size, in which new individuals arose by the simple division of the **parent** individual into two, practically equal in size and to all appearance alike; neither could be called child or **parent**, and both of them differed from the original so far as could be seen only by being smaller.* (1911, The Times)

Уживання лексеми **parent** у газетних публікаціях початку ХХІ ст. відповідає зазначеній раніше тенденції: словникові тлумачення цілком відображені у публіцистичному дискурсі відповідного століття. Так, сема ‘*genitor*’ простежується у більшості статей, наприклад,

*The wildest dreams of dentists, health campaigners and concerned **parents** are coming true. Children are losing their taste for sugary sweets.* (2000, The Times)

*Scientists say the findings suggest that children use their opposite sex **parent** as a template for finding a suitable spouse or partner. ... Sometimes the*

*resemblance between spouses and between partner and **parent** is so strong that we were really astonished," (2008, The Telegraph)*

*The issue of three-**parent** babies has divided the scientific community and thrown up a host of ethical concerns. Here are the arguments for and against the new procedure, which proposes to mend faulty DNA with genetic material from a 'second mother' (2015, The Telegraph)*

*Single-**parent** families will no longer have to pay more ... Due to the way in which resorts normally base prices on two adults sharing one room, a child who share a room with a **parent** ends up paying adult prices for the holiday, as child occupancy isn't taken into account. ... "Families come in all shapes and sizes, and single-**parent** families make up one in four families with children in the UK," (2017, The Telegraph)*

*Good sleep is often regarded as the key to happiness and wellbeing. But new research suggests one thing outweighs it - being a **parent** of young children. **Parents** of toddlers might be somewhat surprised to learn that even if they may only be snatching just a couple of hours a night of sleep, they are still much happier than their childless counterparts. (2018, The Telegraph)*

*Окрім актуалізації ядерної семи, зустрічаються також периферійні, як наприклад, у *Earth-sized planet discovered with 'mild' climate and peaceful **parent** star ... But the best news for any plants or animals living on Ross 128b is the planet's peaceful **parent** star. ... Its parent Proxima Centauri is also a red dwarf and part of the Alpha Centauri triple star system, just over four light years from Earth.* (2017, The Telegraph).*

У XVIII та XIX століттях слот PARENT постає у вигляді предметного, акціонального та посесивного фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*parent*) є TAKE (*natural, aged, fruitful*);

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*make, cause*) – пацієнс зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*parents want, send, pay, refuse, desire*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*love*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*parents of children*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*parents are non-conformists*)

У ХХ та ХХІ століттях слот PARENTS розширює значення вже актуалізованих фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*parents*) є ТАКЕ (+ *genetic, biological*) – біологічний зв'язок;

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*parents*) існує ТАК (*absent*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*make, cause*) – пацієнс зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*parents want, send, pay, refuse*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*love*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*parents of children*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*parents are non-conformists, real angels*)

Компаративний фрейм:

- схема подібності ХТОСЬ/ЩОСЬ-компаратив є наче ХТОСЬ/ЩОСЬ корелят (метафорична основа) (*parents are like toothache, gardeners*)

Проведений аналіз актуалізації слоту PARENT у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XX ст. виявив, що у XX – XXI ст. з’являються його додаткові ознаки. Так, кваліфікаційна схема предметного фрейму отримує нові компоненти, які акцентують біологічний аспект денотату, об’єктивованого слотом PARENT; схема способу буття цього ж фрейму підкреслює значущість екзистенціального аспекту. Поява компаративного фрейму свідчить про образне використання слоту PARENT, підкреслює його метафоричний потенціал.

Незначну динаміку семантичної структури лексеми, актуалізованої слотом PARENT, в межах публіцистичного дискурсу Британії XVIII – XXI ст. пов’язуємо з тим що, поняття, об’єктивоване лексемою *parent*, позначає обов’язкову інваріантну складову, необхідну для формування сім’ї. Воно належить до розряду базових понять, і його трансформації незначні. Однак той факт, що поява компонентів значення ‘*guardian*’ і ‘*progenitor*’ у британському публіцистичному дискурсі значно випереджає їх фіксацію словниками, свідчить про розбіжність між мовними картинами світу газетних публікацій (у нашому випадку реальний стан мови на певному етапі) і лексикографічної продукції («ідеалізоване» «рафіноване» відображення реального стану мови на певному етапі).

4.6. Вербалізація слоту MOTHER у публіцистичному дискурсі

До реалізації семантичних компонентів лексеми *mother* у публіцистичному дискурсі Британії XVIII–XIX ст. залучаються ті семи, які зафіксовані на першій, другій, четвертій позиціях словників цього періоду (*A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their*

Originals, explained in their Different Meanings (1768, 1792), *A Dictionary of The English Language* (1828)). Так, актуальними виступають семи ‘*female*’, ‘*biological*’ ‘*parent*’, ‘*older*’, ‘*superior*’, ‘*producer*’. Наприклад:

Instructions of Mexican Mother to her Daughter. ... if thy mother or thy father calls thee, do not stay to be called twice ... (1787, *The Scots Magazine*);

... it is required to be taken out by the father or mother of such unmarried daughter (1799, *Aberdeen Journal*).

The Emperor Paul has been unjustly accused of disrespect to the memory of his mother. Surely it is the part of a good man to do all he can to make his parent regretted (1800, *Caledonian Mercury*);

The impression thus left on the mind is that after all the aim and duty of women's lives should be to become wives and mothers, that their proper sphere is the domestic hearth ... Let us grant, for the sake of the argument, it is a duty of a woman to become a wife and mother... (1866, *Pall Mall Gazette*).

У наведених ілюстраціях репрезентовано також мікросегмент значення ‘*married*’, який не спостерігаємо у словнику. Досліджувана лексема поєднується з лексемами *father* чи *husband*, котрі чітко вказують на соціальну роль матері – одружена, сімейна жінка. Необхідно зазначити, що ця сема не кодифікується в жодному зі словників XVIII–XXI ст., використаних під час аналізу.

У газетних статтях XX ст. простежуємо актуалізацію семантичних компонентів ‘*female*’, ‘*biological*’ ‘*parent*’, поданих вище. Наприклад:

... attempts to help mothers of illegitimate children tended to be regarded as condonation of sin.... A law by which unmarried mothers could inherit from their illegitimate children and illegitimate children from their mothers in case of intestacy brought England and Wales into line with Scotland and with other European countries (1939, *The Times*);

Mrs. Rodney's letter on the subject of unmarried mothers in your issue of September 29 requires correction. It is misleading and indeed untrue to suggest that an unmarried mother, whether for ante-natal or post-natal purposes, has any

*less facility for calling in a district nurse or midwife, whether in an emergency or not in an emergency, than a married **mother*** (1958, The Times);

*A **mother** of three, deserted by her husband, searched for a year for somewhere to live ... Their schemes vary tremendously, some taking unmarried **mothers** only, others catering for **mothers** who are deserted or divorced, as well as Young widows with children ...* (1968, The Times);

*Two British women are carrying babies as surrogate **mothers** for infertile women ... British women prepared to act as surrogate **mothers** ... Adoption of a child from a natural **mother** in the United States would also present difficulties* (1984, The Times).

Крім зазначених семантичних компонентів у структурі аналізованої лексеми можна виділити й такі: ‘*unmarried*’, ‘*divorced*’, ‘*not biological*’ ‘*parent*’. Отже, спостерігаємо введення нових сем, які акцентують на тому, що лексема **mother** може вживатися на позначення самотньої, розлученої або біологічно не спорідненої з дитиною жінки. Відсутність цих компонентів у словнику XX ст. *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) можна пояснити двома фактами. По-перше, цей словник базується на історичному принципі тлумачення, тому семи, не подані в попередніх лексикографічних джерелах, не знаходять відображення. По-друге, фактична дата виходу словника є пізнішою від дати публікацій. Тобто словник фіксує лише відомі на певному етапі знання людини. Поява нових компонентів значення є ілюстрацією культурних, історичних, суспільних і соціальних процесів XX ст. Той факт, що вони зафіксовані також у газетних публікаціях XXI ст., свідчить про їх важливість і значення:

*... How could a **mother**, the pundits asked, with two small children expose herself to such risk? How could she be so selfish and irresponsible?* (1999, The Telegraph);

*... I'm trying to write about the deepest concerns of the human soul, but I'm married to a multimillionaire. To be taken seriously, I'd have to be an unmarried **mother** of three living in a tower* (1999, The Telegraph);

*...One of the fines is being issued to a single **mother** of a 12-year-old with only 58 per cent attendance. He continued to play truant despite receiving a learning mentor, parent support and a pupil support worker ... (2004, The Telegraph).*

Варто вказати, що словник початку XXI ст. *Oxford Dictionaries Online* не фіксує вказаних сем. Він відображає традиційну семантичну структуру лексеми **mother** із незначними змінами від початку XX ст. Ігнорування нових компонентів, які концептуально розширюють поняття, вербалізоване досліджуваною лексемою, ілюструє думку про «відставання» лексикографічної продукції і подачу інформації із «запізненням». Вважаємо, це відбувається тому, що словник є кодексом знань певної епохи, він фіксує лише перевірені часом знання і досвід.

Окрім нових компонентів лексеми **mother**, реалізуються також ядерні семи 'female', 'parent':

*... Take the case of Lucy, a young **mother** of two children, living in extreme poverty in Zimbabwe e... (2004, The Telegraph);*

*...stationer Smythson, the baronet's daughter and **mother** of three is set to take on an important role in the promotion of British fashion (2010, The Telegraph);*

*... **Mother** leaves twins Perhaps one of the most poignant stories is that of Adelma Tapia Ruiz, a Peruvian, who died in one of the airport blasts within yards of her twin daughters ... (2016, The Telegraph);*

*... Experts said too often, the safety of **mother** and baby was coming second to the convenience of hospital planners... (2016, The Telegraph).*

Аналізуючи статті у британських газетах XIX–XXI ст., помічаємо актуалізацію семантичного компонента, який підкреслює значущість або надмірність – 'extreme' 'type', 'cause'.

*But let us get on to the **Mother** of Parliaments, properly so called, the House of Commons (1897, Pall Mall Gazette);*

...he referred to the Port of London as the **mother** of harbour, and emphasizing the significance of the British Mercantile Marine (1937, The Times);

The Foreign Minister of Uruguay, Senior Espalter ... described Great Britain as the **mother** and grandmother of all modern liberties (1935, The Times);

...a £1 billion blank cheque should Tesco want to launch the **mother** of all price wars later this year (2010, The Telegraph);

... “Necessity is the **mother** of invention”, he said at a Credit Suisse financial services forum in Miami ... (2016, The Telegraph).

Важливим для нашого дослідження є те, що компоненти значення ‘*extreme*’ ‘*type*’, ‘*cause*’ з’являються лише у словнику початку ХХІ ст. *Oxford Dictionaries Online* разом з стильовою позначкою *informal*. Відсутність цих сем у словниках відповідного періоду і їх реалізація в газетних публікаціях вказує на тривалий процес входження окремих компонентів значення до словникового тлумачення. Семантична структура в дефініції відображається з точки зору нормативності і стандартності.

Аналіз наповнення слоту MOTHER у публіцистичному дискурсі ХVІІІ ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) є TAKE (*his, her, widowed, unmarried, aged, nursing, single-parent*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує TAK (*at birth*)
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує TAM (*at the house*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*mother lives, dies, written*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*mother*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*an opportunity, children*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*mother's allowance, mother's milk*)

- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*mother*) має ЩОСЬ-вміст – (*mother of Parliament*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Mother Church, mother country*)

У ХІХ ст. фреймова мережа є ідентичною, розширення значень у ношому корпусі не спостерігаємо.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) є ТАКЕ (*his, her, widowed, unmarried, aged, nursing, single-parent*);

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАК (*at birth*)

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАМ (*at the house*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*mother lives, dies*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*mother*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*an opportunity, children*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*mother's allowance, mother's milk*)

- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*mother*) має ЩОСЬ-вміст – (*mother of Parliament*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Mother Church, mother country*)

У ХХ і ХХІ ст. спостерігаємо розширення значення певних схем і, навпаки, їх звуження. Отже, у ХХ ст міжфреймова мережа виглядає так:

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) є ТАКЕ (*his, her, widowed, unmarried, aged, nursing, single-parent+surrogate*) – розширення значення функціональності;

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАК (*at birth*);

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАМ (*at the house*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*mother lives, dies, written+earns, suffers* – розширення значення отримання прибутку, значення емоційно-фізичного стану)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*mother*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*an opportunity, children*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*mother's allowance, mother's milk, + mother's womb* – номінація органів тіла)

- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*mother*) має ЩОСЬ-вміст – (*mother of Parliament*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Mother Church, mother country*)

У ХХІ ст. значення слотів зазнають змін, а саме зникають певні характеристики слоту.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) є TAKE (*his, her, widowed, nursing, surrogate*) – звуження значення вікової належності (*aged*), сімейного стану (*unmarried, single-parent*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАК (*at birth*);
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*mother*) існує ТАМ (*at the house*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*mother lives, dies, written+earns* – розширення значення отримання прибутку)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*mother*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*an opportunity, children*)
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*mother's allowance, mother's milk, + mother's womb* – номінація органів тіла)
- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*mother*) має ЩОСЬ-вміст – (*mother of Parliament*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Mother Church, mother country*)

Аналіз міжфреймової мережі слоту MOTHER виявив значне розширення. Так, у публіцистичному дискурсі ХХ ст. спостерігаємо поглиблення сфери “застосування” денотата цього слоту, розширення функціональності у кваліфікаційній схемі предметного фрейму. У ХХІ ст. ця ж схема підсилюється появою елементів, які підкреслюють вікову належність і сімейний стан.

Схема стану процесу акціонального фрейму у ХХ ст. розширюється шляхом додавання елементів, які підкреслюють емоційно-фізичний стан і фінансову складову денотата слоту MOTHER.

Аналіз газетного матеріалу Британії XVIII–XXI ст. на предмет актуалізації семантичних компонентів лексеми *mother* дає змогу зробити висновок, що семи ‘*female*’, ‘*parent*’ не покидають ядерних позицій. Компоненти ‘*biological*’ ‘*parent*’, ‘*not biological*’ ‘*parent*’, ‘*married*’, ‘*unmarried*’, ‘*divorced*’ функціонують як диференційні. Мікросегменти ‘*extreme*’ ‘*type*’, ‘*cause*’ на сучасному етапі перебувають на периферії. Важливість і значущість знань про поняття, вербалізованого лексемою *mother*, ілюструються якраз динамікою сем її семантичної структури. Отже, якість чи ознака поняття, яка є суттєвою на певному етапі розвитку мовної спільноти, актуалізується семою на рівні публіцистичного дискурсу й актуалізується відповідними фреймами аналізованого слоту.

4.7. Вербалізація слоту FATHER у публіцистичному дискурсі

Наприкінці XVIII ст. лексема *father* реалізується у публіцистичному дискурсі Британії у значенні «чоловік стосовно своїх дітей; предок», що відповідає дефініціям *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792) «*he by whom the son or daughter is begotten*», «*the first ancestor*», «*one who acts with paternal care and tenderness*». Наступні ілюстрації виступають підтвердженням цього:

The ceremony was attended by the father, mother, brother, sister, aunt, nephew, two husbands, and two wives; and yet there were only four persons at the marriage (1790, Stamford Mercury);

His youngest son Alexander war early destined for the profession of the law, to which his father had himself been bred (1799, The Scots Magazine);

Mr. Johnes asked whether it applied to manufacturers who employed their children? To which the Chancellor of the Exchequer replied, that the Commissioner would settle, whether it was such an employment as prevented such children being considered as principally maintained by their father (1799, Kentish Gazette).

Із контексту видно, що аналізована лексема вживається поряд із лексемами *children, son, mother, brother, sister, aunt, nephew*, які чітко вказують на використання названої лексеми для позначення члена сім'ї. Так, реалізуються семантичні компоненти 'male' 'parent', 'ancestor', які також зафіксовані у словнику цього періоду, використаному під час аналізу.

Протягом XIX ст. ті самі мікросегменти значення функціонують у газетних публікаціях. Наприклад:

... she went to bed to her mater's daughter, a child about four years old. About two hours after the child awoke, so much affrighted that her cries alarmed her father ... (1800, Oxford Journal);

*Yesterday Maria Edwards, with a fine female child in her arms, applied to Mr. White, to order the beadle of St. Margaret's parish to apprehend the **father** of her child, so that he might be compelled to contribute towards its support. ...She declared positively that the deceased was not the **father** of the child, but that it was a young man named George Trecheme, a journeyman saddler, who used to visit her. ... the deceased person, called Lavlain Edwards, is the real **father** (1833, The Times);*

*... he frequently heard his mother's conduct discussed at Broughamhall; that his **father** told him and his sisters that his mother had run away with Mr. Vandaleur, that his **father** appeared much distressed about his mother having left him, and seemed to wish that she would come back ; that in 1886, when witness was at Cambridge, he told his **father** that he had had a letter from his mother, and his **father** said he had best take no notice of it, and that in 1891 his **father** told him that his solicitors had told him that it was quite impossible for him to get a divorce owing to the delay in instituting a suit (1895, The Times).*

Семи 'male' 'parent', 'ancestor', 'creator' можуть бути виокремлені з наведених цитат. Важливо, що словник цього періоду *A Dictionary of The English Language* (1828) подає їх у дефініціях, що розмістилися на чільних позиціях у словниковій статті. Тобто лексикографічне відображення лексеми **father** і актуалізація її головних значень у публіцистичному дискурсі Британії XIX ст. збігаються. Тому говоримо про те, що фіксація лінгвістичних даних у словнику є достовірним відображенням мовної картини світу цього етапу.

Аналіз газетних статей XX ст. і початку XXI ст. показав, що семантична структура лексеми **father** не проходить через процес трансформації. Набір компонентів значення залишається незмінним. Так, лексема, що досліджується, використовується в поєднанні зі словами *mother, sons and daughters, brother, children*. Це слововживання демонструє асоціативний ряд до аналізованої лексеми, що дає змогу стверджувати про належність поняття **father**, вербалізоване даною лексемою, до назв

спорідненості. Тому семне наповнення лексеми компонентами ‘male’ ‘parent’, ‘ancestor’ є закономірним, що видно з таких ілюстрацій:

*His **father** had often said to him and his brothers, "I will give you your bread, but you must make your butter for yourself... His brother Graeme and his **father** used to discuss various business affairs at that time, such as the New Russia Company and other concerns in which his **father** was interested. His **father** always had an enormous admiration of and faith in his mother, and she always deferred to his wishes and used to tell the children that any wish of their **father's** was imperative (1909, The Times);*

*“**Father**”, he cried, ‘why didn’t you listen to mother?’” ... The young man felt in his **father's** pockets, removed £ 10 ... said he was going to fetch a conveyance to take his **father** home. ... When the man was told that his son had taken his money and gone to fetch a carriage, the man said that he was a bachelor and had no children ... (1934, Western Daily Press);*

*Elizabeth Irr, aged 16, the child of divorced parents whose story has filled French newspapers for the past two months, is not to be returned to her **father**... the Public Assistance refused to comply, contending that it was not in the child’s interest to go back to a **father** whom she did not know after years of devoted care by a foster mother. They claimed that the child felt the same, and that she did not even want her **father** to visit her (1958, The Times);*

На початку XXI ст. у газетних публікаціях реалізуються семи, вказані вище. Наприклад:

*“It’s been said that if mothers entering the workforce was one of the most significant social developments of the 20th century, then **fathers**’ increased participation in family life will be the social revolution of the 21st century ... (2016, The Times);*

*I am with those who praise the Archbishop of Canterbury for his sanguine approach to learning about his real **father**. I was brought up with a fictional **father**, an invention of my mother’s. She wanted a baby but not the **father**, so when*

*I was born she dumped my **father** I have my mother's ancient family tree, but there is a yawning gap where my **father's** details might be (2016, The Times);*

*... She said that Mr. Philpott, **father** of four of her children, had once beaten her and often accused her of being unfaithful. ... Mr. Philpott repeatedly hit her after he questioned her about who was the **father** of her child. ... she said that Mr. Philpott had been a "good **father**" and would do nothing to harm his children (2014, The Times).*

Бачимо, що компоненти значення 'male' 'parent', 'ancestor' актуалізуються в кожному прикладі. Крім того, вони функціонують як ядерні елементи значення, що повністю збігається з дефініціями словника цього періоду *Oxford Dictionary Online*.

Необхідно зазначити, що серед аналізованих нами прикладів із газетних публікацій до вказаних вище сем приєднується компонент 'priest', як, наприклад, у таких ілюстраціях:

*... **Father** Weiss, who accompanied Cardinal Schönborn on his mission to the Vatican, has caused some surprise among the dignitaries of the Church. ... A series of discourses intended for the clergy, which **Father** Weiss delivered with the sanction of the Arch- bishop, were ignored by the great body of the priesthood and only attended by a few personal friends (1895, The Times);*

*...the Rev. George Tyrrel died ... It's the last days of **Father** George Tyrrel, ... **Father** Tyrrell talked at some length, probably making a confession, after which he received conditional absolution (1909, The Times);*

***Father** W. H. Wonnacott, the senior Roman Catholic priest at Deal, died ... **Father** Wonnacott was largely instrumental in providing a new church for Kent miners in the mining colony of Mill Hill (1936, The Times);*

***Father** Cyril de Montjoie Rudolf, one of the oldest members of the Community of the Resurrection, died in hospital on Friday. **Father** Rudolf must have been one of the most revered and best loved clergymen of his time (1958, The Times).*

Таке вживання лексеми *father* кодифікується всіма словниками, використаними під час аналізу. Оскільки ця семема знаходиться на прикінцевих позиціях словникових статей і не реалізується в кожному наведеному прикладі, сема *'priest'* належить до розряду периферійних і факультативних.

Присутні у словникових тлумаченнях мікросегменти значення *'creator'* і *'progenitor'* теж виокремлені нами у публіцистичному дискурсі Британії. Наприклад:

He may, with justice, be regarded as the father of the modern philosophy (1800, The Scots Magazine);

The "Father of Swedish Music", as he is often called, composed a number of sonatas both for violin and flute, several symphonies, church cantatas and a Swedish Mass (1958, The Times).

Ми зараховуємо їх до периферійних, необов'язкових, диференційних сем, оскільки вони виявлені лише в конкретному обмеженому контексті як «той, хто створив, винайшов». Імпліцитно сема *'creator'* може бути виокремлена у випадках вживання, коли лексема *father* позначає батька стосовно своїх дітей, але експліцитно біологічний фактор не акцентується.

Аналіз наповнення слоту FATHER у публіцистичному дискурсі XVIII ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) є ТАКЕ (*aged, dear, old, a barbarous and imperious, kind and affectionate*);

Акціональний фрейм:

- схема дії. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*killed his father*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*addressed by a father, defiled, maintained, gave him a blow on the head*).

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*father's credit, father's reign, a father's legacy, father's death, father's relatives, father's friends*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*father was the late Major Mackenzie*)

У XIX столітті слот FATHER має дещо ширше представлення.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) є TAKE (*his, my her, putative, distinguished*);

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТАК (*Father in God*)

Акціональний фрейм:

- схема дії А. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*to apprehend the father, told the father, take his father home, remember father*) – пацієнс не зазнає змін;

- схема дії Б. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*father had been naturalized*) – пацієнс зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*father followed, appeared, works, dies*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*father always had an enormous admiration of and faith in; had a cotton mill*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*father's name, father's absence*)

- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*father*) має ЩОСЬ-вміст – (*the father of the modern philosophy, father of the child, imprisonment of Father*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*father is British, was not an Englishman, was a German, rev. father*)

У ХХ столітті слот FATHER має таку вербалізацію.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) є ТАКЕ-якість (*his, my, her, biological*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТАК-спосіб (*Father in God*)
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТАМ-місце (*away*)
- темпоральна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТОДІ-час (*often*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*to visit the father*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*earns, gives*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*father had a wife, sandwiches*)
- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*father*) має ЩОСЬ-вміст – (*Father of Swedish Music*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Attorney General, Governor General, Scotsman, Hanoverian*)

У ХХІ столітті репрезентація слоту FATHER є суголосною з репрезентацією ХХ ст.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) є ТАКЕ (*his, my her, alive, due*);

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТАМ-місце (*in prison, in army, there, away, film*)

- темпоральна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*father*) існує ТОДІ-час (*often, soon*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*to join the father, to nominate my father*) – пацієнс не зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*father told, spoke*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*father had a stroke, had control*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*father*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*Father's Day, father's encouragement*)

- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*father*) має ЩОСЬ-вміст – (*the father of television, child, house*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*Chairman, Christmas*)

Отже, у публіцистичному дискурсі Британії XVIII–XXI ст. реалізуються такі компоненти значення лексеми *father*: ‘*male*’ ‘*parent*’, ‘*ancestor*’, ‘*creator*’, ‘*progenitor*’, ‘*priest*’. Семи ‘*male*’ ‘*parent*’, ‘*ancestor*’ вважаємо ядерними, оскільки вони актуалізуються найчастіше і можуть бути виокремлені у всіх наведених ілюстраціях. Мікросегменти ‘*creator*’, ‘*progenitor*’, ‘*priest*’ зараховуємо до периферійних, оскільки вони не набувають широкої реалізації.

Міжфреймова структура слоту FATHER у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст. вирізняється динамічністю і значним розширенням у діахронії. Найбільше це помітно у XIX – XX ст.: предметний фрейм доповнюється схемою буття і темпоральною та локативною схемами;

посесивний фрейм набуває схем власності і партитивності. Робимо висновок, що поняття, актуалізоване слотом FATHER, вступає у гіперо-гіпонімічні відносини, інтенсифікує свою предметну вагу, конкретизує умови, за яких актуалізується в обраному дискурсі, проявляє свої характеристики.

4.8. Вербалізація слоту CHILD у публіцистичному дискурсі

Аналіз публіцистичного дискурсу кінця XVIII ст. – початку XXI ст. показав, що випадки уживання лексеми *child* цілком відповідають її дефініціям у лексикографічних джерелах, якими послуговуємось під час дослідження. Для підтвердження нашої думки перейдемо до детального розгляду.

Випадки уживання лексеми *child* у публіцистичному дискурсі XVIII ст. майже повністю підкріплюють тлумачення цієї лексеми у словнику *A Dictionary of the English Language in which Words are Deduced from their Originals, Explained in their Different Meanings* (1768, 1792). У всіх прочитаних нами статтях виокремлюємо семи ‘*infant*’, ‘*descendant*’, ‘*progeny*’. Окремі з них актуалізують також мікросегменти значення ‘*juvenile*’ і ‘*product*’. Останній вважаємо імпліцитним, оскільки дефініція «*anything, the product or effect of another*» дозволяє трактувати об’єкт, який є денотатом аналізованої лексеми, як «продукт» батьків, оскільки ця вона часто супроводжується лексемами *son, father, mother, parents*. Для підтвердження висловленого подамо ілюстрації:

... charged with infusing arsenic into some drops, with an intent to poison a child; about six months old, he had by the daughter of a person, who lived in the neighbourhood; the child ;was under the care of the mother ... (1785, The Times)

On Wednesday last, a poor woman left three children in the house; and although she returned in a few minutes, she found the youngest child, a girl about eighteen months old, all in flames. (1791, The Times)

*At the Clerkenwell Sessions on Saturday, Patrick McCarthy was tried upon an indecent charging him with assaulting Catherine Sullivan, a **child** under the age of nine years, with intent to commit a rape. (1799, The Times)*

Як бачимо, сема ‘*infant*’ актуалізується завдяки чітким вказівкам на вік, а ‘*descendant*’, ‘*progeny*’ і ‘*product*’ – через супровідні лексеми, вказані вище.

Дефініції словника першої половини ХІХ ст., який використовуємо для дослідження, суттєво не відрізняються від тлумачень словника ХVІІІ ст. Так само і газетні публікації цього періоду цілком корелюють із словниковою статтею лексеми **child**. Наприклад,

*Elizabeth Harvey was capitally indicted on a charge of having murdered, her bastard **child**. ... (1801, The Times)*

*The pannel; about two years ago, had a natural **child**, a fine boy who lived with his mother. ... This person had been greatly annoyed by the **child** crying during the night, and had repeatedly made his mother threaten to turn their unfortunate lodger out of doors. In order to avert this catastrophe, the poor woman bethought her of giving her **child** laudanum, to induce sleep ... (1811, The Times)*

*... a very old woman, aged seventy-seven, who for many years has been considered by the superstitious as a witch, was tried for obtaining money of a **child** under the following circumstances (1811, The Times)*

*From one hovel were withdrawn the father, mother, son, and daughter, dead, an infant **child** had yet survived this horror, though with worms of three to four inches in length crawling in its flesh - the **child** will he saved. Infant **children** who have lost their parents, and wretched parents who have lost their **children** ... (1811, The Times)*

*...but no tidings could be had of the poor boy for two days, when the **child**'s mother happening to mention the circumstance at a neighbouring public-house ... (1824, The Times)*

*Brutal treatment of a **child**. ... a young unmarried woman, named Louisa Darlington was charged with ill-treating her illegitimate **child**, a boy about three*

*or four year of age. ... their attention was attracted to the woman, in Chapel-street, by the screams of the **child**, which she held in her arms. ... but she replied that the **child** was hers, and she would do what she liked with it. (1849, The Times)*

Подані уривки є ілюстраціями актуалізації сем ‘*infant*’, ‘*descendant*’, ‘*progeny*’, ‘*product*’. Підстави для їх виокремлення не відрізняються від тих, які ми навели для XVIII ст.

На відміну від першої половини XIX ст., уживання лексеми **child** у публіцистичному дискурсі другої не є повним втіленням дефініцій словника цього періоду (*A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C. (1893)*). Пояснюємо це тим, що вказаний словник укладений за принципом історизму, частина дефініцій є діалектними, застарілими, рідковживаними. Крім того, особливістю публіцистичного дискурсу є його «дзеркальне» відображення мови на певному етапі, він використовує лише той мовний матеріал, який є у вжитку. Так, аналізуючи газетні публікації, виокремлюємо такі семантичні компоненти лексеми **child**: ‘*infant*’, ‘*juvenile*’, ‘*progeny*’, ‘*descendant*’. Наведемо приклади:

*Grey suggested the insertion of words providing that the magistrates should not remand a **child** in order that inquiries might be made as to the circumstances of its parents, ... a magistrate would have the power of arbitrarily severing the ties between parent and **child**. ... (1857, The Times)*

*... a middle-aged woman named. Ann Lole, a widow, was brought up, charged with the willful murder of her illegitimate **child** on the 17th of January last. It appeared that the **child** was born on the 20th of December last, and was then remarked to be strong and healthy. (1862, The Times)*

*Two more of the nine unowned infants found on the baby farm at Brixton having died at the Lambeth Workhouse ...the resumed inquest yesterday on the death of Miss Cowan’s **child** was extended to admit of these two extra deaths being also inquired into. ... (1870, The Times)*

In regard to the case of mistaken identity which recently occurred at the North-Western Fever Hospital of the Metropolitan Asylums Board, whereby a

*dead **child** was buried by strangers, and another **child**, a living one, presented to the bereaved family as their **child**, ... The **child** Malquin was visited by Mr. Green and other supposed relatives. (1898, The Times)*

Особливістю цього періоду, у порівнянні із минулими століттями, вважаємо збільшення частотності вживання лексеми *children*, яке окрім ядерної семи актуалізує сему 'juvenile'. Наприклад у:

*School **Children** and After School Work. The Education Department had asked for information with regard to **children** in full-time attendance at the board's schools, the number of the **children** known to be working for wages after school hours ... (1898, The Times)*

*The parent of every **child** between the ages of 5 and 14 must cause such **child** to receive efficient elementary instruction in reading, writing, and arithmetic. (1876, The Times)*

У наведених прикладах завдяки прямій вказівці на вік бачимо, що аналізована сема не обов'язково є ідентифікатором того, хто є «*the unborn or newly born human being; foetus; infant*» (A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C. (1893). Необхідно зазначити, що сема 'juvenile' експліцитно і чітко фіксується словником ХХІ ст., тобто фактично через більше, ніж одне століття (142 роки). Тому факт відставання лексикографічної продукції від фактичного стану мови в черговий раз підтвердився.

Використання лексеми *child* у ХХ ст. у публіцистичному дискурсі цього періоду, як і у попередні, цілком корелює із словником *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974). Спостерігаємо актуалізацію тих компонентів значення, які подано вище. Розглянемо уривки із статей:

*... The parent of every **child** of not less than five nor more than 13 years of age shall cause such **child** to attend school, unless there be a reasonable excuse for non-attendance ... (1900, The Times)*

*An important and tragic result of the recent case of C (the "blood-tie" adoption **child**) is that at the comparatively advanced age of 19 months he lost his known world and people. (1966, The Times)*

*TWO ten-year-old boys accused of abducting and murdering James Bulger and attempting to abduct another **child** were in the secure custody of Sefton borough council ... (1993, The Times)*

Подані ілюстрації є підтвердженням висловленої думки щодо актуалізації мікросегментів значення ‘*infant*’, ‘*progeny*’, ‘*descendant*’, ‘*juvenile*’, які фіксуються дефініціями словника цього періоду.

У ХХІ ст. словникова стаття лексеми **child** у *Oxford Dictionary Online* (2017) подає тлумачення, які не відрізняється від тлумачень попередніх століть, динаміка семем і семантичних компонентів незначна і не репрезентативна. Цю ж ситуацію спостерігаємо аналізуючи випадки вживання лексеми **child** у публіцистичному дискурсі цього періоду. Наприклад,

*... Then Paul Ince was told that he would not start the group nine game and opted to join his wife for the birth of their **child**, who is to be induced today. (2000, The Times)*

*... We are being reminded that **children**, and indeed all of us, should eat five portions of fruit and vegetables every day. (2000, The Times)*

*Many parents worry about the size of their **child's** vocabulary. (2000, The Times)*

*Tina Sjogren remembers exactly where she was when she told her husband, Tom, that she wanted to go to Mars ... Then Tina, one of the first women to ski to the North Pole, started crying like a **child**. (2017, The Times)*

*... Yejide cannot drive the other wife away unless she gets pregnant, and her longing for a **child** becomes frantic. She does manage to produce two **children**, only to see them die of sickle-cell anaemia. ... (2017, The Times)*

*The average bill of £2,570 includes £1,114 to equip their **child** with the items they need for university, £631 helping them set up in their first rented flat or*

*house and another £825 when their **child** bought their own home.* (2017, The Times)

Отже, семантична структура лексеми **child**, актуалізована у публіцистичному дискурсі містить такі компоненти: ‘*infant*’, ‘*progeny*’, ‘*descendant*’, ‘*juvenile*’ ‘*product*’. Ядерною вважаємо сему ‘*infant*’, оскільки імпліцитно чи експліцитно вона присутня у всіх аналізованих статтях. До характерних особливостей лексеми **child** відносимо те, що її семантична структура, зафіксована у словниках, цілком корелює із семантичною структурою, виокремленою із публіцистичного дискурсу. Факт невідповідності словникового тлумачення і фактичного використання аналізованої лексеми помічаємо у другій половині ХХ ст.: сема ‘*juvenile*’ чітко простежується у газетних публікаціях, але кодифікується вперше лише на початку ХХІ ст.

Аналіз наповнення слоту CHILD у публіцистичному дискурсі ХVІІІ ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) є ТАКЕ (*a new born, male, under the age of nine years, only four years old, their own, the youngest, living*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАК (*under the care of the mother, all in flames*).

Акціональний фрейм:

- схема дії А. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*see the child, take the child*) – пацієнс не зазнає змін;
- схема дії Б. ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*poison a child, caught the child up*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*fell into the water*).

Посесивний фрейм:

- схема власності ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*grey eyes, very light hair*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*evidence of the child*)

У XIX ст. аналіз слоту CHILD показує таку актуалізацію базових фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) є TAKE (*bastard, one, lying dead, ill, his, natural, infant, illegitimate, child was not much hurt, guilty of vagrancy, was to be remanded to a goal, was born, male, dead*);

- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАК (*between parent and child, at present in the custody*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person – woman, parents*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gave aquafortis, gave laudanum, have lost their children, threw a child, knew about Ms Cowan's child, to vaccinate the child, to educate and adopt*) – пацієнс зазнає змін;

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*terrified, survived*)

Посесивний фрейм:

- схема власності ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*no money, with worms of three to four inches in length crawling in its flesh, child's mother*)

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*the death of the child, money of a child, brutal treatment of a child, screams of the child*)

У XX ст. аналіз слоту CHILD показує таку актуалізацію базових фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) є TAKE (*certain, every, such, Christian, Unitarian, the three-months-old, illegitimate, unborn British, handicapped*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАК (*is under efficient instruction*)
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАМ (*place for a child*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*to educate and adopt, shall cause, prevented, be sent*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*to attend school*)

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*homes for children*)
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*the employment of a child under 12, child welfare, the murder of a child*)
- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*child*) має ЩОСЬ-вміст – (*the body of the child*)

У ХХІ ст. аналіз слоту CHILD показує таку актуалізацію базових фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) є TAKE (*every, each, adolescent, familial, unborn*);
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАК (*fostered*)

- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*child*) існує ТАМ (*in private registered childcare*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенса (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнта (*is placed, is excluded, damaged, abused, tackles, incites*) – пацієнт зазнає змін;
- схема стану/процесу А. ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенса діє (*wears, behaves, harms*) – пацієнт не зазнає змін
- схема стану/процесу Б. ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенса діє (*harms*) – пацієнт зазнає змін

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*child*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*child poverty, child benefit*)
- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*child*) має ЩОСЬ-вміст – (*images of children, , murder of a child*)

Проаналізувавши викладені раніше фреймові схеми з позиції діахронії можемо зробити висновок, що кваліфікаційні характеристики поняття, фіксоване слотом CHILD, є перманентними. Стверджуємо це на основі того, що предметний фрейм актуалізується у британському публіцистичному дискурсі усіх чотирьох століть. З появою локативної схеми предметного фрейму у ХХ ст. говоримо про те, що наявність певного місця, яке вважається дитячим чи призначеним для дитини, стає однією з ключових характеристик поняття, закріпленого за слотом CHILD.

Також можна чітко простежити еволюцію слоту: нівелювання схеми дії А акціонального фрейму ХVІІІ ст. свідчить про те, що характерною ознакою денотата, актуалізованого слотом CHILD, в об'єктивній дійсності є залежність від агенса (*parents, mother, father, woman* тощо), що й проектується на публіцистичний дискурс.

Поява схеми партитивності посесивного фрейму у XX ст. вказує на те, що денотат аналізованого слоту отримує нову характеристику: CHILD є частиною інших об'єктів дійсності.

Актуалізація слоту CHILD у британському публіцистичному дискурсі представляє його як цілісну структуру, наділену якісними, локативними, посесивними, акціональними характеристиками.

Відсутність ідентифікаційного та компаративного фреймів свідчать про стабільність позиції слоту CHILD у світогляді мовної спільноти.

Отже, зміни слоту CHILD як складника концепту *FAMILY* впродовж останніх чотирьох століть незначні. Пов'язуємо це з тим, що слот CHILD, який об'єктивується однойменною лексемою, є стійким, оскільки репрезентує один із базових складників поняття сім'ї.

4.9. Вербалізація слоту WOMAN у публіцистичному дискурсі

Лексема *woman*, вербалізуючи поняття **жінка** у публіцистичному дискурсі, наприкінці XVIII ст. складається з таких компонентів: ‘*female*’ ‘*opponent*’ to a ‘*man*’. Необхідно зазначити, що лексикографічно ці мікросегменти значення не вказані. Дефініції словника цього періоду трактують її як «*the female of the human race; a female attendant on a person of rank*». Репрезентація в газетах подає більш широкий ряд асоціацій. Наприклад:

*Those who consider **women** only as pretty figures, placed here for ornament, have but a very imperfect idea of the sex. **Women** have quite another destination, and were created for more noble ends than that of being a vain spectacle; their beauties are only heralds of more touching qualities ... **women** thus have more than beauty. Among intelligent beings, society should not be bounded by a cold exhibition of their persons, or a dull conversation of lies and vanity. ... We are born **women**'s friends, not their rivals. ... have regarded **women** as dangerous companions, ... they have enslaved that sex to avoid being enslaved by them ... (1785, The Times).*

Наведений уривок ілюструє місце жінки в патріархальному суспільстві XVIII ст. Через реалізацію семантичного компонента ‘*rival*’ вона постає суперницею чоловіка, котра є «небезпечним» товаришем через сему ‘*dangerous*’.

Аналізуючи газетні статті XIX ст., виявляємо згадані вже компоненти в поєднанні із семами ‘*weak*’, ‘*wife*’, ‘*mother*’, ‘*partner*’:

*A **woman** “the object and the victim or a base sensuality. ... a female ... had been most grossly insulted ... also **women** are not free from insult by those who should be their protectors. Why should any **woman**, no matter what may be her character, or the nature of her offence, be compelled to endure the loathsome act of searching, by a man? ... And so the miserable **women** ... become the sport of*

*vulgar men ... We have here an indication of **woman** passing from her original state of purity and innocence, to depravity and crime* (1840, Southern Star);

*It can no longer be maintained that a married **woman** is nobody. ... **Woman**'s position is new. **Woman** herself is before the law a new creation. She has rights of her own ...* (1884, South Wales Daily News);

*... **woman** had been made so much weaker than man, but the weakest of them had to bear her portion in life. ... the changes which had been affect in the law ... tended towards the establishment of entire equality of men and **women** in respect of rights and responsibilities* (1885, Aberdeen Journal).

Із поданих уривків видно, що лексема **woman** використовується на позначення істоти, рівної чоловікові, як його партнера. У той же час поняття «жінка» асоціюється зі слабкістю і жертвою чоловічої агресії, об'єктом сексуального насилля, що видно з уривка 1840 р. Важливо, що семантичні компоненти 'sexual' 'object' уперше закріплені лише у словнику ХХІ ст. Тобто протягом двох століть лексикографічно це значення не фіксується, але маніфестується у публіцистичному дискурсі як матеріальний репрезентант мови окремого періоду.

Газетні публікації ХХ ст. відображають тогочасні процеси щодо становлення жіночих прав і трактування жінки як рівноправної з чоловіком:

*... The new **woman** has kept her womanliness whilst acquiring a hard head and a sound business judgment. ... In a northern town a **woman** is running her husband's dairy business. ... she is conducting a, business in which are, employed 200 men and girls, and over 100 milk carts, mostly driven by **women**. Above all, **women** are going to take a new place in the affairs of the nation. Hitherto, their work has mostly called for no great mental effort ...* (1916, The Times);

*Elizabeth Whiteman, Fellow and tutor in Modern History at Lady Margaret Hall, has been elected the first **woman** proctor of Oxford University* (1960, The Times);

*Clearly no British **woman** need begin to worry at this stage about her role in Europe. ...It is such an effort to be a French **woman**. She must always be chic,*

*well-dressed and a constantly satisfying mistress to one's husband, or lover, and yet at the same time have a completely sanguine acceptance of his other mistresses or wife. And, in theory at least, the Frenchwoman must be able to cook to perfection. ... In Italy it is the **women** who run society, who negotiate property sales, decide who will do what, and, 'incidentally, dominate their men. And a surprising 10 per cent of business school graduates in Italy are **women**. Unfortunately in Italy most **women** generally have to reach a considerable age before they rule the family. ... For this reason moves towards equal pay for **women** and the anti-discrimination Bill are important... **Women** in Britain often have better, freer and more truly equal lives than their counterparts in some other countries of the EEC. It may be their role to spread their rights and lead other **women** to equality for **women** as people (1973, The Times).*

Як видно з наведених уривків, лексема **woman** чітко маніфестує у своїй семантичній структурі компонент 'partner', який вказує на популяризацію зміни ролі жінки з домогосподарки на ту, яка може виконувати будь-яку роботу і займати високі посади. Однак, семи, які виражали б зазначену думку, не представлені у словниках.

Особливу увагу привертають публікації початку ХХІ ст. У них констатуємо появу компонента 'non-female', який не має прив'язки до статевої ознаки, що є характерним для попередніх трьох століть. Наприклад:

*But does it mean that a trans **woman** must declare over dinner, like Rebecca Root in the sitcom *Boy Meets Girl*, "I was born with a penis" or later in the bedroom be guilty of assault? ...It presupposes that "man" and "**woman**" are rigid, narrow categories: that men are butch, sporty, muscular, and **women** cartoonishly "feminine". ... But what of men who merely "identify" as **women** and have no surgery or hormone treatment ... But is she a **woman**? ... Feminists who balk at such folk being admitted to **women** only refuges or changing rooms, who assert that female experience has a distinct biological dimension — childbirth, menstruation, menopause — face vicious criticism from transgender activists (2015, The Times).*

Бачимо, що аналізована лексема вже не позначає прямий денотат суто біологічних ознак. Можемо зробити прогноз, що компонент ‘*female*’ поступово переходитиме на периферію семантичної структури. Щодо зазначених вище сем, вони теж реалізуються у газетних статтях:

... *Women also tackle the bulk of the most loathed chores, such as ironing and cleaning the toilet. ... For centuries, women have campaigned for more equality in the workplace. We no longer want a man’s seat on the bus, we want his seat on the board.* (2016, The Times);

... *Angela Merkel has advantage ‘because she is a woman’, says rival. ... Angela Merkel’s challenger for power in next year’s elections has stoke controversy after saying his rival has an advantage because she is a woman* (2012, The Telegraph).

Із викладених вище результатів аналізу видно, що семантично структури лексеми *woman* у словниках і газетних публікаціях різняться, іноді суттєво. Частотною є наявність мікросегментів значення у публіцистичному дискурсі, лексикографічно вони не зафіксовані (‘*opponent*’, ‘*rival*’, ‘*partner*’, ‘*non-female*’, ‘*sexual*’ ‘*object*’). Серед них лише компонент ‘*sexual*’ ‘*object*’ отримує лексикографічну експлікацію, але з певним «відставанням» у часі. У газетних публікаціях його можна виокремити в середині ХІХ ст., а у словнику – на початку ХХІ ст.

Аналіз наповнення слоту WOMAN у публіцистичному дискурсі ХVІІІ та ХІХ ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*woman*) є ТАКЕ (*young, pregnant, married, fit*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*woman*) існує ТАК (*alive, dead, widowed*) – спосіб існування;
- локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*woman*) існує ТАМ (*here*) – місце

Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*marrie, die, say, tell, kill*)
- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets, becomes*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*man*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*children, husband, abortion, pneumonia*) – конкретні сутності
- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*woman*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*woman's duty*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*woman is a widow, prostitute, mother*)

У ХХ ст до описаних схем додається компаративний фрейм.

Компаративний фрейм:

- схема подібності ХТОСЬ/ЩОСЬ-компаратив є наче ХТОСЬ/ЩОСЬ корелят (метафорична основа) (*man was like a queen, jug, chimp*)

У ХХІ ст посесивний фрейм набуває ознак розширення:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*woman*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*children, husband, abortion, pneumonia+vote*) – конкретні сутності + соціальні права.

Аналіз міжфреймової структури слоту WOMAN у британському публіцистичному дискурсі ХVІІІ – ХХІ ст. виявив, що основне розширення слоту припадає на ХХ – ХХІ ст. Поява компаративного фрейму (схема подібності) свідчить про нарощення образного потенціалу слоту, його метафоричне застосування. Розширення посесивного фрейму за рахунок схеми власності, а саме додавання елементів, які підкреслюють соціальні

права денотата аналізованого слоту, поглиблюють соціальну значущість об'єкта дійсності, вербалізованого слотом WOMAN.

Отже, актуалізація та динаміка компонентів лексеми *woman* у публіцистичному дискурсі Британії ілюструє розвиток поняття, яке позначається досліджуваною лексемою. Поява нових компонентів у газетних публікаціях і їх відсутність у лексикографічних довідниках відповідного періоду є яскравим доказом своєрідного «відставання» словникової кодифікації. Семантичні компоненти, не представлені в дефініціях, функціонують у живому мовленні (публіцистичному дискурсі) й отримують відображення у словнику тоді, коли знання і досвід, вербалізовані ними, стають загальнодоступними.

4.10. Вербалізація слоту MAN у публіцистичному дискурсі

Розгляд публіцистичного дискурсу кінця XVIII ст. – початку XXI ст. показав, що лексема *man* реалізується у тих значеннях, які подаються словниками, використаними під час аналізу, однак кодифікація тлумачень подекуди відстає від її використання у газетних публікаціях. Перейдемо до детальнішого розгляду.

Семантична структура лексеми *man*, яка простежується у газетних публікаціях кінця XVIII ст., цілком відповідає семантичній структурі, представленій у словнику *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792): актуалізуються ті компоненти значення, які чітко фіксуються у семемах вказаного словника. Розглянемо кілька прикладів:

An old man says to his son “are you a milliner?” the son answers, “Ask my mother—are you a man—ask my mistress” (1787 The Times);

In a state of nature, where man, in everything tiling except in his erect posture, so nearly resembles the brute, in his passions, his appetites and his pursuits, the Right of Man has evidently a meaning. (1791, The Times);

*Man is born free, and has a right to act as inclination leads and nature directs. He is therefore warranted by natural right to dethrone a King ... To allow incontinence in **man** and woman, as a natural right which the very brutes enjoy. ... To consider what is vulgarly called rapes, as an impulse by which female imbecility naturally confesses the athletic superiority of **man** (1791, The Times).*

Наведені уривки із статей ілюструють актуалізацію сем 'human', 'person', 'male', 'adult'. Семи 'human', 'person' і 'adult' можна виокремити у кожному прикладі. Це стає можливим завдяки супровідним лексемам, імплікатурам і змісту. Особливої уваги заслуговують займенники (*his, himself, he*), які є індикаторами роду лексеми **man** і вказують на сему 'male'. Однак, у певних випадках важко сказати чи дійсно ця сема актуалізується:

*Duties a **man** owes to himself ... These we have in common with the brutes; and though many **men** are brutish enough to pursue with fury the goods of the body... (1787, The Times);*

*I believe that all Kings are national villains, and that it is the duty of **man** to murder them; That **man** has no lawful master but his own will, and that, except when he is King, he has a right to do as he pleases: That all **men** are equal, and that the produce of the world should be divided share and share alike... (1792, The Times).*

Не зважаючи на займенники чоловічого роду у цих прикладах, вважаємо, що вони є ілюстраціями тлумачень «human being», «it is used in a loose signification like the French on, one, any one», «individual» словника *A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings* (1768, 1792).

Нашу увагу привернула сема 'married', як у *If you see a **man** and woman, with little or no occasion, often 'finding fault, and correcting each other in company, you may be sure they are: **man** and wife... but are **man** and wife. - If you see a lady accidentally let fall a glove or-a handkerchief, and a gentleman that is next to her tell her of it, that she may herself pick it up, set them down for **man** and wife. If you see a **man** and a woman walking down in the fields, at twenty yards*

*distance, in a direct line, you may be sure they are **man** and wife. If you see a lady whose beauty attracts the notice of every person present, except one **man**, and he speaks to her in a rough manner, and does not appear at all affected by her charms, depend upon if they are **man** and wife.* (1786, The Times). Тобто, аналізована лексема може вживатись у значенні «*a husband*», яке словником цього періоду не фіксується. Ця семема вперше подана у словнику початку ХХ ст., який ми застосовуємо під час дослідження. Тому говоримо про «відставання» лексикографічної продукції і про певну невідповідність мовних картин світу публіцистичного дискурсу і словників.

У публіцистичному дискурсі ХІХ ст. застосування лексеми **man** не відрізняється від описаних випадків вживання наприкінці ХVІІІ ст. Так, семи ‘*human*’, ‘*person*’, ‘*male*’, ‘*adult*’ реалізуються у всіх прочитаних статтях. Наприклад,

*On Sunday evening, about eight o'clock, a **man**, driving a Gentleman's carriage at a very furious rate ... drove over a **man** dressed in the habit of the brewer's servant ... The poor **man** on the arrival of the surgeon ... was found to be quite dead; his body was conveyed to the Windsor Castle public house ... but no one who saw him had any knowledge of his person...* (1806, The Times);

*An experiment to ascertain the degree of heat it is possible for a **man** to bear, was made a few days ago at the New Tivoli, at Paris, in the presence of a company of about 200 persons, amongst whom were many professors, and physiologists ... The **man** on whom this experiment was made is a Spaniard of Andalusia, named Martenez, aged 43.* (1828, The Times);

*A **man** of great abilities... ... A **man** who has learnt to know that he has sometimes acted foolishly ... and what is the use of telling a **man** not to be a fool if he is one ... The **man** whose aspirations are highest is also he whose humility is greatest, for he aspires not so much to exalt himself as to improve and develop **humanity** ...* (1873, The Times);

*From some unexplained cause 1,500lb. of powder suddenly exploded, killing on the spot Walter Watts, age 25, and hurling another **man** into the canal*

... *Henry Massey, the other **man** killed, sustained terrible injuries, and died about noon. ... A **man** named Skinner, who escaped unhurt, gallantly endeavoured to get Massey out of the burning building. ...* (1893, *The Times*);

... *The one **man** who is best qualified to give them authentic information on the whole subject ... He announces ... the enemy, who are supposed to have numbered 3,000 **men** under Ahmed Fedil, a cousin of the Khalifa's, are believed to have lost 500 **men** killed, while the Egyptian casualties were relatively small.* (1898, *The Times*)

У деяких статтях зустрічаємо займенники чоловічого роду, які мали б сигналізувати про актуалізацію семи 'male', однак у такому використанні вбачаємо реалізацію дефініцій «*a human being arrived of mature age*» і «*individual*» словника *A Dictionary of the English Language* (1828), а також традиційний спосіб позначення особи взагалі (див. С.). Наприклад,

*There is an old maxim – " Qui vult decipi, decipiatur" in plain English, "If a **man** will be cheated with his eyes open, let him be cheated."* (1816, *The Times*);

... *but he who impugns Christianity entirely, attacks all the sanctions which bind **man** to **man** in society; ... for we can only adjure a **man** to avow that truly, ... A **man** who publicly decries the belief of such a state is not to be tolerated.* (1817, *The Times*);

*There was a time within the memory of **man** when religion was wedded to politics, and when a **man** had much better give up at once the creeds, or the Bible itself, than any of the laws supposed to secure the reign of the aristocracy ...* (1858, *The Times*);

*In some savage nations no **man** is permitted to marry, or to take his place in public gatherings* (1858, *The Times*);

*There was a time within the memory of **man** when religion was wedded to politics, and when a **man** had much better give up at once the creeds, or the Bible itself, than any of the laws supposed. to secure the reign of the aristocracy ...* (1858, *The Times*);

Окрім актуалізації ядерних сем, помічаємо також індетифікуючі, як у *Man and Wife: men as thorough indoor Servant, out of livery; woman good Cook in a quiet family, or care of offices. Man and Wife: man as Gardener, can milk and look after stock, the woman as General Servant, dairy or washing, middle-aged, no family. Man and Wife: men as thorough indoor servant, out of livery; woman as Cook or Housemaid, good character* (1858, The Times). Вживання аналізованої лексеми у XVIII ст. у цьому значенні характеризується частотністю, що цілком відповідає місцю семема «*a servant; an attendant*» у ієрархії тлумачень словника цього періоду.

Серед статей кінця XVIII ст. і початку XIX ст. помічаємо такі, які актуалізують семему «*a ship of war*» словника *A Dictionary of the English Language* (1828). Наприклад,

The guardian man of war. The particulars of the escape of this ship are not yet definitely known. ... All the boats left the ship ... (1790, The Times);

Extract of a letter form an Officer on board of the Romney Man of War "... Our ship was obliged to anchor near the Foreland ... (1800, The Times);

The St. George man of war, from the West Indies, and the Montague man of war, from the Channel fleet, are arrived at Plymouth. (1805, The Times);

The Isis man of war is arrived at Portsmouth ... with no other prize in company that the Cuiculla man of war. (1805, The Times);

The Scepter Man of War. The following extract of a letter from an Officer of board the Sceptre, contains a more correct account of the loss of the launch of that ship that has hitherto been published. (1811, The Times).

Хоча ця семема фіксується також словником початку XX ст. *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908), у публіцистичному дискурсі цього періоду її не знаходимо. Можливо, це пов'язано із тим, що у XX ст. кораблі втратили популярність у якості воєнного засобу. Тому згадка про них у газетах через лексему *man* не спостерігається. Крім того, нівелювання аналізованої лексеми у цьому значенні із публіцистичного дискурсу дозволяє говорити про те, що лексикографічні джерела фіксують мовну картину світу

із певним «запізненням» відносно того, як окрема лексема функціонує у мові на певному етапі.

Використання лексеми *man* у публіцистичному дискурсі ХХ ст. реалізує не усі дефініції словників *A new English Dictionary on Historical Principles* (1908) і *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1974) або випадки вживання у певному значенні не частотні. Пов'язуємо це із способом укладання словників (принцип історизму) та із поступовою нівеляцією окремих компонентів значення. Так, усі проаналізовані нами статті актуалізують семи 'human', 'person', 'male', 'adult'. Подамо кілька ілюстрацій:

*In a certain proportion of these cases the **man** lynched has been guilty of a crime horrible beyond description ... This is a thousand fold stronger when instead of merely seeing the deed the **man** has participated in ... whether by the rich **man** or the poor **man**, the black **man** or the white **man** ...* (1903, The Times);

*... There are those who dwell on **man's** insignificance ... "When I consider the heavens, the work of Thy fingers, the moon and the stars which Thou hast ordained – What is **man**?"* (1919, The Times);

*Darwin and Huxley accustomed a reluctant world to the general proposition that **man**, instead of being a separate creation, was a descendant and collateral of the animals. Part of their argument was based on a comparison between the structure and embryology of **man** and those of the highest apes, the gorilla, the orang, and the chimpanzee. ... **Man** is much more ancient than has hitherto been supposed ...* (1919, The Times);

*... his main theme being the evolution of the forms of modern **man**.* (1926, The Times);

*Many years from now young Cowdrey will point to his broken nose and tell boys yet unborn that he was at Adelaide ... A **man** should dip his pen in blood to write about this day. ... Let no one deal in dull statistics -- as if **men** can be measured!* (1955, The Times);

*So Ben Johnson was fooling us all the time. ... On Saturday, he destroyed Lewis's pretensions to becoming the first **man** to defend this Olympic title successfully and brought out the best in Linford Christie.* (1988, The Times);

Ситуація із використанням займенників чоловічого роду повторюється, але не у кожній статті вони ідентифікують стать, а, скоріше, традиційний спосіб передачі вказівного займенника «*they*» у значенні «*he or she*». Наприклад у

*In these days, of course, no more harm is intended to the **man** who is to be hunted than is intended to a 'carted' stag; and, as the **man** knows this, he is really in much better case than the stag ... have hunted a **man** ten miles from the farm he worked on to the market where he went ... but there are a few of us, enthusiasts, who are doing our best to breed and train them to hunt a **man** with as great a certainty of catching him as other hounds do.* (1903, The Times);

*He is a leading **man** in his own State, if not altogether a leader in the Senate. ... "This is a white **man's** country, and a white **man's** Government." ... "the President shall appoint no coloured **man** to office?"* (1903, The Times);

*Journalists say that when a dog bites a **man**, that isn't news, but when a **man** bites a dog, that is news. Grammar allows us to convey news, by reshuffling words in particular orders. ...the same rules allow us to talk about a big dog biting a **man** and a big bang creating a universe.* (1999, The Times).

Окрім актуалізації семем поданих у словниках ХХ ст., у публіцистичному дискурсі цього періоду зустрічаємо такі, які ними не фіксуються. Наприклад,

*... Dr. Dreyer says that the skull is undoubtedly one of either Neanderthal or Rhodesian **man** ... If it proves to be Rhodesian, the discovery will be even more important as definitely linking Rhodesian **man** with a particular type of stone implements and extinct fauna. ... The account seemed to suggest the possibility that another skull of Rhodesian **man** had been found ...* (1932, The Times);

*The discovery of Peking **Man** (*Sinanthropus pekinensis*) reads like a romance. ... In the story of human evolution *Pithecanthropus* is represented by a*

*single brain case, and Neanderthal **man** by little more than that. ... The sexual difference in sizes of brain case, lower jaws, and teeth is much more pronounced in Sinianthropius than in recent **man** ... (1937, The Times).*

Подані уривки є ілюстраціями дефініції «*a type of prehistoric human named after the place where the remains were found*» словника початку XXI ст. *Oxford Dictionary Online*. Це є ще одним підтвердженням думки про відставання лексикографічної кодифікації від реального стану мови на певному етапі. Додатковим доказом цього слугують також ілюстрації дефініції «*one eminently endowed with manly qualities*», яка вперше фіксується словником кінця XX ст., яким послуговуємось під час дослідження:

*Some thought that to teach faithercraft was to make **men** effeminate, weak, and uninteresting sort of fellows. Women wanted a strong, manly **man**, but they wanted a **man** to have an understanding of woman's problems sufficient to make them sympathize with them when necessary ... (1932, The Times);*

*The Pilots of the R.A.F. you know them by "The Wings" on their tunics – are **men** of action, selected for their spirit, initiative, self-reliance and eagerness for adventure. If you are that kind of **man**, a pilot's job awaits you. ... This applies to any candidate between 17 and 31 years of age. No **man** will begin service training until he reaches 18 (1941, The Times);*

*Muhammad Ali ... admitted that he had not taken Spinks's challenge seriously enough. ... But next time Ali will be the **man** to hit him first – and win back the championship. (1978, The Time).*

Під час аналізу дефініцій лексеми **man** ми помітили, що на початку XXI ст. згідно словникових тлумачень *Oxford Dictionary Online* на перший план виходить саме стать, яку ця лексема позначає. Тобто, семи 'male' і 'adult' займають лідируючі позиції. Ця тенденція чітко простежуються у публіцистичному дискурсі початку XXI ст.:

*... Concerned that he has an image problem, that he needs to be perceived as an alpha male, he called upon a **man** with one of the coolest images in America, an undeniable alpha-plus male. ... (2000, The Times);*

*If 35 masked **men** entered a restaurant you were in and starting kicking people to the ground you would run, right...This **man** was clearly not scared ...* (2014, The Telegraph);

*... A **man** who died after inflicting serious injuries on himself in Glasgow city centre had earlier attacked two people. The 33-year-old assailant, carrying two knives, assaulted a **man** and a council community warden who tried to intervene. The **man**, who has not been named, injured himself ...* (2017, The Times);

*A blind **man** was arrested by police who mistook his cane for a gun ... after a witness on the platform dialled 999 claiming to have seen a **man** with a gun. The blind **man**, aged 43, failed to respond to a challenge by police ... The **man** collapsed ... the officers discovered that the “gun” was, in fact, a folded cane used by the unnamed **man** to help him find his way.* (2017, The Time).

Отже, можемо стверджувати, що тлумачення лексеми **man** у словнику *Oxford Dictionary Online* корелює із її застосуванням у публіцистичному дискурсі цього періоду. Це можна пояснити тим, що словник оновлюється в режимі он-лайн, а це значно прискорює і спрощує роботу лексикографів. Тому на початку ХХІ ст. словник справді стає «дзеркалом» культури і матеріальним втіленням мовної картини світу.

Аналіз наповнення слоту MAN у публіцистичному дискурсі ХVІІІ та ХІХ ст. дав змогу виділити такі базові фрейми та пропозиції, або в термінах С.А. Жаботинської, подієві схеми.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*man*) є TAKE (*young, old, married*) – фізичні, емоційні, соціальні якості;
 - схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*man*) існує TAK (*alive, dead*) – спосіб існування;
 - локативна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*man*) існує TAM (*here*) – місце
- Акціональний фрейм:

- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*die, say, tell, kill*)

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*gets*) – пацієнс не зазнає змін;

Посесивний фрейм:

- схема власності А. ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*man*) має ХТОСЬ/ЩОСЬ – власність (*game, goal*) – конкретні, абстрактні сутності

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*man*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*man's duty*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*man is a lord*)

У ХХ ст до описаних схем додається компаративний фрейм.

Компаративний фрейм:

- схема подібності ХТОСЬ/ЩОСЬ-компаратив є наче ХТОСЬ/ЩОСЬ корелят (метафорична основа) (*man was like an oyster*)

У ХХІ ст активно розширюється ідентифікаційний фрейм слоту, з'являються метафоричні класифікатори:

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*man is a disaster, man is a target*)

Отже, розглядаючи вживання лексеми *man* у британському публіцистичному дискурсі кінця XVIII ст. – початку ХХІ ст., спостерігаємо невідповідність словникових дефініцій і фактичного використання лексеми у газетних публікаціях і «відставання» лексикографічних джерел від публіцистичних. Особливістю цієї лексеми є те, що актуалізовані семи у британському публіцистичному дискурсі цілком відповідають тим, які кодифікуються словниками відповідного періоду.

Проаналізувавши міжфреймову мережу слоту MAN бачимо, що поняття, актуалізоване цим слотом у публіцистичному дискурсі, є стійким і стабільним. Зміни присутні лише у межах компаративного (схема подібності)

та ідентифікаційного (схема класифікації + метафоричний класифікатор) фреймів, які інтенсифікують образну складову слоту.

4.11. Вербалізація слоту LOVE у публіцистичному дискурсі

Семантична структура лексеми *love* кінця XVIII ст. поєднує такі семантичні компоненти, як *'fondness'*, *'care'*, *'benevolence'*, *'affection'*, *'passion'*, *'inclination'*. Вважаємо, що семи *'fondness'*, *'affection'*, *'inclination'* виступають у ролі ядерних компонентів, інші реалізуються як периферійні. Необхідно зазначити, що в окремому випадку вживання актуалізуються відразу декілька компонентів значення. Саме набір реалізованих сем у публіцистичному дискурсі Британії кінця XVIII ст. дає можливість встановити семантичну структуру лексеми того періоду. Наведені ілюстрації підтверджують нашу думку:

When by contemplating an object or reflecting on its agreeable qualities, our approbation of it is attended with a sensation of pleasure, or some inclination or propensity towards is called Love.... When we ourselves are the objects of our love or regard, it is called Self-love; Love has the general name of Benevolence ... (1788, The Times);

Every man experienced in love must have felt the pleasure of being deceived (1791, The Times);

Whilst his public admiration constantly exhibited his love of justice, his moderation, and integrity, his private life was adorned by the unassuming modesty, the gentleness of his manners and the serenity of his temper, as the same time that it was dignified by the most ingenious candour and by the most inviolable love of truth ... (1795, The Times).

Бачимо, що кожен із запропонованих прикладів демонструє наявність у структурі лексеми *love* сему *'fondness'*. Так, любов асоціюється найперше із захопленням чимось чи кимось. Наступним обов'язковим компонентом назвемо сему *'affection'*, котра вказує на прояв любові між людьми – кохання. Третім компонентом значення, який виявляємо у трьох наведених прикладах, є *'passion'*, що в перших двох ілюстраціях виступає як експліцитний компонент і вказує на фізичний прояв любові – пристрасть. Остання цитата

актуалізує цей компонент імпліцитно як метафору, тобто лексема *love* використовується на позначення явища чи об'єкта дійсності, до якого в людини виникає певний потяг чи схильність: «*love of justice*» і «*love of truth*». Варто звернути увагу: друга ілюстрація чітко експлікує, що лексема *love* у значенні «симпатія, кохання» може бути застосована на позначення взаємин між представниками різної статі – «*the other sex*». Це зауваження є досить важливим для нашого аналізу, оскільки наявність компонентів значення, які вказують на різностатевість у процесі розвитку семантичної структури поступово нівелюється, про що мова піде далі.

Актуалізовані семи лексеми *love* у газетних статтях Британії кінця XVIII ст. дають змогу висловити думку про те, що вони можуть трактуватися як вербалізовані маркери основних компонентів, які наповнюють поняття *love*. А семантична структура цієї лексеми, представлена у словнику *A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings* (1768, 1792), реалізується частково, тобто газетні публікації звертають увагу на ядерні компоненти, які виступають у ролі основних складників тогочасного уявлення британців про любов. Не реалізовані чи не актуалізовані семантичні компоненти, зафіксовані у словникових дефініціях, вказують на їхню другорядність і периферійність.

Виявлені у британському публіцистичному дискурсі XIX ст. випадки вживання лексеми *love* актуалізують семантичні компоненти, серед яких виділяємо такі ядерні семи: ‘*affection*’, ‘*fondness*’, ‘*passion*’, ‘*lewdness*’. Отже, газетні публікації XIX ст. роблять акцент на фізичному і чуттєвому проявах поняття, вербалізованого лексемою *love*. Проілюструємо сказане прикладами:

What's your love if not the body? What's your love? The mind ... (1824, *The Scots Magazine*);

He seized the glorious opportunity and imprinted a kiss of love upon her trembling lips (1838, *Tipperary Free Press*);

... *lips quivering and burning with the heart's best blood – this is love* (1839, The Odd Fellow);

... *if he was going to make love at all, do so in a proper manner* (1841, Roscommon Journal, and Western Impartial Reporter);

Love ... increases in intensity with time, until it receives the sacred consummation of marriage (1848, Aberdeen Journal);

We think more than we ever spoke of love; and if we have a curiosity when we first touch some erotic volume, it is to see whether the author has embodied our unutterable feelings, or divulged what we have never dared (1871, The Ashton Weekly Reporter, and Stalybridge and Dukinfield Chronicle).

Залучивши до аналізу контекст вживання, доходимо висновку, що ієрархія сем і семем словникової статті XIX ст. лише частково відображена в газетних статтях. Зокрема, спостерігаємо невідповідність семантичної структури, представленої у словнику *A Dictionary of The English Language* (1828) та в газетних публікаціях. Семи, названі нами як основні в контексті публіцистичного дискурсу, перебувають на периферії у словникових дефініціях. Мова йде про компонент *'lewdness'*, який передбачає фізичний прояв любові і у словнику розміщений на сьомій позиції. Актуалізація цього компонента в поєднанні із семами *'affection'* і *'passion'* дає підстави стверджувати, що газетні статті вказують на тенденцію до сприйняття любові як чуттєвого прояву між людьми. Словникове тлумачення XIX ст. в цьому випадку маніфестує традиційну загальноприйнятту думку та ігнорує процеси всередині суспільства, відображаючи традиційні погляди XVIII ст. Пояснення цього знаходимо в тому, що використаний словник є продуктом діяльності одного автора, у ньому відображено його суб'єктивні погляди. Тому різниця МКС за словниковими тлумаченнями і контекстуальним вживанням у публіцистичному дискурсі цього періоду очевидна.

Варто зазначити, що серед поданих дефініцій у словнику не виявлено компонента *'divine'*, який вказує на любов людини до Бога і навпаки. Газетні

статті XIX ст. використовують лексему *love* у такому трактуванні з поєднанням компонентів ‘*affection*’ і ‘*fondness*’. Наприклад,

Love is indefatigable – it never tires. – Love is inexhaustible – it is sustained and reproduced by itself. ... God is love ... Love reposes in the depth of the pure soul (1842, Roscommon Journal, and Western Impartial Reporter);

Love is a habit. God has given to us the love of relatives and friends, the love of father and mother, brother and sister, to prepare us gradually for the love of God (1817, Diss Express).

Компонент ‘*divine*’ знаходить відображення в семантичній структурі, поданій у словнику початку XX ст. *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906). Цей факт свідчить про те, що словникова дефініція маніфестує лише ті компоненти значення, які вивірені часом і переходять до розряду традиційних.

У нашому дослідженні XX ст. в контексті розвитку семантичної структури характеризується яскравою динамікою. Наша думка підтверджується масивом газетних статей. Так, вважаємо, що семи ‘*fondness*’ і ‘*affection*’, як і в попередні століття, є основними і ядерними. Вони актуалізуються не самотійно, а в поєднанні з іншими компонентами, які під час аналізу дають нам змогу встановити, яке значення полісемантичної лексеми *love* реалізовано. Наведемо кілька прикладів першої половини XX ст.:

... for when your eyes are bright and cheeks are glowing, you are in love with someone... that's the reason my heart is just as bursting as can be ... (1929, Derby Daily Telegraph);

Love is the outpouring of our every being into the being which is dear to us. It is not love that hurts men, the craving for love, the turning earthly and heavenly affection into merchandisehurt (1924, Derry Journal);

God's love for Christ comes to form itself within us.... Something of God's innermost nature, which is love, is nomad within us and radiates from us (1945, Western Morning News);

Adolescent love was given as the explanation of the laps of a respected young Fermanagh man ... he had fallen deeply in **love** with the young lady (1949, Northern Whig).

Наведені уривки зі статей є втіленням у тексті комбінації першої позиції словників ХХ ст. *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919), *A New English Dictionary on Historical Principles* (1906) та другої – останнього. Отже, компонент значення, який вказує на фізичний прояв любові, переходить на периферію, але публікації другої половини ХХ ст. приділяють достатньо уваги саме цьому відтінку значення:

And, because love is the primary Christian virtue, the readings on the first Sunday of the series are chosen to lay before us the origin and the paramount' claim of love. The gospel for tomorrow shows us the stringency, of love's claim. "God is love". "Love is God". The trouble here is that there are so many different definitions of love. Love's demands are sometimes interpreted in terms of mere pressure of sexual desire, or (maybe) as the action of helping others to overcome certain character deficiencies, as in the well-known example of the prostitute who was said to be following the way of love and therefore of God by giving herself to a man who could apparently only thus be released from certain crippling inhibitions (1964, The Times);

What does the Christian mean when he speaks, as he often does, of love? The Greek language, in which our New Testament was written, is more subtle than English and has three words which we translate as love. First Eros, which survives in our word erotic, means sexual love; of the three Greek words for love this is the only one not used by New Testament writers. Secondly, which St. Paul uses for love of wisdom (philosophy), and the writer of Acts as benevolence or humanity (philanthropy), while in the Epistles philia describes love of money or of self. But the word for love in St. Paul's hymn, I Corinthians 13, is agape, the same word is used by St. John 'he tells us that love comes from God and that God is love. So the Christian, while knowing that love is most fully manifest in conscious –

*relationships; also sees it permeating the whole cosmos as the means by which the Creator, Himself **love**, fulfils His will in creation (1985, The Times);*

*They claim that all that passion and sorrow stuff, which are part of our modern idea of **love** ... were invented by French troubadours. Some have even said that romantic **love** was unknown in classical times and that this forms an impassable barrier between us and the ancients (1981, The Times);*

*Romantic **love** has become under socialism the basic value justifying physical intimacy and marriage." declares the Young Communist League newspaper. 'Free **love** is danger But according to another official Soviet publication, citizens must be protected from bourgeois "morality" and the social degradation to which "free **love**" can lead (1979, The Times);*

*Romantic **love**, which inspired the pop songs of 1955, has been rejected as the exclusive condition for engaging in a relationship. In today's songs **love** seems to have been reduced to physical attraction, girls have been toppled from their pedestal in boy-girl relations, and a **love** affair is not expected to be permanent. ... The **love** songs of 1955 tended to describe the various stages of romance, whether the initiation of courtship, the honeymoon stage the downward course of **love** or the loneliness of the jilted **lover**. Many of the most popular songs of 1966 do not fit into these categories because they implicitly reject the idea of **love** as a deep romantic. ... An important shift of emphasis is from the 1955 view of **love** as an act of fate that lies beyond the control of the **lovers** to the theme of recent lyrics that **love** is mutually created by the partners. With the crumbling of romantic ideals, la princesse lointaine has come closer to earth; the girl is reduced to the object for sexual gratification ... (1969, The Times).*

Подані газетні уривки актуалізують семи 'passion' і 'sexuality' як основні в поєднанні із семами 'affection' і 'fondness' як супровідними. Отже, акцент робиться на фізичному прояві поняття **love**, яке у словнику *The Concise Oxford Dictionary of Current English* (1919) винесене на другу позицію.

XX ст. додає до семантичної структури досліджуваної лексики компонент, який вказує на предметну спрямованість поняття *love*. Семи ‘*inclination*’, ‘*linking*’ реалізуються у випадку, коли мова йде про об’єкт чи явище дійсності, на котрі спрямовано підвищену увагу:

Singing has always been the greatest love of my life (1955, Aberdeen Evening Express);

The ultimate aim is to foster in the pupils the love of language (1955, Derry Journal);

Choirs entering a contest do so for the sheer love of singing ... (1955, Portsmouth Evening News);

One of the greatest loves of Robert Burns was his love of music (1955, Falkirk Herald).

Семантичні компоненти, виокремлені нами із газетних статей XX ст., маніфестують лексему *love* як сильний фізичний потяг, прояв зацікавленості чимсь, вияв Божої любові.

На початку XXI ст. аналізована лексема реалізує ті самі компоненти, що трапляються у лексемі XX ст. Лексема *love* використовується на позначення романтичних почуттів, часто із акцентом на сексуальний аспект, наприклад:

...But what has been exposed, and not for the first time, is a culture of dissembling by ministers whenever they are accused of any impropriety. It is notable that, in the almost Shakespearean fall-out from Mr Blunkett's failed love affair with Kimberly Quinn, the story told by her side has almost always been true ... (2004, The Telegraph);

...she had fallen in love with an army officer serving in east Africa, whom she subsequently married (2009, The Telegraph);

...Now it so happens that quite by chance the core of my weekday staff consists of boys under a certain age, and women over. A week or so ago, both boys declared themselves in love, inconveniently not with one another ... (2004, The Telegraph);

*Splashing out on expensive presents is a sign of genuine **love** for the recipient, a study has found* (The Telegraph, March 15, 2016);

*What day does Valentine's Day fall on this year? St Valentine's Day is here. It's a day when people show their **love** and affection for another person ...* (2016, The Telegraph).

Говорячи про застосування лексеми **love** як маркера інтимних стосунків, зауважимо, що у ХХІ ст. нема чіткої семантичної вказівки на статеvu ознаку тих, хто може бути учасником цих стосунків. У поданих прикладах бачимо експліцитну сему 'homosexual', як у «*both boys declared themselves in **love** ...*» (2004, The Telegraph) чи у «*They were also worried by Prince Takamatsu's frequent expressions of homosexual **love** towards naval cadets ...*» (2004, The Telegraph).

Сема, що вказує на уподобання і схильність до чогось, теж реалізована у публіцистичному дискурсі Британії початку ХХІ ст.:

*... Although he claimed his **love** for Arsenal prevented him from going, his performances do not suggest a man who is happy in his job* (2004, The Telegraph);

*... Religion is fundamentally opposed to everything I hold in veneration - courage, clear thinking, honesty, fairness and, above all, **love** of the truth ...* (2009, The Telegraph);

*...Her **love** of system attracted Baroness Thatcher to scientific knowledge, the laws of nature. Her **love** of order and clarity of rules attracted her to the laws of England. Not just liberty ...* (2013, The Telegraph).

У ХVІІІ та ХІХ століттях слот LOVE постає у вигляді предметного та посесивного фреймів.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*love*) є ТАКЕ (*divine, wedded*);

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник

(*love*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*love of the country, love of the King, labour of love, love of God*)

У ХХ та ХХІ століттях слот LOVE розширює значення вже актуалізованих фреймів. Додані значення є метафоричними за природою.

Предметний фрейм:

- кваліфікаційна схема ЩОСЬ/ХТОСЬ (*love*) є TAKE (*divine, wedded₊ blind*) – якість/вміння бачити;
- схема способу буття ЩОСЬ/ХТОСЬ (*love*) існує ТАК (*back*)

Акціональний фрейм:

- схема дії ЩОСЬ/ХТОСЬ-агенс (*a person*) діє на ЩОСЬ/ХТОСЬ-пацієнс (*kills*) – пацієнс зазнає змін;
- схема стану/процесу ЩОСЬ/ ХТОСЬ-агенс діє (*love blooms, turns, grows stronger, surrounds*)

Посесивний фрейм:

- схема належності (характерні ознаки, корелюють зі кваліфікаційною схемою предметного фрейму) ХТОСЬ/ЩОСЬ – власник (*love*) належить ХТОСЬ/ЩОСЬ – (*love of the country, labour of love, love of language*)
- схема партитивності ХТОСЬ/ЩОСЬ – ціле (*love*) має ЩОСЬ-вміст – (*The House of Love*)

Ідентифікаційний фрейм:

- схема класифікації ХТОСЬ/ЩОСЬ-ідентифікатив є ХТОСЬ/ЩОСЬ-класифікатор (*love is the primary Christian virtue, love is a drug, love is a drag*)

Компаративний фрейм:

- схема подібності ХТОСЬ/ЩОСЬ-компаратив є наче ХТОСЬ/ЩОСЬ корелят (метафорична основа) (*love is like a road, a red card, a new music*)

Проведений аналіз дає підстави зробити висновок, що ядерні компоненти залишаються незмінними (*'fondness', 'affection'*). На місці периферійних опиняються ті, котрі додають нові деталі до характеристики

поняття, втіленого лексемою *love* у конкретну епоху. Поступово відбувається перехід до акцентування фізичного аспекту та предметної спрямованості, зникає маркер статевої ознаки.

Аналіз міжфреймової мережі слоту LOVE вказав на суттєвий розвиток цього слоту. Так, ХХ ст. стає тим періодом, коли аналізований слот значно розширюються: спостерігаємо появу усіх п'яти фреймів і розширення тих, які присутні у ХVІІІ ст. Предметний фрейм за рахунок поглиблення кваліфікаційної схеми і появи схеми буття підкреслює якісні і буттєві характеристики денотата, актуалізованого слотом LOVE. Виникнення акціонального фрейму виокремлює діяльнісну складову слоту як базову ознаку. Додавання до посесивного фрейму схеми партитивності уможливорює стверджувати про гіперо-гіпонімічні відносини денотата, актуалізованого слотом LOVE, із іншими об'єктами дійсності. Ідентифікаційний фрейм (схема класифікації) вказує на необхідність деталізації, уточнення денотата слоту LOVE. Поява компаративного фрейму (схема подібності) акцентує образну складову аналізованого слоту.

ВИСНОВКИ ДО РОЗДІЛУ 4

В результаті аналізу семантичної структури концепту FAMILY та слотів, що його наповнюють (HOME, MARRIAGE, WIFE, HUSBAND, PARENT, MOTHER, FATHER, CHILD, WOMAN, MAN, LOVE), а також аналізу відповідних лексем у синхронії та діахронії з точки зору їхнього вживання в публіцистичному дискурсі Британії ХVІІІ–ХХІ ст. здійснено фреймове моделювання визначених слотів (Див. Додатки 9-12).

Було виявлено, що семантична структура лексем, розглянутих на матеріалі лексикографічних довідників у попередньому практичному розділі, реалізується у публіцистичному дискурсі повністю або частково.

Встановлено, що семантична структура лексем *husband*, *father*, *parent*, *wife*, *child* повністю представлена в газетних статтях. Лексикографічні

дефініції знаходять відображення в текстах відповідного століття. Актуалізація сем і семем підтверджує словникові тлумачення релевантного періоду. Тому на прикладі вказаних лексем говоримо про єдність МКС, зафіксованої у словниках, з вербалізованою у публіцистичному дискурсі.

Семантичне наповнення лексем *marriage, mother, home, woman, man, love* у публіцистичних текстах частково відображає їхню семантичну структуру, зафіксовану у словнику. Помічено, що більшість мікросегментів значення, наявних у публіцистичному дискурсі, але не зафіксованих у словнику відповідного періоду, набувають лексикографічної репрезентації у ХХ – на початку ХХІ століть.

Під час розгляду слотів *woman, mother, love* було помічено, що деякі компоненти значення, виокремлені в газетних текстах, не мають лексикографічної фіксації у словниках заданого періоду. Для *woman* таким компонентом є ознака ‘*non-female*’, для *mother* – ‘*non-biological*’, для *love* – ‘*homosexual*’. Після детального вивчення контексту було встановлено, що актуалізація некодифікованих елементів значення у публіцистичному дискурсі є цілком виправданою історичними подіями, суспільними, моральними, аксіологічними установками відповідного періоду. У випадку тотожності семантичних структур публіцистичних і лексикографічних текстів говоримо про стабільність і міцність слотів, які задані лексеми вербалізують (*husband, father, parent, wife, child*).

Ці спостереження узагальнено і за допомогою застосування методики фреймового моделювання. Виявлені такі домінуючі фрейми – предметний, акціональний, посесивний, які є в основі усіх визначених слотів в аналізованому дискурсі усіх чотирьох століть. Домінуючі фрейми цих слотів зазнають розширення чи звуження ознак актуалізованих схем, що простежуємо на діахронічних зрізах публіцистичного дискурсу. Ідентифікаційний та компаративний фрейми є додатковими концептуальними формами вербалізації, які переважно реалізуються у ХХ та ХІХ ст., що свідчить про розвиток і розширення аналізованих фреймів, а

також показує розвиток публіцистичного дискурсу, його контентне наповнення та формальне вираження.

Аналіз міжфреймових мереж слотів концепту FAMILY вияв, що слоти, які актуалізують абстрактні поняття (HOME, MARRIAGE, LOVE), зазнають суттєвих трансформацій через появу нових фреймів і пропозиційних схем. Слоти CHILD, WIFE, HUSBAND, PARENT, MAN є стійкими, зміна наповнення їхніх фреймових структур є незначною. Слоти MOTHER, FATHER, WOMAN характеризуються розширенням або звуженням значень фреймових структур.

ВИСНОВКИ

Проведене дослідження дало змогу простежити й експлікувати вербалізацію концепту FAMILY в контексті еволюції британської мовної картини світу. При цьому методологічно важливим для нашого дослідження є розуміння того, що мовну картину світу як функціональну систему ефективніше вивчати за допомогою інтеграційного підходу, оскільки в цьому випадку можливе використання різних методів і прийомів для дослідження обраного об'єкта. Як інтеграційний метод застосовано лінгвістичне моделювання, яке в роботі ґрунтується на результатах проведеного компонентного аналізу, доповненого методом словникових дефініцій, вертикально-горизонтальним аналізом, принципами синхронії та діахронії, культурно-історичним коментарем та семантичною реконструкцією, моделюванням міжфреймових мереж.

Отже, розуміння лексичного значення слова як складної структури, що відображає впорядковані знання людини про світ, на якому базується наше дослідження, уможливорює розгляд процесу розвитку і становлення значення, а не лише констатацію його складових. У даному випадку лексема розглядається як конденсована специфічна модель досвіду людини. Тому когнітивно-семантичне моделювання фрагмента мовної картини світу розглядається як дослідницька процедура, метою якої є створення наукового конструкта, що відтворює у спрощеному і схемному вигляді здатність мови до саморозвитку під впливом культурологічних, історичних, політичних, соціальних, суспільних та інших чинників.

Описана в роботі методика проведення дослідження дає змогу встановити залежність і зв'язок між динамікою когнітивно-семантичних структур, їхнім відображенням у словниках й актуалізації у публіцистичному дискурсі. Саме ця проекція знання людини про світ, про себе найбільш повно, точно, об'єктивно маніфестує зміни та трансформації культурно-світоглядної, ідеологічної і загалом гуманітарної сфер людського буття.

Такий аналіз дає найменший рівень похибки в аналізі МКС та її еволюції. Цей метод дає змогу описати ключові вектори еволюції МКС та виокремити певні акценти і специфіку, характерні для окремих періодів розвитку британської суспільної сфери, унаочнити, зробити доступним для аналізу ландшафт британської моделі світу.

Результати проведеного аналізу дають підстави говорити про такі способи маніфестації лінгвокультурного компонента в лексикографічних довідниках: ієрархія сем; ієрархія семем; актуалізація сем; поява нових компонентів ЛЗ; перехід сем на периферію семантичної структури ЛЗ і навпаки; нівелювання сем; динаміка змістового наповнення дефініції; стилістичні позначки.

Так, з'ясовано, що зміни в історичній, політичній, культурній, соціальній сферах життя відображаються у структурі лексичного значення слова. Встановлено, що суттєві і найбільш значущі трансформації семантичної структури датуються ХХ–ХХІ ст. зі значним домінуванням саме початку ХХІ ст. Дефініції цього періоду відзначаються антропоцентризмом із наголосом на індивідуалізмі і суб'єктивізмі словникових тлумачень. А саме актуалізація чи нівелювання окремих сем, когнітивних схем є результатом зазначених змін. Розширення знань про певний предмет чи явище неминуче призводить до розширення семантичної структури, переходу компонентів значення у вищі розряди ієрархії сем. Набуття нового досвіду втілюється у специфікації, конкретизації значень полісемантичної структури. Суспільні рухи, тенденції, течії ставлять у центрі діяльності людину-індивіда, окрему особу в контрасті з цілим соціумом та природою. Еволюція словникових дефініцій і лексичного значення аналізованих іменників відображає ці процеси, вказуючи імпліцитно чи експліцитно на компоненти, які актуалізують антропоцентризм, часто індивідуалізм і егоцентризм.

Результати експерименту другого розділу показали, що в медіа-дискурсі реалізація семантичних структур відібраних іменників залежить від

ступеня актуалізації виявлених у дефініціях мікросегментів значення та їх релевантності певному історичному і культурно-моральному оточенню.

Дослідження динаміки концепту FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст. виявило, що певні семантичні характеристики присутні у структурі концепту у всі вказані епохи, що дає підстави вважати їх історичними константами. Ті характеристики, які актуалізуються у дискурсі лише певного століття, вважаємо історичними змінними. Аналіз отриманих даних дав змогу зробити висновок про те, що історичні зміни стосуються не лише окремих слотів концепту FAMILY, а й їхнього наповнення.

Історичними константами структури концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі є слоти WOMAN і MAN, оскільки їхні фрейм-структури усіх чотирьох століть є найбільш розгорнутими. Сюди ж відносимо слот PARENT, міжфреймова мережа якого у XVIII – XX ст. є заповненою усіма п'ятьма базисними фреймами.

Історичними змінними структури концепту FAMILY є слоти LOVE, CHILD, HOME. Серед вказаних фреймів найбільш варіативним є слот LOVE, оскільки його міжфреймова мережа значно еволюціонує у публіцистичному дискурсі Британії впродовж XVIII – XXI ст.: від двох фреймів до п'яти.

Зіставивши дані про варіювання слотів концепту FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст., робимо висновок про регулярні подібності і відмінності історичних варіантів структури аналізованого концепту й виокремлюємо такі основні слоти:

- XVIII ст. – PARENT, FATHER, WOMAN, MAN;
- XIX ст. – PARENT, FATHER, WOMAN, MAN;
- XX ст. – PARENT, WOMAN, MAN, LOVE;
- XXI ст. – WOMAN, MAN, LOVE.

до змінних слотів зараховуємо:

- XVIII ст. – LOVE;
- XIX ст. – LOVE;

- XX ст. – CHILD;
- XXI ст. – HOME, CHILD.

Отже, діахронічно стабільними є слоти WOMAN, MAN, діахронічно нестабільними – LOVE, CHILD.

Отже, робимо висновок, що основою поняття, актуалізованого концептом FAMILY у публіцистичному дискурсі Британії XVIII – XXI ст., є «чоловік» і «жінка», які є ядерними конститuentами сім'ї, до яких у XX ст. додається любов, як один із основних елементів. Компоненти «дім» і «дитина» переходять на периферію структури аналізованого концепту, тобто вони функціонують як необов'язкова складова сім'ї.

Розгляд міжфреймових мереж слотів концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі XVIII – XXI ст. дав підстави зробити висновок, що у всі аналізовані періоди предметний і посесивний фрейми кількісно превалюють. Вони містяться у кожному аналізованому слоті, тобто квалітативний параметр слотів і просторовий зв'язок ВОЛОДАР-ВЛАСНІСТЬ цих слотів і аналізованого концепту відповідно, є найчастотнішими у публіцистичному дискурсі вказаних століть. Цей параметр вказує на домінування предметних категорій у світосприйнятті і світобачення мовної спільноти.

Наступним за частотністю об'єктивації є акціональний фрейм, який актуалізується повністю лише у XX – XXI ст. Це вказує на те, що діяльнісна/дієва характеристика актуалізованого концепту FAMILY є однією з превалюючих. FAMILY є таким ментальним конструктором, який діє, перетворюється, зазнає змін відповідно до умов, в яких функціонує.

Ідентифікаційний фрейм актуалізується лише через схему класифікації. Він є додатковою концептуальною формою вербалізації, який використовується для класифікації/специфікації окремих слотів з метою уточнення категоризації, сфери їхнього вжитку, акцентування певних специфічних ознак.

Компаративний фрейм є наймеш частотним і проявляє свій потенціал лише у ХХІ ст. схемою подібності, формуючи міжпросторові зв'язки з іншими концептуальними сферами.

Когнітивно-семантична структура слова в історичній ретроспективі трансформується: значення з'являються або зникають, міняють своє положення стосовно одне одного. Ці процеси свідчать про те, що в носіїв певної мови змінюються уявлення про навколишню дійсність, зміщуються пріоритети, модифікується оцінка актуальних явищ. Моделювання концептуального простору аналізованого поняття відображає такі його базові властивості, як багатовимірність та динамізм, що виявляється у розширенні фреймів за рахунок додавання схем, та цілісність, представлена через відношення між компонентами, які вербалізують базові пропозиційні схеми.

Важливим для цього дослідження є те, що поняття мовної картини світу виводиться на новий рівень узагальнення разом із застосуванням культурологічного підходу до МКС, який інтегрує дані лінгвістичних і культурологічних розвідок. Такий опис мовної картини світу є безперечною цінністю для виявлення особливостей національного менталітету, сприяє кращому розумінню культур та їх діалогу.

Перспективами подальшого дослідження є комплексний аналіз еволюції ключових концептів британської мовної картини світу та їх діахронічної актуалізації в різних типах дискурсу.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Ажеж К. Человек говорящий: Вклад лингвистики в гуманитарные науки; пер. с фр. М.: Эдиториал УРСС, 2003. 304 с.
2. Алефиренко Н.Ф. «Живое» слово: Проблемы функциональной лексикологии: монография. 2-е изд., стер. М.: Флинта: Наука, 2015. 344 с.
3. Алефиренко Н.Ф. Методологические основания исследования проблемы вербализации концепта. *Вестник Воронежского государственного ун-та. Серия: Гуманитарные науки.* 2004. № 2. С. 60-66.
4. Антипов Г.А., Донских О.А., Марковина И.Ю., Сорокин Ю.А. Текст как явление культуры. Новосибирск: Наука, Сиб. отд., 1989. 197 с.
5. Антология концептов / под ред. В.И. Карасика, И.А. Стернина. М.: Гнозис, 2007. 512 с.
6. Антрушина Г.Б. К вопросу о роли сочетаемости в семантическом развитии слова. *Учен. зап. Московского гос. пединститута им. В. И. Ленина.* 1958. Т. 126. С. 3–10.
7. Апажев М.Л. Лексикография: теория и практика. Нальчик: Каб.-Балк. ун-т. 2005. 384 с.
8. Апресян Ю.Д. Избранные труды: в 2 т. Т. I: Лексическая семантика: (синонимические средства языка). М.: Языки художественной культуры, 1995. 464 с.
9. Апресян Ю.Д. Лексикографическая концепция Нового большого англо-русского словаря. *Новый большой англо-русский словарь: в 3 т.* Т. 1. М., 1993. С. 6–17.
10. Апресян Ю.Д. О регулярной многозначности. *Известия АН СССР. Серия литературы и языка.* 1971. Т. 30, вып. 6. С. 509–523.
11. Апресян Ю.Д. Образ человека по данным языка: попытка системного описания. *Вопросы языкознания.* 1995. № 1. С. 37–67.

12. Апресян Ю.Д. Отечественная теоретическая семантика в конце XX столетия. *Известия АН. Серия литературы и языка*. 1999. Т. 58, № 4. С. 39–53.
13. Апресян Ю.Д. Современные методы изучения значения и некоторые проблемы структурной лингвистики. *Проблемы структурной лингвистики*. М.: Наука, 1963. № 5. С. 51–66.
14. Апресян Ю.Д., Богуславская О.Ю. Теоретическая лингвистика и лексикография: Опыты системного описания лексики. М.: Русские словари, 1995. 140 с.
15. Арбатский Д.И. Толкование значений слов. Семантические определения. Ижевск: Удмуртия, 1977. 100 с.
16. Аристотель. Тописка. *Аристотель. Сочинения: в 4 т.* Т. 2. М.: Мысль, 1978. С. 347–531.
17. Арнольд И.В. Основы научных исследований в лингвистике. М.: Либроком, 2011. 144 с.
18. Арнольд И.В. Потенциальные и скрытые семы и их актуализация в английском художественном тексте. *Иностранные языки в школе*. 1979. № 5. С. 10–14.
19. Арнольд И.В. Семантическая структура слова в современном английском языке и методика ее исследования: на материале имени существительного. Л.: Просвещение, 1966. 123 с.
20. Арутюнова Н.Д. К проблеме функциональных типов лексического значения. *Аспекты семантических исследований*. М.: Наука, 1980. С. 156–249.
21. Арутюнова Н.Д. Язык и мир человека. 2-е изд., испр. М.: Школа “Языки русской культуры”. 1999. 894 с.
22. Аскольдов С.А. Концепт и слово. *Русская словесность. Антология*. М.: Academia, 1997. С. 267–279.

23. Астафьева В.Б. Проблемы концепта в современной лингвистике. *Вісник Харківського національного ун-ту. Серія: Філологія*. 2002. № 572, вип. 36. С. 112-116.
24. Ахманова О.С., Мельчук И.А., Глушко М.М. Основы компонентного анализа. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1969. С. 12–17.
25. Бабушкин А.П. Возможные миры в семантическом пространстве языка. Воронеж: Изд-во ВГУ, 2001. 86 с.
26. Бабушкин А.П. Типы концептов в лексико-фразеологической семантике языка. Воронеж: Изд-во ВГУ, 1996. 104 с.
27. Бартминьский Е. Языковой образ мира: очерки по этнолингвистике. М.: Индрик, 2005. 528 с.
28. Бархударов Л.С. Язык и перевод (Вопросы общей и частной теории перевода). М.: Междунар. отнош., 1975. 240 с.
29. Белова А.Д. Языковые картины мира в рамках когнитивно-дискурсивной парадигмы. *Культура народов Причерноморья*. 2002. № 29. С. 17-23.
30. Бенвенист Э. Общая лингвистика. М.: Прогресс, 1974. 446 с.
31. Бендикс Э.Г. Эмпирическая база семантического описания. *Новое в зарубежной лингвистике: сб. статей*. 1983. Вып. XIV: Проблемы и методы лексикографии. С. 75–105.
32. Берестнев Г.И. Семантика русского языка в когнитивном аспекте: учеб. пособ. Калининград: Изд-во КГУ, 2002. 157 с.
33. Берков В.П. Информация, сообщаемая словом, и толковый словарь. *Теоретические проблемы семантики и ее отражение в одноязычных словарях: сб. статей*. Кишинев, 1982. С. 125–129.
34. Бертуланфи Л. Общая теория систем обзор проблем и результаты. *Системные исследования. Ежегодник*. М.: Наука, 1969. С. 30–54.
35. Белозьорова Ю.С. Макроконцепт час та його системно-польова організація. *Нова філологія: зб. наук. пр.* 2006. Вип. 24. С. 49-55.

36. Бистров Я.В. Моделирование авторской концептосферы: лингвосинергетичный аспект (на материале английской речи). *Вісник Харківського національного ун-ту ім. В. Н. Каразіна. Серія «Романо-германська філологія»*. 2011. Вип. 68(973), С. 130-134.
37. Богатова Г.А. Историко-культурный аспект лексико-грамматического описания русского языка и проблемы менталитета. *Этническое и языковое самосознание*. М., 1995. С. 22.
38. Богатова Г.А. Размышления после международного съезда русистов в Красноярске. *Вопросы языкознания*. 1998. № 3. С. 115–121.
39. Бондаренко Е.В. Концептуальная модель миропознания человека: методология и парадигматика. *Вісник Харківського національного ун-ту. Серія: Філологія*. 2005. № 667. С. 86-90.
40. Бородина М.А., Гак В.Г. К типологии и методике историко-семантических исследований (на материале лексики франц. языка). Л.: Наука, 1979. 232 с.
41. Бочаров В.А., Маркин В.И. Основы логики. М.: ИНФРА-М, 1998. 296 с.
42. Боярская Е.Л. Разработка методологии когнитивного анализа многозначного слова. *Методы когнитивного анализа семантики слова: компьютерно-корпусный подход / Под общ. ред. В. И. Заботкиной*. М.: Языки славянской культуры, 2015. С. 81–118.
43. Брагина Н.Г. Фрагмент лингвокультурологического лексикона (базовые понятия). *Фразеология в контексте культуры*. М.: Языки русской культуры, 1999. С. 131–138.
44. Будагов Р.А. Проблемы развития языка. М.-Л.: Наука, 1965. 73 с.
45. Будагов Р.А. Толковые словари в национальной культуре народов. М.: Изд-во Моск. ун-та, 1989. 151 с.
46. Булыгина Т.В., Шмелев А.Д. Языковая концептуализация мира (на материале русской грамматики). М.: Школа «Языки русской культуры», 1997. 576 с.

47. Бутакова Л.О. Динамическая когнитивная модель речевой деятельности автора. *Лингвосинергетика: проблемы и перспективы*. Барнаул, 2001. С. 56-59.
48. Быдина И.В. Концепт “Творчество” в идиостиле Виктора Сосноры. *Культурные аспекты в языке и тексте: Сб. науч. тр.* Белгород: Изд-во БелГУ, 2005. С. 86-93.
49. Вайсгербер Й.Л. Родной язык и формирование духа. М.: Изд-во МГУ, 1993. 232 с.
50. Вандриес Ж. Язык (лингвистическое введение в историю). 2-е изд., стереотип. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 408 с.
51. Вартофский М. Модели: Репрезентация и научное понимание. М.: Прогресс, 1988. 506 с.
52. Васильев А.Д. Историческая лексикография русского языка: результаты и перспективы. *Vocabulum et vocabularium*. 1996. Вып. 3. С. 66–67.
53. Васильев Л.М. Достоинства и недостатки компонентного анализа в семантических исследованиях. *Исследования по семантике*. Уфа, 1985. С. 4–11.
54. Васильев Л.М. Теория значения в лингвистической литературе. *Филологические науки*. 1971. № 4. С. 119–124.
55. Васильев Л.М. Теория семантических полей. *Вопросы языкознания*. 1971. № 5. С. 105–113.
56. Вежбицкая А. Понимание культур через посредство ключевых слов. М.: Языки славянской культуры, 2001. 287 с.
57. Вежбицкая А. Речевые жанры (в свете теории элементарных смысловых единиц) [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.sgu.ru/node/75212>
58. Вежбицкая А. Семантические универсалии и описание языков / пер. с англ. А.Д. Шмелева; под ред. Т.В. Булыгиной. М.: Языки русской культуры, 1999. 780 с.

59. Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание. М.: Русские словари, 1996. 411 с.
60. Вейнрейх У. О семантической структуре языка. *Новое в лингвистике*. М.: Прогресс, 1970. Вып. 5: Языковые универсалии. С. 163–249.
61. Венжинович Н.Ф. Когнітивізм, когніція та їхня термінологічна база. *Нова філологія: зб. наук. пр.* 2006. Вип. 24. С. 56-64.
62. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Лингвострановедческая теория слова. М.: Русский язык, 1980. 320 с.
63. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Национально-культурная семантика русских фразеологизмов. *Словари и лингвострановедение*. М., 1982. С. 89–98.
64. Верещагин Е.М., Костомаров В.Г. Язык и культура. М., 1983. 269 с.
65. Вернадский В.И. Живое вещество. М.: Наука, 1978. 358 с.
66. Виноградов В.С. Введение в переводоведение (общие и лексические вопросы). М.: Изд-во Института общего среднего образов. РАО, 2001. 224 с.
67. Виноградов В.В. Избранные труды. Лексикология и Лексикография. М.: Наука, 1977. 312 с.
68. Виноградов В.В. Основные типы лексических значений слова. *Вопросы языкознания*. 1953. № 5. С. 3–29.
69. Волгина Н.С. Активные процессы в современном русском языке: учеб. пособие для студентов вузов. М.: Логос, 2001. 304 с.
70. Воркачев С.Г. Концепт счастья в русском языковом сознании: опыт лингвокультурологического анализа. Краснодар, 2002. 142 с.
71. Воркачев С.Г. Лингвокультурология, языковая личность, концепт. Становление антропоцентрической парадигмы в языкознании. *Филологические науки*. 2001. № 1. С. 64–72.

72. Воркачев С.Г. Методологические основания лингвоконцептологии. *Теоретическая и прикладная лингвистика*. 2002. Вып. 3: Аспекты метакоммуникативной деятельности. С. 79-95.
73. Воробьев В.В. Лингвокультурология (теория и методы). М.: Изд-во РУДН, 1997. 331 с.
74. Воробьев В.В. Общее и специфическое в лингвострановедении и лингвокультурологии. *Слово и текст в диалоге культур. Юбилейный сборник к 70-летию В. Г. Костомарова*. М.: МАПРЯЛ, Гос. Ин-т русс. языка им. А.С. Пушкина, 2000. С. 83–92.
75. Гак В.Г. К проблеме гносеологических аспектов семантики слова. *Вопросы описания лексико-семантической системы языка: тезисы докл.* М., 1971. Ч. I. С. 104–110.
76. Гак В.Г. К проблеме семантической синтагматики. *Проблемы структурной лингвистики*. М., 1972. С. 367–395.
77. Гак В.Г. Лексикография. *Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева*. М.: Большая российская энциклопедия, 1998. С. 258–259.
78. Гак В.Г. О некоторых закономерностях развития лексикографии. *Актуальные проблемы учебной лексикографии*. М., 1977. С. 11–27.
79. Гак В.Г. Языковые преобразования. М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. 768 с.
80. Гачев Г.Д. Национальные образы мира. М., 1988. 445 с.
81. Гинзбург Р.З. Лексикология английского языка. М.: Высшая школа, 1966. 189 с.
82. Глинский Б.А. Моделирование как метод научного исследования: гносеологический анализ. М.: Изд-во Московского Университета, 1965. 246.
83. Гоббс Т. Основы философии. Часть первая. О теле. *Гоббс Т. Сочинения: в 2 т.; пер. с лат. и англ.* М.: Мысль, 1989. Т. 1. С. 66–128.
84. Голянич М.І. Внутрішня форма слова і художній текст. Івано-Франківськ: Плай, 1997. 178 с.

85. Городецкий Б.Ю. Проблемы и методы современной лексикографии. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1983. Вып. XIV. С. 5–23.
86. Горский Д.П. Определение. М.: Мысль, 1974. 312 с.
87. Гошилик Н.С. Схемні образи часу в сучасній англійській мові: Монографія. Івано-Франківськ: НАІР, 2013. 220 с.
88. Гулыга Е.В., Шендельс Е.И. О компонентном анализе значимых единиц языка. *Принципы и методы семантических исследований*. М., 1976. С. 291–314.
89. Гумбольдт В. фон. Избранные труды по языкознанию. М.: Прогресс, 1984. 397 с.
90. Даниленко В.П. Действенность языковой картины мира в концепции Лео Вайсгербера [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://old.islu.ru/danilenko/articles/dejstvennost.htm>.
91. Даниленко В.П. Культурно-генетический эволюционизм Вильгельма фон Гумбольдта [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://old.islu.ru/danilenko/articles/evolgumb.htm>.
92. Даниленко В.П. У истоков лингвистической типологии (ее культурно-эволюционный аспект). *Вестник ИГЛУ. Серия: Лингвистика*. 2002. Вып. 4: Языковые явления в исторической ретроспективе и перспективе: эпистемология, диахрония, типология. С. 15–20.
93. Даниленко В.П. Универсализм и идеотнизм в концепции В. Гумбольдта [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://old.islu.ru/danilenko/articles/univers.htm>.
94. Даниленко В.П. Языковая картина мира в гипотезе Сепира-Уорфа [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://old.islu.ru/danilenko/articles/sepirkart.htm>.
95. Дегтярева Т.А. Системный характер семантических изменений в лексике. *Ученые записки I МГПИИЯ*. М., 1956. Т. 9. С. 63–74.
96. Дейк. Т.А. ван. Язык. Познание. Коммуникация. М.: Прогресс, 1989

97. Декарт Р. Избранные произведения. М.–Л.: Госполитиздат, 1950. 712 с.
98. Денисов П.Н. Единицы словаря. Национальная специфика языка и ее отражение в нормативном словаре / отв. ред. Ю. Н. Караулов. М., 1988. С. 48–52.
99. Денисов П.Н. Лексика русского языка и принципы ее описания. 2-е изд. М., 1993. 246 с.
100. Денисов П.Н. Основные проблемы теории лексикографии: автореф. дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / П. Н. Денисов. М., 1976. 43 с.
101. Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен / під ред. І.С. Шевченко. Харків: Константа, 2005. 356 с.
102. Дмитриева Н.А. Лексико-семантическое поле «культура» в языковой картине мира: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.01 / Дмитриева Наталья Анатольевна. Донецк, 1995. – 160 с.
103. Донец П.Н. О культурной специфике абстрактных концептов. *Вісник Харківського національного ун-ту. Серія: Романо-германська філологія*. 2003. № 586. С. 105-107.
104. Дорошевский В. Элементы лексикологии и семиотики. М.: Прогресс, 1973. 284 с.
105. Дубичинский В.В. Лексикография русского языка. М.: Наука: Флинта, 2008. 432 с.
106. Ельмслев Л. Можно ли считать, что значения слов образуют структуру? *Новое в лингвистике*. 1962. Вып. 2. С. 117–136.
107. Ельмслев Л. Прологомены к теории языка. *Новое в лингвистике*. 1960. Вып. 1. С. 264–389.
108. Єсипенко Н.Г. Лексико-семантичні компоненти авторського стилю і мовна картина світу (на матеріалі англомовної прози воєнної та мирної тематик): автореф. дис. ... канд. філ. наук.: спец. 10.02.04 «Германські мови» / Н. Г. Єсипенко. Чернівці, 2007. 20 с.

109. Жаботинская С.А. Концептуальный анализ: типы фреймов. *Вісник Черкаського університету*. 1999. Вип. 11. С. 3-17.
110. Жаботинская С.А. Модели репрезентации знаний в контексте. *Вісник Харківського національного університету*. 2009. № 848. С. 3-10.
111. Жаботинская С.А. Ономазиологические модели в свете современных научных направлений когнитивной лингвистики. *С любовью к языку: сб. науч. тр.* М.; Воронеж: ИЯ РАН; Воронежский гос. ун-т, 2002. С. 115-122.
112. Загнітко А.П. Основы дискурсології. Донецьк: ДонНУ, 2008. 194 с.
113. Зацепин К.А., Саморуков И.И. Эпистемологический статус концепта [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.ssu.samara.ru/~scriptum/status.doc>
114. Звегинцев В.А. Семасиология. М.: МГУ, 1957. 321 с.
115. Звегинцев В.А. Язык и лингвистическая теория. 2-е изд., стереотип. М.: Эдиториал УРСС, 2001. 248 с.
116. Иванищева О.Н. Лексикографирование культуры. СПб.: Изд-во Санкт-Петербургского ун-та, 2004. 136 с.
117. Иванов А.В. Типологизация дефиниций терминов фонетики и метрики в структурно-семантическом аспекте. *Прагматика и семантика слова и текста: сб. науч. статей*. Архангельск: Поморский гос. ун-т, 2006. С. 211–215.
118. Иванова С.В. Культурологический аспект языковых единиц. Уфа: РИО БашГУ, 2002. 114 с.
119. Иващенко В.Л. Термін “концепт” у контексті лінгвістичних методів дослідження. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр. / Київський ун-т ім. Тараса Шевченка. Факультет іноземної філології*. Вип. 10. К.: Видавничий Дім Дмитра Бураго, 2004. С. 182-191.
120. Карасик В.И. Язык социального статуса. М.: Гнозис, 2002. 333 с.

121. Карасик В.И. Языковой круг. Личность, концепт, дискурс. М.: Гнозис, 2004. 390 с.
122. Карасик В.И. Языковые ключи. М.: Гнозис, 2009. 406 с.
123. Караулов Ю.Н. Лингвистическое конструирование и тезаурус литературного языка. М.: Наука, 1981. 366 с.
124. Караулов Ю.Н. Общая и русская идеография. М.: Наука, 1976. 356 с.
125. Касарес Х. Введение в современную лексикографию. М., 1958. 354 с.
126. Кибрик А.А. Анализ дискурса в когнитивной перспективе: дис. ... докт. филол. наук.: 10.02.19 / Кибрик Андрей Александрович. М., 2003. 90 с.
127. Климкова Л.А. Ассоциативное значение слов в художественном тексте. *Филологические науки*. 1991. №1. С. 45-54.
128. Кобозева И.М. Лингвистическая семантика. М.: Эдиториал УРСС, 2000. 352 с.
129. Кодухов В.И. Логические и культурно-исторические компоненты значения слов. *Теоретические проблемы семантики и ее отражение в одноязычных словарях: сб. статей*. Кишинев, 1982. С. 6–12.
130. Колшанский Г.В. Контекстная семантика. М.: Наука, 1980. 152 с.
131. Колшанский Г.В. Лингвогносеологические основы языковой номинации. *Языковая номинация (Общие вопросы)*. М.: Наука, 1977. – С. 99–146.
132. Колшанский Г.В. Объективная картина мира в познании и языке. М.: Наука, 1990. 108 с.
133. Комарова З.И. Русская отраслевая терминология и терминография. Каменец-Подольский, 1990. 35 с.
134. Комлев Н.Г. Компоненты содержательной структуры слова. М.: Наука, 1969. 182 с.

135. Кононенко В.І. Концепти українського дискурсу. Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2004. 248 с.
136. Корнилов О.А. Языковые картины мира как отражения национальных менталитетов: дисс. ... д-ра культ. наук: 24.00.04 / Корнилов О. А. М., 2000. 460 с.
137. Корнилов О.А. Языковые картины мира как производные национальных менталитетов. М.: КДУ, 2011. 350 с.
138. Костомаров В.Г., Бурвикова Н.Д. Об одной из единиц описания текста в аспекте диалога культур. *Иностранные языки в школе*. 2000. № 5. С. 3–6.
139. Красных В.В. Этнопсихолінгвістика і лінгвокультурологія: курс лекцій. М.: ИТДГК «Гнозис», 2002. 284 с.
140. Кровицька О. Українська лексикографія: теорія і практика. Львів: Ін-т українознавства НАНУ, 2005. 147 с.
141. Кронгауз М.А. Семантика. М.: Рос. гос. гуман. ун-т, 2001. 399 с.
142. Кронгауз М.А. Структура времени и значение слов. *Логический анализ языка. Противоречивость и аномальность текста*. М.: Наука, 1990. С. 45-52.
143. Кубрякова Е.С. В поисках сущности языка: Когнитивные исследования языка. М.: Знак, 2012. 208 с.
144. Кубрякова Е.С. Роль словообразования в формировании языковой картины мира. *Роль человеческого фактора в языке: язык и картина мира*. М., 1988. С. 141–172.
145. Кубрякова Е.С. Части речи с когнитивной точки зрения. М.: Ин-т языкознания РАН, 1997. 330 с.
146. Кубрякова Е.С. Язык и знание: на пути получения знаний о языке: части речи с когнитивной точки зрения. Роль языка в познании мира. М.: Языки славянской культуры, 2004. 560 с.
147. Кузнецов А.М. От компонентного анализа к компонентному синтезу. М.: Наука, 1986. 125 с.

148. Кузнецова А.И., Ефремова Т.Ф. Словарь морфем русского языка. М.: Русский язык, 1986. 1136 с.
149. Курбатов В.И. Логика. Ростов н/Д.: Изд-во Феникс, 1997. 384 с.
150. Курилович Е. Очерки по лингвистике: сб. статей. М.: Изд-во иностранной литературы, 1962. 456 с.
151. Кусько К.Я. Когнітивно-дискурсні концепти та стратегії іноземномовної лінгводидактики. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр.* 2004. Вип. 11, кн. 1. С. 246-251.
152. Кусько К.Я. Текст, дискурс та інтердискурс: функціональність, сутність прагматика. *Мовні і концептуальні картини світу: зб. наук. пр.* 2004. Вип. 14, кн. 1. С. 230-234.
153. Лабов У. О механизме языковых изменений. *Новое в лингвистике.* 1975. Вып. VII: Социолингвистика. С. 199–228.
154. Ладо Р. Лингвистика поверх границ культур. *Новое в зарубежной лингвистике.* 1989. Вып. XXV: Контрастивная лингвистика. С. 32–62.
155. Левицкий А.Э. Горизонты развития неологии XXI века. *Горизонты современной лингвистики: Традиции и новаторство: Сб. в честь Е.С. Кубряковой.* М.: Языки славянских культур, 2009. С. 350–364.
156. Левицкий В.В. Семасиология. Винница: Нова Книга, 2006. 512 с.
157. Левицкий В.В. Экспериментальные данные к проблеме смысловой структуры слова. *Семантическая структура слова.* М.: Наука, 1971. С. 21–25.
158. Левицький В.В. Основи германістики. Вінниця: Нова книга, 2006. 528 с.
159. Леві-Строс К. Структурна антропологія. К.: Наукова думка, 2000. 413 с.
160. Лейчик В.М. Опыт построения классификации терминологических словарей. *Теория и практика научно-технической лексикографии.* М., 1988. С. 40–47.

161. Леонтович О.А. Культурные значения и смыслы: лексикографический аспект. *Современная лексикография: глобальные проблемы и национальные решения: материалы VII Междунар. школы-семинара*. Иваново, 2007. С. 20–22.
162. Леонтьев А.А. Психолингвистический аспект языкового значения. Принципы и методы семантических исследований. М.: Наука, 1976. – С. 46–73.
163. Локк Дж. Сочинения: в 3 т. М.: Мысль, 1985. Т. 1: Опыт о человеческом разумении. 621 с.
164. Лосев А.Ф. Введение в общую теорию языковых моделей. М.: УРСС, 2004. 293 с.
165. Лотман Ю.М. Внутри мыслящих миров. Человек текст семиосфера история. М.: Языки русской культуры, 1999. 464 с.
166. Лукашевич В. К., Уваров Л.В. Модели и метод моделирования в человеческой деятельности. М.: Наука и техника, 1983. 118 с.
167. Лукин В.А. Некоторые проблемы и перспективы компонентного анализа. *Вопросы языкознания*. 1985. № 3. С. 15–18.
168. Маковский М.М. Удивительный мир слов и значений. Иллюзии и парадоксы в лексике и семантике. М.: Высшая школа, 1989. 201 с.
169. Маковский М.М. Язык-миф-культура: символы жизни и жизнь символов. М.: URSS, 2014. 320 с.
170. Манакин В.Н. Сопоставительная лексикология. К.: Знання, 2004. 326 с.
171. Мартинюк А.П. Конструювання гендеру в англomовному дискурсі. Харків: Константа, 2004. 292 с.
172. Мартинюк А.П. Перспективи дослідження концептів у світлі інтегративної теорії мови. *Studia Germanica et Romanica*. Донецьк: ДонНУ, 2008. Т. 5. № 2(14). С. 20-34.
173. Мартынов В. В. Категории языка: Семиологический аспект. М.: Наука, 1982. 192 с.

174. Мартынюк А.П. Концепт в структуре значения коммуникативного знака. *Вісник Харківського національного ун-ту. Серія: Романо-германська філологія*. 2003. № 586. С. 112-116.

175. Маслова В.А. Лингвокультурология. М.: Академия, 2001. 208 с.

176. Матіяш І.М. Лингвокультурные параметры трансформации семантической структуры лексемы «SIN» в британской языковой картине мира. *Научная дискуссия: Вопросы филологии, искусствоведения и культурологии. Материалы XIV международной заочной научно-практической конференции (23 июля 2013 г.)*. М.: Изд. «Международный центр науки и образования», 2013. С. 164-170.

177. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «FAMILY» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2014. Вип. 42. С. 99-103.

178. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «FATHER» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2015. Вип. 53. С. 99-103.

179. Матіяш І.М. Динаміка семантичної структури лексеми «MOTHER» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Мова і культура. (Науковий журнал)*. 2014. Вип. 17. Т. I (169). С. 182-188.

180. Матіяш І.М. Еволюція британської мовної картини світу у контексті динаміки семантичної структури лексеми «WOMAN». *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 34. С. 135-139.

181. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «GENTLEMAN» у контексті британської мовної картини світу. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Філологічна»*. 2013. Вип. 39. С. 238-241.

182. Матіяш І.М. Еволюція лексеми «WIFE» у контексті британської мовної картини світу. *Нова філологія. Збірник наукових праць*. 2016. № 68. С. 108-113.

183. Матіяш І.М. Етнолінгвокультурні модуляції семантичної структури лексеми «FREEDOM» у контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, Серія Філологія (мовознавство): збірник наукових праць / [гол. ред. Н.Л. Іваницька]*. 2013. Вип. 18. С. 172-181.

184. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «HAPPINESS» у британській мовній картині світу. *Диалог культур: лінгвокультурологіческая база гуманітарного образования. Матеріали IV Міжнародної науково-практичної конференції, посвященної 45-летию кафедри методики преподавания філологічних дисциплін і 40-летию міжнародного образования в СГУ-ТНУ (10-12 сентября 2013 г.)*. Симферополь : Издательство «ДОЛЯ», 2013. С. 45-47.

185. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «EDUCATION» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2016): матеріали III Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 18–19 березня 2016 р.) / відп. ред. Я.Т.Билиця, О.Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника*. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2016. С. 87-91.

186. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «TRUTH» у британській мовній картині світу. *Актуальні питання та проблеми розвитку сучасної мови та літератури: Міжнародна науково-практична конференція, м. Одеса, 19-20*

серпня 2016 року. Одеса: Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2016. С. 57-61.

187. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «LIE» у британській мовній картині світу. *Американські та британські студії: мовознавство, літературознавство, міжкультурна комунікація: Збірник наукових праць (IX міжнародна науково-практична конференція з питань мовознавства та літературознавства, 14-15 квітня 2016 року, м. Київ) / за заг. ред. А. Г. Гудманяна, О. Г. Шостак. К.: Талком, 2016. С. 212-217.*

188. Матіяш І.М. Лексикографічне відображення еволюції семантичної структури лексеми «MONEY» у британській мовній картині світу. *Сучасні дослідження з лінгвістики, літературознавства і міжкультурної комунікації (ELLIC 2017): матеріали IV Міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 16-17 лютого 2017 р.) / відп. ред. Я. Т. Билиця, О. Я. Остапович: Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника. Івано-Франківськ: ТОВ «ВГЦ «Просвіта», 2017. С. 112.*

189. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «LOVE» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Актуальні проблеми філології та перекладознавства: збірник наукових праць / гол. ред. М.Є. Скиба. 2016. Вип. 10. Т. 2 (К-П). С. 149-155.*

190. Матіяш І.М. Семантичні трансформації лексеми «WAR» в контексті еволюції британської мовної картини світу. *Наукові записки КДПУ ім. В. Винниченка. Серія: Філологічні науки (мовознавство). 2014. Вип. 127. С. 278-282.*

191. Матіяш І.М. Структурно-лексикографічні модуляції лексеми «MARRIAGE» в британській мовній картині світу. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Серія «Філологія». 2015. Вип. 73. С. 131-136.*

192. Медникова Э.М. Скрытая информация и перевод. *Структурно-семантические особенности языковой единицы и её номинативная ценность: сб. науч. работ.* Нальчик, 1984. С. 36–47.
193. Мельник Я.Г. Субъективность как языковая категория. Ивано-Франковск, 1997. 128 с.
194. Методологические проблемы когнитивной лингвистики / под ред. И.А. Стернина. Воронеж: Воронеж-ский гос. ун-т, 2001. 183 с.
195. Мечковская Н.Б. Социальная лингвистика. М.: Аспект Пресс, 1996. 206 с.
196. Милль Дж.С. Система логики силлогической и индуктивной. Изложения принципов доказательства в связи с методом научного исследования. Изд. 2-е. М., 1914. 880 с.
197. Минский М. Фреймы для представления знаний. М.: Энергия, 1979. 151 с.
198. Морковкин В.В. Об объеме и содержании понятия «теоретическая лексикография». *Вопросы языкознания.* 1987. № 6. С. 33–42.
199. Морковкин В.В. Опыт идеографического описания лексики. М.: МГУ, 1977. 166 с.
200. Морковкин В.В. Типология филологических словарей. *Vocabulum et vocabularium.* Харьков, 1994. Вып. 1. С. 13–23.
201. Морозова О.І. Лінгвальні аспекти неправди як когнітивно-комунікативного утворення: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня доктора філол. наук: спец. 10.02.04 “Германські мови”/ О.І. Морозова. К., 2008. 32 с.
202. Москаленко А.З. Теорія журналістики. К.: Експрес-об’ява, 1998. 34 с.
203. Найда Ю.А. Процедуры анализа компонентной структуры референцио-нального значения. *Новое в зарубежной лингвистике.* 1983. Вып. XIV: Проблемы и методы лексикографии. С. 61–74.
204. Никифоров А.Л. Операции над понятиями. *Никифоров А. Л. Общедоступная и увлекательная книга по логике, содержащая объемное и*

систематическое изложение этой науки профессором философии. М.: Гнозис, Русское феноменологическое общество, 1996. Лекция III. С. 37–55.

205. Ожегов С.И., Шведова Н.Ю. Толковый словарь русского языка. М., 1999.

206. Опарина Е.А. Концептуальная метафора. Метафора в языке и тексте. М.: Наука, 1988. С. 65–77.

207. Павленко Н.О. Основні підходи та методи дослідження дискурсу. *Вісн. Житомир. держ. ун-ту ім. І. Франка.* 2005. № 22. С. 126-128.

208. Падучева Е.В. “Когнитивные” идеи в теоретической семантике [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://www.lexicograph.ru/files/cognit_2007_fin.pdf

209. Падучева Е.В. Семантические исследования (Семантика времени и вида в русском языке; Семантика нарратива). М.: Школа “Языки русской культуры”, 1996. 464 с.

210. Падучева Е.В. Феномен Анны Вежбицкой. *Вежбицкая А. Язык. Культура. Познание.* М.: Русские словари, 1996. С. 5–32.

211. Пауль Г. Принципы истории языка. М.: Изд-во иностр. лит., 1960. 500 с.

212. Перцова Н.Н. Формализация толкования слова. М.: Изд-во МГУ, 1988. 83 с.

213. Пищальникова В.А. Общее языкознание. Барнаул: Алт. ун-т, 2001. 240 с.

214. Платон. Тезтет. *Платон. Сочинения: в 3 т. Т. 2: Мысль.* М.: 1970. С. 223–317.

215. Позднякова Е.М. Концептуальная организация производного слова. Материалы Второй Междунар. шк.-семинара по когнитивной лингвистике, 11-14 сент. 2000 г. / отв. ред. Н.Н. Болдырев: в 2 ч. Ч. 2. Тамбов: Изд-во Тамбовского ун-та, 2000. С. 23-27.

216. Полевые структуры в системе языка. Воронеж, 1989. 198 с.

217. Попа К. Теория определения. М.: Прогресс, 1976. 248 с.

218. Попова З.Д., Стернин И.А. Когнитивная лингвистика и лингвокультурология [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.lib.vsu.ru/elib/texts/217.pdf>

219. Попова З.Д., Стернин И.А. Понятие “концепт” в лингвистических исследованиях. Воронеж, 1998. 30 с.

220. Постовалова В.И. Картина мира в жизнедеятельности человека. *Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира*. М.: Наука, 1988. С. 8–86.

221. Потапенко С.І. Сучасний англомовний медіа-дискурс: лінгвокогнітивний і мотиваційний аспекти. Ніжин: Вид-во НДУ імені Миколи Гоголя, 2009. 391 с.

222. Потебня А.А. Полное собрание трудов: Мысль и язык. М.: Лабиринт, 1999. 300 с.

223. Почепцов Г.Г. Языковая ментальность: способы представления мира. *Вопросы языкознания*. 1990. № 6. С. 110–122.

224. Приходько А.М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики. Запоріжжя: Прем'єр, 2008. 332 с.

225. Роменская В.Ф. О классификационной схеме понятия «тип словаря». *Структурная и прикладная лингвистика*. Л., 1978. С. 181–188.

226. Рудяков А.Н. Компонентный анализ и семантика лексических групп. *Исследования по семантике: сб. науч. тр.* Симферополь, 1987. С. 10–17.

227. Рябцева Н.К. Язык и естественный интеллект. М.: Academia, 2005. 640 с.

228. Самигулина А.С. Когнитивная лингвистика и семиотика. *Вопросы языкознания*. 2007. № 3. С. 11–24.

229. Селиверстова О.Н. Труды по семантике. М.: Языки славянской культуры, 2004. 81 с.

230. Селіванова О.О. Актуальні напрями сучасної лінгвістики (аналітичний огляд). К.: Вид-во Українського фітосоціологічного центру, 1999. 148 с.
231. Селіванова О.О. Концептуальний аналіз: проблеми та принципи. *Науковий вісник Херсонського державного ун-ту. Серія «Лінгвістика»*. 2006. Вип. 4. С. 194-197.
232. Селіванова О.О. Лінгвістична енциклопедія. Полтава: Довкілля-К, 2010. 844 с.
233. Селіванова О.О. Сучасна лінгвістика: напрями та проблеми. Полтава: Довкілля–К, 2008. 712 с.
234. Селье Г. От мечты к открытию. Как стать ученым. М.: Просвещение, 1987. 368 с.
235. Сепир Э. Избранные труды по языкознанию и культурологии; пер. с англ. / общ. ред. и вступ. ст. А.Е. Кибрика. М.: ИГ «Прогресс», «Универс», 1993. – 656 с.
236. Сепир Э. Статус лингвистики как науки. *Языки как образ мира*. М.: АСТ; СПб.: Terra Fantastica, 2003. С. 129–142.
237. Серебренников Б. А. Общее языкознание. Внутренняя структура языка. М.: Наука, 1972. 564 с.
238. Серебренников Б.А. Роль человеческого фактора в языке. Язык и мышление. М.: Наука, 1988. 242 с.
239. Серебренников Б.А. Предисловие. *Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира*. М.: Наука, 1988. С. 3–7.
240. Серебренников Б.А., Кубрякова Е.С., Постовалова В.И., Телия В.Н., Уфимцева А.А. Роль человеческого фактора в языке: Язык и картина мира. М.: Наука, 1988. 216 с.
241. Скорнякова Р.М. Лингвокультурологическая концепция моделирования языковой картины мира: дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / Скорнякова Р. М. М., 2010. – 533 с.

242. Слышкин Г.Г. Лингвокультурный концепт “страшное” в смеховой картине мира. *Логический анализ языка. Языковые механизмы комизма*. М.: Изд-во “Индрик”, 2007. С. 455-464.

243. Смирницкий А. И. Лексическое и грамматическое в слове. Вопросы грамматического строя: сб. ст. М.: АН СССР, 1955. С. 11–53.

244. Смирницкий А.И. Значение слова. Вопросы языкознания. 1955. № 2. С. 78–89.

245. Смирницкий А.И. К вопросу о слове: (Проблема «тождества слова»). *Труды Ин-та языкознания АН СССР*. М., 1954. Вып. 4. С. 12–14.

246. Соколовская Ж.П. «Картина мира»: системность, моделирование и лексическая семантика. Книга 4. Ялта, 1999. 173 с.

247. Соколовская Ж.П. Проблемы системного описания лексической семантики. К.: Наукова думка, 1990. 184 с.

248. Соколовская Ж.П. Система в лексической семантике (анализ семантической структуры слова). К.: Вища школа, 1979. 192 с.

249. Соколовська Ж.П. Картина світу та ієрархія сем. *Мовознавство*. 2002. № 6. С. 87–91.

250. Соссюр Ф. де. Труды по языкознанию. М.: Прогресс, 1977. 696 с.

251. Степанов Ю.С. В Альтернативный мир, Дискурс, Факты и принцип Причинности. *Язык и наука конца 20 века*. М.: 1995.

252. Степанов Ю.С. Константы: Словарь русской культуры. М.: Академический Проект, 2004. 992 с.

253. Степанов Ю.С. Методы и принципы современной лингвистики. 3-е изд., стереотип. М.: Эдиториал УРСС, 2002. 312 с.

254. Степанов Ю.С. Номинация, семантика, семасиология (виды семантических определений в современной лексикологии). *Языковая номинация. Общие вопросы*. М.: Наука, 1977. С. 294–358.

255. Степанов Ю.С. Семиотика концептов. *Семиотика: Антология*. Изд. 2-е., исп., доп. Екатеринбург, 2001. 603-612 с.

256. Степанова М.Д. Вопросы компонентного анализа в лексике. *Иностранный язык в школе*. 1966. № 5. С. 23–28.
257. Стернин И.А. Лексическое значение слова в коммуникативном аспекте: автореф. дис. ... д-ра филол. наук / И.А. Стернин. Минск, 1985. 31 с.
258. Стернин И.А. Лексическое значение слова в речи. Воронеж: Изд-во Воронежского ун-та, 1985. 171 с.
259. Ступин Л.П. Теория и практика английской лексикографии. Л.: Ленинград. ун-т, 1982. –76 с.
260. Табанакова В.Д. Идеографическое описание научной терминологии в специальных словарях: дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.21 / В.Д. Табанакова Тюмень, 2001. 288 с.
261. Тарасова И.А. Фреймовый анализ в исследовании идиостилей. *Филологические науки*. 2004. № 4. С. 42–49.
262. Теля В.Н. Первоочередные задачи и методологические проблемы исследования фразеологического состава языка в контексте культуры. *Фразеология в контексте культуры*. М., 1999. С. 13–24.
263. Теля В.Н. Русская фразеология. Семантический, прагматический и лингвокультурологический аспекты. М.: Школа «Языки русской культуры», 1998. 288 с.
264. Тер-Минасова С.Г. Язык и межкультурная коммуникация. М.: Изд-во МГУ, 2004. 352 с.
265. Толстой Н.И. Некоторые проблемы сравнительной славянской семасиологии. *Славянское языкознание*. М.: Наука, 1968. С. 339–365.
266. Томахин Г.Д. Америка через американизмы. М.: Высшая школа, 1982. 256 с.
267. Томахин Г.Д. Реалии-американизмы. М.: Высшая школа, 1988. 239 с.
268. Трубачев О.Н. Реконструкция слов и их значений. *Вопросы языкознания*. 1980. № 3. С. 11–14.

269. Уемов А.И. Логические основы метода моделирования. М.: Мысль, 1971. 311 с.
270. Уорф Б. Отношение норм поведения и мышления к языку. *Языки как образ мира*. М.: АСТ; СПб.: Terra Fantastica, 2003. С. 157–201.
271. Уфимцева А.А. Лексическое значение. Принципы семиологического описания лексики. М., 1986. 239 с.
272. Уфимцева А.А. Опыт изучения лексики как системы (на материале английского языка). М.: Эдиториал УРСС, 2004. 288 с.
273. Уфимцева А.А. Семантика слова. *Аспекты семантических исследований*. М.: Наука, 1980. С. 5–80.
274. Уфимцева А.А., Азнаурова Э.С., Кубрякова Е.С., Телия В.Н. Лингвистическая сущность и аспекты номинации. *Языковая номинация (Общие вопросы)*. М.: Наука, 1977. С. 7–98.
275. Филлмор Ч. Об организации семантической информации в словаре. *Новое в зарубежной лингвистике*. М.: Прогресс, 1983. Вып. 14. С. 23–61.
276. Филлмор Ч. Фреймы и семантика понимания. *Новое в зарубежной лингвистике*. 1988. Вып. 23. Когнитивные аспекты языка. С. 52–92.
277. Фортунатов Ф.Ф. Избранные произведения. Т. 1. М., 1956.
278. Фрумкина Р.М. Культурологическая семантика в ракурсе эпистемологии. Известия РАН. Серия литературы и языка. 1999. Т. 58, № 1. С. 3–10.
279. Хайдеггер М. Бытие и время. СПб.: Наука, 2006. 450 с.
280. Хайдеггер М. Время картины мира. *Новая технократическая волна на Западе*. М., 1985. С. 31–118.
281. Хойер Р. Антропологическая лингвистика. *Зарубежная лингвистика*. М.: Изд. группа «Прогресс», 1999. С. 44–66.
282. Хроленко А.Т. Основы лингвокультурологии. 3-е изд., испр. М.: Флинта: Наука, 2006. 184 с.

283. Цывин А.М. К вопросу о классификации русских словарей. *Вопросы языкознания*. 1978. № 1. С. 100–108.
284. Чанышева З.З. Этнокультурные основания лексической семантики: дисс. ... д-ра филол. наук: 10.02.19 / Чанышева Зульфира Закиевна. Уфа, 2006. 381 с.
285. Шафиков С.Г. Категории и концепты в лингвистике. *Вопросы языкознания*. 2007. № 2. С. 3-17.
286. Шафиков С.Г. Семантические универсалии в лексике. Уфа, 1966. 196 с.
287. Шафиков С.Г. Теория семантического поля и компонентной семантики его единиц. Уфа: Башкирский ун-т, 1999. 88 с.
288. Шафиков С.Г. Языковые универсалии и проблемы лексической семантики. Уфа, 1998. 251 с.
289. Шаховский В.И. Категоризация эмоций в лексико-семантической системе языка. Воронеж: Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1987. 192 с.
290. Шведова Н.Ю. Парадоксы словарной статьи. Национальная специфика языка и ее отражение в нормативном словаре. М.: Наука, 1988. С. 6–11.
291. Шевченко І.С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу. *Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен*. Харків: Константа, 2005. С. 9-20.
292. Шевченко И.С., Морозова Е.И. Дискурс как мыслекоммуникативное образование. *Вісник Харківського національного ун-ту імені В.Н. Каразіна*. 2003. № 586. С. 33-38.
293. Шелов С.Д. Логическое и лингвистическое в определении терминов (об одном синтаксическом правиле определения). *Известия АН СССР. Серия литературы и языка*. 1987. Т. 46, № 2. С. 111–121.
294. Шимчук Э.Г. Русская лексикография. М.: Изд-во Московского университета, 2003. 320 с.

295. Шмелев Д.Н. Проблемы семантического анализа лексики (на материале русского языка). М.: Наука, 1973. 210 с.
296. Штефанюк Н.С. До проблеми національно-мовної картини світу в сучасному мовознавстві. *Сучасні дослідження з іноземної філології: зб. наук. статей / відп. ред. Фабіан М.П.* Ужгород: Ліра, 2003. С. 164-167.
297. Штофф В.А. Моделирование и философия. М.: Наука, 1966. 300 с.
298. Шухардт Г. Избранные статьи по языкознанию. 1950. С. 198–209.
299. Щерба Л. В. Языковая система и речевая деятельность. Л.: Наука, 1974. 427 с.
300. Эйнштейн А. Собрание научных трудов в четырех томах. Т. 4: Статьи, рецензии, письма. Эволюция физики. М.: Наука, 1967. 600 с.
301. Языковая картина мира и системная лексикография / отв. ред. Ю.Д. Апресян. М.: Языки славянских культур, 2006. 912 с.
302. Языковая номинация (виды наименований) / отв. ред. Серебренников Б.А., Умицьева А.А. М.: Наука, 1977. 356 с.
303. Языковая номинация (общие вопросы) / отв. ред. Серебренников Б.А., Умицьева А.А. М.: Наука, 1977. 358 с.
304. Al-Kasimi Ali M. *Linguistics and Bilingual Dictionaries*. Leiden, 1977.
305. Atkins B.T., Rundall M. *The Oxford Guide to Practical Lexicography*. Oxford University Press, 2008. 540 p.
306. Bańko M. *Z pogranicza leksykografii i językoznawstwa*. Warszawa: Wyd-wo Uniwersytetu Warszawskiego, 2001. 336 s.
307. Bartmiski J. Der Begriff des sprachlichen Weltbildes und die Methoden seiner Operationalisierung. *Tekst i dyskurs – Text und Diskurs*. 2012. № 5. S. 261–289.
308. Bolinger D. L. The Atomization of Meaning. *Language*. # № 41. 1965. P. 555–573.

309. Bryson B. *Made In America An Informal History of the English Language in the United States* . N.Y.: Perennial, 2001. 417 p.
310. Burchfield R. *The English Language*. Oxford: Oxford University Press, 2002. 208 p.
311. Caseres J. *Introduccion a la lexicografia moderna*. Madrid, 1950. 354 p.
312. *Cognitive Exploration of Language and Linguistics* / Ed. by R. Dirven, Marjolijn V. Amsterdam: John Benjamins, 1998. 289 p.
313. *Cognitive Linguistics: Current Applications and Future Perspectives* / Ed. by G. Kristiansen, M. Achard, R. Dirven, F.J. Ruiz de Mendoza Ibáñez. Berlin; New York: Mouton de Gruyter, 2006. 499 p.
314. Croft W. *Explaining Language Change: An Evolutionary Approach* / W. Croft. Harlow: Longman. 2000. 287 p.
315. Croft W., Cruse A. *Cognitive Linguistics*. Cambridge University Press, 2007. 356 p.
316. Cruse A. *A Glossary of Semantics and Pragmatics*. Edinburg University Press, 2006. 198 p.
317. Cruse A. *Meaning in Language. An Introduction to Semantics and Pragmatics*. Oxford University Press, 2011, 512 p.
318. Crystal D. *The Cambridge Encyclopedia of Language*, second edition. Cambridge University Press, 1997. 488 p.
319. Cunningham H.E. *Textbook of Logic*. New York: Macmillan, 1924. 428 p.
320. Dijk T.A. van. *Text and Context. Exploration in the Semantics and Pragmatics of Discourse*. London: Longman, 1977. 261 p.
321. Dornseiff F. *Der deutsche Wortschatz nach Sachgruppen*. Berlin – Leipzig, 1933–1934. 620 s.
322. Erdmann K. O. *Die Bedeutung des Wortes*. Leipzig: Housele, 1925. 226 p.

323. Evans V. A Glossary of Cognitive Linguistics. Edinburgh: Edinburgh University, 2007. 239 p.
324. Evans V., Green M. Cognitive Linguistics: An Introduction. Edinburgh: Edinburgh University, 2006. 830 p.
325. Explanation and Cognition / Ed. by F.C. Keil, R.A. Wilson. Cambridge, Mass.: MIT Press, 2000. 396 p.
326. Eynon T. Cognitive Linguistics [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.apr.rcpsych.org/cgi/content/full/8/6/399>
327. Fairclough N. Analysing Discourse. Textual Analysis for Social Research. L.: Routledge, 2003. 270 p.
328. Fauconnier G. Mappings in Thought and Language. Cambridge, U.K.; New York, NY, USA: Cambridge University Press, 1997. 205 p.
329. Faught, C. Brad. The Oxford Movement: A Thematic History of the Tractarians and Their Times. University Park, PA: Pennsylvania State University Press, 2003. 184 p.
330. Fillmore Ch. J. Frame semantics. *The Linguistic Society of Korea (ed.). Linguistics in the Morning Calm*. Seoul: Hanshin Publishing Co, 1982. P. 111-137.
331. Five Key Moments in Britain's Sexual Revolution / [Электронный ресурс]. Режим доступа: http://news.bbc.co.uk/2/hi/uk_news/magazine/8456543.stm
332. From Perception to Meaning: Image Schemas in Cognitive Linguistics / Ed. by B. Hampe, J.E. Grady. Berlin: Mouton de Gruyter, 2005. 485 p.
333. Goodenough W.H. Componential Analysis and the Study of Meaning. *Language*. 1956. Vol. 32. 3. 195-216.
334. Greimas A. J. Semantique structurale. Recherche de Methode. Paris, 1966. 262 p.
335. Handbook of Cognitive Linguistics / Ed. by E. Dabrowska, D. Divjak. Berlin/Boston: De Gruyter, 2015. 724 p.

336. Handbook of Cognitive Linguistics and Second Language Acquisition / Ed. by P. Robinson, N.C. Ellis. New York: Routledge, 2008. 566 p.
337. Humboldt W. von. Grundzüge des allgemeinen Sprachtypus. Berlin – Wien, 2004. 262 s.
338. Jackendoff R. Languages of the Mind: Essays on Mental Representations. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1992. 200 p.
339. Janda L. Cognitive Linguistics [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://seelrc.org/glossos/issues/8/janda.pdf>
340. Jaszczolt M.K. Representing Time. An Essay on Temporality and Modality / M.K. Jaszczolt. New York: Oxford University Press, 2009. 192 p.
341. Katz J.J, Fodor F.A. Recent issues in semantic theory. 1963. No 39. P. 170–210.
342. Katz J.J. Semantic Theory. New York: Harper & Row, 1972. 464 p.
343. Katz J.J., Postal P. An Integrated Theory of Linguistic Description. The MIT Press: Cambridge, Mass, 1964. 178 p.
344. Kemmer S. About Cognitive Linguistics: Historical Background [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.cogling.org/cl.shtml>
345. Kövecses Z. Language, Mind and Culture: A Practical Introduction. Oxford University Press, 2006. 416 p.
346. Kramersch C. Language, Thought and Culture. *The Handbook of Applied Linguistics* / Ed. by A. Davies, C. Elder. Blackwell Publishing Ltd., 2004. P. 235-261.
347. Kravchenko A. Essential Properties of a Language, or, why Language Is not a Code [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.science-direct.com/science/article/B6VD2-4N3GX1G-2/2/43b29f2a245782763f2ddc0dd12c7c73>
348. Krifka M. Nominal Reference and Temporal Constitution: Towards a Semantics of Quantity. *Proceedings of the 6th Amsterdam Colloquium* / Ed. by J.J. Groenendijk, M. Stokhof, F. Veltman. Institute of Linguistic, Logic and Information, University of Amsterdam, 1987. P. 153-173.

349. Kronasser H. Handbuch der Semasiologie. Kurze Einführung in die Geschichte, Problematik und Terminologie der Bedeutungslehre . Heidelberg: Carl Winter, 1952. 204 s.
350. Lakoff G., Johnson M. *Metaphors We Live by*. Chicago: University of Chicago Press, 1980. 242 p.
351. Lakoff G., Turner M. *More than Cool Reason: A Field Guide to Poetic Metaphor*. Chicago: University of Chicago Press, 1989. 230 p.
352. Landau S.I. *Dictionaries: The Art and Craft of Lexicography*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001. 496 p.
353. Langacker R. *Cognitive Grammar: A Basic Introduction*. Oxford University Press, USA, 2008. 584 p.
354. Langacker R.W. *Foundations of Cognitive Grammar*. Stanford: Stanford University Press, 1987. Vol. 1. 516 p.
355. Leech G. *Semantics*. Harmonds-worth, Penguin, 1974. 386 p.
356. Leech G. *Semantics. The Study of Meaning*. Second edition. Harmondstwoth: Penguin Books, 1998. 406 p.
357. Leech G., Svartvik J. *A Communicative Grammar of English*. M.: Prosveshcheniye, 1983. 304 p.
358. Lehrer A. *Semantic Field and Lexical Structure*. Amsterdam, 1974. 225 p.
359. Lei Xiaolan. *Sexism in Language* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://pdfs.semanticscholar.org/d03a/fdaa103c8526b75523cdadbacfd4a4d27041.pdf>
360. Levickij V. *Semantic Word-Structure and Extra Linguistic Factors*. *Soviet Studies in Language and Language Behavior*. Amsterdam: North-Holland Publishing Company, 1976. P. 125–136.
361. *Longman Grammar of Spoken and Written English*. Longman Pearson Education Limited, 2000. XXVIII, 1204 p.
362. Lounsbury F. *A semantic Analysis of the Kinship Usage*. *Language*. 1956. Vol. 32, № 1. P. 158-194.

363. Malinowski B. The Problem of Meaning in Primitive Languages. *The meaning of meaning*. London, 1949. P. 296–336.

364. Martinet A. Se soumettre a l'épreuve des faits. *La linguistique*. 1983. Vol. 19, № 1. P. 3–12.

365. Matiyash I. Ethnolinguistic and Cultural Modulations of Semantic Structure of Lexeme PEACE in the Context of Evolution of the British Linguistic World Image. *Science and Education a New Dimension: Philology, II* (1). Issue 17. 2014. P. 11-14.

366. Matiyash I. The Evolution of the Sematic Structure of Lexeme HOME in the British Linguistic World Image. *Europäische Fachhochschule. European Applied Sciences*. 2013. # 11 (Vol. 2). P. 13-16.

367. Matiyash I.M. Linguistic-cultural structural lexicographical Modulations of the Lexeme MARRIAGE in British Linguistic World Image. *Verbal Culture of the Humanity Through the Prism of Ages. Materials digest of the LVIII International Research and Practice Conference and II stage of the Championship in philological sciences (London, July 18 – 23, 2013)*. London: IASHE, 2013. P. 23-25.

368. Matiyash I.M., Melnyk Ja.G. The Evolution of the Sematic Structure of Lexeme HUSBAND in the British Linguistic World Image. *The USA Journal of Applied Sciences*. 2016. № 4. P. 3-6.

369. Meyer Ch. F. *Introducing English Linguistics*. New York: Cambridge University Press, 2009. 271 p.

370. Miller G.A. *The Cognitive Revolution: A Historical Perspective* [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.cogsci.princeton.edu/~geo/Miller.pdf>

371. Miller J.L. *Mind Magic: How to Develop the 3 Components of Intelligence that Matter Most in Today's World*. New York: McGraw-Hill, 2005. 282 p.

372. Minsky M. A framework for representing knowledge. *Frame conceptions and text understanding: articles*. N. Y., 1980. P. 1–25.

373. MIT Encyclopedia of the Cognitive Sciences, The / Ed. by R.A. Wilson, F.C. Keil. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1999. 964 p.
374. Monica Rubini and Michela Menegatti. Gender Bias and Sexism in Language // Oxford Research Encyclopedia of Communication [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://communication.oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190228613.001.0001/acrefore-9780190228613-e-470?print=pdf>
375. Morris Ch. Foundation of the Theory of Signs. *Writings on the General Theory of Signs*. The Hague: Mouton, 1971. P. 13–71.
376. Ogden C.K., Richards L.A. The Meaning of Meaning. London, 1923.
377. Oxford Handbook of Cognitive Linguistics, The / Ed. by D. Geeraerts, H. Cuycknes. New York: Oxford University Press, 2007. 1334 p.
378. Piotrowski T. Z zagnień leksykografii. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 1994. 221 s.
379. Piotrowski T. Zrozumieć leksykografie. Warszawa: Wydawnictwo PWN, 2001. 244 s.
380. Reichmann O. Germanistische Lexikologie. Stuttgart: Metzler, 1976.
381. Schneider E. Variabilität, Polysemie und Unschärfe der Wortbedeutung. Theoretische und methodische Grundlagen. Tübingen: Niemeyer, 1988. Bd. 1. 200 s.
382. Seelye H.N. Teaching Culture: Strategies for Intercultural Communication. Lincolnwood, Illinois USA: NTC Publishing Group, 1993. XIII, 289 p.
383. Segeth W. Elementare Logik. Berlin: Veb Deutcher Verlag Der Wissenschaften, 1967. 235 s.
384. Singh R.A. An Introduction to Lexicography. Mysore, 1982. 256 p.
385. Sledd J.H., Kolb G.J. Dr. Jonson's Dictionary. Chicago: University of Chicago Press, 1995. 256 p.
386. Smith S.C. Modes of Discourse. The Local Structure of Text. New York: Cambridge University Press, 2003. 320 p.
387. Sperber H. Einführung in die Bedeutungslehre. Bonn, Leipzig, 1923.

388. Stanley E. G. Lexicography. *The Encyclopedia of Language and Linguistics*. Oxford, 1994. V. 4.
389. Swales J. Genre Analysis: English in Academic and Research Settings. Cambridge: Cambridge University Press. 1990. 260 p.
390. Talmy L. How Language Structures Space. *Spatial Orientation: Theory, Research, and Application*. New York: Plenum Press, 1983. P. 225-282.
391. The Encyclopedia of Applied Linguistics, 10 Volume Set. Chisester: Blackwell Publishing Ltd., 2013. 6582 p.
392. The Oxford Handbook of Linguistic Analysis. Edited by Bern Heine and Heiko Narrog. Oxford: Oxford University Press, 2010. 1045 p.
393. Trench R.C. On Some Deficiencies in our English dictionaries. Lnd., 1860.
394. Ullmann S. Semantics: An introduction to the science of meaning. Oxford: Blackwell, 1962. 278 p.
395. Whorf B. Language, Thought, and Reality. Cambridge, Mass.: MIT Press, 1956. XI, 278 p.
396. Wiegand H. E. On the Structure and Contents of General Theory of Lexicography. *Proceedings Papers from the International Conference on lexicography*. Exeter 9-12 September 1983. P. 13–30.
397. Wierzbicka A. I. Introduction. A. Wierzbicka. *Understanding Cultures through their Key Words: English, Russian, Polish, German, Japanese*. New York: Oxford University Press, 1997. 317 p.
398. Wierzbicka A. Semantic Primitives and Lexical Universals. *Quaderni di semantica*. 1989. P. 103–321.
399. Wierzbicka A. Semantic Primitives. Frankfurt am M.: Athenaum, 1972. 235 p.
400. Wierzbicka A. Semantics Culture and Cognition: Universal, Human Concepts in Culture-Specific Configurations. New York: Oxford University press, 1992. 168 p.

401. Wilson M. *Wandering Significance: An Essay on Conceptual Behavior*. New York: Oxford University Press, 2006. 670 p.
402. Winchester S. *The Meaning of Everything. The Story of the Oxford English dictionary*. Oxford: Oxford University Press, 2004. 260 p.
403. Wotjak G. Und nochmals: Konstituentenstruktur der Bedeutung. *Vox Romanica*. 1974. № 33. S/ 32–55.
404. Wotjak G. *Untersuchungen zur Struktur der Bedeutung*. Berlin: Max Heuber-Verlag, 1971. 343 p.
405. Zgusta L. Lexicography, its Theory, and Linguistics. *Dictionaries*. 1992/93. No. 14. P. 130–138.
406. Zgusta L. *Manual of Lexicography*. Mouton, 1971. 360 p.
407. Żmigorzdzki P. *Wprowadzenie do leksykografii polskiej*. Katowice: Wyd-wo Uniwersytetu Śląskiego, 2005. 284 s.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

408. British Newspaper Archive / [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.britishnewspaperarchive.co.uk/?utm_campaign=wb&utm_medium=email&utm_source=bna&utm_content=160603
409. The Telegraph Archive / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.telegraph.co.uk/archive/>
410. The Times Digital Archive / [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.thetimes.co.uk/archive/>

СПИСОК ЛЕКСИКОГРАФІЧНИХ ДЖЕРЕЛ

411. Американа. Англо-русский лингвострановедческий словарь / под ред. и общ. рук. Г. В. Чернова. Смоленск: Полиграмма, 1996. 1185 с.
412. Лингвистический энциклопедический словарь / гл. ред. В.Н. Ярцева. 2-е изд., доп. М.: Большая российская энциклопедия, 2002. 709 с.
413. Философский энциклопедический словарь. М., 1988
414. Языкознание. Большой энциклопедический словарь / гл. ред. В. Н. Ярцева. М.: Большая Российская энциклопедия, 1998. 685 с.
415. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. II. C [ed. by Dr. James A.H. Murray]. Oxford: The Clarendon Press, 1893. 1308 p.
416. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. IV. F-G [ed. by Dr. James A.H. Murray]. Oxford: The Clarendon Press, 1901. 1178 p.
417. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. V. H-K. [ed. by Dr. James A.H. Murray]. Oxford: The Clarendon Press, 1901. 516 p.
418. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VI. Part I. L [ed. by Dr. James A.H. Murray]. Oxford: The Clarendon Press, 1908. – 528 p.
419. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VI. M-N. Oxford: The Clarendon Press, 1906. 1111 p.

420. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. VII. O-P. [ed. by Dr. James A.H. Murray]. Oxford: The Clarendon Press, 1909. 1676 p.
421. A New English Dictionary on Historical Principles. Vol. X. Part II. V-Z. Oxford: The Clarendon Press, 1928. 1202 p.
422. Edinburgh Associative Thesaurus (EAT) / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://rali.iro.umontreal.ca/word-associations/query/>
423. Johnson S. A Dictionary of The English Language in which the Words are Deduced from their Originals, explained in their Different Meanings. Dublin: printed by W. G. Jones, 1768.
424. Johnson S. A Dictionary of The English Language in which the Words are deduced from their Originals, explained in their Different Meanings. London, 1792.
425. Johnson S. A Dictionary of The English Language. London, 1828. 831 p.
426. Longman Dictionary of English Language and Culture. Longman Group UK Ltd, 1992. F 31, 1528, B27 p.
427. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/child>
428. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/family>
429. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/father>
430. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/happiness>
431. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/happy>
432. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/home>
433. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/husband>

434. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/love>
435. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/man>
436. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/marriage>
437. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/mother>
438. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/parent>
439. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/wife>
440. Oxford English Dictionary Online / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://en.oxforddictionaries.com/definition/woman>
441. The Concise Oxford Dictionary of Current English [adapt. by H.W. Fowler, F.G. Fowler]. Oxford: The Clarendon Press, 1919. 1064 p.
442. The Concise Oxford Dictionary of Current English [edited by H.W. Fowler, F.G. Fowler]. Oxford: The Clarendon Press, 1974. 1566 p.
443. Word Associations Network / [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://wordassociations.net/en>

ДОДАТКИ

ДОДАТОК 1

ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ HOME

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English Language, 1768, 1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1901</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	his own house; the private dwelling	his own house; the private dwelling	a dwelling place; the fixed residence of a family or household; the seat of domestic life and interests	dwelling place	the place where one lives permanently;
2	his own country	his own country	the place of one's dwelling or abiding, with the conditions, circumstances, and feelings which naturally and properly attach to it	fixed residence of family or household	the family or social unit occupying a permanent residence
3	the place of constant residence	the place of constant residence	fig. referring to the grave, or future state: <i>long-, lasthome</i>	native land	a house or flat considered as a commercial property
4	united to a substantive, it signifies domestic	united to a substantive, it signifies domestic	a place, region, or state to which one properly belongs	the grave	the district or country where one was born or has settled on a long-term basis
5			one's own country, one's native land	place where thing is native or most common	a place where something flourishes, is most typically found, or from which it originates
6			place where thing is native or most common; native habitat	institution of refuge or rest for destitute or infirm person	informal a place where an object is kept
7			institution of refuge or rest for destitute or infirm person; for those who either have no home of their own or live at a distance from the home of their family	in games goal	an institution for people needing professional care or supervision
8			in games: the place in which one is free from attack; the point which one tries to reach; the goal		the finishing point in a race; in games: the place in which one is free from attack; the point which one tries to reach; a match played or won by a team on their own ground

ДОДАТОК 2
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ MARRIAGE

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1792-1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1906</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	the act of uniting a man and a woman for life	the act of uniting a man and a woman for life	the condition of being a husband or wife; the relation between married persons; spousehood, wedlock	relation between married persons, wedlock	the formal union of a man and a woman, typically as recognized by law, by which they become husband and wife
2		state of perpetual union	entrance into wedlock; the action, or an act, of marrying; the ceremony or procedure by which two persons are made husband and wife; a wedding	act, ceremony of marrying	(in some jurisdictions) a union between partners of the same sex.
3			fig. intimate union	fig. intimate union	a combination or mixture of elements
4			obs. hist. marriage	(cards) declaration of king and queen of same suit	
5			obs. dowry		
6			cards. in certain games, e.g. bezique, the declaration of a king and queen of the same suit		

ДОДАТОК 3
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ WIFE

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768, 1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1919</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1928</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	a woman that has a husband	a woman that has a husband	rare woman esp. old and rustic or uneducated	a woman: formerly in general sense, in later use restricted to a woman of humble rank or of low employment, esp. one engaged in the sale of some commodity <i>dial.</i>	a married woman considered in relation to her spouse
2	a woman of low employment	a woman of low employment	married woman esp. in relation to her husband	a woman joined to a man by marriage; a married woman. relative of husband <i>euphem.</i> , a kept mistress, concubine	the wife of a person with a specified occupation
3				applied as a term of affection to a female friend. <i>obs.</i>	<i>archaic or dialect</i> a woman, especially an old or uneducated one
4				<i>transf</i> the female of a pair of the lower animals; the mate of a male animal.	
5				the mistress of a household; the hostess or landlady of an inn. <i>obs.</i>	

ДОДАТОК 4
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ HUSBAND

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768, 1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1901</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	the correlative to a wife; a married man	the correlative to a wife; a married man	obs. the master of a house, the male head of a household	man joined to a woman by marriage	A married man considered in relation to his spouse
2	the male of animals	the male of animals	a man joined to a woman by marriage; correlative of wife	archaic economist	
3	an economist; the man that knows and practices the methods of frugality and profit	an economist; the man that knows and practices the methods of frugality and profit	a male animal; applied to the male in plants		
4	a tiller of the ground; a farmer	a tiller of the ground; a farmer	obs. one who tilts and cultivates the soil, a farmer		
5			the manager of a household establishment; a housekeeper; a steward		

ДОДАТОК 5
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ PARENT

номер дефініції у звзначеном у словнику	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1909</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	a father or mother →	a person who has begotten or born a child; a father or mother →	father or mother →	a person's father or mother →
2		a progenitor, a forefather →	forefather →	<i>archaic</i> a forefather or ancestor →
3		a person who holds the position or exercises the function of a parent; a protector, guardian, a person to whom one owes one's spiritual life or conversion →	animal or plant, from which others are derived →	an animal or plant from which new ones are derived →
4		any organism (animal or plant) considered in relation to its offsprings →	source, origin →	a source or origin of a smaller or less important part →
5		<i>fig.</i> that from which another thing springs or is derived, a source, cause, origin →		<i>often as modifier</i> an organization or company which owns or controls a number of subsidiaries →

ДОДАТОК 6
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ MOTHER

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, Meanings, 1768, 1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1906</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	a woman that has born a child; correlative to a son or daughter	a woman that has born a child; correlative to a son or daughter	a female parent; a woman who has given a birth to a child; correlative with a son or daughter; said of animals; a female ancestress	female parent	a woman in relation to a child or children to whom she has given birth; a female animal in relation to its offspring
2	that which has produced anything	that which has produced anything	applied to things more or less personified, with reference either to metaphorical giving birth, to the protecting care exercised by a mother, or to the affectionate reverence due to mother	quality, condition that gives rise to another	<i>archaic</i> (especially as a form of address) an elderly woman
3	that which has preceded in time	that which has preceded in time	a woman who exercises control like that of a mother, or who is looked up to as a mother	head of female religious community	denoting an institution or organization from which others of the same type derive
4	that which requires reverence and obedience	a familiar term of address to an old woman	a term of address to an elderly woman of the lower class	term of address for elderly woman of lower class	<i>informal</i> an extreme example of very large specimen of something
5	hysterical passion		in some technical applications: apparatus for rearing chickens; a cask or vat used in vinegar- making; the inner bark of a cork-tree	apparatus for rearing chickens	the head of a female religious community
6	a familiar term of address to an old woman		obs. womb	<i>arch.</i> hysteria	
7			hysteria		

ДОДАТОК 7
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ FATHER

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768, 1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1901</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	he by whom the son or daughter is begotten	the male parent	the male parent, the nearest male ancestor, rarely applied to animals; one who adopts another as his child	a man in relation to his child or children; a male animal in relation to its offspring
2	the first ancestor	the first ancestor	a male ancestor, the founder of a family or race, a forefather, progenitor	literary ancestors
3	the appellation of an old man	the title of a man reverend for age	a constructor, designer, framer, originator	an important male figure in the origin and early history of something
4	the title of any man reverend for age	one who has given original to anything	one who exercises protecting care like that of a father; one who shows paternal kindness	a man who provides care and protection
5	one who has given original to anything good or bad	the ecclesiastical writers of the first centuries	applied to God	the oldest member or doyen of a society or other body
6	the ecclesiastical writers of the first centuries	one who acts with paternal care and tenderness	ecclesiastical uses	(the Father), (in Christian belief) the first person of the Trinity; God
7	one who acts with paternal care and tenderness	the title of a popish confessor	respectful title given to an old and venerable man; and with the personification to a river	used as a title of respect for an old and venerable man or for something personified as such a man
8	the title of a popish confessor	the title of a senator of old Rome	the oldest member of a society	(often as a title or form of address) a priest
9	the title of a senator of old Rome	the appellation of the first person of the adorable Trinity	the leading men or elders of a city or an assembly	early Christian theologians (in particular of the first five centuries) whose writings are regarded as especially authoritative
10	the appellation of the first person of the adorable Trinity			
11	the compellation of God as creator			

ДОДАТОК 8
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ CHILD

номер дефініції її у зачині словни- ку	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A new English Dictionary on Historical Principles, 1893</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	an infant, or very young person	the unborn or newly born human being; <i>fœtus</i> , infant	unborn or newborn human being	a young human being below the age of puberty or below the legal age of <i>puberty</i>
2	one in the line of filiation, opposed to the parent	<i>spec.</i> a female infant, a girl-baby; <i>child</i>	boy or girl	a son or daughter of any age
3	a girl child	a young person of either sex below the age of puberty; a boy or girl	childish person	an immature or irresponsible person
4	anything, the product or effect of another	<i>transf.</i> one who has the character, manners, or attainments of a child; a childish person	son or daughter, offspring	a person who has little or no experience in a particular area
5	a noble youth	formerly applied to all pupils at school, esp. to those at charity schools	descendant or follower or adherent	<i>archaic</i> the descendants of a family or people.
6		<i>arch.</i> a youth of gentle birth		a person regarded as the product of (a specified influence or environment)
7		obs. a lad or boy in service		
8		the offspring, male or female, of human parents; a son or daughter		
9		descendants; members of the tribe or clan		
10		<i>fig.</i> one of the spiritual or moral progeny of a person; one who inherits his spirit and hands down the tradition		
11		<i>fig.</i> expressing origin, extraction, dependence, attachment, or natural relation to a place, time, event.		
12		<i>fig.</i> that which originates from, or is produced by, something else; the offspring		

ДОДАТОК 9

ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ *WOMAN*

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English language in which Words are Deduced from their Originals, explained in their different Meanings, 1768,1792</i>	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1919</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1928</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	the female of the human race	the female of the human race	an adult human female	an adult human female	an adult human female
2	a female attendant on a person of rank	a female attendant on a person of rank	the female sex	the female sex	the female sex
3			a female servant, personal attendant	as a mode of address	in <i>pl.</i> a means of sexual gratification
4			man with feminine characteristics	the essential qualities of a woman, or allusion to their position of inferiority and subjection	the essential qualities of a woman
5			the feminine emotions	a female servant, personal attendant	maid, female employed servant
6				kept mistress	peremptory address
7				a wife, only <i>dial.</i> And U.S.	a) wife b) a mistress
8				the reverse of a coin	<i>colloq. rare</i> the reverse of a coin

ДОДАТОК 10
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ MAN

номер дефініції у зазначеному словнику	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A new English Dictionary on Historical Principles, 1908</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	human being	a human being (irrespective of sex and age)	human being, person	an adult human male
2	not a woman	the male of the human race	person (only in general or indefinite applications)	a male member of a workforce, team, etc.
3	not a boy	a human being arrived at mature age, opposed to boy	the human race, human beings collectively	pl. ordinary members of the armed forces as distinct from the officers
4	a servant, an attendant	a servant; an attendant	an adult male person, from boyhood upwards	a husband or lover
5	a word of familiarity bordering on contempt	individual	used as quasi pronominally = one or any one but implying a reference to the male sex only	a male person associated with a particular place, activity, or occupation
6	it is used in a loose signification like the French on, one, any one	used to denote one who is connected with a certain place, building, profession, business, society	one, eminently endowed with mainly male qualities	a person with the qualities associated with males, such as bravery, spirit, or toughness
7	one of uncommon qualifications	a husband	husband	a male pursued or sought by another, especially in connection with a crime
8	a human being qualified in any particular manner	ditto; lover, suitor	vassal; manservant, valet	dated; a manservant or valet; historical; a vassal
9	individual	a liegeman or vassal; a manservant	workman	a human being of either sex; a person
10	not a beast	pl. common soldiers as distinguished from the officers	common soldiers	in singular; human beings in general; the human race
11	wealthy or independent person	an undergraduate or student	piece in game of chess, draughts	in singular; an individual, one
12	a moveable piece at cheffs at draughts	a ship	armed ship belonging to a country's navy	a type of prehistoric human named after the place where the remains were found
13	a ship of war	one of the pieces used in chess, draughts, and backgammon	the obverse of a coin used in tossing	informal; a group or person in a position of authority over others, such as a corporate employer or the police
14				white people collectively regarded as the controlling group in society
15				a figure or token used in playing a board game

ДОДАТОК 11
ДИНАМІКА СЕМАНТИЧНОЇ СТРУКТУРИ ЛЕКСЕМИ LOVE

номер дефініції у словнику	<i>A Dictionary of the English Language, 1828</i>	<i>A New English Dictionary on Historical Principles, 1906</i>	<i>The Concise Oxford Dictionary of Current English, 1974</i>	<i>Oxford Dictionary Online, 2020</i>
1	the passion between the sexes	warm affection, attachment, a formula of request	a warm affection, attachment, liking, fondness, paternal benevolence	a strong feeling of affection
2	kindness, goodwill, friendship	the paternal benevolence and affection of God towards His children	sexual affection or passion or desire, affection between sweethearts	a strong feeling of affection and sexual attraction for someone
3	courtship	strong predilection, liking or fondness	this feeling as a literary subject, a personified influence or god	affectionate, greetings conveyed to someone on one's behalf
4	tenderness, parental care	feeling between sweethearts the basis for marriage	the beloved one, sweetheart	a formula for ending an affectionate letter
5	liking, inclination to	the personification of sexual affection	delightful person or pretty thing	a great interest and pleasure in something
6	object beloved	the animal instincts between the sexes and its gratification	(games) no score, nothing, nil	a person or thing that one loves
7	lewdness	a beloved person		(a love) <i>informal</i> used in affectionate requests (in tennis, squash, and some other sports) a score of zero; nil
8	unreasonable linking	unreasonable linking	in games no score, nothing	
9	fondness, concord	fondness, concord		
10	principle of union	principle of union		
11	picturesque representation of love	picturesque representation of love		
12	a word of endearment	a word of endearment		
13	due reverence to god	due reverence to god		

ДОДАТОК 12

<p>Концептуальна міжфреймова мережа концепту FAMILIYу британському публіцистичному дискурсі ХVІІІ ст.</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (comfortable, descent); (2) локаційна схема (close, distant, at home).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) (Royal, civil, happy)</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (married, pregnant); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (responsible, invalid, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (natural, aged, fruitful); (2) кваліфікаційна схема (make, cause); (3) схема статусу/процесу (want, send, pay, refuse)</p>
	<p>Акціональний фрейм: (1) схема дії (home – send, return, give, buy, build, telegraph home); (2) схема статусу/процесу (home waits, affords)</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема дії (solenitize, celebrate, place); (2) схема статусу/процесу (marriage contracted)</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема статусу/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема статусу/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема паритивності (parents of children)</p>
	<p>Посесивний фрейм: (1) схема паритивності (rules of home)</p>	<p>Посесивний фрейм: (2) схема паритивності (question of marriage)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (children income, adultery) (2) схема належності (wife's earnings)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (right, stroke); (2) схема належності (husband's income)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема класифікації (parents are non-conformists)</p>
	Home	Marriage	Wife	Husband	Parent

FAMILY

<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (unmarried, aged, nursing); (2) схема способу буття (at birth); (3) локаційна схема (at the house).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (aged, dear, old, a barbarous and imperious, kind and affectionate); (2) схема статусу/процесу (lives, dies)</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, pregnant, married); (2) схема статусу/процесу (die, say, tell); (3) локаційна схема (here).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема статусу/процесу (die, say, tell, kill); (3) локаційна схема (here).</p>	<p>Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (divine, wedded);</p>	
<p>Акціональний фрейм: (1) схема дії (gets); (2) схема статусу/процесу (lives, dies)</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема дії (killed his father); (2) схема статусу/процесу (addressed by a father, defiled, maintained, gave him a blow on the head)</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема статусу/процесу (marry, die, say, tell); (2) схема дії (gets, becomes).</p>	<p>Акціональний фрейм: (1) схема статусу/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема паритивності (love of the country, love of the King, labour of love, love of God)</p>	
<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (has an opportunity, children) (2) схема належності (mother's allowance, mother's milk) (3) схема паритивності (mother of Parliament)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема належності (father's credit, father's reign, a father's legacy, father's death, father's relatives, father's friends)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (has children, husband, abortion, premonition) – конкретні сутності (2) схема належності (woman's duty)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (game, god); (2) схема належності (man's duty)</p>	<p>Посесивний фрейм: (1) схема власності (game, god); (2) схема належності (man's duty)</p>	
<p>Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (father was the late Major Mackenzie)</p>	<p>Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (child has grey eyes)</p>	<p>Ідентифікаційний фрейм: (1) схема належності (woman is a widow, prostitute, mother)</p>	<p>Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (man is a lord)</p>	<p>Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (man is a lord)</p>	
Mother	Father	Child	Woman	Man	Love

ДОДАТОК 13

		Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (natural, aged, fruitful).		Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (natural, aged, fruitful).		
Концептуальна міжфреймова мережа концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі XIX ст.	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (comfortable, decent); (2) локаційна схема (close, distant, at home).	Преметний фрейм: (1) (royal, civil, happy)	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (married, pregnant); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	
	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (home – send, return, give, buy, build, telegraph home); (2) схема стау/процесу (home waits, affords)	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (solemnize, celebrate, place); (2) схема стау/процесу (marriage contracted)	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (take, live, maintain, support).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).
	Посезивний фрейм: (1) схема партитивності (rules of home)	Посезивний фрейм: (2) схема партитивності (question of marriage)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (children, income, adultery) (2) схема належності (wife's earnings)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (right, stroke); (2) схема належності (husband's income)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (right, stroke); (2) схема належності (husband's income)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (right, stroke); (2) схема належності (husband's income)
	Home	Marriage	Wife	Husband	Parent	
FAMILY						
Мother	Father	Child	Woman	Man	Love	
Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (unmarried, aged, nursing); (2) схема способу буття (at birth); (3) локаційна схема (at the house).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (outative, distinguished).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (bastard, one, being dead, ill, hurt, guilty of vagrancy, dead); (2) схема способу буття (between parent and child, at present in the custody).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, pregnant, married); (2) схема способу буття (alive, dead, widowed); (3) локаційна схема (here).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	Преметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (divine, wedded).	
Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (gets); (2) схема стау/процесу (lives, dies)	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії А. (told the father, take his father home); (2) схема дії Б. (father had been naturalized) (3) схема стау/процесу (father followed, appeared, works).	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (gave aquifers, gave laudanum, have lost their children, threw a child); (2) схема дії Б. (poison a child); (3) схема стау/процесу (terrified, survived)	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (marry, die, say, tell); (2) схема дії (gets, becomes).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стау/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets).	Посезивний фрейм: (1) схема партитивності (love of the country, love of the King, labour of love, love of God)	
Посезивний фрейм: (1) схема власності (has an opportunity, children) (2) схема належності (mother's allowance, mother's milk) (3) схема партитивності (mother of Parliament)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (father always had an enormous admiration of and faith in; had a cotton mill); (2) схема належності (father's name, father's absence) (3) схема партитивності (the father of the modern philosophy, father of the child, imprisonment of father)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (no money, with worms of three to four inches in length crawling in its flesh); (2) схема належності (the death of the child, money of a child, brutal treatment of a child, screams of the child)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (same, good); (2) схема належності (man's duty)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (same, good); (2) схема належності (man's duty)	Посезивний фрейм: (1) схема власності (same, good); (2) схема належності (man's duty)	
Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (Mother Church, mother country)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (father is British, was not an Englishman, was a German, rev. father)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (woman is a widow, prostitute, mother)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (man is a lord)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (man is a lord)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (man is a lord)	

ДОДАТОК 14				
Концептуальна міжфреймова мережа концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі ХХ ст.	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>comfortable, decent, affordable/low-cost, short-stay, mobile</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>royal, civil, happy, forced, life-long, traditional</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>young, loyal, retired, unemployed</i>); (2) схема способу буття (<i>up</i>); (3) локаційна схема (<i>there</i>).	
	Акціоноальний фрейм: (1) схема діїА (<i>home – send, return, give, buy, build</i>); (2) схема дії Б (<i>home – heat, insultate, bomb</i>); (3) схема стапу/процесу (<i>home waits</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (<i>takes, ends</i>); (2) схема стапу/процесу (<i>marriage terminates</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стапу/процесу (<i>die, tall, kill</i>); (2) схема дії (<i>go, say, work</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стапу/процесу (<i>die, say, leave, kill</i>); (2) схема дії (<i>gets</i>).
	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>amenities, vacuum cleaner, copies, services</i>); (2) схема паритивності (<i>rules of home</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема належності (<i>marriage has ingredients, children</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>children, income, right</i>); (2) схема належності (<i>wife's job</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>family, right</i>); (2) схема належності (<i>husband's income</i>).
	Home	Marriage	Wife	Husband
	Parent			

FAMILY

	Mother	Father	Child	Woman	Man	Love
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>widowed, unmarried, aged, nursing, single-parent</i>); (2) схема способу буття (<i>at birth</i>); (3) локаційна схема (<i>at the house</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>her, biological</i>); (2) схема способу буття (<i>Father in God</i>); (3) локаційна схема (<i>away</i>); (4) темпоральна схема (<i>often</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>Certain, every, such, Christian, Unitarian, illegitimate, unborn, British, handicapped</i>); (2) схема способу буття (<i>is under efficient instruction</i>); (3) локаційна схема (<i>place for a child</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>able, pregnant, capable, widowed</i>); (2) схема способу буття (<i>alive, dead, dead</i>); (3) локаційна схема (<i>home</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>young, old, married</i>); (2) схема способу буття (<i>alive, dead</i>); (3) локаційна схема (<i>here</i>).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (<i>divine, blind</i>).	
Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (<i>gets</i>); (2) схема стапу/процесу (<i>lives, dies</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії А (<i>told the father, take his father home</i>); (2) схема дії Б (<i>father had been naturalized</i>); (3) схема стапу/процесу (<i>father followed, appeared, works</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стапу/процесу (<i>marry, die, say, tell</i>); (2) схема дії (<i>leaves, becomes</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема стапу/процесу (<i>die, say, tell, kill</i>); (2) схема дії (<i>gets</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (<i>kills</i>); (2) схема стапу/процесу (<i>blooms, burns, grows stronger, surrounds</i>).	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (<i>gets</i>); (2) схема стапу/процесу (<i>grows stronger, surrounds</i>).	
Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>has an opportunity, children</i>); (2) схема належності (<i>mother's allowance, mother's milk</i>); (3) схема паритивності (<i>mother of Parliament</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>father had a wife, sandwiches</i>); (2) схема належності (<i>father's name, father's absence</i>); (3) схема паритивності (<i>Father of Swedish Music</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>homes for children</i>); (2) схема паритивності (<i>the employment of a child under 12, the body of the child</i>); (3) схема належності (<i>child welfare</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема власності (<i>game, good</i>); (2) схема належності (<i>man's a duty</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема паритивності (<i>love of the country, love of language</i>); (2) схема належності (<i>House of Love</i>).	Посесивний фрейм: (1) схема паритивності (<i>love of the country, love of language</i>); (2) схема належності (<i>House of Love</i>).	
Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>Mother Church, mother country</i>).	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>Attorney General, Governor General, Scotsman, Hanoverian</i>).	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>woman is a widow, prostitute, mother</i>); (2) схема належності (<i>was like a queen, hug, chimp</i>).	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>man is a lord</i>); (2) схема належності (<i>man was like an oyster</i>).	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>love is the primary Christian virtue, love is a drug, love is a stage</i>); (2) схема належності (<i>love is like a road, a red card, a new music</i>).	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема класифікації (<i>love is the primary Christian virtue, love is a drug, love is a stage</i>); (2) схема належності (<i>love is like a road, a red card, a new music</i>).	

ДОДАТОК 15	
Концептуальна міжрейдмова мережа концепту FAMILY у британському публіцистичному дискурсі ХХІ ст.	
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (dead, happy, miserable) (2) темпоральна схема (now).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (good, unable); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (weak, slim, enigmatic); (2) локаційна схема (somewhere).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (cheat, see, leave, kill); (2) схема способу буття/процесу (die, say, leave, tell, take).
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (marriage has ups, downs) (2) схема способу буття/процесу (give, annulled, broke, ended)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (difficultly, AIDS); (2) схема належності (husband's rights)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (amenities, services, parties); (2) схема належності (grass of home)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (stronger, blind, genuine); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (every, each, adolescent, familial, unborn); (2) схема способу буття (fostered) (3) локаційна схема (in private registered childcare)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (home).
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (alive, due); (2) схема способу буття (Father in God); (3) локаційна схема (in prison, in army, there, away); (4) темпоральна схема (often, soon)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (game, goal); (2) схема належності (man's duty)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (widowed, nursing, surrogate); (2) схема способу буття (at birth); (3) локаційна схема (at home); (4) темпоральна схема (always).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (love God, music, horses); (2) схема належності (labour of love, house of love)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (to join the father, to nominate my father); (2) схема способу буття/процесу (father told, spoke)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (man is a member, manager, accountant)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (controversy, suicide, difficulty) (2) схема належності (mother's responsibility) (3) схема партитивності (mother of the Nation, of children)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (wife is a mother, victim)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (reservation, father's Day, television, child, house)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (husband is a member, prostitute, mother)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (Chairman, Christmas)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (man is a disaster, a master, member)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (stronger, blind, genuine); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (stronger, blind, genuine); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (love God, music, horses); (2) схема належності (labour of love, house of love)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (love God, music, horses); (2) схема належності (labour of love, house of love)
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (Chairman, Christmas)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (man is a disaster, a master, member)

FAMILY

Mother	Father	Child	Woman	Man	Love
Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (widowed, nursing, surrogate); (2) схема способу буття (at birth); (3) локаційна схема (at home); (4) темпоральна схема (always).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (alive, due); (2) схема способу буття (Father in God); (3) локаційна схема (in prison, in army, there, away); (4) темпоральна схема (often, soon)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (every, each, adolescent, familial, unborn); (2) схема способу буття (fostered) (3) локаційна схема (in private registered childcare)	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (able, pregnant, capable); (2) схема способу буття (alive, dead, widowed); (3) локаційна схема (home).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (young, old, married); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).	Предметний фрейм: (1) кваліфікаційна схема (stronger, blind, genuine); (2) схема способу буття (alive, dead); (3) локаційна схема (here).
Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (sets); (2) схема стагу/процесу (die, live, teach,)	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (to join the father, to nominate my father); (2) схема стагу/процесу (father told, spoke)	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (is placed, is excluded, damaged, abused, tackles, incites); (2) схема стагу/процесу (is placed, is excluded, damaged, abused, tackles, incites); (3) схема стагу/процесу B (harmes)	Акціоноальний фрейм: (1) схема стагу/процесу (marry, die, say, tell) (2) схема дії (gets)	Акціоноальний фрейм: (1) схема стагу/процесу (die, say, tell, kill); (2) схема дії (gets)	Акціоноальний фрейм: (1) схема дії (make, stop); (2) схема стагу/процесу (hunts, conquers).
Посесивний фрейм: (1) схема власності (reservation, suicide, difficulty) (2) схема належності (mother's responsibility) (3) схема партитивності (mother of the Nation, of children)	Посесивний фрейм: (1) схема власності (father had a stroke, control); (2) схема належності (father's Day, father's encouragement) (3) схема партитивності (Father of television, child, house)	Посесивний фрейм: (1) схема партитивності (images of children, murder of a child); (2) схема належності (child poverty, child benefit)	Посесивний фрейм: (1) схема власності (children, husband, abortion, pneumonia, vote) (2) схема належності (woman's duty)	Посесивний фрейм: (1) схема власності (game, goal); (2) схема належності (man's duty)	Посесивний фрейм: (1) схема партитивності (love God, music, horses); (2) схема належності (labour of love, house of love)
Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (Mother Church, mother country, Mother Earth)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (Chairman, Christmas)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (woman is a widow, prostitute, mother)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (man is a disaster, a master, member)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (parents are pensioners, painters)	Ідентифікаційний фрейм: (1) схема кваліфікації (love is football)
	Home	Marriage	Wife	Husband	Parent